

МИСИЯ НЕВЕРОЯТНА

НЕРАЗКАЗАНАТА ИСТОРИЯ
НА АМЕРИКАНСКИЯ ПОДВОДЕН ШПИОНАЖ

ШЕРИ СОНТАГ
и КРИСТОФЪР ДРЮ

Преведе от английски
ВЕНЦИСЛАВ ГРАДИНАРОВ

София, 1999
АТИКА

*На хората, преживели тези истории,
и особено на онези,
които ги споделиха с нас*

Съдържание

Пролог / 9

Игра на сляпа баба

Смъртоносно начало / 16

Уиски / 41

Поглед към дълбините / 64

Каdifен юмрук / 84

Смъртта на една подводница / 108

Балада за Мак Белия / 143

Ето я... / 161

О, боже, Охотско море! / 179

Пясъчна кула за 500 милионо долара / 206

Триумф и криза / 231

Диамантите на короната / 253

Доверявай се, но проверявай / 283

Епилог / 298

Приложения

Сблъсъци между подводници / 304

От съветска страна / 310

*„В края на краищата подводничарството винаги е било
една игра на сляпа баба“*

Висш адмирал от подводните сили

*И на борда всеки знае,
че ако играта се сговни
той на сляпа баба ще играе
и като мокра връв ще се изхързули*

Из „Балада за Мак Белия“,
възпят от Томи Кокс, подводничар и шпионин

ПРОЛОГ

Нещо у капитан Чарлс Р. Маквийн сякаш раждаше легенди. Не беше видът му: висок, здраво сложен, към четиридесетте, с оредяваща сива коса. Тайната се криеше в неговото чувство за хумор и човечност. Той можеше да стои под люка, измокрен до кости от огромна вълна, и да продължава да дъвче подгизналата си лула. Той беше и човекът, току-що закарал ядрената нападателна подводница „Сийулф“* на една от най-опасните операции през Студената война. Тя влезе в съветски води и подслуша врага така, както повечето други не биха посмели. Сега, когато най-накрая се прибра у дома, Маквийн можеше да поспи.

Телефонът иззвъня. Маквийн се събуди мигновено и погледна часовника – два през нощта. Обаждаха се от щаба на Военноморските сили във Вашингтон. Говореше един малко смутен и объркан офицер от ВМС.

— Един моряк от вашата подводница се намира в бар на име „Конят и кравата“ и се опитва да се обади до президента, за да му разкаже колко страхотно сте се справили и колко сте страхотен изобщо. Бихте ли могли да отидете там, за да го измъкнете от телефонната кабина?

Маквийн, както и всичките му хора, много добре знаеше къде е „Конят и кравата“. Това беше свърталище на подводничарите край Валехо, Калифорния – слабо осветено и украсено с парчета от почти всяка една подводница, плавала някога през Тихия океан към Съветския съюз. Там хората се готвеха за опасностите на морето или празнуваха оцеляването си на връщане. Капитанът събуди старшия си помощник в подводницата и заедно отидоха с колата до онова самотно място край един второкласен път, чийто паркинг се състоеше предимно от дупки. И наистина, откриха един понапил се член на екипажа на „Сийулф“, заседнал в телефонната кабина, който продължаваше да кандърдисва оператора от Белия дом. Маквийн измъкна своя човек от будката и му купи бира. Такъв

* Морски вълк (англ.) – Б. пр.

си беше. Освен това знаеше, че морякът я заслужава. Всички заслужаваха по бира.

Това се случи през 70-те години, но спокойно би могло да стане и по всяко друго време през Студената война. В края на краищата Маквийн и хората му бяха участвали в разузнавателна операция, каквато историята на Америка не помнеше. Под кодировка, по-висока и от „свръхсекретно“, вече повече от четири десетилетия Съединените щати изпращаха десетки хиляди мъже в тесни стоманени цилиндри на шпионски мисии близо до назъбените брегове на Съветския съюз. Те трябваше да се притаят там, да събират информация за намеренията на врага и възможностите му за война по море. Идеалните хора за тази задача бяха подводничарите, създадени именно за тази цел – да дебнат почти безшумни и незабележими под вълните. Те бързо се превърнаха в едни от най-важните шпиони на Америка.

Никоя друга разузнавателна операция не е включвала толкова много поколения от една-единствена военна сила, и няма друг вид разузнаване, който да е излагал на риск толкова много американци. По 140 души на всяка подводница, по няколко подводници заедно! Почти всеки мъж, служил някога на американска нападателна подводница, е бил изпращан да наблюдава съветските пристанища и докове, да прослушва изпитанията на съветски ракети или да следи съветски подводници. Няколко подводници, например „Сийулф“, бяха специално оборудвани за подслушване на кабели или извличане на парчета от съветски оръжия, изстрелвани при опити и паднали на морското дъно. Никога не са участвали други мъже освен доброволци.

Шпионите подводничари стояли като самотни часови на фронтната линия в една война, водена с ожесточение от двете страни. Само че в тази война най-важните оръжия не са били торпедата, а камерите, авангардните хидролокатори и всякакви други подслушвателни уреди. И макар да плавали в навярно най-силно развитите в технологично отношение съдове, тези мъже имали измамно прости задачи: „Опознай врага си.“ Разбери достатъчно, за да пресечеш внезапно ядрено нападение, да предотвратиш почти на всяка цена втори Пърл Харбър в ядрения век.

Мълчаливо и загадъчно, но преди всичко в пълна секретност, нападателните подводници са изпълнили две хиляди шпионски мисии и са следели непрекъснато движението на съветските подводници. Най-важно било следенето на подводниците от клас „Бумър“ – съветски съдове, по-дълги от футболно игрище и нато-

варени с до двадесет балистични ракети. Всяка от тези ракети може да носи до десет ядрени глави, а една-единствена ракетна подводница – да предизвика огнена буря, по-силна от всички пуснати бомби през Втората световна война, взети заедно. Подвижността на тези арсенали и фактът, че са скрити в морето, ги прави далеч по-неуязвими и по-опасни от бомбите, предвидени за изстрелване от самолет или от неподвижна точка на земята.

Съществувал само един добър начин за противодействие на ракетноносните подводници – чрез други подводници. Ето защо не е чудно, че единствената най-високоприоритетна цел на ВМС на САЩ е била да открива и проследява тези ракетни подводници. Тази цел е оправдавала почти всеки риск и заради нея подводничарите са тръгвали отново и отново. Ето какво е мотивирало продължилата десетилетия игра на сляпа баба. Точно за това откриване на техническите новости и подводниците на Съветския съюз хората са заменяли домовете си, слънцето и всяка илюзорна надежда за самостоятелност с претъпканата лодка без прозорци и опипом са търсели пътя си през океанските дълбочини върху две трети от земното кълбо. Прекосявали са океана до Средиземно море, нагоре до опасните ледове на Арктика, а често и направо в териториалните води на Съветския съюз. Живеели са почти без да видят океаните и моретата, през които са плавали, освен онова, което са можели да забележат през стъклото на перископа или да си представят от подскачащите електронни сигнали по екраните на локаторите и необятните като океана звуци в слушалките на хидроакустиците.

В студа и тъмнината подводничарите са се изправяли пред опасности, далеч по-страшни от традиционните за моряка, тъй като налягането на океана лесно е можело да смачка стоманените трюмове, ако слязат твърде дълбоко. През годините такива катастрофи са сразявали подводничари от двете страни. Не по-малко страшни са били самите руснаци, решени да спрат американските шпиони и отбраняващи се с всички сили, понякога с дълбочинни бомби, понякога като вербуват американски военни и служители от разузнаването за свои шпиони. Рискът във всичко това е ставал все по-очевиден при трескавите гонки между съветските и американските подводници, откривани в съветски води, и при грешките, довели до сблъсъци.

За Съветския съюз американските подводничари не са били просто враг, а непрекъснати досадници. За другите американци са били просто анонимни мъже от една безмълвна войска. Тази книга

е историята им, неизказана и необявена досега. Това е една от последните, великите, неразказани истории от Студената война.

По своята същност мотивацията за подводничаря – да предотврати смъртоносния вражески удар от океаните – изглежда почти извечна. В началото на шестнадесети век Леонардо да Винчи е начертал първообраз на подводница, но написал в книгата си, че никога няма да разкрие как е възможно да се плава под вода, защото се страхувал от „злия характер на хората, които биха използвали това като средство за унищожение от дъното на морето“.

И все пак точно тази възможност за изненадващо унищожение е тласкала напред изобретателите след него. По време на Гражданската война опитвали да строят подобни на мехури подводници, а после други, прилични на къси пури, с една цел – да поставят мини по дъната на вражеските кораби. Подводниците са били задвижвани с ръчни манизели и крачни педали, а повечето хора, загинали от тези нови оръжия, са били членовете на малките им екипажи. И все пак самият опит всявал достатъчен ужас, но едва няколко години след гражданската война Жул Верн е описал в романа си „Двадесет хиляди левги под водата“ подводницата като морско чудовище, което поразява корабите. Пророчество е, че неговата подводница се охранява с електричество. „Холандия“ – първата действаща подводница на американските ВМС – е работела на акумулаторни батерии под вода и с дизелов двигател на повърхността. Закупена на 11 април 1900 г., тя е била едва 15 метра дълга и с екипаж от шест души.

Технологията на подводниците се е развила така бързо, че след по-малко от едно поколение дизеловите подводници на Германия са тероризирали съюзническите кораби по време на Първата световна война. Точно една от тези германски подводници е разрушила неутралитета на САЩ с потопяването на британския пътнически лайнер „Лузитания“, след като отплавал от Ню Йорк през 1915 г. Две години по-късно, когато САЩ влизат във войната, германските подводници вече са унищожили няколко стоици кораби.

През Втората световна война подводниците са били толкова мощни, че нападали въоръжени конвои и се превърнали в решаващ фактор. Германия е изпращала подводниците си във „вълчи глутници“, събрани да убиват. Тази тактика била толкова страшна, че Съединените щати са я заели, за да си възстановят контрола върху Тихия океан след Пърл Харбър. Въздействието върху японските военни кораби, танкери и товарни съдове е било

унищожително, но на голяма цена. Съединените щати са загубили петдесет и две подводници и три хиляди и петстотин мъже.

И точно тези образи от Втората световна война на подводници, изстрелващи торпеда, и на облети в пот мъже в тесните стоманени цилиндри, по които звънят сигналите на японските локатори и около които гърмят дълбочинни бомби, остават най-силни. Но в онези дни се е случило и друго нещо – подводничарите и шпионите започнали колебливо да се ухажват. Няколко пъти подводници са издигали обикновени антени, за да засичат радиосообщения на японците, а и дузина от тях са били изпращани да разузнават бреговете през перископ при подготовките за десанти. Тези експерименти изострили интереса на служителите от разузнаването и дали нова мисия за подводниците след началото на Студената война. Отначало я изпълнявали дизелови подводници. След това дошло времето на почти неизчерпаемото гориво и неограничените възможности да останеш незабележим – подводниците с ядрени реактори, които могат да стоят потопени месеци наред. С тях американските подводничари успяха да грабнат решаващото предимство в морските дълбини по време на Студената война.

Информацията за всичко това е строго пазена от висшите адмирали и офицери във ВМС, които обикновено я разкриват единствено на президента, на неговите висши съветници по военните и разузнавателните операции и на няколко конгресмени, които рядко се интересуват от подробностите. В крайна сметка обаче контролът на всяка мисия се е намирал в ръцете на младите командири на подводници, обикновено на възраст около тридесет и пет години, които действали в пълно радиомълчание. Тези мъже са били насърчавани да поемат рискове и някои от тях се промъквали в съветски пристанища или посред военни учения на Съветския съюз, за да донесат най-добрата информация. И все пак първостепенната им заповед оставала непроменена: не допускай да бъдеш засечен и не позволявай руснаците да разберат колко отблизо ги наблюдаваш. Това преди всичко е наложило суровата секретност около мисиите.

И все пак от време на време дори някои от посветените се терзаели. Не са ли тези мисии твърде предизвикателни, твърде опасни? Възможно ли е някоя неуспешна мисия или ужасна грешка да доведе двете свръхсили до ръба? Възможно ли е тези шпионски операции неволно да разпалят войната, която по замисъл би трябвало да предотвратят? Докато мисиите оставали тайна, Военноморските сили рядко са се изправяли пред такива въпроси.

Успяхме да съберем информация за събитията, останали скрити толкова дълго време, чрез неколкогодишни интервюта, и то с големи усилия и настойчивост. Свързахме се със стотици подводничари. Някои реагираха с телефонни обаждания до следствената служба на ВМС, други просто отказваха да говорят. Мнозина обаче се съгласяваха да се срещат с нас насаме в различни части на страната. В някои случаи следствената служба на ВМС се обаждаше на тези хора, за да им напомни мрачно клетвите за запазване на тайната и юридическите им задължения. Но въпреки това информацията нарастваше, защото офицери и бойци подводничари, политически лица и служители от разузнаването решаваха, че е настъпил моментът да разкажат историята си. Специално за подводничарите тези разговори предлагаша облекчение. Повечето никога не бяха говорили за дългите си с месеци отсъствия на своите родители, съпруги, деца или най-добри приятели. Не биха могли да се приберат вкъщи и просто да се разтоварят след месеците усилената работа. Имаха нужда да говорят с някой, който ги разбира, и да намерят доста закъсняло признание.

И така, ние писахме за тях и вместо тях. Хората, имената им и събитията в тази книга са истински и разказите във всяка глава са предадени възможно най-вярно и достоверно въз основа на обширни разговори и няколко публикувани документа. Предадени са така, както ни бяха преразказани от хората, участвали в тях или присъствали и чули думите, както са казани. И все пак не всички хора, които сме описали, говориха с нас. Те присъстват в книгата заради решаващото си участие в някои от най-важните операции през Студената война. В повечето случаи сме обещавали на източниците си, че ще ги закриляме, че няма да им приписваме информация и дори че няма да разкриваме срещите си с тях.

Повечето събития в книгата не са публикувани и никое от тях не е разказвано толкова подробно. Затова вместо постоянно да поясняваме, че поднасяме нова информация, решихме да посочваме в текста или в бележки под черта само подробностите, с които вече разполагахме. Останалата информация се разкрива за първи път дори за много от хората, служили през цялата си кариера като подводничари, но получили само информацията, която ВМС е смятала за нужна за тях.

Тази книга е за подводниците, шпионажа и геополитиката, но и за хората: за бълващия поезия учен-океанолог, помолен да измисли начин за изваждане на ядрени ракети от океанското дъно; за служителя от военноморското разузнаване, комуто детските спо-

мени дават идеята за прикачване към подводните комуникационни кабели на Съветския съюз; за командира-каубой на една подводница, който не можал да устои на изкушението да се приближи на няколко метра разстояние от съветските подводници; за хората, чиято подводница била държана потопена и с въздух колкото едва да дишат, докато съветските кораби изсипват експлозивни отгоре им. Също така, представяме нова информация, която може да разбули мистерията около „Скорпион“ – потъналата преди тридесетина години американска шпионска подводница, чийто екипаж загина.

Повечето книги за подводниците насочват вниманието към един човек, навярно най-влиятелния офицер в съвременните Военноморски сили, бащата на ядрената подводница: адмирал Хаймън Г. Рикоувър. Но дори Рикоувър е трябвало да гледа, а други мъже да карат неговите подводници и да изпълняват мисиите. Затова тук не говорим за един човек, а за армията от мъже, служили през десетилетията. Проследяваме усилията им през годините на три етапа: от бъркотии в началото, през най-великите преследвания в морето, до времето, когато технологията и въображението позволяват на подводничарите да проникнат в най-секретните замисли на Съветите. И както много други епични истории, тази също не е свършила. Американските подводничари още плават към Русия, за да я наглеждат, както и да надничат към други горещи точки по света. Разказите тук не са просто поглед в микрокосмоса на гигантските шпионски усилия на една страна. Те са урок за това докъде биха стигнали правителствата, за да разберат тайните на другите, независимо от времето и мястото си.

ИГРА НА СЛЯПА БАБА

1. СМЪРТОНОСНО НАЧАЛО

— Вие сте луди – измърмори тихо Харис М. Остин, докато наблюдаваше как най-грозната купчина желязо, която някога бе виждал, влиза в британската военноморска база в Лондондери, Северна Ирландия. Това не може да е неговата подводница. Не може да е „Кочино“.

Почти всеки на оживения пристан би го сметнал просто за един двадесет и осем годишен радист. Но той знаеше още нещо. Беше тук по заповед направо от командващия военноморските операции на САЩ. Инструктираха го адмиралите, командващи американските военноморски сили в Европа, и миналото му бе проверявано и препроверявано. И днес щеше да се присъедини към екипажа на тази подводница като един от най-новите шпиони на ВМС, като човек, обучен да изтръгва сигнали и електронна комуникация на съветските военни направо от въздуха. Имаше за задача да направи смел опит за улавяне на някои от най-дълбоко пазените тайни на Съветския съюз.

Остин скочи долу на пристана и заедно с няколко други мъже започна да тегли въжетата. После някой каза, че това е подводницата „Кочино“ SS-345, точно тази, която той чакаше от три дни.

„Какъв грозен куп старо желязо“ – помисли си той, като вдигна чантата със секретните документи на рамо и трмаво се спусна през люка, за да се представи на командира на подводницата Рафаел Бенитес и да му покаже заповедта си.

Остин беше заменил бойните катери с подводниците в търсене на вълнуващ живот. По същата причина се бе наел доброволно за тази най-нова промяна, с която от радист ставаше шпионин. Че трябва да е военен, беше почти сигурно от самото му раждане.

Потомък беше на дълга редица шотландски воители, която можеше да се проследи без особени затруднения до четирнадесетия век. Баща му беше готвач в американска авиоескадрила във Финландия, преди да се качи на китоловни, а после и океански товарни кораби. Майка му, по произход от Уелс, излязла в морето едва на деведнадесет години и с рижата си коса си спечелила прякора Червената.

Тридесет и две годишният Бенитес произхождаше от уважавано семейство. Баща му беше съдия в Пуерто Рико и командир Бенитес току-що бе завършил право с позволение на Военноморските сили, с което последните се опитваха да го задържат. Оцелял като офицер-подводничар през Втората световна война след няколко нападения с дълбочинни бомби, той се ползваше с реномето на човек, хладнокръвен под обстрел. Сега, накрая на месец юли 1949 г., отново се намираще на подводница – вече трета седмица, и то като командир.

Всъщност Бенитес искаше да откаже точно това назначение, притеснен от името на подводницата. „Кочино“ може и да значи един вид балистова риба от Атлантическия океан, но на испански език, езика на семейството и приятелите му у дома, той щеше да е командир на подводницата „Прасе“.

Признал беше това в писмо до майка си, но отговорът ѝ още не бе стигнал до него, в тясната каюткомпания, където стоеше с изпънати назад рамене, за да покаже не особено внушителната си фигура в най-добра светлина. Стоеше сам с този едър моряк, преминал към шпионажа – от онзи тип хора, които дори на седемдесет години биха твърдели, че още не са се „размекнали като лайно“.

Червения Остин подаде заповедта си. Командирът прегледа документите и изненадан и напрегнат разбра, че неговата „Кочино“ става опитна шпионска подводница.

Бенитес остана зашеметен. „Кочино“ и без това имаше достатъчно сложна мисия. Предвидено беше да започне учебно плаване, замислено да измени характера на подводните бойни действия. Класическите подводници от Втората световна война можеха да остават под вода толкова време, колкото да атакуват кораби и да убягнат на контранападение, преди да се наложи да изплават. Но след края на войната „Кочино“ и няколко други подводници бяха коренно променени. Сега имаха ново, до голяма степен непроверено оборудване, включително тръба тип „шнорхел“, която трябваше да им довежда чист въздух, да им позволява да пускат дизеловите двигатели и да отвежда отработените газове, без под-

водницата да изплава на повърхността. Това щеше да им позволи да прекарват повечето от времето си под вода, да ги направи практически невидими и да им позволи да атакуват както кораби, така и други подводници.

Бенитес очакваше заповед да изкара подводницата, да изпита новото ѝ оборудване, да обучи екипажа си и да се научи как да я управлява като същински подводен кораб. Но заповедта на Остин прибавяше ново измерение към мисията му и я превръщаше от проста игра на война и морски изпитания в операция в непровереното царство на подводното разузнаване. Всичко това трябваше да стане в леденото Баренцово море, в арктическия кръг близо до водите около Мурманск, където Съветският съюз държеше Северния си флот.

По-лошото беше, че кабелите и антените на недосягаемият подслушвателно оборудване на Остин трябваше да преминат направо през корпуса на подводницата. Това означаваше разпробиване на отвори в стоманата, която не допускаше водите на океана.

Бенитес хвърли един поглед върху чертежите за пробиването на корпуса, който той смяташе за „последната“ защитна обвивка на подводницата, и съвсем се притесни. Последвалото е история, която Остин щеше по-късно да разказва и преразказва.

— Да пробия отвори в корпуса? – запита Бенитес достатъчно силно, за да привлече вниманието на своя заместник и старши офицер в подводницата, който пристигна тичешком. Пробиване на отвори без пряката заповед на Бюрото за корабите на ВМС, което контролираше изграждането и промените по всички подводници?

— Имате ли нещо от Бюрото за корабите? – попита той.

— Не, сър. Дадох ми само това – отговори Остин. И се опита безуспешно да го успокои: – Отворите ще бъдат съвсем малки.

Остин чакаше отговор. Вместо това Бенитес се обърна и излезе от каютата. Щеше да се обади до Лондон и да повдигне въпроса пред своето командване. Най-малкото, не възнамеряваше да стои и да спори с Остин.

И без това нямаше много място за грешки в тези крехки и претърпени дизелови подводници, в които миризмата на гориво напояваше въздуха и електрогенераторите проявяваха тревожна склонност да образуват електрически дъги. Винаги възникваха всевъзможни бедствени ситуации. Понякога елементарни неща изискваха героични подвизи. Това важеше особено силно по време на Втората световна война, но тогава поне Бенитес и останалите сто-

яха срещу известен враг в по-добре познатите води на Тихия океан. Сега можеше да се наложи да се бори със свирепи бури на края на света. И на всичко отгоре искаха от него да измъкне тайните на Съветския съюз направо от морето, да рискува подводницата си и седемдесет и осем мъже в шпионска мисия, преди изобщо някой да е сигурен, че тя би издържала на натиска на морето.

Бенитес се върна доста бързо, не съвсем разкаля се, но определено в безизходно положение. Заповедите бяха устояли на аристократичния му гняв. Негов първи приоритет вече беше шпионската мисия на Остин.

Ето с какви трудности подводничарите и шпионите започнаха да изковават отношенията си, които щяха да определят хода на Студената война под повърхността на световните океани и морета. А от битките им щяха да произлязат нови мисии, които в края на краищата да превърнат тези потайни машини в най-важните и богати на символика плавателни съдове на нашата ера.

Ясно беше, че Съединените щати имат опасен нов противник и че светът се е променил много от времето, когато Бенитес за последен път бе изплавал от океана. По онова време възгордялата се от победата нация беше заплена от видението на моряка, прегърнал момиче наред Таймс скуеър, за да го целуне горещо. Сега, когато Бенитес се готвеше да се върне в дълбините, навсякъде в Съединените щати хората се бяха ужасили от средствата за постигането на тази победа. В безмълвно вцепенение бяха гледали в кината ленти от Хиросима и Нагасаки и бяха плакали при вида на жените и децата с ужасяващи обгаряния. Жените и децата, които някога бяха врагът, безличните чудовища, които не заслужаваха ничии сълзи. Хората, които преди приветстваха бомбата, сега гледаха на нея като на предстоящ ужас, който би могъл във всеки момент да полети към собствените им домове. Говореше се, че Съветският съюз, съюзникът, превърнал се във враг, бърза да направи своя собствена атомна бомба. И нямаше никакво съмнение, че Съветите ще се опитат да станат господар на света. Китайските комунисти току-що бяха изгнали Чан Кайши от Китай. В Чехословакия беше извършен комунистически преврат. Съветите бяха наложили Берлинската блокада. И Уинстън Чърчил бе заявил, че над Източна Европа се е спуснала желязна завеса. Всеки миг се очакваше комунистически преврат и в самите Съединени щати. Как иначе би могла нацията да разбира изявленията, които бълваше Комисията за разследване на противоамериканската дейност, особено сензационните обвинения срещу бившия служител от

Държавния департамент Алджър Хис в шпионска дейност за Съветите?

Тази атмосфера на недоверие доведе до създаването на Централното разузнавателно управление (ЦРУ) и хвърли агентите му в незабавен дуел със съветските шпиони. Това беше ерата на страха, която вдъхнови Запада отново да обедини силите си, вече като Североатлантическия пакт НАТО. И всичко това доведе до предизвикателството пред незрящите, подводничарите в стоманените цилиндри без прозорци, да се гмуркат надълбоко с нова роля – да помогнат на страната да парира тази опасност.

Съветите бяха използвали подводниците си, повечето от тях малки и стари, единствено за брегова отбрана. Но при разделянето на нацистката военна плячка Съединените щати, Великобритания и Съветският съюз се бяха натъкнали на няколко експериментални германски подводници с доста авангардни решения и шнорхели, както и нов, сложен тип локатори. Тази технология обещаваха да направи подводниците по-смъртоносни от всякога и пораждаше страхове, че Съветският съюз ще измени стратегията си и ще проектира подводници за операции в открито море. А Бенитес и останалите командири се нуждаеха най-много от време да се учат, да се упражняват, да превърнат подводниците си в онези „ловци-убийци“, готови да посрещнат съветските подводници, които един ден може би ще тръгнат към бреговете на САЩ.

Конструиран по технологията на нацистите, шнорхелът на „Кочино“ ѝ даваше възможността да остане потопена с дни или седмици, да крие многотонното си тяло, дълго колкото футболно игрище, и да показва единствено мишена, голяма колкото тротоарна кофа за боклук. Тя дори можеше да стои потопена с работещи двигатели, които да дозареждат акумулаторите – единствения източник на енергия, когато се налага подводницата да се движи безмълвно. Благодарение на германците „Кочино“ имаше акумулатори с по-голям капацитет от целия класически подводен флот на Втората световна война.

„Кочино“ беше снабдена и с нова пасивна локационна система: можеше да слуша и следователно да „вижда“ под вода, без самата тя да вдига много шум. Подводниците от Втората световна война използваха активни локатори, които изпращаха чуваеми сигнали и разчитаха на отразените звукови вълни, за да си създават картина на обкръжението, като засичат целите и измерват разстоянията. До голяма степен резултатите бяха като да светиш с фенерче. Подводниците виждаха какво има около тях, но осветяваха и са-

мите себе си. Пасивните локаторни системи сканират целия звуков спектър, като никога не изпращат издайнически тонове, и това безмълвно зрение обещаваха съществено предимство при всяка подводна битка.

Американските ВМС се готвеха и за най-новото в подводната надпревара. Един малко известен инженер, Хаймън Г. Рикоувър, разработваше план за подводници с ядрено захранване, които ще могат да остават под вода безкрайно дълго време, без да се налага да издигат шнорхел, с което отново повдигаха летвата в подводната война. Но за момента ядрената тяга представляваше малко повече от концепция и „Кочино“ и подобните ѝ подводници бяха единственото, с което разполагаха ВМС. С една нова програма, подходящо наречена „НОКАУТ“, Военноморските сили готвеха „Кочино“ и други кораби от флотата на Втората световна война за нанасяне на нокаутиращ удар, ако избухне нова война.

Имаше една пречка пред плановете на подводничарите: шпионите на страната виждаха по-непосредствени заплахи и искаха подводниците да ги парират. Засега нямаше сведения, че Съветският съюз строи шнорхелни подводници, а ЦРУ и Разузнавателната служба на ВМС смятаха, че подводниците имат много време да се готвят за подводните битки, които все още бяха част от далечното бъдеще. По-тревожни според висшите служители от разузнаването бяха другите видове наследена германска технология: „бръмчачата“ бомба V-1 – безпилотен минисамолет с бомба на борда, както и V-2, първата ракета, прекрачила скоростта на звука. Тези германски проекти, заловени от съюзниците, бяха предшествениците на ракетите „Круз“ и на балистичните ракети, които представляват бомби, задвижвани от собствени ракетни двигатели. Съединените щати вече конструираха експериментални ракети „Лун“, които да се изстрелват от специално окомплектовани съдове, или първите несвършени кораби-ракетоносци. Руснаците също даваха признаци, че разработват свои собствени експериментални ракети. Вече постъпваха сведения от дезертъори, че Съветите извършват изпитателни пускове от земята и от стари подводници, разположени в района на Мурманск.

Освен това ВВС изпращаха самолети, снабдени с филтри, проектирани така, че да улавят радиоактивни частици в близост до съветската територия, за да измерват дали Съветите не изпитват ядрено оръжие. В това се състоеше и най-големият страх – че „бръмчачите“ бомби ще понесат ядрени бойни глави и ще доведат до разработването на ядрените ракети.

Повечето от всичко това все още представляваше догадки. Малкото информация, която разузнавателните служби имаха за съветските ВМС, пристигаше от Кралската флота на Великобритания, работила в тясно сътрудничество с руснаците по време на Втората световна война. Съобщенията между съветските кораби и техните бази се прехващаха и от експлоатирани от САЩ подслушвателни станции в Европа и Аляска. Всичкото това шпиониране на бившия съюзник беше толкова тайно, че куриерите носеха на висшите адмиралите информацията за прехванатите съобщения в заключени куфарчета. Всеки опит за приближаване, за откриване на повече неща трябваше да бъде пазен в дълбока тайна.

Именно и преди всичко тази нужда от потайност беше убедила служителите от разузнаването, че подводниците можеха да бъдат следващата логическа стъпка в създаването на подслушвателна мрежа около Съветския съюз. Вече се работеше по въпроса. През 1948 г. ВМС бяха изпратили две подводници, „Сий дог“ (SS-401) и „Блекфин“ (SS-322), в Берингово море, за да видят възможно ли е да прехванат съветски радиосигнали и да отчетат колко бързо се въртят винтовете на съветските миноносци и търговски кораби – първата стъпка към разпознаването им чрез пасивния локаатор. Но служителите от разузнаването подозираха, че новите шнорхелни подводници като „Кочино“ са способни и на повече. Можеха да стоят скрити близо до съветския бряг, да наблюдават и да следят. Навярно можеха и да разберат от първа ръка докъде са стигнали Съветите в разработването на опасната ракетна технология. Със своя шнорхел „Кочино“ можеше да се приближи толкова близо, доколкото ѝ стига смелостта. Единствено перископът, антените и шнорхелът ѝ щяха да се показват над водата. Накратко казано, тя представляваше идеалния шпионски съд.

Всъщност още от самото начало „Кочино“ беше предвидена за друг бой. Като последната подводница, произведена по време на Втората световна война, тя бе излязла в открито море две седмици след като самолетът с кодово наименование „Енола Гей“^{*} пусна първата атомна бомба. Сега тя и „Тъск“ (SS-426) бяха преправени, за да получат шнорхелите и други авангардни хитрини, и превърнати в онова, което ВМС наричаше рибки „гупи“^{**}, сък-

^{*} Енола Гей е името, но не кодово, на самолета, пуснал бомбата върху Хиросима. Пилотът Пол Тибитс го нарекъл на майка си Енола Гей Тибитс. През Втората световна война е било обичайно екипажите да дават имена на самолетите си и да ги изписват на носовете им. – Б. пр.

^{**} Greater Underwater Propulsion Power. – Б. пр.

ращение от “Повишена подводна двигателна мощност“. Съкращението пасваше много повече, отколкото на някой би му харесало – като за ловци-убийци, тези подводници представляваха ужасни новаци, защото пак се учеха да плават. Всъщност при проверката няколко месеца преди това пътуване специалистите бяха установили, че екипажите и хората, които реконструират подводниците, знаят толкова малко за пасивните локаторни системи, че най-важните хидрофони не бяха свързани към системата. Затова ги изпратиха в Лондондери да се упражняват с британците, стигнали много по-далеч в овладяването на новия локаатор.

Именно в Лондондери Остин се качи на „Кочино“. На борда го знаеха като цивилен експерт-консултант по локаторните системи на име Робърт У. Файло. Ученията на ловците-убийци бяха смятани за толкова важни, че водещият операция „Нокаут“, командор Рой С. Бенсън, беше дошъл и щеше да остане на „Тъск“, командвана от Робърт К. Уъртингтън.

Също като Бенитес Уъртингтън беше поел командването няколко дни преди тръгването, съвсем като него и двамата с Бенсън се отнасяха скептично към този нов поход в шпионажа. Бенсън смяташе, че в най-добрия случай това е странична мисия, която в никакъв случай не е толкова важна, колкото обучението в изкуството на истинската подводна война. Червения Остин мислеше друго. Но пък и шпионажът, изглежда, му беше второто призвание.

— Обичам да правя неща тайно – повтаряше той. – Такъв съм си.

Всичко това можеше и да представлява втора природа за Остин, но с другите не беше така. Специалното му оборудване трябваше да бъде монтирано в една кораборемонтна работилница в Портсмут, Англия, където дори самите работници оставаха объркани от новите неща.

— Мама му стара, та това е просто жица – пенеше се нетърпеливият Остин, стиснал парче коаксиален кабел, което работниците просто не успяваха да монтират правилно. – Обикновен коаксиален кабел, едносантиметров. И ми се струва, че май трябва да вземете схемата. Защо просто не я следвате ?

Остин го сърбеше да започне. За него и шпионското му оборудване бяха отделили малка каюта на палубата с командния пост и в близост до радиокабината. Готов беше да вкара коаксиалния кабел в онова, което наричаше „черна кутия“. Всъщност боядисаната в сиво според добрата стара традиция на ВМС кутия беше

единствена по рода си, направена да улавя радиосигналите, които Съветите изпращат за дистанционно управление до всяка изпитвана от тях ракета. Високата половин метър кутия трябваше да записва сигналите върху късове телена лента и може би на борда на „Кочино“ нямаше друго толкова чувствително и секретно устройство.

Кабелът от тази кутия трябваше да премине през корпуса и да се свърже към новите „уши“, поставени отстрани на стабилизатора – голямото стоманено парче, което образува акуловата перка на иначе гладкия корпус на подводницата. Специалните антени наистина изглеждаха като уши. Представляваха малки телени букви С, щръкнали на тридесетина сантиметра встрани от двете страни на стабилизатора. С тези допълнения към набора от необичайни антени на „Кочино“ подводницата приличаше на извънземно от евтин филм.

Монтажните работи завършиха в средата на август и „Кочино“ отплава от Портсмут, придружена от „Тъск“ и две стандартни подводници, „Торо“ (SS-422) и „Корсар“ (SS-435). В строго спазвано радиомълчание те изпълняваха онова, което Военноморските сили наричаха „симулиран боен патрул“. Никой на брега не биваше да знае къде ще се намират. Напуснеха ли Англия, трябваше да изчезнат.

Няколко часа след отплаването уплътненията около кабелите на Остин не издържах и той получи неприятен душ в кабинката си. Успя с малко потягане и бърникане отново да пусне системата си в действие. Но ако уплътненията пропуснеха отново, щеше да се наложи да отреже кабелите си и да приключи със своята част от мисията.

Екипажът знаеше вече, че тази мисия ще бъде различна. Повечето хора се досещаха, че най-новият член на екипажа им не е такъв, какъвто изглежда. Червения Остин може и да не носеше на униформата си искрите, обозначаващи радиста, но всъщност работеше за Групата за сигурност на ВМС, легендарната дешифровъчна служба, която през Втората световна война беше прехванала и разчела изключително важни сведения на японските ВМС. Това беше тайна, но дори екипажът разбираше, че никой обикновен радист не би се съветвал толкова отблизо с командира.

И все пак подводничарите са си подводничари и най-популярни на борда са онези с най-добрите морски истории. Това важеше особено силно на „Кочино“, където около една трета от екипажа беше участвал във войната. Остин беше пълен с бойни истории от

службата си на крайцера, а и страшно го биваше в моряшката табла, играна из моретата повече от век. Освен това не може да не станеш бързо приятел с всеки, с когото редуваш топла койка – лягаш да поспиш, когато другият стане, поместваш се, за да направиш място на човека от следващата смяна, и делиш леглото в подводничарски стил. Екипажът беше разделен на три групи, които работеха по три различни времеви зони. Едната група живееше по източноевропейско време, друга – по часовата зона в Хонолулу, и третата – по тази в Индийския океан. Имаше по три екипа специалисти по локаторите, техници по оръжията, готвачи, радиооператори и мъже за всяка необходима работа.

Единствено командирът, помощникът му, капитан-лейтенант Ричард М. Райт, Остин и помощникът му не живееха по никоя от тези часови зони. Остин нямаше нищо против тройното си натоварване, щом можеше да яде от трите закуски, трите обеда и трите вечери, сервирани всеки ден на борда. Обичаше да яде дори месо от консерви и нямаше нищо против яйцата на прах.

Именно след един от първите или вторите му обеда или вечери Бенитес го накара да дежури в бойната рубка – тясно помещение, на едно ниво над командния пост, откъдето командирът или друг дежурен офицер ръководи подводницата.

— Поеми втория перископ, Остин – нареди командирът. Това беше мястото, на което можеше да кара Остин да се занимава с нещо. А и мястото, както Остин се досещаше, където Бенитес може да не го изпуска от очи.

Скоро двете подводници, които придружаваха „Кочино“ и „Тъск“, се отделиха и се отправиха към границата на арктическите ледове североизточно от Гренландия, за учения в студените води. „Кочино“ и „Тъск“ продължиха, като се насочиха по-близо към Съветския съюз.

Прекараха първите няколко часа с пуфкащи двигатели сред Норвежко море на север от арктическия кръг. И двете подводници имаха подобни на канелки кранчета в торпедните помещения за поемане на вода за проверка на температурата и солеността и се движеха близо до морското дъно. В събота на 20 август 1949 г. двете подводници се озоваха в Баренцово море. Там и те се разделиха: „Тъск“, за да се отдалечи и да проведе изпитания на локаторите, а „Кочино“, за да се насочи към една точка на дванадесетина мили от северния връх на Норвегия, откъдето да започне мисията на Остин. Оттук нататък Бенитес щеше да променя курса

според желанията на Остин и да се движи в зигзаг, докато шпионинът се опитва да хване съветските сигнали.

Остин гледаше да не го показва, но се тревожеше. Ако ще засича сигнали, тези специални, прилични на уши антени трябва да стоят над водата. Това означаваше, че подводницата ще трябва да „изравни“, да плава на по-малка дълбочина, отколкото дори тази на шнорхела, и да изложи на показ част от стабилизатора си. По това време на годината и толкова далеч на север небето беше ярко дори нощем и екипажът трябваше да се пази да не го засекаат корабите и риболовните траулери, които изобилстваха в тези води. Дългият ден също увеличаваше опасността да ги забележат, в случай че се наложи „Кочино“ да изплава.

— Дните са прекалено дълги – капризничеше Остин. – Това не е на добро. Няма къде да се скрие човек.

Бенитес вписваше в дневника подобни опасения.

„Няма същинска нощ – пишеше той. – Можем в най-добрия случай да се надяваме на два часа полутъмнина. Във военно време тук не би могло да се плава на повърхността.“

Остин търсеше електронни сигнали, когато „Кочино“ минаваше покрай североизточния край на Норвегия. Сега подводницата се намиралше на около 125-150 мили от Мурманск, твърде далеч, за да се види земята, но достатъчно близо, надяваше се той, за да засече сигналите за дистанционно управление на съветските ракети. Горедолу това беше и разстоянието, на което Бенитес имаше желание да се приближи.

На картата Мурманск е разположен в основата на подобна на палец земна маса, оформена като обърната ръкавица, пръстите на която са Норвегия, Швеция и Финландия. Палецът е съветският Колски полуостров, където във Вайенга (наречен по-късно Североморск) и Полярни се намират оперативните бази. Това са едни от най-важните северни пристанища на Съветския съюз, защото могат да се използват през цялата година – едно разклонение на Гълфстрийм ги поддържа достатъчно топли, за да остават незаледени. Полярни представляваше подводна база, тук се намираше и подземният щаб на командващия Северния флот. Административни сгради от тухли и бетон криеха секретните съветски шифровъчни зали и комуникационни центрове.

Остин търсеше сигнали от тези бази или от намиращи се наоколо кораби. Тъй като сигналите за дистанционно управление на ракети обикновено се излъчваха в най-високите честоти, служителите от разузнаването бяха нагласили черната кутия на Остин

така, че да улавя честотите от по-високия спектър при пуск на ракетата. Ако имаше нещо, той щеше да го чуе. Поне така се надяваше. Тази шпионска мисия си беше просто голяма игра на догадки. Нямахме как да се узнае дали руснаците планират изобщо някакви пускове. Остин можеше само да върти копчетата на таблото в малката си каюта и да търси сигнали. Започнал беше и да ходи до радиокабината и да се настройва на руските гласови комуникации. Остин не знаеше руски, както и радиооператорите. Но пък можеше да улавя кирилицата в морзов код – един от триковете, научени при опитите му да убива скуката по време на плаванията. Сега, когато седеше и тракаше на руски на пишещата машина в подводницата, си представяше, че всъщност разбира какво пише. Мислеше си, че даден съветски кораб прави дневния си отчет и обяснява на командването си колко ориз има на борда и че плодовете са се свършили. Друг пък съобщава дневния списък на болните.

Изминали бяха три дни, а Остин все още имаше само няколко гласови съобщения на руснаците. Бенитес реши да направи още един нощен преход, за да му даде възможност да засече нещо повече. Остин би желал да остане тук със седмици. Сърбеше го да грабне свещения Граал, да запише някой и друг руски сигнал за дистанционно управление на ракети.

Именно през тази последна вечер излезе нещо. Не звучеше като пуск, но Остин имаше нареждане да търси сигнали и от изпитания на оборудването. Може би точно това ставаше сега. Може би руснаците настройваха машините си и се стягаха за представление. Помоли Бенитес да нареди подводницата да завие, за да се нагласи за приемане на по-чист сигнал. Но дори и сега Остин не беше напълно сигурен какво е онова, което чува, дали то идва от земята или от морето. Знаеше само, че не чува гласове.

За момент честотите изглеждаха точно като за изпитания на оръжие. Но не чуваше достатъчно – всъщност сигналът изобщо не наподобяваше обилните звуци при дистанционно управление на изпитвана ракета. Служителите от разузнаването у дома смятаха, че Съветите провеждат непрекъснато пускове и се готвят да извеждат ракетите си в морето. Е, може и да имаха право, но в такъв случай „Кочино“ май беше дошла точно когато Съветите си почиваха. Мисията на Остин представляваше провал поне до момента. Предстоеше му още един опит по-късно, но за момента „Кочино“ трябваше да се върне към първоначалната си мисия – да

играе на криеница с „Тъск“, за да се учат и двете както младите хищници за ловци и убийци.

Сега, когато отвеждаше „Кочино“ от района, дори и Бенитес се беше разочаровал. При всичките неприятности, които Остин причини със заповедите си, му се щеше, като се върнат, да могат да кажат: „Ей, намерихме нещо.“ Да може да запише в дневника: „Засякохме това и онова.“ И все пак, докато даваше заповеди за курса в посока запад и север, се радваше, че ще се заеме с онова, което смяташе за своя първостепенна мисия. Всъщност чувстваше се доста весел. Беше сряда, 24 август, един ден преди четвъртата годишнина на „Кочино“, и Бенитес бе започнал празненството по-рано.

Готвачите действаха – приготвиха голяма торта и вечеря с пържоли, която дори Остин трябваше да признае, че е по-вкусна от консервираното месо. Имаше песни, шеги и пожелания за рождения ден, написани сутринта от някои от хората, които сега се хранеха. По-късно Бенитес щеше да напише: „На борда цареше щастие и ние в каюткомпанията си пожелахме следващия рожден ден да ни завари пак заедно на борда на „Кочино“.

Рано на следващото утро „Кочино“ откри „Тъск“ от дясната си страна. Към 10,30 през този вторник подводницата тръгна потопена на дълбочината на шнорхела. Неин ред беше да се крие. „Тъск“ се бе отдалечила, за да изпълни подводничарския вариант на бронеето до десет.

Беше мрачен, мъглив и тъмен ден с неспокойни води. От радиокабината съобщиха за прехваната прогноза за полярни бури, а ветровете буйстваха от няколко часа. Вълните люлееха подводницата и хората на хоризонталния рул с труд успяваха да поддържат постоянна дълбочина, а другите от екипажа се крепяха с ръце за тръбите над главите си, стиснали графици и карти. Някои се хвърляха към хлъзгащите се чашки за кафе и прибори. От предното машинно отделение съобщиха на Бенитес по разговорната система, че в подводницата влиза вода през шнорхела, който би трябвало да се херметизира от клапан, устроен така, че да се затваря автоматично, щом сензорите му се намокрят.

Бенитес изпрати своя заместник Райт да провери какво става, когато двигателите спряха поради липса на въздух. След около две минути се чу приглушен, тъп звук и подводницата се разтресе. Остин се блъсна рязко във визьора на втория перископ. Сигурен беше, че са ударили някой потопен във водата дънер, както май му се привиждаше с насинени очи.

Но всъщност ставаше нещо далеч по-лошо. Един електротехник забеляза искри в едно от двете отделения, вместващи два от масивните акумулатори, които хранеха „Кочино“ под водата. Отделенията се намираха по средата на подводницата. Акумулаторите в едното от тези отделения, „задното акумулаторно“, горяха и то се изпълваше с дим.

— Напуснете отделението – извика електротехникът, като остана, за да търси начин да угаси огъня. Някои от мъжете тръгнаха напред към контролния пост, за да предадат новината на Бенитес.

— В задното акумулаторно има пожар! – изхриптя някой.

Бенитес отговори със заповед:

— Изплавай!

След това се извърна към едно от новите устройства, които изпитваха – подводен телефон, – и изпрати съобщение до „Тъск“:

— Авария. Изплаваме.

Хората изпуснаха баластната вода и след миг „Кочино“ изскочи на повърхността, бурно разклатена от разбиващите се в нея петметрови вълни. Командирът се отправи напред към бойната рубка. След това отвори люка и се качи на мостика, който представляваше голям издатък встрани от набраздения стоманен стабилизатор. Отгук, високо над главната палуба, опитваше да открие „Тъск“, но бинокълът беше напълно безполезен.

Бенитес извика надолу по стълбата и изпрати един от най-младите офицери на подводницата, мичман Джон П. Шелтън, да иде да докладва за пожара. Други изтичаха да помагат в борбата с пламъците, но се получи ужасно забавяне. Аварийният дихателен апарат, който би трябвало да предпазва човека, ръководещ гасенето, не действаше. Докато му донесат нов, водонепроницаемата врата към помещението успя да се затвори, може би притискана от нарастващото налягане отвътре, или пък от разтопените от жегата уплътнения.

Вътре, изглежда, единият акумулатор зареждаше друг, в резултат на което се изпускате силно избухлив водород. Ако някой не влезеше в горящото отделение, ако някой не вкареше гаечен ключ през дебелиите контактори, за да прекъсне връзката между горящите акумулатори, водородът щеше да се увеличи до критично ниво и да последва нова експлозия. При достатъчно силна експлозия „Кочино“ ще бъде загубена.

Бенитес остави мостика и тръгна към контролния пост. Там провери детекторите за водорода. Все още отчитаха нула. За момент си отдъхна, но само за момент. Защото разбра, че детекто-

рите просто не действат. Знаеше, че има само една възможност. Някой трябва да проникне в акумулаторното отделение от другата страна, откъм предното машинно отделение. Някой трябва отново да пробва да разедини акумулаторите. В този момент позвъни Райт – щеше да пробва точно това. Стегнато описа плана си, без да говори ненужно за рисковете. И двамата с Бенитес знаеха, че акумулаторното отделение може да избухне всеки момент, че всеки опит за влизане в него може да се окаже фатален. Знаеха също така, че Райт трябва да направи опит.

Разтревожен, Бенитес се изкачи обратно на мостика, за да потърси единствената възможност за помощ – хората от „Тъск“. Там усети втората експлозия, която откърти една клапа, недопускаща дима от горящото отделение в останалата част на вентилационната система. Сега в предната част на подводницата излизаха дим и отровни газове. Някой се обади до мостика. Хората долу се намираха в сериозна беда.

Бенитес заповяда евакуация и извика на горната палуба всеки, който не участваше в критично важна задача от гасенето на пожара. Хората започнаха да се изтеглят напред с инстинктивен стремеж да се поддадат на паниката, потиснати от почти невероятната величина на аварията. Един след друг, някои задъхвани, се добраха до носа, до най-предната част на подводницата, и се изкачиха по стълбата към люка за горната палуба. По заповед на командира се насочиха към подветрената страна на стабилизатора и се завързаха за него.

Студът беше остър и вълните продължаваха да блъскат разлюляната подводница. Някои от мъжете бяха излезли направо от леглата си, по чорапи, тениски и шорти. Двама се бяха завили с одеяла. Само няколко носеха якета за студено време. Сред тях се виждаха съвсем малко спасителни жилетки, но никой нямаше храна, вода или медикаменти. Хората бяха беззащитни срещу студа и ударите на вълните.

Вече четиридесет и седем човека се бяха привързали към палубата. Други дванадесет се бяха скупчили на мостика до Бенитес, въпреки че мястото беше предвидено за седем души. На кърмата оставаха още единадесет души, които опитваха да възстановят работата на двигателя и да потушат огъня. Командирът гледеше екипажа си, а след това извърещаше поглед към хоризонта. Къде беше „Тъск“? Огънят гореше вече половин час.

Някой успя да включи двигателите. Бенитес се обнадежди,

че ще успее да закара подводницата до брега, когато една вълна заля кърмата. Преди още водата да се изтегли, се чу вик:

— Човек зад борда! Човек зад борда!

Паднал беше Джоузеф Морган, един от готвачите.

— Трябва да го извадим – промърмори Бенитес, изцяло погълнат от опитите да приближи подводницата до Морган, който едва се виждаше сред бурните вълни. В този момент някой забеляза „Тъск“ отляво.

Остин беше успял вече да се добере на мостика до Бенитес. Всички сигналисти на „Кочино“ бяха обгазени и Остин бе единственият здрав човек, който познаваше достатъчно добре шифъра, за да изпрати съобщение. Не беше използвал флагчета от първите дни на военното си обучение, но стисна две и вдигна ръце високо нагоре.

Докато се бореше с вятъра, предаде: „Ч-о-в-е-к-з-а-д-б-о-р-д-а. П-р-а-в-о-н-а-п-р-е-д. П-о-ж-а-р-в-а-к-у-м-у-л-а-т-о-р-н-о-т-о.“ Часът беше 11,21.

След това от подводницата се разнесе гръм, който разтърси стоманената палуба. Докато „Тъск“ опитваше да се приближи, Бенитес наглеждаше давящия се готвач – знаеше, че няма да може да изкара още много време, не и в толкова ледени води. Без да го подканят, старши механик Хубърт Х. Роч се хвърли след Морган и поведе борба с давящите вълни, за да стигне до него. Когато Роч довлече Морган до подводницата, беше вече прекалено изнемошлял от водата с температура едва 4 градуса, за да помага да изтеглят Морган на борда. Друг от готвачите се развърза и се наведе през борда, за да поеме Морган от ръцете на Роч. Други протегнаха ръце към самия Роч, а останалите понесоха готвача към мостика и го положиха на малка плоскост, предвидена да служи като маса за планшети. Той трепереше неудържимо дори след като го увиха с няколко от одеяла, с които разполагаха. Двама свалиха подгизналите си дрехи и притиснаха помежду си замръзващия Морган в отчаян опит да го стоплят.

Бенитес осъзнаваше, че неговите мъже не са в безопасност тук, на открито, не и при тези вълни, които с жестоки удари обливаха палубата, готови да разкъсат въжетата, към които се крепяха мръзнеците хора. Заповяда на хората си да се съберат върху тесния мостик. Те се натрупаха в човешка пирамида. Каза на другите да идат в предното торпедно отделение при носа, което, изглежда, беше единственото все още обитаемо място.

По време на всичко това Бенитес научи, че експлозията, раз-

несла дим и газове из подводницата, беше взела и сериозни жертви. Райт успял да насили вратата да се отвори, но точно в този момент насъбралият се водород избухнал с мощна мълния и го отхвърлил назад. Беше лошо обгорял по ръцете, гърдите, краката – цялата предна част на тялото освен лицето, защитено от дихателната маска. Сега се намираше в тежък шок. Други четирима също бяха тежко ранени. Занесоха пострадалите в каютата зад торпедното отделение – помещението, най-близо до кърмата. Сега от останалите ги делиа пламъци. Имаха отчаяна нужда от медицинска помощ, но лекарят Хубърт Т. Ийсън се намираше в предната част с останалите от екипажа. Нямаше как да се промъкне през огъня и газовете вътре в подводницата. Докторът би могъл да премине по външната страна над огъня, но люкът за каютата зад торпедното се намираше на 50 метра. 50 метра хлъзгава, мокра стомана върху подводница, подскачаща по разбиващите се вълни, които бяха толкова мощни, че подмятаха опитващата да се приближи „Тъск“ като треска.

Един млад офицер предложи да прокара въже от стабилизатора до задния люк, за което Ийсън да се държи. След като нагласиха въжето, докторът тръгна бавно, борейки се с жестоките вълни, и се добра до люка към ранените. Остин вдигна флагчетата и започна да сигнализира: „П-р-и-б-л-и-ж-е-т-е-с-е. С-и-г-у-р-н-о-щ-е-т-р-я-б-в-а-д-а-н-а-п-у-с-н-е-м-к-о-р-а-б-а.“ В момента, в който Бенитес получи първите сведения от лекаря, Остин отново вдигна флагчетата: „Н-у-ж-д-а-е-м-с-е-о-т-м-е-д-и-ц-и-н-с-к-а-п-о-м-о-щ. П-е-т-и-м-а-р-а-н-е-н-и. Е-д-и-н-з-л-е-о-б-г-о-р-я-л.“

На мостика бяха получили диагнозата от Ийсън. Райт беше силно обгорял и не се очакваше да оживее. Сведенията от доктора бяха толкова лоши, че Бенитес скоро взе безбатерийния телефон от мичмана, който предаваше съобщенията. Вестите бяха прекалено безнадеждни, за да ги чуват останалите. Трябваше да се запази бойният дух. Един офицер пое командването.

От началото на пожара беше изминал час и половина и хората, сгушени в предното торпедно отделение, започваха да припадат от газовете. Ясно беше, че всички трябва да се върнат на опасната палуба. На мостика трябваше да се сместят колкото е възможно повече хора.

Един след друг хората се изтегляха през бойната рубка, докато командирът наблюдаваше и си мислеше, че някои от тях изглеждат повече мъртви, отколкото живи. Един мъж беше изтеглен

в безсъзнание и без да диша. Приятелите му започнаха да вкарват въздух в дробовете му и да помпат гърдите му.

При кърмата Райт агонизираше. Ийсън го наля догоре с морфин, а после се опита да облекчи изгарянята на останалите с комплекта си за първа помощ.

Междувременно капитан Уъртингтън опитваше да намери начин да изпрати лекаря от „Тъск“ на „Кочино“, може би върху гумен сал. Хората му започнаха да изливат дизелово гориво зад борда, над шестдесет тона, в опит да създадат маслено петно и да укротят вълните. От „Тъск“ прехвърлиха въже на „Кочино“. Мъжете от двете подводници щяха да опитат да държат въжето като спасителна линия през водата, по която да теглят сала. При първия опит хората от „Тъск“ изпуснаха въжето, но успяха с второто. Като гледаше вълните, Уъртингтън разбра, че все още е прекалено опасно да изпраща човек на другата подводница. Вместо това изпрати сала без хора, пълен с медикаменти, включително лекарства и уиски.

Бенитес също разбираше опасността. Знаеше, че всеки, който опита да прекоси вълните на този сал, лесно може да загине. Но към 2,00, докато отброяваше експлозиите под краката си, разбра, че няма избор. Трябваше да каже на хората на „Тъск“ колко безизходна е ситуацията тук и че екипажът на „Кочино“ може би ще трябва да напусне кораба. Искаше да изпрати повече информация от това, което Остин можеше да предаде с флагчетата си буква по буква в силния вятър. Преди всичко искаше да разбере дали е възможно салът да пренесе хората му в безопасност на борда на „Тъск“.

Командирът запита Шелтън дали би искал да опита опасния преход през вълните. Той се съгласи и с него пожела да отиде още един човек. Това беше Робърт Файло, младият цивилен специалист по локаторите, дошъл за учението, което нямаше да се състои.

— Файло, наистина ли искаш да го направиш? — запита бавно Бенитес.

— Да.

Бенитес повтори въпроса дума по дума, също толкова бавно, но може би с повече акцент върху думата „искаш“.

Отново Файло отговори с „да“.

Бенитес си пое дъх.

— Добре, тръгвайте двамата с Шелтън.

В момента, в който изрече думите, знаеше, че ще му е адски трудно да обясни как така на сала се е озовал цивилен, ако нещо се обърка. Но тук хората бяха обгорени, обгазени, измръзнали.

Командирът нямаше време да се бори, да опитва да надвиква вятъра, за да разбере дали Файло се прави на герой, или иска да напусне кораба. Нямаше време да предупреждава, че колкото и лоши да са условията на борда, плаването със сала може да е далеч по-лошо. Единственото, за което можеше да се досети, бе да пита Файло дали е сигурен и след това да го попита пак.

В мига, когато от „Кочино“ спуснаха сала във водата, той се преобърна. Сега двамата мъже се държаха за преметнатите през дъното му ремъци, докато хората от „Тъск“ ги теглеха през блъскащите вълни.

Бенитес гледаше безпомощно как Шелдън започна да се отдалечава, докато се мъчи да доплува обратно до сала. Не можеше да гледа дълго. Трябваше да пренасочи вниманието си към подводницата. Хората от „Тъск“ имаха по-голям шанс да опитат да го спасят. Освен това „Кочино“ нямаше рул. Достъпът до рулевата кабина беше прекъснат от отровните газове. Бенитес нямаше какво повече да направи, за да опази хората си. Сега на стабилизатора на подводницата заедно с него имаше натъпкани 57 души. Под палубата и при кърмата оставаха още осемнадесет мъже, пет от които обгорели, включително Райт. Обгазените хора на палубата все още бяха зле.

До помещенията за екипажа и дебелите им дрехи не можеше да се стигне заради отровния газ. Всички мръзнаха, особено Морган, който все още трепереше от ледената баня. Бенитес свали куртката си и я даде на един от мъжете, след това смъкна обувките и ги даде на друг.

Сега Бенитес стоеше по риза и чорапи и искаше повече от всичко друго да прехвърли част от хората си на „Тъск“. Ако успееше да остави само един основен екип на борда, със сигурност щеше да закара „Кочино“ до дома дори ако трябва да я теглят на буксир. Все още нямаше намерение да изоставя подводницата си, не и ако не можеше да бъде преместен Райт. Бенитес нямаше да напусне кораба без заместника си.

„Тъск“ отново се загуби от погледа. Бенитес не успя да види какво стана с опита на Шелтън и Файло да стигнат до нея и не знаеше, че вълните бяха запратили Файло в корпуса на подводницата, и сега той се люшкеше безжизнен по лице във водата. Когато един от хората от „Тъск“ скочи във водата, за да го хване, окървавеният Файло вече не дишаше. Хората от подводницата започнаха да го съживяват направо на палубата с адреналин и дишане уста в уста. Изтеглиха Шелтън на борда три минути по-късно, в

съзнание, но измръзнал. Свалиха го долу, където в неконтролируема треска той успя да даде първите подробни сведения за катастрофата, която все още бушуваше на другата подводница – за акумулаторите, между които прескачат искри, за експлозиите, за отровния облак, погълнал повечето от вътрешността на „Кочино“.

На палубата на „Тъск“ имаше петнадесет души от екипажа, някои от които опитваха да спасят Файло, въпреки че в него не се долавяше никакъв пулс, а останалите се мъчеха да не допуснат водата да ги изхвърли зад борда. Изведнъж една огромна вълна блъсна подводницата, последва я втора, толкова силна, че огъна подпорите, за които се бяха вързали хората на палубата. В един миг дванадесет души заедно с Файло изчезнаха зад борда.

Уъртингтън и екипажът му оглеждаха вълните. Файло и още един човек изобщо не се виждаха. Друг се подмяташе по корем във водата. Уъртингтън отново започна да се бори с теченията в опит да стигне до хората си.

Но ужасът нарастваше. За разлика от екипажа на „Кочино“ хората на „Тъск“ имаха време да се облекат в топли дрехи и сега тези дрехи коварно ги давеха. И те бяха един от експериментите на ВМС – цели костюми, прототипи, разработени за защита на екипажа от арктическия студ. Направени бяха с надуваеми секции, защити направо в якетата и обувките, стегнати към костюмите около глезените с метални обръчи, които се отключваха със специален инструмент.

Костюмите изглеждаха съвсем добри на палубата. Но някои от якетата се пръсваха при допира със смразяващата вода. Така само една част от костюмите запазваше плавучест – обувките, толкова добре уплътнени, че въздухът от тях не можеше да излезе.

Един от мъжете във водата, главен старшина Джон Г. Гатърмут, отчаяно опитваше да доплува до едно въже, като дърпаше след себе си изпаднал в безсъзнание моряк. Дватама се намираха само на двадесет метра и можеха да бъдат спасени. Но нещо не беше наред. Краката на Гатърмут се вдигаха нагоре, към повърхността и потопяваха главата му надолу. Ужасен, Уъртингтън гледаше как старшината се бори с обувките за живота си и как накрая пусна другия човек, който потъна веднага.

„В този момент обувките вдигнаха краката му до повърхността – щеше да запише командирът на „Тъск“ в дневника. – Опитва да се изправи с плуване, но не успя и се удави, а краката му все още стърчаха над водата.“

Нямаше време за скръб. Във водата се давеха още хора. Спасяването продължаваше. Някои скочиха зад борда, за да помагат. Други, вече паднали сред вълните, опитваха да задържат онези, които се намираха в по-безпомощно състояние от самите тях. Младши лейтенант Филип Пенингтън прекара във водата час и двадесет и пет минути, преди да го изтеглят на подводницата. Реймънд Т. Рийрдън бе забелязан на спасителен сал, но вълните го изхвърлиха. Друг скочи и го хвана.

Изминаха два часа, откакто хората паднаха зад борда. Уъртингтън се намираше пред почти непобедима беда. Седем души все още оставаха във водата и почти със сигурност бяха мъртви. По-късно от екипажа на „Тъск“ разказаха на другите от „Кочино“, че няколко души загинали като Гатърмут, с обувките нагоре.

Никой на „Кочино“ не знаеше, че настъпилото бедствие взе първата си жертва. Но всеки мислеше за смъртта. Остин мислеше за жена си и двете си деца, за това, че ще потъне, без да може да ги види отново. Успокояваше се от мисълта, че леденостудената вода приспива човека, преди да го убие.

Бенитес продължаваше да преценява ситуацията отново и отново. Направил беше три опита да проветри подводницата си, но газовете продължаваха да излизат. Опита да изпрати няколко души назад по палубата, край повреденото акумулаторно отделение, до самия край на подводницата, където Ййсън продължаваше да се грижи за Райт в единственото необгазено ъгълче, но първите двама, които опитаха, за малко не изпаднаха зад борда.

На два пъти пробваха да отворят люка на бойната рубка, но всеки път от него бълваше газ, който означаваше беда. В мислите си Бенитес все още виждаше ясно двамата мъже, обгазени порано. Не можеше да рискува да изложи на същата съдба всичките си хора, скупчени около стабилизатора.

Вече нямаше какво да прави, освен да чака и да се моли по малко. От първата експлозия бяха минали шест часа. Пламъците продължаваха да бушуват, когато в един момент „Тъск“ се появи от мъглата. Щяха да изминат още няколко часа, преди Бенитес да научи, че на нея има седем души по-малко отпреди. Сега мислеше само за това как да прибере „Кочино“ у дома.

Подводницата беше неуправляема. Въпреки това Бенитес питаеше надежди, че ще може да я закара в по-спокойни води, където в безопасност да прехвърли ранените на „Тъск“, която след това да замине с максимална скорост към Хамерфест, Норвегия, за да ги закара в болница.

Бенитес опитва да следва „Тъск“ почти час, но „Кочино“ продължаваше да се върти в кръг. След това един от ранените отдолу, в самия край на подводницата, успя да възстанови управлението, като натискаше с разкъсаното си от болка тяло един тръбен ключ към клапана за управление на руля. Насочваше подводницата, сякаш следвайки нарежданията на Бенитес. Най-после „Кочино“ можеше да следва „Тъск“. Беше 19,10, почти девет часа от първата експлозия.

По безбатерийния телефон Бенитес продължаваше да уверява ранените, че приближават Норвегия. Само три часа остават, бе заявил по едно време следобед. След това, три часа по-късно, повтори обещанието си – само три часа. Но дори и тогава знаеше, че ще трябва да мине поне два пъти повече време, преди да стигнат земя.

— Трябва да забавим ход, за да не страдат хората на носа толкова от вълните, които заливат палубата – казваше Бенитес и опитваше да звучи много уверено. – Знам, че ще ме разберете.

Хората отзад, при кърмата, знаеха, че лъже. Но отговаряха:

— Естествено, разбираме. Благодарим ви.

Бенитес се задави, удивен, че тази група обгорели и ранени мъже все още може да намери в себе си съчувствие към хората, които замръзваха на палубата, и че с това съчувствие се опитват да облекчат собствените си страдания. Искаше да ги закара у дома – всички до един.

Изглежда, повечето от ранените щяха да се оправят. С изключение на Райт, другите показваха признаци на възстановяване. А дори и вълните започнаха да се успокояват. Бенитес продължи да говори на хората си, да ги насърчава и да ги моли просто да потърпят. Командирът се уповаваше на всеки един от миговете през войната, когато чакаше ударите с дълбочинни бомби, свит мълчливо с другите в подводницата. Ако сега показваше своята аристократичност, то тя беше израз на истинска доблест, и с това впечатляваше дори тромавия червенкокос келт до себе си.

Бенитес все още вярваше, че ще успее да спечели битката срещу подводницата и морето, когато малко след полунощ, петък, 26 февруари, ги разтърси още една експлозия. Подводницата се разтресе жестоко и пожарът премина във второто машинно отделение, като се приближаваше към торпедното при Райт и останалите. Вече нямаше избор. Тези хора трябваше да излязат отгоре. Един след друг петнадесет души се изкачиха от задния люк и започнаха да се придвижват напред. Останаха Райт и един от

ранените, които не можеха да излязат, но доктор Ийсън не мислеше да ги остави. Каза на Бенитес, че ще издържат.

Междувременно командирът осъзна, че трябва да опита да прехвърли останалите от екипажа си на „Тъск“. Остин не искаше да рискува в среднощната тъма флаговете му да останат незабелязани, затова взе един боен прожектор и с помощта на превключвателя предаде по Морз: „Н-о-в-а-е-к-с-п-л-о-з-и-я. П-р-и-б-л-и-ж-е-т-е.“

Когато и това отмина, Бенитес отново насочи вниманието си към последните трима, които трябваше да излязат отгоре. Безбатерийните телефони най-накрая спряха да работят. Нямаше как да комуникират. Един доброволец се нае да изтича до люка при кърмата. Вълните все още заливаха палубата, но сега хората се бяха посъзвели и имаха по-големи шансове. Бенитес се съгласи – искаше тези хора да излязат отгоре. И все пак от всичко, което беше чул за състоянието на Райт, се съмняваше, че заместникът му ще може да напусне подводницата.

Бенитес си обеща мълчаливо: „Ако не излезе, аз сам ще сляза при торпедата и ще се удавя с него.“ Обзе го усещане, че вижда всичко изключително ясно. Испита огромно спокойствие. Същото бе изживял през войната в подводницата „Дейс“ под ударите на японските миноносци, когато беше повярвал, че няма да се измъкнат. Провървяло му беше тогава.

Сега си мислеше:

— Е, ще умра. Това е.

За момент се замисли, че сигурно вълните ще го отнесат от палубата, като тръгне към кърмата, или по-лошо – ще го отнесат, но някой ще го спаси и Райт ще трябва да умре сам. После се отърси от тази мисъл. Спокойствието му отстъпи пред усещане за мир, умиротворяване, което сякаш не се подаваше на разбиране, което надхвърляше чувствата и се простираше до молитвите.

Междувременно „Тъск“ се готвеше да приближи. Най-напред екипажът ѝ изстреля бойните торпеда в тръбите при носа, за да гарантира, че няма да избухнат, ако двете подводници се ударят или ако „Тъск“ се окаже прекалено близо при нова експлозия на „Кочино“. След това другата подводница застана отстрани. На „Кочино“ някои от екипажа се готвеха да тръгнат към кърмата, за да изнесат Райт, но като погледнаха назад, го видяха да се изкачва от торпедното отделение след друг ранен. Успял беше някак да се изтегли с нокти и зъби от койката, да се изкатери по стълбата под люка и да си наложи да вдигне крак достатъчно високо, за да дос-

тигне първото стъпало. Болката беше разкъсваща. Трябваше да спре, но като стоеше там, усещаше зад себе си доктор Ийсън и разбираще, че по пода на каютата плиска вода. Подводницата се пълнеше.

По-късно Райт щеше да се къльне, че няма представа как точно е започнал отново да се катери, щеше да се къльне, че сякаш някаква невидима ръка – може би тази на Ийсън – го е хванала за дъното на панталоните и го е избутала нагоре по стълбата и на палубата. Бенитес видя пред себе си ръцете на Райт, обвити в дебели бинтове. Другите също гледаха как Райт се движи напред. Нямаше ободрителни викове. Някои изтичаха да помогнат, но почти нямаше място по Райт, което при докосване да не му причини още повече болка. Гледаха как той мълчаливо прави една мъчителна стъпка след друга.

Хората на двете подводници укрепваха една тясна дъска между двата корпуса. Вече никой не беше останал долу. Всички стояха на палубата. Повечето се намираха близо до дъската – една шестметрова люлка от ръба на едната подводница до ръба на другата, легнала върху тях с по-малко от пет сантиметра във всеки край. Някои мъже грабнаха въжета, за да завържат дъската на място. Но подводниците се люлееха сред бушуващите вълни, дъската падаше и трябваше отново да я вдигат. Ясно беше, че ако някой падне от нея, блъскащите се стоманени корпуси ще го размажат в най-широката си част, точно под повърхността. Това представляваше един от най-непримамливите начини за спасение, измислян някога в морето.

Райт първи тръгна към дъската, а мъжете пред него се раздалечаваха мълчаливо, сякаш зашеметени. С премерени, пълни с агония стъпки той се добра до импровизирания мост и после продължи напред по дъската към „Тъск“.

Точно от това се нуждаеха останалите от екипажа. Щом Райт в това състояние се справи, и те можеха. Един след друг притичваха, като първи минаха ранените. Изчакваха момента, когато едната подводница се издигаше от вълните, а после другата – изчакваха онзи кратък миг, когато подводниците се изравняваха. Никой не им казваше кога да минават. Сега не се нуждаеха от упътвания от мостика. Всеки избираше своя момент да се впусне напред.

Двама-трима успяваха да преминат по дъската, преди тя отново да се изплъзне и да се наложи да я вдигат и нагласяват. Като по чудо никой не падна. Когато около една трета от екипажа бе преминала на „Тъск“, вълните раздалечиха подводниците толкова,

че няколко от въжетата между тях се скъсаха. „Тъск“ се върна на мястото си, но всички разбираха, че въжетата няма да издържат дълго. Останалите хора сякаш преминаха по тясната дъска за няколко секунди – всички освен Бенитес който все още стоеше на палубата на „Кочино“.

Бенсън му извика:

— Напускаш ли кораба?

— Не, по дяволите! – извика в отговор Бенитес. – Не.

Искаше му се „Тъск“ да го вземе на буксир. Все още вярваше, че ще може да спаси своята подводница. Часът беше 1,45 през нощта в петък. „Кочино“ се накланяше надясно. Люкът на задното торпедно отделение се намираще под водата. Подводницата се наклони под тъгъл назад.

Бенитес напрегнато наблюдаваше дали тя ще се стабилизира. Още няколко градуса и нямаше да я спасят.

— Тръгвай! – изкрещяха от палубата на „Тъск“.

— Тръгвай! – развикаха се отново. Бяха видели преди него, че няма избор.

Бенитес стоеше върху „Кочино“, чиято кърма се хлъзгаше надолу и морето заливаше палубата.

— Е, това е – каза си. След това извика към Бенсън найлошите думи, изричани някога от капитан:

— Напускам кораба.

Претича по дъската секунди преди тя да се пръсне.

Уъртингтън вече крещеше заповеди да отдалечат „Тъск“ от потъващата подводница, а Бенитес подкани хората си да влизат на топло. След това се качи на мостика, за да гледа как „Кочино“ се потапя за последен път.

Неговата подводница се наклони на около 15 градуса дясно на борд. Водата вече беше заляла стабилизатора и тя се изправи, сякаш за да погледне за последен път небето, после бавно се спусна под вълните.

„Кочино“ потъна на дълбочина 290 метра на около 100 морски мили от норвежкия бряг. Изминали бяха петнадесет часа от началото на пожара. Бенитес гледа, докато тя се изгуби. Не промълви нито дума нито тогава, нито почти цял час след това. Едва когато проговори, Бенитес и Уъртингтън му казаха, че Файло и шестима от членовете на екипажа на „Тъск“ са мъртви и телата им не са открити.

Шест часа по-късно „Тъск“ влезе в Хамерфест. Някои от хората бяха заведени в болница. На останалите дадоха възможност

да избират. Можеха да летят до дома, до Ню Лондон, Кънектикът, или пък да се върнат с подводницата, спасените и спасителите заедно. И двата екипажа се натъпкаха в „Тъск“. Всеки, който беше в състояние да пътува, се прибра у дома си на борда на подводницата.

Загубата на „Кочино“ предизвика големи заглавия по вестниците в Съединените щати – а също и в Съветския съюз. Вестникът на съветските военноморски сили „Красный флот“ публикува статия, в която обвиняваше Съединените щати, че приемат „подозрителни учения“ в близост до съветски води и че са изпратили „Кочино“ близо до Мурманск, за да шпионира.

От своя страна военноморският флот на САЩ разгласи катастрофата, с което признаваше, че неговите хора с крехките си подводници не могат да се справят с опасните северни морета. Опитът за шпиониране на Остин пропадна, но ВМС нямаха никакво намерение да разкриват това, нито пък факта, че на борда изобщо е имало шпионин. На въпроса дали „Кочино“ е била близо до Мурманск, офицерите даваха един и същи отговор, какъвто ВМС щяха да дават на подобни въпроси през идните десетилетия: „Без коментар.“

Въпреки трагедията и първоначалното нежелание на някои командири и адмирали нямаше съмнение, че ВМС ще продължават да изпращат подводници, които да следят развитието на съветската атомна заплаха. Само девет дни след загубата на „Кочино“ един разузнавателен самолет на Военновъздушните сили засече доказателството, че Съветите са взривили ядрено устройство. Онези от другата страна имаха бомбата. Очакваната заплаха, вдъхновила мисията на подводницата, стана реалност.

2. УИСКИ

Подводницата „Гъджън“ (SS-567) пристигна в Йокосука, Япония, в неделя, 21 юли 1957 г. Това беше крайната спирка, мястото, където екипажите на подводниците, пристигащи от Пърл Харбър и Сан Диего, се приготвяха да се промъкнат близо до съветския бряг. Пак там се връщаха след мисията си, за да празнуват, да си починат, да се подготвят за ново излизане. Йокосука беше се

превърнала в централата за шпионските подводници в тихоокеанския район.

Тази база в най-отдалечената точка на Токийския залив носеше белезите на смес от шпионаж и разврат, напрежение и освобождение. Бившото военноморско пристанище беше завзето от Съюзническите войски. Тук бойците можеха да се напият до козириците, а офицерите бяха създали „подводничарско светилище“ в един апартамент, в който се влизаше направо от улицата – с бар, няколко койки и снимки на голи жени, гърчещи се върху черно кадифе.

Изминали бяха почти осем години от трагедията с „Кочино“ и подводниците играеха централна роля в разузнавателните операции през Студената война. Доказали бяха веднъж и завинаги стойността си през Корейската война, когато дизелови подводници с шнорхели отплаваха за Японско море да дебнат дали Съветите няма да се намесят. Оттогава дори и най-закоравелите воители във ВМС признаваха цената на това да седиш до вражеския бряг и да наблюдаваш кой къде ходи и какво прави. Ако не избухнеше война, наблюдението щеше да остане първостепенна мисия на подводничарите, причината за съществуването им, най-добрия начин да събират информация за съветския военноморски флот, който сега се развиваше с пълни сили.

Шпионски подводници вече бяха донесли новината, че съветските корабостроителници бълват нови подводници с голям обем на действие, включително повече от 250 лодки клас „Уиски“ и „Зулу“ с шнорхели. Висшето съветско командване беше дало да се разбере, че се готви да се противопостави на американските ВМС в открито море, като основното оръжие ще бъдат подводниците. Руснаците все още се учеха как да управляват подводниците си. Например при едно от първите тридесетдневни изпитания на подводница от клас „Уиски“ екипажът дотолкова бе съсипан от отровни газове, че ръцете и краката на хората се бяха подули двойно повече от нормалното си състояние. Независимо от тези проблеми Съветите не спираха. Съединените щати получиха непотвърдени сведения, че съветските ВМС изменят някои от своите „Зулу“ подводници да носят ракети навярно с атомни бойни глави.

Това беше достатъчно, за да убеди дори най-традиционно настроените адмиралите, че шпионирането чрез подводници не е просто подаване на информация на няколко мозъци в недрата на военноморското разузнаване и все още мистериозното ЦРУ. Разбрали,

че с помощта на подводниците могат да крадат информация от жизнена важност за самия подводен флот, адмиралите начело на Атлантическия и Тихоокеанския флот поеха контрола над шпионажа, като управляваха всичко и определяха задачите. По техни заповеди подводници се криеха под водата и надзъртаха с перископите над вълните, за да наблюдават през всички освен най-леденостудените месеци на годината как Съветите подлагат новите си съдове на най-тежки изпитания. За подводничарите това представляваше и отличен начин да се поддържат готови за бой, не просто във военни игри с приятелски настроени сили, а като влизат в съветски води и се изправят срещу противника.

Висш приоритет на всеки капитан на шпионска подводница беше това, което Военноморските сили наричаха „симптоми и предупреждение“. Командирите трябваше да забравят за предпазливост и радиомълчание и да изпратят съобщение до дома от Баренцово море или от Японско море, ако доловят какъвто и да е признак, че съветските ВМС се мобилизират за нападение. Сега американските шпионски подводници използваша далеч по-изтънчени версии на „ушите“ на Остин, за да следят за изпитания на съветски ракети. Подводничарите също така, с вдигнати в готовност антени, непрекъснато засичаха информацията, от която американските ВМС разбираха колко съветски кораба и подводници са готови за отплаване и каква тактика биха използвали по време на война.

Все по-често флотските адмиралите се допитваха до военноморското разузнаване и се превръщаха в партньори в шпионажа. Служителите от разузнаването канеха други хора от ВМС да се обучават заедно с тях, като на една от поканите бяха отбелязали, че се занимават с „втората най-стара професия в света“, която „е по-неморална дори от първата“.

Повечето висши правителствени служители не научаваха нищо или почти нищо за рисковете, които поемаха подводниците, нито пък за странната игра на мъжественост. Макар президентът Дуайт Айзенхауер с нежелание да бе одобрил прелитанията на шпионските самолети Ю-2 над Русия от страх да не разгневи съветския министър-председател Никита Хрущов, много командири на подводници смятаха, че работата им е точно тази – да влизат право в съветските териториални води, като забравят за любезностите на международното право. Командващите флота оценяваха капитаните според времето, през което държат своите „очи и уши“ над водата. Колкото по-смел беше опитът, толкова по-висока оценка

се даваше. Това се превърна в своеобразно изпитание по смелост на командирите, на техните екипажи и на техните съдове. И за повечето капитани тези дни на необуздан риск завинаги ще останат кулминацията на тяхната кариера. Стресът беше силен и в изобилие. Някои ветерани-командири губеха по двадесет килограма от теглото си при тези дълги задачи в Западния Тихи океан – в бизнеса ги наричаха „Уеспак“*. Никой не можеше да каже предварително кой би издържал на напрежението и кой – не.

„Гъджън“ се отгласна от Йокосука за своя рейд срещу Съветите с Норман Бесак на шурвала. Той вече беше прокарвал незасечен подводницата на разузнавателна мисия под група съветски кораби, които действаха в ледовитите северни води. Сега караше право към акваторията на врага за първо назначение в тези опасни води. Но тридесет и четири годишният старши лейтенант беше станал подводничар, защото обичаше авантюрата. За година и половина, откакто пое командването на „Гъджън“, успя да убеди екипажа, че е един от онези командири, дето биха отишли в ада и обратно, човек, който желае подводницата му да остави своята следа сред тромавите витлови самолети, реактивните Ю-2 и наземните подслушвателни станции, които наглеждаха Съветите от всички ъгли.

В този смисъл той имаше много общо с шпионите на борда на подводницата си. Всеки от тези най-висши шпиони и подслушвачи на Военноморските сили бе изпълнявал най-отбрани задачи. Всеки от тях би могъл да се вози на шпионски самолет на ВМС и да се прибере у дома за вечеря, да спи с жена си, вместо да гали бузи в краката на половин дузина мъже и някое и друго торпедо. Но за шпионите, изглежда, почти всичко около подводниците говореше за важни и драматични неща. Прокрадваха се на борда с униформи като тези на Остин от „Кочино“, но с променени знаци на радисти, вместо собствените им издйнически гръмоотводи и пера. В писмените им заповеди се казваше единствено, че трябва да докладват на кораба „Секретен“.

Работа на шпионите беше да следят врага, да носят къщи сведенията, да предупреждават, в случай че някоя подводница е засечена от съветски кораби, които започваха да сканират океаните с радари и локатори. Съветски патрулни кораби вече бяха гонили няколко американски подводници. В края на краищата това бяха годините, довели до кубинската ракетна криза. Това беше времето, когато съветската пропагандна машина намери матери-

* От Western Pacific (Западен Тихи океан). – Б. пр.

ал дори в приказката „Хензел и Гретел“, като изблъва една версия, според която децата на отрудени колхозници били заробени от тлъст капиталист в една плутократска къща в злия Запад. А съветски „приятели“ си пишеха с американци, като предлагаха да си разменят снимки на „красиви църкви“ срещу сцени от северноамериканското крайбрежие – по възможност включващи пристанища. Мъжете в „Гъджън“ се готвеха да отплават и почти никой от тях не се съмняваше, че са бойци в необявена война. Няколко американски шпионски самолета бяха свалени и екипажът на подводницата можеше само да гадае какво ли биха направили Съветите, ако притиснат американска подводница.

„Гъджън“ беше от най-новите подводници на ВМС – една от първите с дизелов двигател и проектирана от самото начало с шнорхел и електронно подслушвателно оборудване. В легендарната си стара корабостроителница в Гротън, Кънектикът, „Електрик боут къмпани“ беше завършила първите две подводници с ядрени двигатели – „Наутилус“ (SSN-571) и „Сийулф“ (SSN-575), но Хаймън Рикоувър, вече адмирал, не беше никак сигурен, че желае да ги изпрати срещу съветските ВМС. Имаше достатъчно власт, за да ги остави къщи.

Рикоувър вече беше майстор на силовата политика. Роден в еврейското селце Маков, Полша, на около 50 мили северно от Варшава, той беше успял да влезе във Военноморската академия чрез връзките на семейството си в Конгреса. Когато започна да експериментира с ядрената енергия, настоя ВМС да строят ядрени подводници, като най-напред си издейства назначение сред висшето ръководство на Комисията по атомната енергетика. Беше толкова нагъл, че Военноморските сили на два пъти му отказаха повишение в контраадмирал, но Рикоувър се обади на свой приятел в Конгреса и си издейства и това.

Сега използваше ядрените си подводници като бисери, за да омайва обществеността – бюджетът на ВМС получаваше нова вноска всеки път, когато поредният конгресмен се качваше да се повози на ядрена подводница. Разбира се, „Наутилус“ се готвеше за върха на показността: Военноморските сили искаха да я обявят като първата подводница, пхнала се под арктическия лед и стигнала до Северния полюс.

Затова дизеловите подводници вършеха цялата шпионска работа и „Гъджън“, една от тях, се движеше с пълен напред на север към Владивосток, най-голямата тихоокеанска военноморска база на Съветите. Наближи мястото за специалната си операция в нача-

лото на месец август с трима или четирима шпиони на борда, някои вече заети сериозно да подслушват за всякакви сигнали.

Всяко свободно кътче беше натъпкано с допълнително подслушвателно оборудване. Един техник, обучен да говори руски, сканираше предаванията от корабите към сушата, в търсене на съобщения за „забелязана подводница“. Друг шпионин започна работа по електронните контрамерки, като търсеше радари, които биха могли да засекат „Гъджън“ и да я накарат да се потопи. Ако можеше, щеше да запише сигнала, за да потърси американското разузнаване начини да заглушава тези радари в бъдеще. Специалист по локаторите стоеше в готовност да запише „звуковите подписи“ на преминаващите съветски подводници и кораби. Тези уникални пръстови отпечатъци от винтовете и шумовете на двигателите биха могли да помогнат на американците да разпознават съветските кораби и подводници.

Както винаги, всичко, което в края на краищата шпионите биха събрали, зависеше колкото от уменията, толкова и от късмета. Нямахме начин да се предвиди как ще протече мисията.

Бесак не се бави дълго да даде заповедта, с която насочи подводницата бавно към акваторията от 12 мили, която руснаците отстояваха, а след това и по-навътре. Заповедите му позволяваха да прави това, дори да навлиза и в акваторията от три мили, която Съединените щати признаваха. Така започна планираната едномесечна операция. Да се придвижва всеки ден, да напредва, да държи по-голямата част от дългото 87 и широко 8 метра тяло скрито под водата, като в същото време оставя на повърхността перископите и антените.

Всяка нощ „Гъджън“ трябваше да изминава по 20 или 30 мили, достатъчно, за да поработят шумните ѝ двигатели и да заредят акумулаторите, а после да остане на шнорхел, през който да вкарва свеж въздух и да издиша въглероден окис и други отровни газове през една специална тръба. Така щяха да си осигуряват достатъчно въздух и електричество в акумулаторите, с които да изкарат поредния безмълвен ден под съветските води.

Ако мисията преминеше по план, нямаше да се налага „Гъджън“ да пуска двигателите си близо до съветския бряг и да излиза над нивото на шнорхела, докато не отиде далеч към Япония. Дотогава хората щяха да живеят в тясната си стоманена черупка и да работят в мъглата от дизелови изпарения, които дори шнорхелът не можеше да прочиства.

Екипажът почти вече не забелязваше миризмата. Дрехите,

кожата, косата – всичко беше пропито с „Одедизел“, характерната миризма за всеки подводничар, която служеше да прикрива и други неприятности. Тъй като обикновено банята за екипажа биваше препълнена с храна, хората в най-добрия случай разполагаха с половин леген вода за миене дневно. Благодарение на новите изпарители в подводницата водата беше далеч по-чиста от тази в протичащите ръждиви цистерни на по-старите дизелови подводници, но пак не достигаше. Затова мъжете измисляха разни трикове, за да се възползват максимално от безценната течност. Когато се миеха, започваха първо от лицето, а след това със сунгер продължаваха надолу. Къпеха се със солена трюмна вода от машинното отделение и измъкваха по някоя и друга допълнителна чаша вода, като слагаха кофи за вечния конденз, от който всичко на борда се навлажняваше или подгизваше. Обикновено имаше толкова конденз, че хората можеха да изперат дрехите си поне веднъж при всяка операция, а това не беше никак малко и никой не си правеше труда да ругае мъглите, които се вдигаха от трюмовете и превръщаха койките им в метални блата. Какво толкова, че дюшеците им трябва да стоят затворени в найлонови пликове срещу влагата? Всеки подводничар научаваше бързо да сваля ципа, да се пъха в леглото и бързо да го затваря.

Комфортът беше едно, а оцеляването – друго. С прости правила. Не вдигай шум, стой под водата и преди всичко не допускай да те засекат. Това представляваше най-важното правило и точно него „Гъджън“ щеше да наруши.

Случи се в понеделник, 19 август 1957 г., някъде след 17,00, съветско тихоокеанско време. „Гъджън“ беше прекарала към дванадесет часа под вода. Трябваша ѝ два до три часа, за да стигне до отдалечената точка, в която да изплава до нивото на шнорхела, и още няколко, за да поеме достатъчно въздух и да генерира достатъчно енергия, за да изкара и следващия ден. Въздухът на борда вече се дишаше тежко. Миришеше по-лошо, отколкото обичайната смрад на дизелите, а имаше и същия неприятен вкус.

Групица мъже седяха в столовата и гледаха първата ролка на филма „Лош ден в Блек Рок“. През жуженето на шестнадесет-милиметровия прожекторен апарат Спенсър Трейси, Лий Марвин и Ърнест Боргнин показваха дните непосредствено след Втората световна война. Филмът беше относително нов. Онова, което не достигаше на подводниците като вода, пространство и самостоятелност, Военноморските сили опитваха да компенсират с добри филми и добра храна.

После в един миг подводницата се наклони. Съвсем малко, както става обикновено под повърхността на бурното море. Но в спокойните води при Владивосток това накланяне можеше да се получи само ако стабилизаторът се подаде над повърхността и попадне на вълна. След това подводницата се спусна надолу. Отново нищо особено, нищо неочаквано. Дори беше по-леко от първия път – просто наклон, който се усещаше.

Изведнъж се включи сигнал за тревога. И в крясъка по високоговорителя не се съдържаше нищо неясно:

— Готови за бой!

Всички наскочаха и започнаха да тичат, да се измъкват от койките, от столовата, от почти всяко ъгълче, като се промушваха в широките колкото за един човек коридори. Хващаха се за тръбите, заварени над овалните водонепроницаеми люкове, изхвърляха крака в съседното помещение, после раменете и накрая главата. Спускаха се по стълби и прескачаха стъпала. Всички вдигаха повече шум, отколкото можеха да си позволят.

— Показахме се на повърхността – извика един за всички, които можеха да го чуят. – Проклетите руснаци са горе. И Стария тъкмо я спусна надолу.

Някои си помислиха, че мачтата за електронни контрамерки е била на показ прекалено дълго време. Широка около 30 сантиметра и към 60 висока, тя трябваше да се прибира от дежурния в мига, в който долови сигнали от радар, които означават, че Съветите засичат „Гъджън“. Обикновено я показваха толкова време, колкото и перископа, да кажем, за по тридесет секунди. Но за тези пътувания до съветския бряг мачтата оставаше извадена малко повече време и към нея имаше добавени подобно на клони и други антени. Или заповедта за прибирането ѝ беше закъсняла, или пък уредите за поддържане на дълбочината на подводницата не бяха отчели правилно и навярно мачтата и част от стабилизатора са се виждали.

Както и да е, всяко нещо, щръкнало в тези спокойни води, би вдигнало тревога – и подводницата не остана незасечена. Съветските кораби тръгнаха към нея още в момента, когато Бесак даде заповедта за убягващата маневра. Спускаше подводницата, за да търси температурен слой, слой студена вода, която би могла да ги скрие, като връща към повърхността всички локаторни сигнали от корабите. Руснаците определено щяха да изпратят смъртоносно точните звукови лъчи, които създаваха най-цялостна картина на онова, което се намира под водата. Нямаха причина да

опитват да слушат пращането на пасивния локатор, нито пък да не вдигат шум. Не те бяха гонената жертва.

Тридесет метра, шестдесет метра. Бесак не намираще слоя, под който да се крие. Деветдесет метра.

И тогава екипажът чу вледеняващите звънтящи сигнали, с които руснаците удряха стоманеното тяло на „Гъджън“. Един от корабите беше ги хванал. Бесак се спусна още по-дълбоко и тръгна назад, извън границата от 12 мили. Много от хората в екипажа бяха убедени, че са се измъкнали, но руснаците продължаваха гонката. Потопена и само на акумулатори, подводницата не можеше да им се измъкне, тъй като вдигаше едва няколко възла.

Всички на борда мислеха само за това как да се измъкнат. Хората на хоризонталния рул поддържаха подводницата стабилна при спускането. Други наблюдаваха дълбокомерите. Бесак стоеше в претъркания контролен пост и даваше заповеди. Лейтенант Джон О. Копидж, южнякът-офицер, познат на екипажа като „Бо“, стоеше до командира.

В кръг около него седяха отговорните за стрелбата офицери, готови да се прицелят и стрелят по заповед, както и шурманите, наведени над картите, за да разчертават измененията на курса, докато „Гъджън“ се опитваше да се измъкне от мъчителите си. От другата страна на един водонепроницаем люк до контролната зала седяха специалистите по локаторите, вперили в тъмното очи в екраните, като се опитваха да броят звуците на винтовете.

Отгоре имаше два кораба, после и повече, събрали се, за да приковат „Гъджън“.

Хората започнаха да се досещат за положението си. Акумулаторите се намираха накрая на възможностите си за деня, смрадливият въздух – също. А нямаше как да пуснат дизеловите двигатели и да вкарат свеж въздух или пък да заредят акумулаторите. Не и ако Бесак не успее да изкара подводницата близо до повърхността, за да вдигне шнорхела и да го държи така, докато не се прочисти въздухът. Нивото на въглеродния двуокис беше толкова високо, че някои вече се чувстваха замаяни. Други имаха главоболие, от онова, от което имаш усещането, че главата ти се разцепва надве. Това представляваше най-лошото време за всяка дизелова подводница и абсолютно най-лошият момент да те хванат.

Изключиха несъществените уреди, за да пестят електричество и да намалят шума. Спряха машините за лед. Лампите спадна-

ха до нивото на аварийно осветление, не светеха, а по-скоро мъждукаха. Вентилаторите също спряха.

Бесак даде заповед за преминаване към понижена бойна готовност, с което позволи на повечето от хората в екипажа да се приберат в койките си, за да пестят кислород. Отгоре един кораб удряше с лъчите си „Гъджън“ и я заставяше да върви към друг. Всяко чукане по корпуса напомняше на хората, че някой е допуснал грешка. Сериозна грешка.

От локаторната кабина съобщиха, че отгоре има най-малко четири кораба. Хората псуваха Чарли Браун – това беше едно от по-малко цветистите им наименования за руснаците.

Чу се нова серия звънтящи сигнали от локаторите, последвани от нещо друго, нещо далеч по-ужасяващо.

Една след друга върху подводницата и около нея се изсипаха като гърмяща вълна малки мини. Тя тъкмо правеше поредния опит да промени курса, да избяга. И получи отговор. Руснаците пускаха във водата леки дълбочинни заряди – чуваха се като ръчни гранати.

Звучите проникваха през корпуса. Подводницата беше наред, можеше да устои на такива малки експлозии. Но какво щеше да стане, ако руснаците пуснеха истинска дълбочинна бомба?

Бесак даде нова серия заповеди за убягване. Хората в контролния пост се напрягаха да доловят и други звуци освен ударите на активния локатор. Други лежах в койките си, също заслушани, в очакване на грохота от по-голямата експлозия, онази, след която „Гъджън“ не би могла никога вече да изплава на повърхността.

По-младите моряци бяха видимо неспокойни. Очуканите ветерани, малцината преминали през Втората световна война, прикриваха страха си по-добре, но за тях този момент беше далеч по-неприятен. Знаеха какво може да направи дълбочинната бомба. Губили бяха свои приятели в подводниците от онази ера, а други пък бяха плавали на подводници, едва успели да се измъкнат от такива бомби. Познаваха необузданите тласъци, познаваха какво е да те облее морска вода през спуканите тръби и да се питаш колко време можеш да изкараш в крехкия стоманен корпус.

Руснаците направиха нов заход, после още един, ръсейки като дъжд сигнали от локаторите и леки бомби.

— Спокойно, ще се измъкнем – промълви Бесак на един млад, още ненавършил двадесет години матрос.

Младокът носеше амулети срещу катастрофа и татуировки на пиле и прасе на двете си стъпала. Това беше своеобразна традиция, взета от стара хавайска легенда. Според нея пилетата и

прасетата винаги намират нещо, върху което да плуват, и никога не биха се удавили. Няколко други моряци също имаха такива татуировки.

Обсадата траеше вече почти три часа. Бесак продължаваше да търси онзи температурен слой, като свали подводницата до пределната изпитателна дълбочина от около 210 метра, а след това още повече. Напразно. Може би имаше слой под 260 метра. „Гъджън“ би трябвало да издържи на морското налягане дори и при тези допълнителни петдесетина метра под изпитателната дълбочина, но имаше друг проблем, който не му позволяваше да стига до крайности: по-рано през деня нещо беше блокирало външния люк за изтласкване на отпадъците. Всяко нещо, което отиваше в изтласквача, трябваше да бъде опаковано и осигурено. Всички на борда го знаеха. Обикновено през отвора се пуска силна струя вода, която заедно с боклуците се изтласква в морето. Но някой просто беше захвърлил нещо, вероятно без да се замисля, и сега то пречеше.

В момента само вътрешният люк на изтласквача, само едно парче стомана, задържаше океана. Дори при около 60 метра дълбочина морското налягане би вкарало през двусантиметров отвор повече вода, отколкото помпите могат да изхвърлят, и да потопи подводницата. Ако вътрешният люк на изтласквача за отпадъците не издържеше сега, потопената толкова дълбоко „Гъджън“ щеше да загине.

Един от старшините на подводницата имаше лошо предчувствие за този изтласквач през целия ден, много преди идването на руснаците. Предложил беше някой да скочи във водата и да го почисти. Но Бесак реши, че не могат да рискуват с такава маневра. Всичко това нямаше да е от значение, ако „Гъджън“ успееше да слезе още малко, за да се спаси. Но нямаше възможност за такава нещо.

Бесак опита други маневри. Заповяда да пуснат шумоизлъчватели – устройства, които се изстрелваха от сигналното оръдие на кърмата. Намираха се в кутии по един метър. При изстрелване изпускаха огромен масив мехурчета, от които локаторите се объркваха – нещо като гигантски ефервесцентни хапчета „Алка селцер“.

Руснаците не се хванаха. Отговориха на шумоизлъчвателите с нова серия гранати. Наказваха ли ги за това, че опитват нова маневра за убягване? Или пък ги подиграваха, че е толкова

неуспешна? Нямах значение. „Гъджън“ продължаваше да е под нападение.

Бесак погледна към рулевите и с думите „Хайде да опитаме“, ги накара да тръгнат право срещу врага с надеждата, че това е единственият неочакван за руснаците ход. Не успя. Не успя и когато се насочи наляво, после надясно, а после отново право напред. Всяка маневра за убягване получаваше в отговор буря от бомби.

Отгоре сега може би имаше осем кораба. Над тях преминаваше един, следваше го втори. През цялото време хората в локаторната кабина следяха руснаците, а стрелците насочваха торпедата. Но за шпионските подводници съществуваше общото правило да не стрелят, освен ако не стрелят към тях. До този момент малките експлозивни не бяха заменени с нещо по-силно.

Обсадата продължаваше – дванадесет часа, двадесет и четири часа. Никой не си спомня Бесак или пък Копидж да са излизали от контролния пост. Ако изобщо спяха, то го правеха набързо и за кратко. Повечето хора, ако не всичките, също не спяха, дори и онези, които трябваше да лежат в койките си и напрегнато да слушат звуците на обсадата.

Дори и най-слабото движение, дори и дишането, причиняваше задушаваша болка. Краткият преход от каютата на главните старшини до контролния пост караше човек да се задъха и очите му се насълзяваха, сякаш е пробягал четири мили. Разбира се, на борда не готвеха нищо. Вместо това хората от кухнята раздаваха студени сандвичи. Пушенето беше забранено. Пък и почти не можеше да се запали цигара в този въздух, в който липсваше кислород. Все пак някои намираха въгълчета с останал въздух, където успяваха да откраднат по няколко дръпвания.

Хората пускаха кислород в подводницата от големите контейнери от външната страна на корпуса – два при носа и два при кърмата. Но допълнителният кислород по никакъв начин не можеше да намали въглеродния двуокис и въглеродния окис, които нарастваха до опасни нива. Почти всеки имаше пулсиращо главоболие. Някои бяха пред припадък.

Из подводницата поставиха кутии с литиев хидроокис, който да поеме част от излишния въглероден двуокис. Част от кристалите бяха пръснати върху дюшеците, за да ускорят процеса. Но нивото на въглеродния двуокис остана прекалено високо. Кристалите не можеха да поемат въглеродния окис – безцветния газ без мирис, който в крайна сметка можеше да приспи всички на борда завинаги. Руснаците притискаха „Гъджън“, като се движеха напред-назад,

настрани и по диагонал и вкарваха прът в колело, очертано от самите тях. Всеки преход се съпровождаше с удари от локаторите и гранати.

Сряда, 21 август, рано сутринта: без промяна. Сряда следобед: без промяна. Сряда, рано вечерта: „Гъджън“ продължаваше да стои под обсада вече почти четиридесет и осем часа и под вода, без да използва шнорхела почти шестдесет и четири часа. Бесак грижливо беше отбелязал в дневника изминатите разстояния през двата дни като равни на нула. Трябваше да се направи нещо. Нещо драстично.

Копидж обиколи из подводницата, за да съобщи на хората, че ще опитат да излязат на височина като за шнорхел, да „подадат нос“. По-голямата част от обсадата хората бяха прекарвали в понижена бойна готовност, но сега трябваше да преминат в пълна готовност. Трябваше да вземат свеж въздух. Трябваше да изпратят съобщение за помощ. Трябваше да променят положението или да загинат.

— Излизаме – обяви Бесак в контролния пост. — Пробием ли повърхността, вдигайте шнорхела.

Щом „Гъджън“ изплава, няколко души опитаха да включат хидравликата за изправяне на радиоантената. Но тя не помръдваше. Трябваше да се изправи с трясък. Но чуха единствено звук от удар, а после втори. В момента, когато шнорхелът излезе над повърхността, хората пуснаха двигателите. Подводницата си пое глътка въздух, после втора.

Един от корабите тръгна с рев право към „Гъджън“, сякаш за да я удари или поне да я накара да се потопи. Руснаците не бяха свършили с нея. Нямах да позволят на хората ѝ да си поемат въздух, нито пък да повикат помощ.

Някой включи сигнализацията за опасност от сблъскване и Бесак даде заповед за потапяне. Изключиха двигателите и отново се озоваха под вода. Екипажът не успя да изпрати сигнал за помощ. Въздухът беше почти толкова лош, колкото преди това.

Бесак заповяда спускане на около 120 метра, където се замисли над следващия си ход. Поговори с Копидж, който разискваше с инженера състоянието на акумулаторите, както и с лекаря Хънтли за състоянието на въздуха и на екипажа. Бесак нямаше голям избор. Очевидно хората му нямаше да издържат много дълго. Акумулаторите можеха и да издържат още около осем часа, ако подводницата не се движи много, но с това нямаше да постиг-

нат нищо. Стария знаеше, че няма сили да убегне на мъчителите си.

След няколко мига решението дойде. Налагаше се „Гъджън“ да изплава и да опита отново да вдигне шнорхела. Но едно нямаше да се случи – нямаше да бъде превзета. Не и преди командирът и екипажът да загинат. Никой на борда не възрази.

Бесак заповяда да отворят всички торпедни люкове. Знаеше, че руснаците ще ги чуят, и искаше да покаже, че американците не се шегуват. След това някои от офицерите получиха пистолети, включително Хънтли, който тръгна да обикаля из подводницата, размахал пистолета с думите, че задачата му е да застреля шпионите, ако руснаците се опитат да се качат на борда.

— Можеш да си вземеш зеленото хапче или аз да те застрелям – каза Хънтли на един от шпионите. Лекарят винаги се държеше малко особено.

Вероятно никой не му беше позволявал да обикаля из подводницата и да демонстрира маската си на убиец. Може би, смятаха хората от екипажа, не е трябвало да му дават и пистолет. Но той го носеше и в този момент шпионите повече се страхуваха от него, отколкото от руснаците.

Междувременно те и хората в радиокабината от другата страна на контролния пост – всеки, който работеше с шифри или секретни материали – започнаха да ги пъхат в кожени чанти целите в дупки и с оловни тежести. Някои от документите бяха унищожени веднага. Ако руснаците се опитат да се качат на борда, тези чанти трябваше да излетят през горния люк и да отидат на дъното на Японско море.

Това представляваше мигът, който никой подводничар не желае да изживее, и един от най-лошите моменти за всеки капитан. Освен това беше и неизбежен. Може би „Гъджън“ щеше да се измъкне, ако беше слязла по-дълбоко, ако изтласквачът за отпадъците не се беше заклинил. Независимо от причината Бесак загуби.

Обезсърчен, той даде заповед за изкачване.

Бесак искаше да изпрати съобщение до базата на САЩ в Япония. Но радиоантената, изглежда, отново беше блокирала. В мига, когато шнорхелът проби повърхността, Бесак даде заповед и трите двигателя на „Гъджън“ заработиха, бълвайки газове в мръсната атмосфера на подводницата, както и извън нея. На никого не му беше до тях, след като шнорхелът вкарваше чист въздух и изкарваше най-лошите отрови.

Сега подводницата лежеше на перископна дълбочина, а съветските кораби изчакваха. Но докога?

Измина една минута. После втора. След това пет. Хората все още не успяваха да изпратят съобщението. Но „Гъджън“ поемаше въздух и бълваше навън газовете. Хората се питаха дали командирът им ще изплава на повърхността.

Бесак пресмяташе и обмисляше вариантите до последния момент. Подводницата щеше да се нуждае най-малко от двадесет минути с шнорхела, за да прочисти въздуха поне малко, но това не стигаше дори да започне зареждането на акумулаторите. Ако трябва отново да се потопи, би могла в най-добрия случай да пълзи през водата на акумулатори. Ако остане на шнорхелна дълбочина и превключи единия двигател за зареждане на акумулаторите, би могла да се движи малко по-бързо. Но единствено на повърхността можеше да побегне към Япония с максималната си скорост от около 20 възла. Не можеше да се разбере дали руските кораби няма пак да ги нападнат, но с пълна скорост и с тази преднина може би ще успее да им избяга.

Бесак взе единственото възможно решение. Нареди изплаване.

Нямаше ранени, нямаше стрoшени саби и никой не беше предал своя територия. Но Съединените щати току-що бяха загубили съществено важна битка. За първи път през тази студена война американска подводница бе заставена да се предаде, да изплава от скривалището си и да застане уязвима върху вълните.

След това Бесак каза на хората си да изпратят един съвсем закъснял зов за помощ.

— Изпрати го на английски, по дяволите – извика той към радиста, когото наричаха Кофти копелето.

Вече нямаше смисъл да крият кои са. Съобщението замина незакодирано. Междувременно командирът тръгна нагоре по дългата стълба от люка в контролния пост към стабилизатора и мостика. След него се изкачи един сигналист и един от екипажа, който да борави с безбатерийните телефони, с които Бесак да дава заповеди, в случай че руснаците атакуват. „Гъджън“ нямаше никакви шансове срещу евентуален катер-разрушител.

Навън все още беше светло. Хората на мостика виждаха руснаците. Имаше два или три кораба – до един малки ловци на подводници. Руснаците бяха изтеглили останалите кораби. Не им трябваше много, за да следят подводница с изтощени акумулатори.

Руснаците сигнализираха на международния морзов код: „Кои сте вие? Идентифицирайте се“.

„Гъджън“ отговори със същия въпрос.

Руснаците изпратиха отговор: „СССР“ на кирилица.

„Гъджън“ изпрати отново на международен морзов код: „САЩ. Заминаваме за Япония.“

Получиха отговор – заповед да тръгват и да напуснат съветските води. Сигналистът весело разтълкува сигналите за останалите:

— Казаха: „Благодарим за упражнението по борба с подводници.“

И се опита да потисне усмивката си. Останалите хора от екипажа също се хилеха. Всъщност бяха в повишено настроение. Нали се махаха оттук.

Празненството вече бе започнало, когато, сякаш след цели часове, прелетяха американски самолети, за да видят дали „Гъджън“ е в ред, а тя препускаше по повърхността, за да остави възможно най-голямо разстояние между себе си и Съветския съюз.

За първи път от няколко дни насам готвачите загоряха фурните. Тази вечер ядоха стек и за всеки имаше по две кутии бира. Хората останаха удивени. Никой не си беше помислял, че е възможно на борда да има бира или най-малкото – не и цели кашони. Но бира имаше и хората предпочитаха да я изпият, вместо да цитират на Стария уставите. Нали плаваха, дишаха и зареждаха акумулаторите. Чувстваха се засрамени, дори кръвно обидени. Но в този момент не им пукаше. Намираха се в безопасност и за първи път си признаваха един на друг, че вече не са вярвали да се измъкнат. Очевидно руснаците можеха да потопят подводницата. Но не искаха. Или пък, умуваха хората, не им позволиха.

В Йокосука не се състоя официално празненство при завръщането на „Гъджън“ в онзи понеделник на 26 август, точно осем години след потъването на „Кочино“. В базата цареше мрачно настроение: руснаците обявиха през същия ден, че са провели първия успешен изпитателен полет на наземна междуконтинентална балистична ракета. В тази напрегната обстановка ВМС искаха инцидентът с „Гъджън“ да бъде скрит, и то веднага.

Кофти копелето, радистът, изпратил съобщението на английски, беше повишен в старшина и прехвърлен незабавно на друга работа. Говореше се, че го заставили да изпраща съобщенията с лявата ръка, за да не може стилът му, своеобразният му почерк,

да издаде на подслушвачите, че наоколо има американска подводница.

Бесак също беше преместен от подводницата. Заповедта, с която предвиждаха още преди мисията прехвърлянето му в ядрения флот на адмирал Рикоувър, не се промени. Онова, което се промени обаче, беше работният график на „Гъджън“. Военноморските сили бързо обявиха, че тя ще бъде първата подводница в света, обиколила земното кълбо. Това беше най-добрият начин да я изведат от Тихия океан, където руснаците сега я познаваха добре, и да не допуснат тази история да се разпространи из подводничарското съсловие.

Разбира се, ВМС предложиха друго обяснение за обиколката. Смятайки, че целта е да се проведе рейд за контакт между народите, президентът Айзенхауер лично обяви всеки от хората на подводницата за „посланик на добрата воля към света“. Всеки от тези посланици получи заповед никога да не говори за този случай.

Междувременно, окрилени от победата, руските военноморски сили започнаха да притесняват други американски шпионски подводници. Между тях беше и „Уаху“ (SS-565), хваната близо до съветския бряг в началото на 1958 г., но успяла да избяга въпреки единия си гръмнал двигател. Може би, защото подводниците си вършеха работата тихо, руснаците се въздържаха повече, отколкото спрямо самолетите, някои от които нарочно задействаха отбранителните радари, за да измерят системите им. Колкото и неприятни да ставаха подводните битки, нито една подводница не беше потопена и „дълбочинните бомби“ обикновено не притежаваха повече мощ от тези при „Гъджън“.

Но битките с подводници в съветски води вече представляваха утвърдена част от Студената война и напрежението се увеличи, когато двете страни се готвеха да пуснат в действие първите си ракетни подводници. След като руснаците пуснаха спътника през 1957 г., президентът Айзенхауер бързо ускори плановите за изграждане на подводница с ядрен двигател, която да може да изстрелва балистични ракети „Поларис“, криейки се под водата. Междувременно ВМС преоборудваха някои дизелови подводници да носят управляеми ракети „Регулус“, наследници на германските ракетни бомби с обсег между 300 и 400 морски мили. Макар тези подводници да трябваше да изплават за пуска на ракетата и тя да се управлява с радар до целта от изстрелващата подводница и от втора подводница, разположена по-близо до съветския бряг, те все пак представляваха нова потенциална опасност за руснаците.

Опасенията, че руснаците ще отговорят, като изпратят свои собствени шпионски подводници близо до американски води, заставиха висшите служители от Вашингтон да се заемат по-сериозно с подводния шпионаж. Изведнъж операциите, които командирите на военноморския флот бяха свикнали да управляват, започнаха да се разглеждат от Белия дом и Пентагона. ЦРУ и Агенцията за национална сигурност (АНС) – дешифровъчната агенция, която беше така свръхзасекретена, че дори хората, които работеха в нея, се шегуваха, че името ѝ е Агенция Не Съществуваща, или А, Нищо, Само слухове – също започнаха да играят роля при определянето на важните за събиране сведения.

Едва ли някоя съветска подводница все още беше извършвала дългия преход до американските брегове, но това не спря избухването на „червената истерия“. Един член на Камарата на представителите обяви, че са забелязани около двеста съветски подводници по атлантическото крайбрежие. Обикновени граждани започнаха да пазят на „стражеви кули за подводници“ и през следващите няколко години „забелязванията“ на подводници зачестиха. Една жена, посочена в документи на ВМС като мис Гилкинсън, съобщила, че забелязала три подводници близо до един плаж във Флорида, включително една, която, по думите ѝ, се приближила на три-четири метра от нея, докато тя плувала гола. Един мъж от Тексас съобщил за забелязан перископ във води, оказали се дълбоки метър и петдесет.

ВМС също наблюдаваха за подводници, но повечето от наблюденията се провеждаше при естественото стеснение, образувано от Гренландия, Исландия и Обединеното кралство. За Съединените щати това представляваше огромно предимство. Съветските кораби и подводници трябваше да преминат през тази точка, наречена ГИОК,* за да поемат по атлантическия маршрут към САЩ. Често ято американски дизелови подводници стояха за „преградни операции“ извън стеснението, а и британските военноморски сили също дебнеха за съветски подводници. Освен това американските ВМС бяха започнали да „засяват“ атлантическото и тихоокеанското крайбрежие с подводни подслушвателни устройства и да създават по този начин подводна подслушвателна мрежа, позната като SOSUS,** за откриване на кораби и подводници. И все пак аналитиците, които се опитваха да разгадаят записите на SOSUS, се нуждаеха от повече данни, за да могат да разпознават

* От Гренландия, Исландия и Обединеното кралство. – Б. пр.

** Sound Surveillance System (Система за звуково наблюдение). – Б. пр.

съветските военни кораби сред целия фонов шум, създаван от риболовните траулери и търговските съдове. Нуждаеха се от библиотека с шумови отпечатъци, а най-добре можеха да я създадат шпионските подводници, изпратени да подслушват и записват.

ВМС търсеха и още нещо – възможност за разплата. Искане да си върнат на руснаците заради „Гъджън“ и заради други подводници. Адмирал Джерълд Райт, главнокомандващ Атлантическия флот, закачи една прокламация в рамка пред кабинета си:

Като се има предвид, че често пъти се съобщава за присъствие на неидентифицирани подводници близо до Съединените щати, и

като се има предвид, че подводниците не обявяват самоличността, нито намеренията си, както се изисква според обичаите на почтените моряци, и

като се има предвид, че материалните доказателства за провеждането на тези тайни операции биха довели до заслужен срам за участващите,

С настоящото обещавам да даря един кашон качествено старо царевично уиски от Тенеси, марка „Джак Даниълс №7“, произведено така, както предците ни са го правили от седем поколения насам в най-старата регистрирана фабрика за уиски в Съединените щати, основана през 1866 г., на първия Командир в Атлантическия океан, който представи доказателство, че е изтощил „неамериканска подводница или такава на известна приятелски настроена страна“.

(Подпис) Джералд Райт
Адмирал, ВМС на САЩ

През май 1959 г. Райт обяви победител. Подводницата „Гренадир“ (SS-525) преследвала съветска подводница близо до Исландия в продължение на девет часа, докато я застави да излезе на повърхността, напълно „изтощена“. Командирът на „Гренадир“ капитан-лейтенант Теодор Ф. Дейвис спечели уискито, а Военноморските сили изкараха първата си съветска подводница.

По-важното беше, че ВМС за първи път успяха добре да огледат съветска ракетна подводница. Дейвис бе притиснал една от подводниците клас „Зулу“, преработени да носят ракети. Донесъл беше със себе си снимки и записи и ВМС тихомълком обяви успеха си навсякъде из Вашингтон. Всъщност по-късно през тази година специалният помощник на президента Айзенхауер по въпросите на науката и технологиите Джордж Б. Кистяновски отбелязва в бележника си, че получил „много интересно обяснение за начините, по които нашите Военноморски сили се сдобиват с най-близка информация за действията по море на руснаците“, като та-

зи информация била толкова „секретна“, че не можел да я запише на хартия. „Един ден – разсъждава той – това ще се превърне в много вълнуваща новина.“

Тези схватки позволиха да се разбере и друго. От двете страни все повече осъзнаваха, че колкото и шнорхелът да бе революционизирал бойните действия с подводници, той създаваше и големи ограничения. Ако подводницата може да бъде заставена да стои потопена и екипажът ѝ – задавен без въздух, тя става силно уязвима. За американските подводничари беше ясно, че ядреният флот на Рикоувър не може повече да остава в тайна. Време беше неговите подводници да излязат в центъра на сцената.

Революционно новите подводници на Рикоувър имаха сякаш неизчерпаем източник на тяга. Реакторите деляха атоми и превръщаха водата в пара, достатъчна, за да върти вала на винта и да придвижва подводницата на по-дълги разстояния и с по-висока скорост, отколкото всеки друг дизелов двигател. Можеха също да произвеждат собствен кислород и да изчистват излишния въглероден двуокис от въздуха. Притискането под водата вече не би представлявало заплаха. Тези съдове биха могли да остават под вода безкрайно дълго време. Нападателни подводници с ядрени двигатели се заеха да изпълняват мисии, които силно наподобяваха онова, с което започнаха дизеловите подводници – безнаказано навлизане в съветски води. Заповедите оставаха същите. Приближавайте до съветските съдове, а дори и по-близо до съветския бряг. Поемайте всякакви рискове. Не се оставяйте да ви заловят.

Например към края на шестдесетте години командващият Уилям Беренс, или Бил, закара подводницата „Скипджак“ (SSN-585) в устието на дългия плавателен канал към Мурманск. Беше се приближил толкова до друго съветско пристанище, че офицерите му можеха да наблюдават през перископа пристана на тридесетина метра. Прекалено близо, за да се хареса на ВМС, или поне за да си го признаят. Дори непосредствено преди Беренс да се вмъкне в канала, хората от екипажа забелязаха как един от офицерите блокира механичното следящо устройство, нанасящо на карта движенията на подводницата, за да не остане доказателство върху хартия за това навлизане. По-късно по време на същата тази мисия Беренс беше наблюдавал и изпитанията на една от първите подводници от клас „Голф“ с дизелови двигатели и първата, която руснаците от самото начало бяха проектирали да носи балистични ракети. Беренс, който отначало правеше неприятното впечатле-

ние на екипажа си като тесногръд и скучен, доказа, че може да играе опасните игри не по-зле от други капитани и че в морето съвсем не е онзи човек от сушата, особено в съветското море.

В този смисъл Беренс не беше единствен. Това бе ерата на предизвикателно смелите командири на ядрени подводници, сякаш родени да наследят дизеловите подводници и да не се спират пред нищо. В Тихия океан двама капитани за кратко време бяха изключили реакторите, за да намалят фоновия шум в опит да снимат звуков отпечатък, и изведнъж установиха, че подводниците им са слезли прекалено дълбоко. Друга подводница, която се криеше на перископна дълбочина, беше чукната от съветска подводница, която изплава под нея.

Една от най-належащите задачи изискваше да се разбере докъде са стигнали руснаците в опитите си да разработят подводници с ядрени двигатели. Макар на някои висши служители в САЩ да не им се вярваше, постепенно ставаше ясно, че руснаците започват да пускат три типа: „Хотел“, всяка от които носеше три балистични ракети; „Ехо“ с ракети тип „Круз“, предназначени за борба с други плавателни съдове, и многоцелеви подводници „Ноември“. Все пак наблюденията в началото показваха, че тези подводници са толкова недодялани и шумни, че американските ВМС ги нарекоха с един удобен акроним – „ХЕН“*. А и нито клас „Голф“, нито „Хотел“ имаха каквато и да е готовност да излязат на патрул.

Виждаше се, че Съединените щати са победили в надпреварата да разположат ракетоносни подводници в близост до вражеските брегове. Четири дизелови подводници с примитивните ракети „Регулус“ бяха проправили пътя в Тихия океан през 1959 и 1960 г., а първата подводница с ракети „Поларис“ на име „Джордж Вашингтон“ (SSBM-598) излезе в Атлантическия океан през 1960 г. Не след дълго подводниците с ракетите „Регулус“ започнаха да прекарват толкова много от времето си скрити в ужасните води при съветските брегове, че екипажите им си измислиха шеговитото наименование „Северотихоокеански яхтклуб“. Една от подводниците, „Гроульър“ (SSG-577), получи тежки повреди, когато се озова сред плаващи ледове близо до полуостров Камчатка, непосредствено до съветската база при Петропавловск. Не след дълго хората измислиха знаци за реверите с котва, върху която стояха три сигнални флагчета с букви „О“, „М“, „Д“. Инициалите означаваха типичните възклицания по време на буря – „Олеле! Майчице! Да му...!“

* Кокошка (англ.). – Б. пр.

През всичкото това време програмата „Поларис“ не спираше. Президентът Айзенхауер беше дал на приказливия адмирал Уилям Е. Рейбърн, или още Ред, отговорен за тази програма, безпрецедентни полномощия, които му позволяваха да заобикаля обичайната бюрокрация и да наема всеки, който според него може да свърши работата по проектирането на подводниците добре и бързо. При новата технология имаше предвидими спънки. (Подчинените на Рейбърн проявиха достатъчно добро чувство за хумор, за да компилират секретен филм с провали на изпитателни ракети „Поларис“, които или едва-едва се отлепяха, или пък просто се премятаха.) Но „Поларис“ завърши успешно и се включи в графика до голяма степен заради високия приоритет на програмата. Всички до един работеха по такива безбожни часове, та подводничарите смятаха, че подводниците са обозначени с SSBN не защото това значи Подводен кораб с ядрено задвижване и с балистични ракети,* а по-скоро Събота, неделя и сума ти нощи.**

Докато Рейбърн и хората му правеха необходимото да осигурят изграждането на подводниците, Рикоувър имаше задачата да надзирава монтажа на ядрените реактори заедно с екипажите, които щяха да ги управляват. Рикоувър търсеше хора, които няма да се огънат в криза, мъже, които обръщат внимание на най-дребния детайл, мъже, дребнаво добросъвестни като самия него. Смяташе, че само така може да се осигури безопасност на реакторите, и знаеше, че тази безопасност е единственият начин да поддържа обществената подкрепа за своите ядрени подводници. С всичко това помагаше за създаването на ненадминат подводен флот. Сега хората на Рикоувър щяха да управляват най-смъртоносните подводници, произвеждани някога, подводници, които щяха да имат решаваща роля за равновесието на силите по време на Студената война.

Първите подводници „Поларис“ бяха дълги 116,4 метра, или с осемнадесетина метра повече от многоцелевите подводници за ядрено нападение, носеха шестнадесет ракети с ядрени бойни глави и можеха да ги изстрелват от повече от 1000 морски мили. Дадоха им и по два екипажа – син и златен, – които се редуваха на шестдесетдневни плавания и така държаха подводниците възможно повече време във водата. Задачата беше трудна. Диапазонът от 1000 мили налагаше подводниците да плават в бурните води при северните брегове на Европа, за да остават на достатъчно близко

* SSBN – Submersible Ship, Nuclear power, Ballistic missiles. – Б. пр.

** SSBN – Saydayq, Sunday and a Bunch of Nights. – Б. пр.

разстояние за прицел към Москва. Работата им беше да се „крият гордо“, да бъдат звена с междуконтинентални ракети, скрити и готови да отвърнат на удара, в случай че страната им бъде нападната и земните ракети – унищожени.*

От своя страна руснаците имаха само няколко подводници с ядрени двигатели, при това толкова зле проектирани, че измираха хора от екипажите им. Една подводница претърпя толкова ужасна авария в реактора, че оцелелите я нарекоха „Хирошима“. През 1962 г., когато руснаците опитваха да разположат установки за изстрелване на ракети в Куба, Съединените щати бяха напреднали толкова много, че можаха бързо да свикат няколко подводници с ракети „Поларис“, или общо девет накрая, в точки, достатъчно близки за стрелба до Съветския съюз.**

* Въпреки че дори и президентът не знаеше къде патрулират във всеки определен момент, подводниците с ракети „Поларис“ имаха своите предписани оперативни райони, или карета, състоящи се от стотици квадратни мили, в които първите ракетоносни подводници оставаха в диапазона от 1000 мили за удар по своите цели.

Имаше и съществено важни предпазни мерки, за да не се допусне самостоятелно действащ луд да започне ядрена война. Първо, всяка заповед за изстрелване трябваше да съвпада точно с утвърдителните кодове, променени според датата и пазени на борда на подводницата зад две заключени врати в сейф, заварен към преградата на контролния пост. Двама души имаха комбинацията за отваряне на сейфа и проверка на утвърдителния код, който показваша на командира и заместника. След потвърждаването на заповедта за изстрелване трима души трябваше да използват отделни ключове, също пазени в сейфове, за да могат да изстрелят ракетата. Ключът на командира му позволяваше да задейства системата за управление на огъня. Ключът на заместник-командира позволяваше задействане на механизмите за освобождаване на ракетите. След това офицерът, който контролираше мисията, можеше със своя ключ да изстреля ракетите. Този процес трябваше да отнеме петнадесетина минути.

** Американската общественост нямаше представа колко се страхуваше нейното правителство, че руснаците ще ескалират конфронтацията в морето. Само преди няколко месеца един руски дезертър беше представил документ, станал известен като „Желязната банка“, или подробностите на съветските планове за използване на тактическо ядрено оръжие срещу американски кораби и подводници в случай на война в морето. Съветниците на президента Джон Ф. Кенеди се бояха, че руснаците може и да са започнали първите недоизпълнени стъпки от изпълнението на този план. Разбира се, Кенеди се опасяваше, че всяка морска схватка ще засили кризата, независимо дали се стреля с ядрени оръжия. По време на наредената от него военноморска блокада на Куба откриха съветска подводница близо до два съветски търговски кораба. Като узнал това, Кенеди запитал помощниците си:

– Няма ли как да избегнем първата си схватка с руска подводница? С почти всичко друго съм съгласен, но не и това!

Имаше схватки между подводници, но нито една не оправда най-лошите страхове на Кенеди. Американски надводни кораби и самолети около Куба откриха няколко съветски дизелови подводници и с лекота изкараха три от тях на повърхността.

Съединените щати имаха явно предимство, но докога? Кризата може и да беше показала на съветските лидери, че няма да успеят да базират ядрени ударни сили на суша близо до бреговете на Съединените щати. Но като разположиха подводниците с ракетите „Поларис“ в позиция за стрелба, Съединените щати посочиха на руснаците друг, по-добър начин да постигнат същото.

3. ПОГЛЕД КЪМ ДЪЛБИНИТЕ

Окрилен от бурния успех на своята програма „Поларис“, адмирал Ред Рейбърн отправи поглед напред с мисълта за нови, изобретателни начини за сплашване на противника с ядрените оръжия. Бързо се насочи към мечтателя сред хората си – млад цивилен, когото адмиралът беше измъкнал от неизвестността преди няколко години и ръкоположил за главен учен в програмата.

Джон П. Крейвън бе едва на около тридесет и пет, когато Рейбърн го намери, но задачата му беше да надзърта над рамото на всеки, който работи по ракетоносните подводници, да намира проблемите и да предоставя отговорите. Той беше, по собствениците му думи, „Главният кибик“.

Прякорът му подходеше. Крейвън, говорещ с порой от думи и преливащ от идеи, беше от хората, които могат да разделят един чертеж на най-малки частички и пак да намерят време да изплюят няколко куплета поезия, някоя и друга библейска фраза или пък някое от безбройните измислени от самия него морски правила. Понякога сливаше поезия с афоризми и пееше на висок глас получения резултат. Проповядваше фантазия сред армейската дисциплина и внасяше романтика между механиците на ядрената война.

Точно за такава роля беше възпитаван Крейвън. Произлязъл бе от семейство, произхождащо от мавърски пирати по майчина линия и разделен по бащина между презвитериански свещеници и морски офицери.

Военноморските офицери представляваха онази част от родословието, с която повечето членове на фамилия Крейвън обичаха да се хвалят и която можеше да бъде проследена назад до Тунис Огъстъс Макдоно Крейвън, капитан на кораба „Текумсе“ по време на Гражданската война, взривен от мина на южняците в битката за залива Мобайл и вдъхновил известния призив на адмирал Дейвид Фараго към останалия флот: „По дяволите торпедата, пълен напред!“

Спазвайки благородната традиция, Тунис се удавил изправен до руля. Повечето членове на рода Крейвън спираха разказа дотук. Джон Крейвън обаче изпитваше удоволствие да дава още малко информация: Тунис умрял, биейки се да се измъкне от потъващия кораб преди пристанищния лоцман. И само Джон Крейвън се хвалеше с онова, което останалите от фамилията дори не смееха да нашепват: че по майчина линия е наследил кръвта на пирати.

Че Джон Крейвън щеше да бъде различен, се видя от мига, в който се появи за първи път на планетата, в района Уилямсбърг в Бруклин. Случи се в нощта на Все светии. Роднините от страна на баща му решиха да не споменават този факт и веднага обявиха, че момчето ще отиде във военноморския флот, с намерението той да прекара живота си в строга военна дисциплина. Обречеността на плана им си пролича след петнадесетина години, когато Крейвън пропадна на изпита за Военноморската академия. Не че му липсваше интелект. С лекота беше преминал до гимназията още на единадесет години. Но като стигна там, пое по неконвенционалния път към славата. Убеди много по-големите си съученици, че просто е дребен за възрастта си, и след това спечели уважението им като отворкото на класа, като хлапака, който е прекалено печен, за да си пише домашните.

В крайна сметка задоволи поне някои от очакванията на фамилията. Не си спечели диплома от Военноморската академия, но пък влезе в запаса и стана океанолог. От този момент започна да проповядва за големите дълбочини, за подводни маневри, които повечето хора във ВМС подминаваха като невъзможни или, най-малкото – невероятни. Но и той не очакваше лесно да спечели някого. Като всеки свещеник обаче, който проповядва идването на някакво чудо, Крейвън бе пропит с вяра, че в крайна сметка правотата му ще се докаже.

Рейбърн сега му поднасяше нещо като празен подписан чек, с който да прави това, което умееше най-добре: да измисля колкото е възможно повече идеи. Към 1963 г. Крейвън работеше усилено по идеята на Рейбърн – авангардна програма за възпиращи действия от бази в морето. Като начало отдели един милион долара годишен бюджет, като смяташе, че ще стигне за създаването на малка програма по политически науки, която да анализира най-подробно тази стратегия за възпиращите мерки. В хода на работата си откри, че е наел почти всеки специалист по политически науки, специализиращ в стратегическата отбрана.

С оставащия бюджет и с новата си платформа успя да над-

никне в недокоснатото царство на дълбините, като работеше с групата си за генериране на идеи: за ракети на океанското дъно на километри под повърхността; подводници, които да могат да стигат дотам, да се ориентират в мъгните дълбини и да оглеждат с камери непознатите и неизследвани води.

Повечето от хората във ВМС приеха вижданията на Крейвън със сподавена прозаявка. Проучванията на океанските дълбини, ако изобщо имаше такива, отдавна бяха забравени в ъгъла и по тях работеше само малка група океанолози. Адмиралите смятаха оперирането на дълбоко за по-трудна задача, отколкото изпращането на космонавт, а в момента точно то ангажираше вниманието на страната. Най-добрите подводници на ВМС можеха да се спускат докъм 300-350 метра. По-надолу ги очакваше сигурна смърт от непрощавашото морско налягане, толкова силно, че спокойно можеше да смачка дори могъщите подводници „Поларис“.

Километрите под оперативния диапазон на ВМС се ползваха с почти толкова уважение, колкото градското сметище. Главното конструкторско направление на ВМС, Бюрото по корабоплаване, поставяше дълбоководното потапяне на десето място в списъка с десетте най-належащи задачи, и то само защото списъкът свършваше там. Дори адмирал Рикоувър, покрит със славата на новатор в очите на обществеността, не проявяваше интерес към дълбочините.

Групата за дълбоководно потапяне на Крейвън се намираще в незавидно положение, но пък имаше желание да работи. Поискаха екип от неговите хора да помогне при изпитанията на подводницата „Трешър“ (SSN-593), първата от нов, мощен клас многоцелеви ядрени подводници, проектирани да се спускат малко по-дълбоко от останалите. На 10 април 1963 г. „Трешър“ не издържа при изпитателното спускане до 395 метра. Доколкото може да се предполага, отказ на тръбопровода с последваща загуба на тяга е предизвикал редица събития, довели до потъването на подводницата, в която загинаха 129 мъже, включително четирима от групата на Крейвън. Той разбрал за това при Хари Джексън, един от инженерите, който помагал при изпитанията на подводницата малко преди последното спускане и присъствал на всички други дълбоководни спускания.

Джексън седял и само повтарял:

— И аз трябваше да съм там.

Но Крейвън се радваше, че Джексън е пропуснал тази първа загуба на ядрена подводница заедно с тримата души от екипа му, недопуснати до изпитанията поради липса на място.

Едва по-късно Крейвън разбра, че катастрофата ще го нареди сред най-важните участници в нова и вълнуваща глава от тази сага на подводния шпионаж. Шансът му щеше да изскочи измежду почти невъзможните обещания на ВМС, дадени като компенсация за щетите.

След „Трешър“ ВМС обещаха да положат огромни усилия, за да научат повече за безмилостното морско дъно. Обещаваха програма за „безопасни подводници“. Обещаваха „съдове за дълбоководно спасяване“.

Това беше и шансът на Военноморските сили да успокоят обществеността, да заличат трагедията с видения за чудеса в океана, да замъглят свързаните с подводниците опасности с идеи за иновации и обезопасяване. Почти всички, които имаха нещо общо, разбираха, че някои от предложенията са по-скоро в областта на научната фантастика, отколкото на науката, особено това за съдове за дълбоководно спасяване на потънали подводници. Засега изглеждаше, че всеки спасен по този начин трябва да има късмета да потъне върху континентален шелф или на върха на подводна планина, във води далеч по-плитки от двете, три или четири мили дълбочина на повечето морета. Повечето подводничари знаеха, че сериозната повреда в океана означава край за тях – без оцелели, без спасение и толкова.

И все пак Конгресът одобри тези популистки обещания и предложи финансиране, което привлече вниманието на Военноморската разузнавателна служба. Военноморските сили може и да обещаваха настъпването на ерата на Жул Верн, но някои специалисти по подводния шпионаж видяха тук възможността за нова шпионска ера, много по-близка до Джеймс Бонд.

Тези служители на разузнаването вече разработваха плановете си, когато Крейвън започна да ръководи масирано проучване след аварията на „Трешър“. Той бе поел и ръководството на проекта за дълбоководни спасителни системи, предприет с цел да проектира обещанията от ВМС съдове за дълбоководно спасяване и за изграждане на подводна лаборатория – едно чудо, познато като „морската лаборатория“, където Военноморските сили да изследват физиологичното въздействие на дълбоководното налягане върху водолазите.

Крейвън забелязваше възможности особено в програмата за съдовете за дълбоководно спасяване. Както почти всеки друг, запознат с дълбините на океана, разбираше, че те са до голяма степен фантазия. Но смяташе, че натискът за създаването им може да

му позволи да реализира друга своя мечта – за флотилия мини-подводници от стъкло. От гледна точка на химията стъклото е течност и затова Крейвън смяташе, че стъклените подводници биха изявили най-силните си страни при най-мощните налягания на океанските дълбини.

Той не беше единствен в опитите си да лансира пред ВМС идеята за миниподводниците. „Рейнълдс алуминъм къмпани“ строеше свой собствен съд с надеждата да спечели доходоносен договор. Океанографският институт „Удс хоул“ заедно със Службата за военноморски изследвания разработваше „Алвин“, подводница за екипаж от трима души, която да може да се спуска до 1830 метра. За момента единственият съд за дълбоководно спускане, с който разполагаха Военноморските сили, беше „Три-ест II“ – нещо като минидирижабъл, който трябваше да се превози или тегли на буксир до местата за потапяне. Той имаше ограничена маневреност, но можеше да слезе с екипаж от трима до 6000 м. Първият „Триест“ беше спуснат почти на седем мили дълбочина през 1960 г. в най-дълбоката точка на света: Челинджър в Марианската падина, на около 200 мили от Гуам. Двете подводници – „Триест I“ и „Триест II“ правеха проучвания на останките от „Трешър“.

Крейвън започваше да напипва решение за механичните проблеми на независимите дълбоководни подводници със собствена тяга, когато го потърси един служител на Военноморското разузнаване, помагал при координирането на подводните наблюдателни операции около съветския бряг. Тези операции вече се изпълняваха в разширен мащаб и целогодишно. Под кодовото наименование „Нактоуз“*, а после „Холистоун“, растящият американски флот от ядрени и дизелови подводници поддържаше постоянно наблюдение на съветския бряг, където се изстрелваха ракети за изпитания от наземни силози или от кораби към цели в океана. Американските подводници следяха и бързо разрастващия се флот на руските ядрени подводници, които вече излизаха в Атлантическия и Тихия океан. Съветските ВМС започваха да приваждат в действие заплахата си да станат сила в сините води.

Заради всичко това американските ВМС почти винаги имаха най-малко една наблюдателна подводница в Баренцово море и две около тихоокеанските пристанища на Съветския съюз, където пак се налагаше от време на време да убягват на руските дълбочинни бомби. В началото на шестдесетте години дори някои от ранните ядрени подводници, като „Скамп“ (SSN-588), станаха обект на

* Навигационна будка. – Б. пр.

преследване, а и още няколко дизелови подводници, като „Ронкуил“ (SS-396) и „Тръмпетфиш“ (SS-425) бяха притискани подобно на „Гъджън“. Освен тези операции около брега някои американски дизелови подводници връщаха руски емигранти в Съветския съюз, за да шпионират за САЩ, други пък стоварваха командоси в Борнео, Индонезия и Близкия изток, за да следят разширяващото се съветско влияние.* Шпионирането с подводници бе станало толкова важно, че командващият военноморските мисии във Вашингтон беше поел координирането на всички мисии, планирани от специален отдел за подводни бойни действия към разузнавателната служба на ВМС.

Служителите от разузнаването с нетърпение очакваха новините за последните руски подводници и ракети и затова шпионите в подводниците имаха заповед да изпращат съобщения с най-важните елементи на мисията, когато се прибираха към дома. Специалистите по руски език започваха да превеждат върху лента уловените комуникационни сигнали още щом напуснеха съветските води. Куриери чакаха завръщащите се подводници на дока, готови светкавично да занесат информацията право в щаба на Агенцията за национална сигурност във Форт Мийд, щата Мериленд. Самите шпиони бяха толкова ценни, че ВМС им заповядваше да пътуват до и от пристанищата с влак, а не с пътнически самолет – не желаеха да поемат дори най-малък риск от отвлечането на тези хора в Куба.

Сега служителят на военноморското разузнаване искаше от Крейвън нещо, което никога не бе опитвал преди. Офицерът подаде на Крейвън свръхсекретен документ, който представляваше доста дълъг списък с мечти, трупан от военноморското разузнаване от години и докосван до този момент само от десетина души.

На заглавната страница бяха отпечатани думите „Операция Пясъчен долар“. След нея започваха цели страници със списъка. Те представляваха точките на попадение на съветските балистични ракети, щателно проследени и отбелязани от кораби на ВМС и

* Малко след провала при залива Кочинос през 1961 г. командоси на ВМС използваха дизелови подводници, за да осигурят бягството на известни кубинци от режима на Кастро. В продължение на няколко седмици командоси излизаха от подводниците и с гребане върху надуваеми салове отиваха до брега. Кубинците, които те водеха до подводниците, често пъти трябваше да се гмуркат на дълбочина четири до осем метра в тъмните води, за да влязат в подводницата през специални отсеци под налягане. Според бивши американски моряци, участвали в операцията, много от спасените вероятно са щели да идат в затвора или да бъдат екзекутирани заради заговора срещу Кастро.

радарите на ВВС, както и от подводни хидролокатори, а и също местата, където бяха забелязвани или чувани да падат във вълните самолети или други съветски машини. На не повече от три мили дълбочина се намираха най-важните тайни на съветската отбрана: най-доброто от системите за насочване на ракети, металургията и електрониката – все лъжовно примадващ боклук и напълно недостижим. Нищо чудно, че Съветският съюз дори не опитваше да пази района. Никой не би могъл дори да си помисли за набези през светещия планктон към напълно непрозрачните дълбини.

Според служителя от разузнаването нищо не пречеше зад идеята за съдовете за дълбоководно спасяване да се укрие опитът за стигане до нещата от поменика в „Пясъчен долар“. Защо да не се използва бюджетът за спасителните играчки, които едва ли щяха да бъдат задействани някога, за да се създадат средства, осигуряващи предимство на Съединените щати?

Трагедията с „Трешър“ щеше да бъде оправданието, а новите програми за безопасност – пълнежът на сложната история за прикритие. И всичко това зависеше от отговора на Крейвън на един въпрос. Би ли се справил с търсене на съкровище в дълбоки води?

Крейвън научи, че това е първостепенен въпрос на националната сигурност. Не му казаха обаче, че е въпрос и на гордост, политически позиции, изобщо борба за територии. Разузнаването на Военноморските сили играеше отчаяна гоненица с онези от ВВС, съвсем наскоро изстреляли шпионски спътници от ново поколение. Благодарение на все по-голямото покритие върху Съветския съюз тези нови „очи в небето“ изпращаха изображения от площадките, където руснаците копаеха силози за мощни наземни ракети, както и от сухи докове, където се готвеха да създават собствено поколение подводници, подобни на „Поларис“. Програмата „Поларис“ беше попречила на бомбардировачите и ракетите на ВВС да монополизират бизнеса с ядреното възпиране. Сега вече шпионите от ВМС може би щяха да се конкурират със спътниците, като се гмуркат не просто за снимки, а за истински съветски оръжия и съдове.

Това беше шансът, който Крейвън чакаше – възможността да се впусне в най-фантастичните си планове. Само едно нещо го спираше. Нямахше представа как да постигне онова, което искаше от него разузнавачът. Дори и „Триест II“ не можеше да извърши някакъв подводен набег – беше твърде малка, а и корабът, който

трябваше да пренесе подводницата посред океана, щеше да ги издаде.

— По принцип ние разработваме технологията, а не материалните активи – каза Крейвън, уповавайки се на най-засукания си начин на изразяване в стил ВМС. Тишина. Миг, може би два. Колкото и витиевато да говори, всъщност си признаваше, че няма начин да направи онова, което искат от него.

След това Крейвън усети мигновено вдъхновение.

— Виж какво, нямаме нищо, което да изпълни операцията, защото се иска потайност.

Отново си пое дъх забързано и каза най-важното:

— Затова „Пясъчен долар“ си струва да се изпълнява само от подводница.

Ето така, избърборена от отчаяние, се появи идеята, която щеше да се превърне в най-смелото начинание на Военноморските сили до момента. Щяха да оборудват някоя пълноразмерна подводница, достатъчно голяма за открито море, така че да може да стои на място в горните слоеве на океана и да спуска камери цели мили надолу, за да търси съветски съкровища по дъното. Щяха да действат под повърхността, да намерят начин да станат почти неоткриваеми. Да не покажат по никой начин на руснаците, че наоколо има американци.

Всъщност Крейвън просто предаваше с нови думи старото си убеждение, че работата от повърхността на океана си е своеобразен ад. Вече беше включил тази концепция в собствените си „Десет заповеди на дълбокоокеанската инженерна работа“. Казваше следното: „И помни, че свободната повърхност не е океан, нежели въздух, и че човек не може да ходи по нея, нито пък оборудването ще остане стабилно, ако го има. Затова проектирай така оборудването, че да не се задържа дълго и да не се нуждае от обслужване или ремонт в този непристоен слой.“

Изведнъж получи не само начина да подложи на проверка тази заповед, но и шанс да изпълни любимата си роля в родословното дърво и да граби заровени съкровища. Сега, когато имаше зелена светлина и пиратската му кръв кипеше, Крейвън се нуждаеше само от подводница.

В момента във флотата имаше двадесет ядрени многоцелеви подводници и се строяха още. Но адмиралите от ВМС не възнамеряваха да дадат някоя от първокласните си лодки да седи посред океана и да мандахерца камери. Щом Крейвън иска подводница, щеше да се наложи да вземе една от двете ядрени щайги, пропад-

нали на изпитанията и с отхвърлена вече конструкция. Едната – „Сийульф“ – представляваше объркан съд с V-образен нос на кораб-разрушител и горна част на подводница, построена да вмества един доста докачлив реактор на течен натрий, който обаче беше заменен преди това. Другата – „Халибът“ – имаше по-грандиозно, но кратко минало. „Халибът“ (SSGN-587) беше единствената ядрена подводница, носила управляемите ракети „Регулус“ и изпълнила седем мисии около съветските брегове. Но онази програма бе прекратена по средата на 1964 г., когато ВМС започнаха да разполагат подводници „Поларис“ в Тихия океан. Сега след края на ерата на ракетите „Регулус“ никой не знаеше какво точно да прави с „Халибът“.

Тя изглеждаше доста странно – едно от най-малко хидродинамичните в ядрения флот и най-смехотворното на вид създание, раждано някога на сух док. За разлика от плоската риба, на която беше наречена, „Халибът“ имаше огромна гърбица, подходяща може би за гигантска камила, само дето тя се разтваряше в голям, подобен на челюсти на акула люк, който представляваше част от оригиналното отделение за ракетите. В друго време може би щяха бързо да я бракуват. В края на краищата тя не само беше странна, но страдаше и от почти фаталното заболяване за всяка подводница: хидромеханична какофония. „Халибът“ беше шумна. Подводничарите чуваха дрънченето и забелязваха единствено потенциална опасност от наводняване, щом видеха онзи люк. А от вида на баластните ѝ резервоари, зейнали като ями и разработени да ѝ позволяват бързо да изплава на повърхността, за да изстреля ракета и да се потопи още по-бързо, направо потрепераха.

Крейвън погледна подводницата, която, изглежда, никой не можеше да обича, и изпадна в транс. Виждаше единствено възможностите, странните и чудни неща, които можеше да направи с всичкото това допълнително пространство. А видът на онази разкошна зейнала уста го накара, като всеки уважаващ себе си луд учен, да се разтрепери от радост. Никоя друга подводница във флотата нямаше люк, по-голям от 65 сантиметра. Люкът на „Халибът“ беше шест метра и седемдесет сантиметра.

Решението бе взето: „Халибът“ ще е подводницата на Крейвън, неговата лаборатория, неговото министерство, неговият пиратски кораб. Щеше да разполага със 70 милиона долара, за да я оборудва с електронни, сонарни, фотографски и видеоигрални. Военноморските сили дадоха съответното изявление и през месец

февруари 1965 г. „Халибът“ замина в Пърл Харбър за преоборудване като съд за океанографски изследвания.

Повече премълчаване, отколкото лъжа, това представляваше само едно от няколко прикрития, които Крейвън щеше да използва. Програмата за съдовете за дълбоководни спасителни операции и другите му дълбоководни проекти щяха да добавят още прикрития за онова, което той наричаше своя „миризлив скункс“ – термин, зает от компанията „Локхийд“, произвеждаща шпионски самолети. Крейвън скоро щеше да започне да работи по проекта на съдовете за дълбоководно спасяване, както и по проект на съд за търсене със спускане на големи дълбочини. По план съдът за дълбоководно спасяване трябваше да може да легне на океанското дъно на шест километра дълбочина и да взема предмети посредством механична ръка. До всяко от местата за изваждане на предмети щеше да пътува монтиран върху подводница.

За преоборудването и изпитанията на „Халибът“ щяха да трябват две години, но Крейвън нямаше търпение. Почти от мига, в който започна, с многобройните си прикрития си спечели известност извън изолираното царство на военноморското разузнаване. Внезапно започнаха да го въвличат в други бляскави проекти.

Рикоувър, който доскоро правеше всичко, за да ограничи интереса на Крейвън към дълбоководните миниподводници, сега дойде при него, за да поиска помощта му за първата ядрена подводница, макар и от стомана, а не от стъкло. (Адмиралът докрай остана язвително настроен към стъклото, стигайки почти до обиди.) Но Крейвън започна да работи с Рикоувър и тази връзка щеше да се окаже важна за образоването му: жизненоважна, защото именно от Рикоувър Крейвън щеше да научи как да дълбае бюджета на ВМС, да се разправя с Конгреса и да обработва адмиралските кадри, които ръководеха програмата за подводниците.

Договорът беше фаустовски. Макар и на шестдесет и четири години (а на такава възраст дори по-малко проклети офицери се пенсионираха) Рикоувър създаваше на Крейвън, както и на почти всеки друг във ВМС доста проблеми. Адмиралът обичаше да започва разговорите с него така, че да стане ясно точно кой е старшият:

— Крейвън, моите хора са по-компетентни от твоите, но ти имаш по-голямо хале и съм принуден да работя с теб.

Рикоувър обичаше да вади хората от равновесие просто за да види как ще реагират. Той лично кръсти миниподводницата NR-1. Със същия успех би могъл да я нарече „Рикоувър“, защото NR пред-

ставяваше обозначението на неговото царство – Отдела по реакторите на ВМС. Щом президентът може да има свой самолет „Еър форс 1“, то Рикоувър щеше да има NR-1.

За разлика от подводницата „Алвин“ на „Удс Хоул“, завършена през 1965 г. и дълга само 6,7 метра, NR-1 трябваше да бъде 41,8 метра дълга, или почти на половината на многоцелевите подводници. Щеше да може да се спуска до 914 метра. Снабдена с подводни прожектори, камери и механична ръка за вземане на малки предмети, тя щеше да има и възможности за шпиониране. Един от основните конструкторски проблеми беше да се намери начин за екраниране на ядрения реактор. Стандартните реактори на подводниците се екранираха с тридесет сантиметра олово от всяка страна. Но така подводницата щеше да стане прекалено тежка. Вместо това Рикоувър, Крейвън и останалите проектантите решиха да поставят оловен екран само в предната страна, която гледа към каютите на екипажа. Цялата площ от 4 метра зад реактора щеше да се пломбира и да се напълни с вода. Идеята беше водната стена да абсорбира излъчваната радиация и да изпълнява ролята на оловния екран. Крейвън не се съмняваше, че екологите ще потреперят от този план, но двамата с Рикоувър го смятаха за напълно осъществим. Четири метра вода имат същото молекулно тегло като тридесет сантиметра олово. Но когато NR-1 е потопена, водата нямаше да добавя никакво тегло – ако водата измести еднакво количество вода, ефективното тегло е нула.

Само че някой трябваше да плати за построяването на подводницата, а точно сега в бюджета сред плановете за дълбоководни спасителни съдове и морски лаборатории нямаше много място за миниподводници. Този проблем не притесни Рикоувър и той го реши на една среща с Крейвън, контраадмирал Левъринг Смит, старши заместник на Рейбърн по програмата „Поларис“, и Робърт Морс, помощник-секретар на ВМС по изследванията и развойната дейност.

— Имаш ли някакви пари, с които да започнем? – запита Рикоувър. Крейвън отговори, че групата му за изработване на дълбоководния спасителен съд може да отдели 10 милиона долара от бюджета си за изследвания и развойна дейност. Смит отбеляза, че програмата „Поларис“ има неизползвани около десет милиона долара.

— Колко ще струва тази подводница? – попита Морс.

Без да се колебае, Рикоувър отговори:

— Двадесет милиона.

Морс започна да описва мъчителния процес за построяване на корабите: определяне на договора, търг, одобрения в Конгреса. Рикоувър го прекъсна:

— Остави всичко това на мен.

След това се обърна към Крейвън и нареди:

— Ти се обади утре на „Електрик Боут“ и им кажи да започват.

Крейвън, Смит и Морс размениха изумени погледи. Никой не вярваше, че това ще може да се направи с 20 милиона – бюджетът не след дълго нарасна на 30 милиона. Не виждаха и начин да накарат Конгреса да даде одобрение. След по-малко от седмица Рикоувър се обади на Крейвън и му каза, че президентът ще обяви този следобед, че NR-1 започва да се строи.

При тази вест Морс бързо премина от състояние на шок към паника. До този момент NR-1 представляваше само малко повече от една адмиралска мечта. Разбира се, Рикоувър беше разказал със съвсем малко подробности за плана си на Пол Х. Ниц, главнокомандващ ВМС, и на Робърт С. Макнамара, министъра на отбраната. Морс знаеше, че макар и двамата да бяха дали одобрението си, Конгресът няма да хареса новините за проекта, поднесени така. Незабавно след обявяването от президента на NR-1, бюджетната комисия свика набързо обсъждане.

По заповед на Рикоувър Крейвън разполагаше само с няколко дни, през които да измисли официално оправдание за мисията си, пълен анализ на разходите и ползите, и подробно изследване на нуждата на ВМС от миниподводницата.

— Е, нали знаете, адмирале, че такова проучване не съществува – отговори Крейвън.

— Ще съществува за обсъждането – рязко отговори Рикоувър.

Сега реализирането на NR-1 и може би собствената кариера на Крейвън зависеха от способността му да измисля видения от нищото. Трябваше да докаже, че NR-1 е много важна инвестиция и си струва тридесетте милиона.

Комисията не се хвана, но в края на краищата не ѝ остана друго, освен да се предаде. NR-1 беше узаконена с президентски указ. Някоя друга подводница или кораб не бяха получавали толкова бързо одобрение и едва ли ще има други. По-късно Главната счетоводна служба – следствения отдел на Конгреса – разгледа проекта и направи извода, че програмата е една от най-зле управляваните, която са виждали.

Рикоувър отговори по типичния начин, като изстреля едно писмо до своите критици, чийто текст толкова силно беше впечат-

лил Крейвън, че той го научи наизуст: „Четох доклада на Главната счетоводна служба и той ми напомня една рецензия за „Любовникът на лейди Чатърли“ в списание „Поля и реки“. Авторът на статията знаеше толкова малко за истинската цел на книгата, колкото и ГСО знае за проектирането и разработването на подводници.“

Рикоувър се отнасяше по същия начин и с Крейвън. Адмиралът беше вбесен, че трябва да дели Крейвън с преоборудването на „Халибът“, с програмата за дълбоководните спасителни съдове и с другите дълбоководни проекти. Според Рикоувър нито един от тях не беше толкова важен, колкото неговата подводница NR-1.

Адмиралът се разгневяваше още повече от факта, че няма право да знае подробностите по новата мисия на „Халибът“. Малко бяха нещата в подводните сили, за които той не знаеше, но разузнаването представляваше точно една от тези области, в които той нямаше официално „право на присъствие“ и дума. Изкарваше разочарованието си върху Крейвън, който започна да си мисли, че адмиралът чака по цели нощи, преди да позвъни. Чака, докато Крейвън заспи дълбоко или реши да прави любов с жена си. Почти убеден беше, че Рикоувър следи колко време прекарва под водата за изпитания на „Халибът“, защото все се обаждаше в моменти, когато Крейвън не можеше да отговори, и винаги си плащаше скъпо за това, че не е на разположение.

През един петъчен ден Рикоувър изнасял реч в Ню Йорк и изпратил съобщение до „Халибът“, която се намирала около Хавайските острови, с настояването Крейвън да се яви при него в понеделник сутринта.

Крейвън взел самолет, изтърпял няколко мига паника, когато потънали в мъгла по време на престоя в Лос Анджелис, накрая качнал в Ню Йорк и задъхан се втурнал към хотелския апартамент, в който го чакал адмиралът.

— Каза, че си отишъл да играеш голф – подиграл го той заради прикритието, което си бил измислил за пътуването до Хавайските острови.

След това се обадил по телефона:

— Донесете на този човек най-големия обяд в хотела.

Крейвън чакал най-важното. Знаел, че адмиралът не се притеснява дали е огладнял от дългото пътуване.

И наистина.

— През следващия час ще седиш и ще обядваш – обявил Рикоувър. – А аз ще ти крещя.

Звучи невероятно, но Рикоувър харесваше Крейвън почти толкова много, колкото обичаше да го мачка. Адмиралът се впечатляваше от куража, с който Крейвън търпеше и най-лошите му гневни пристъпи. Харесваше и това, че Крейвън не е учил във Военноморската академия. Като курсант адмиралът винаги бил самотник и си доставяше голямо удоволствие да измъчва в интервютата за работа по своята ядрена програма кандидатстващите випускници на академията. Тези встъпителни разговори се бяха превърнали по-скоро в ритуали по посвещаване, при които, търсейки съвършенството, адмиралът докарваше младите хора до ръба на психологическата им издръжливост. За да разклати кандидатите, Рикоувър изливаше сквернословия, настаняваше ги на столове с един скъсен крак или ги изпращаше в „Сибир“ – един килер, където оставаха с часове.

Може би класическият му номер на всички времена е, когато застанал заплашително срещу един кандидат и казал:

— Накарай ме да се посера от яд, ако можеш.

Младежът отговорил, без да се колебае и без думи. Вдигнал ръка и с един замах помел от адмиралското бюро книгите, листовете, химикалките и всичко останало. Приели го.

Да измъчва Крейвън, за Рикоувър беше просто странично занимание.

Междувременно Крейвън все повече се превръщаше в постоянния дълбочинен специалист на Военноморските сили. Но едно повикване изпъкваше над другите. Получило се една съботна сутрин през януари 1966 г.

— Тук е Джек Хауърд – заявил помощникът на министъра на отбраната по ядреното оръжие. – Загубих една неутронна бомба.

— Защо викате мен? – запитал Крейвън.

— Загубих я във водата и искам да я намерите.

Крейвън бил разпределен в екип, събран набързо от един адмирал в Пентагона. Друг екип се готвел да заминава в морето.

По време на презареждане на 9000 метра височина край брега при Паломарес, Испания, бомбардировач Б-52 се сблъскал със самолет-цистерна и ядреният му товар паднал. Три бомби били намерени почти веднага. Но четвъртата била загубена и вероятно се намирала на дъното на Средиземно море. Президентът Линдън Джонсън знаел, че руснаците я търсят, и отказвал да приеме уверенията на ВМС, че е много вероятно тя никога да не бъде извадена от никого. Всъщност точно така смятали повечето от хората, определени да търсят бомбата – освен Крейвън.

Той свикал група математици и им дал задача да направят карта на морското дъно около Паломарес. Искането му изглежда-ло достатъчно смислено. Но той смятал да използва картата за анализ, много повече наподобяващ гадаене за залаганията на конни надбягвания, отколкото което и да е друго нещо, записано в наръчниците на ВМС по издирване и извличане на материали.

След като картата станала готова, Крейвън поискал от група специалисти подводничари и спасители да се обзалагат за всеки възможен сценарий на загуба на бомбата. При всеки сценарий бомбата се намирала на различно място.

След това всяко възможно място било изчислено с формула, базирана на залозите. После резултатите били нанесени на картата на метри или мили разстояние оттам, където логиката и хидроакустиката биха ги определили.

За непосветените всичко това звучи като стария виц за човека, който загубил портфейла си в тъмна уличка. Вместо да претърси уличката, той решил да търси портфейла си далеч оттам, под една улична лампа, защото било по-светло. Но според Крейвън тази привидна лудост съдържаше достатъчно много точна наука.

Той разчиташе на теоремата на Бейс за субективната вероятност – алгебрична формула, създадена от родения през 1760 година математик Томас Бейс. По същество тази теорема трябваше да даде стойност на предчувствието, да отчете познанието на хората, съществуващо извън съзнателната им мисъл.

Крейвън приложи тази доктрина при търсенето. Изчезналата бомба беше снабдена с два парашута. Той направи облози за това, че са се отворили и двата парашута или само един, или нито един. Направи едно и също упражнение за всеки от възможните мигове при сблъсъка. Математиците записваха възможни завършеци на сблъсъка и правеха облозите за края, който смятаха за най-вероятен. След като приключиха с облозите, използваха получените резултати, за да приложат вероятностни коефициенти към няколко възможни местонахождения. Нанесоха на карта същите вероятности и получиха най-вероятното и още няколко възможни местонахождения.

Без дори да бяха ходили до морето, хората от екипа смятаха, че знаят къде е бомбата. Според изчисленията най-вероятното място се намирало далеч от първите три бомби, както и далеч от мястото, в което повечето отломки от самолета бяха паднали във водата. Лошото беше, че ако изчисленията на Крейвън се окажеха

правилни, то бомбата се намирало в дълбока падина и не можеше да се стигне до нея.

Военноморските сили бяха се натъкнали на един испанец, Франциско Симо-Ортс, който се славеше като най-добрият рибар в Паломарес. Симо-Ортс твърдеше, че е видял как бомбата пада във водата и посочи мястото над същата падина. Без да има други улики, екипът в Средиземно море можеше единствено да се готви за сериозно претърсване на падината и започна да влиза във връзка с фирмите, опитали да заинтересоват армията с дълбочинните си подводници.

Бюрото по корабите се съгласи да заплати за изпращането по въздуха на две подводни лодки до Паломарес – „Алуминавт“ на „Рейнолдс“ и „Алвин“ на „Удс Хоул“. След няколко неуспешни седмици президентът Джонсън побесня. Настояваше да разбере къде е бомбата и кога точно ще бъде извадена.

В отговор му изпратиха последния куп документи с вероятности от Крейвън, променени така, че да отчитат и неуспешните седмици.

Джонсън избухна при вида на кривите и графиките на Крейвън. Щом екипите не могат да му дадат незабавен отговор, той ще намери учени, които могат. Настояваше да бъде наета друга група учени от университета в Корнел и от Масачусетския технологичен институт. Учените проведоха една целодневна среща. Накрая стигнаха до съгласието, че планът на Крейвън е най-добрият от всички.

Джонсън нямаше много време да реагира. Защото през същия ден екипажът на „Алвин“ забелязал при десетото си спускане парашут, закриващ цилиндричен предмет. Предметът се намирал на 777 метра под водата, вклинен в стръмен район с наклон 70 градуса. Бяха намерили липсващата бомба точно там, където сочеха последните изчисления на Крейвън. Щяха да минат още няколко седмици, преди да извадят бомбата. Отначало от „Алвин“ опитаха да я закачат с въже, но бомбата се откачи и изчезна за още три седмици. Тогава ВМС пуснаха един робот – контролиран по кабел подводен спасителен съд – от кораб на повърхността. Екипът за малко не загуби и робота, и бомбата на 7 април 1966 г., когато роботът не успя да я закачи, а се оплете сам в парашута. В момент на отчаяние военните решиха да изтеглят робота и бомбата заедно, като се надяваха, че се е оплел достатъчно добре, за да излязат заедно на повърхността. Методът не беше съвсем елегантен, но

свърши работа. По-важно за Крейвън бе, че доказа теориите си. Сега вярваше, че получи ли „Халибът“, ще може да върши чудеса.

Не се наложи да чака дълго. „Халибът“ бе завършена само три седмици след изваждането на бомбата.

Отвън подводницата не изглеждаше много различна. И без това високият ѝ стабилизатор стърчеше още по-нагоре, за да осигури място за допълнителните мачти, поддържащи перископите и антените за прехващане на съобщения до и от съветските кораби, които евентуално биха ги атакували. В горната част на носа ѝ се виждаше малка издупчина, която човек лесно би сметнал за не на място поставен купол за локаторите. Всъщност този купол представляваше нещото, което Крейвън наричаше контрол на тягата и курса. За първи път беше го нарисувал на гърба на един плик и той позволяваше на водата да преминава през предната част на подводницата и да излиза отстрани. Така тя можеше да стои във водата почти неподвижна. „Халибът“ не само можеше да оглежда дъното на океана, но и да „увисва“ над обекти и да дава на ВМС възможност да ги проучва, а може би и някой ден да позволява на водолази да излизат от нея и да изваждат предметите.

Отвътре „Халибът“ беше нарязана, изгърбушена и снабдена с приспособления, каквито никоя друга подводница нямаше. Камилската гърбица със зейналия люк сега представляваше една технологична кухня, получила името „пещерата на прилепите“.

Облицована със сиви, кафяви и небесносини тапети, които изпъкваха върху стените от неръждаема стомана, пещерата беше 8,5 метра широка, 15 метра дълга и 9 висока, разделена на три нива.

Имаше тъмна стаичка, помещение за анализ на данните и компютърна зала, в която бяха натъпкали един огромен компютър: „Унивак 1124“. Той представляваше огромна машина с големи ролики и мигащи лампички и създаваше усещането за онова царство от научната фантастика, чието име носеше. (Въпреки всичко „Унивак“ притежаваше само нищожна част от мощта на средния преносим компютър от наше време.) Навсякъде другаде бяха натъпкани койки за екип от шестнадесет подводничари и шпиони.

Диамантът в короната на Крейвън бяха „рибите“ на подводницата „Халибът“, за които той се надяваше да плават в най-дълбоката от дълбочините. Тези алуминиеви създания – всяко по един тон и дълго 4 метра – имаха камери и захранвани от акумулатори стробоскопни лампи вместо очи, акустични локатори за плавници и рул със странични плоскости за опашка. Проектирани да се тег-

лят от долната секция на „пещерата на прилепите“ с няколко километра дълъг кабел, те бяха заченати с хайвер от фирма „Уестингхаус електрик корпорейшън“ срещу 5 милиона долара всяка.

Когато Крейвън и хората му се готвеха за последните изпитания на „Халибът“, той почти всеки ден се срещаше с хората от разузнаването в специално осигурени срещу подслушване помещения. Успяваше да жонглира безбройните си други проекти, като през цялото време не допускаше никой неупълномощен да разбере какво прави. Измисляше всевъзможни преплитачи се истории, когато го викаха да решава различни проблеми, свързани с дълбините. Натискаха го и Рикоувър с постоянните си въпроси, и Конгресът, който се интересуваше от причините неговите дълбоководни проекти да поглъщат десетки милиони долари повече от предвиденото. Разбира се, превишенията се приписваха на „Халибът“. Но този проект беше един от най-секретните във ВМС и Крейвън не можеше да разкрива нито разходите, нито собственото си местонахождение, когато е на подводницата.

От него пострадаха други програми, когато започна да разхвърля разходите по „Халибът“ в измислени бюджетни пера навсякъде из Военноморските сили. Един беден капитан получи заповед да поеме разходи за „Халибът“ в сметките за една програма за ракетни бойни глави и се наложи да се явява на ежеседмични срещи, за да обяснява защо екипът му прави толкова голям преразход. Друго любимо скривалище на Крейвън беше програмата за дълбоководните спасителни съдове. Във всичко това имаше известна поезия, тъй като Крейвън работеше по фиктивен дълбоководен съд, който един ден щеше да бъде заварен към гърба на „Халибът“, за да служи като декомпресионна камера за гмуркачи. Когато станеше готова, Крейвън щеше да е превишил бюджета за тази програма с 2000 процента.

Тази сума така силно отврати сенатора-демократ Уилям Проксимайър от Уисконсин, че той даде на проекта наградата си „Златното руно“. Обяви програмата за дълбоководните спасителни съдове за най-голямата дупка в бюджета на САЩ. ВМС бяха ужасени от обществената критика. Крейвън се чувстваше въодушевен. Та колко пирати получават такова прикритие, написано от цял сенатор?

Разбира се, в края на краищата Рикоувър откри какво прави „Халибът“. Не се отказа да натиска, докато не разбра повечето подробности. Когато получаваше отказ от страна на директорите на разузнавателните служби, отиваше при адмиралите, които от-

говаряха за подводните операции. Не приемаше факта, че е възможно да се изпълняват операции с негови подводници, без той да участва. Адмиралите не смееха да му откажат. Но служителите от разузнаването настръхваха срещу неговата намеса. На всичко отгоре Рикоувър отказваше да подпише стандартните клетви за секретност, като смяташе, че лоялността му не бива да бъде поставяна под въпрос.

Офицерите на „Халибът“ не улесняваха много опитите за умротворяване на адмирала. Когато един от инспекторите на Рикоувър се опитал да задържи подводницата в дока заради опасения във връзка с начина, по който екипажът борави с реактора, командирът, Харолд С. Клей, или Ханк, отказал да се преклони пред авторитета на Рикоувър. „Халибът“ действаше по най-високоприоритетен военен режим и на борда ѝ се говореше, че Клей се развикал по човека на Рикоувър:

— Ако искаш да ме провалиш, направи го. Иди и кажи на президента, че не ме пускаш. Тази подводница има най-големи пълномощия.

Клей имаше достатъчно проблеми и без намесата на Рикоувър. Пробните изпитания на „Халибът“ не вървяха добре. Някоя част от шпионското оборудване не беше изградена съгласно нормалните военни спецификации. Всъщност до момента военните не бяха разработвали спецификации за каквото и да е, което да работи на повече от шест километра под водата. И така, с проби и грешки, но най-вече грешки, екипажът на подводницата правеше всичко възможно да накара своето оборудване от космическия век да заработи. През тези първи дни всички бяха убедени, че в Пещерата на прилепите има зли духове. Компютърът създаваше непрекъснати проблеми. Операционната му система „Интерлийф“ изискваше повече от тридесетте и два килобайта памет. Когато компютърните компоненти в „рибата“ се разваляха, новите се изпращаха тайно в Пърл Харбър с багажа на стюардеси от „Америкън еърлайнс“.

Имаше проблеми и с останалото дълбоководно оборудване. Екипажът на подводницата постоянно установяваше, че системи, функционирали отлично на неколкостотин метра дълбочина, просто не действаха по същия начин на четири хиляди и петстотин метра, където налягането е достатъчно силно, за да разбие всеки малък дефект или по-слабо място и да го превърне в пълномащабен провал. Малките гумени куплунги със златно покритие, каквито използваша в електроинсталацията на „рибата“ даваха откази на 3

километра дълбочина, когато златото и проводникът започваха да се свиват в различна степен и люспи от златото падаха и правеха къси съединения.

Стробоскопните лампи, проектирани с много грижи, за да водят рибата и да осветяват морското дъно, работеха прекалено добре. Бяха толкова ярки, че заслепяваха камерите. В крайна сметка поставиха по-слаби лампи. За нещастие видеосигналът не успяваше да оцелее през изкачването по коаксиалния кабел. Затова при ранните мисии на „Халибът“ екипажът трябваше да се задоволява със зърнестите изображения на сенките, ярки точки и форми от акустичните локатори. Успяваха да получат по-ясни снимки само веднъж на шест дни, когато голямата риба биваше изтеглена обратно на борда и донасяше със себе си лентата.

— Колкото повече ти трябва, толкова по-не става – повтаряше Крейвън постоянно, за да опита да облекчи болката от неуспеха. Междувременно, всяка седмица се срещаше с проектантите на рибата в завода на „Уестингхаус“ в Мериленд с надеждата да размени историите си за провали с решения на проблемите.

— Е, добре, хора, сега ще се галим с телената четка, но искам всички да се усмихвате – така започваше всяка среща, като понякога предизвикваше усмивки, а друг път – гримаси.

Един ден инженерите решиха да отговорят на поздрава му по подходящ начин. Връчиха на Крейвън прозрачна пластмасова кутия. В нея имаше телена четка. На обратната страна на четката беше пирографирано името му, а до нея се намираще малка табелка с гравирани думи „Усмихвай се“.

При едно от последните изпитания на „рибата“ кораб трябваше да пусне някакъв предмет в океана. Идеята беше да я използват за търсене. Екипажът на „Халибът“ трябваше да идентифицира предмета, който нямаше да се вижда през перископа, защото щеше да се намира в огромен сандък. Сандъкът щеше да се отвори в долната част и да пусне предмета в дълбините, без никой да го види.

Денят дойде, времето беше хубаво. „Халибът“ и корабът се отпавиха в морето. Един кран на кораба вдигна сандъка и го спусна почти до водата. След това дъното на сандъка се отвори. След няколко мига в подводницата научиха лошата новина по радиото от кораба: предметът, който ВМС така грижливо бяха крили, не потъваше.

Екипажът на кораба изтегли предмета обратно на борда и го покри с брезент и тежки котвени вериги – доста много на брой.

После го хвърлиха обратно зад борда. Скоро след това Следствената служба на ВМС влезе в действие, като изпрати хора на борда, които да накарат всички на кораба да дадат обещания за поверителност, защото знаеха какъв точно е товарът. Ако се съди от размера на кутията и реакциите на хората от следствения отдел, тайният предмет вероятно беше проектиран да наподобява конуса на ракета.

През следващите няколко дни „Халибът“ търсеше. По някое време един лост за управление заседна в долната част на камерата на ядрения реактор и го спря, поради което се наложи да минат на дизелови двигатели. След това се загуби едната от „рибите“ с камерата, за да се присъедини към останалите високотехнологични и чувствителни боклуци, каквито трябваше да намира. Крейвън беше очаквал някакъв провал. Поръчал беше шест такива риби, въпреки че „Халибът“ беше проектирана да носи само две. Що се отнася до него, просто бяха изпуснали една резервна машина – една много скъпа резервна машина.

В крайна сметка другата риба се спусна и улови изображенията, които хората търсеха. По-късно и с известно ликуване екипажът за специални проекти гордо парадираше из подводницата с една снимка на намерения предмет.

Крейвън току-що беше отбелязал голям успех, първия признак, че всъщност „Халибът“ би могла да изпълнява онова, за което беше преустроена. Но хората от екипажа не можеха да разберат това, защото повечето от снимката беше почернена от съображения за сигурност. Те просто смятаха, че са приключили с голямо търсене за някаква си купчина оплетени котвени вериги.

4. КАДИФЕН ЮМРУК

Този единствен успех на „Халибът“ убеди Крейвън, че подводницата е готова да започне изпълнението на списъка с мечти от операция „Пясъчен долар“. А в следствената служба на ВМС никой не гореше от нетърпение да повярва така, както капитан Джеймс Ф. Брадли младши.

Брадли, четиридесет и шест годишен, току-що беше станал най-големият подводен шпионин на ВМС и сега редовно се срещаше с Крейвън в своя необозначен, звукоизолиран кабинет на четвъртия етаж на Е-образното крило в Пентагона. Три заключе-

ни врати не позволяваха достъп. На входа пазеше секретарка, въоръжена с добре отработен етюд на обръкване и стандартен отговор на нежелани въпроси. Тя винаги казваше, че не знае нищо за Брадли или хората му. Официалната му биография съдържаше единствено назначението „Военноморски операции, ВМС“ – само толкова и нищо по-конкретно.

Нямаше и най-малък намек, че Брадли има пръст във всяка разузнавателна мисия на всяка многоцелева подводница в националния флот. Нито че сега отговаря за разработването на първите реални мисии на „Халибът“.

Брадли и Крейвън знаеха, че няма да могат да вземат пари от други отдели на ВМС, за да издържат „Халибът“ безкрайно дълго – не и без подкрепа от много високо ниво. Рикоувър вече ги нападнаше, отчасти защото тяхната рожба, смятана за „сърд за специални проекти“, беше една от малкото ядрени подводници, които не можеше да контролира. Нуждаеха се от незабавни резултати, ако искаха да оцелее идеята им за претърсване на дълбините.

Според Брадли всичките съветски ракети, следени от други шпионски подводници от изстрелването до попадането в целта или разбиването им, представляваха само думи в списък, ако „Халибът“ не докаже цената си и не ги превърне в нещо повече. В противен случай седемдесетте милиона долара и хилядите часове работа за нейното преоборудване все едно бяха хвърлени в морето.

Руснаците разработваха ракетите си с феноменални темпове, откакто ги заставиха да отстъпят по време на кубинската криза. Изпитателни ракети, изстрелвани от ракетни центрове дълбоко в Съветския съюз, както и други, пускани от подводници, бяха попадали в Тихия океан. Американските подводници опитваха да заснемат тези изпитания и да засекат данни, с които да определят телеметричните характеристики на оръжията. Тези подводници поемаха големи рискове, като се промъкваха във води, почти отцепени от съветските кораби, които извършваха изстрелвания от морето, или следяха попаденията на изстреляни от сушата ракети, чиито останки се разпръсваха по морското дъно като парчета черен метал, разхвърляни от силата на удара, от мачкащата имплозия и от океанските течения. Брадли желаше преди всичко носови конуси от ракетите, в които се помещават насочващите системи, както и моделни бойни глави, които биха дали възможност да се преценят размерът, силата и боевата мощ на ракетите. Намирането на парчетата нямаше да е лесна работа, защото „Халибът“ може и да беше открила грижливо спуснат във водата предмет, но как

щеше да се справи сега с далеч по-неясното местонахождение на плячката във водите на Северния Тихи океан, където често патрулираха съветски кораби? Засичането ѝ сега, през лятото на 1967 г., би представлявало дипломатически провал. През юни Съединените щати и Съветският съюз изглеждаха на ръба на размяната на удари, след като и двете страни изпратиха армади от кораби и подводници в Средиземно море по време на арабско-израелската война.

И все пак Бродли искаше чудо, и то не само едно. Искаше „Халибът“ да намери толкова много съветски съкровища, да измъкне толкова много разузнавателни данни, че Пентагонът да няма друг избор, освен да построи флот от подводници за специални проекти. Крейвън искаше горе-долу същото и така двамата мъже се обединиха в екип.

Както Крейвън, Бродли беше потомък на моряшко семейство. И двамата изпитваха страхопочитание пред неизследваните и опасни дълбочини, както и респект към онова, което „Халибът“ щеше да опита. Но бруклинската нахаканост на Крейвън контрастираше на прагматичността на израсналия в Средния запад Бродли. Той нямаше за разказване истории от Гражданската война. В миналото му не присъстваха черепи и кръстосани кости, а само звездите, татуирани с въглищен прах и джобно ножче върху коленете на баща му, както и голяма татуировка в жълто на скачащ тигър на корема на стария. Именно на лявата ръка на баща си Бродли беше направил първото си околосветско пътуване, като проследяваше четиринадесетте татуирани знамена, обозначаващи крайните пристанища на първия му морски герой – баща му, служил като помощник-боцман във Великия бял флот на президента Теодор Рузвелт.

Бродли се записа в армията не според семейната традиция, а защото смяташе, че в навечерието на Втората световна война трябва да избира между пълните с кал окопи или геройски битки в окъпаните от слънце морски води и красивите момичета от филма „Морскосиньо и златно“ от 1940 г. Участва в битка по-малко от година след като завърши в по-слабата половина на випуска от Военноморската академия през 1944 г. Въпреки това си прекарваше толкова весело в дизеловите подводници, че по-късно отклони поканата на Рикоувър да се присъедини към ядрената програма.

Този ход се равняваше на отказ да купиш първите акции на „Ай-Би-Ем“ или „АТ&Т“. Повечето от колегите му вече разбираха, че модерните ядрени подводници скоро ще се превърнат в най-

добрия път към адмиралските звезди. Но Бродли не беше като другите кандидати с бели ръкавици, които излизаха от академията. Предпочиташе да гаврътне по някое питие и да хапне нещо с лютив сос. Ядеше всичко с лютив сос освен торти и сладолед.

Мускулест, красив и инат, той се беше добрал до разузнаването с редица маневри. Не беше изкарвал никоя от двете командвани от него подводници на шпионска мисия. Но като помощник-аташе в Бон в края на 50-те години беше опитвал късмета си в разузнаването по време на коктейли в разговори с военноморски аташета и дипломати от други страни. Получи тази работа, защото бе учил немски в университета в Джорджтаун, за да допълни цветистия си речник, добит на дванадесет години, когато играеше за черковния детски отбор в германската част на Сейнт Луис.

Когато през 1966 г. в Следствения отдел на ВМС се разкри длъжност за завеждащ подводните бойни действия, Бродли имаше приятел, който се оказа помощник на командващия военноморското разузнаване. Това беше по времето, когато Рикоувър отказваше да използва ядрените си подводници за мисии в чужди води, поради което трябваше работата да се върши от специалист по дизеловите подводници, и я възложиха на Бродли.

Той се наслаждаваше на иронията, че сега ръководеше шпионските мисии на ядрения флот на Рикоувър. Удоволствието беше почти същото, както от лютивия сос.

От своя страна Рикоувър не можеше да му прости подигравателното отношение, отказа да се присъедини към елитното общество на адмирала, както не можеше да търпи зле прикриваната непочтителност на други офицери от дизеловите подводници. Смяташе Бродли за „свободно плаващ предмет“ и се вбесяваше, че не може да го контролира. Но в края на лятото на 1967 г. Бродли не се тревожеше толкова от умиротворяването на Рикоувър, колкото от нуждата да докаже, че шпионската му програма може да даде необходимите плодове.

Голяма част от обичания от Бродли дизелов флот се намираще в глуха линия, тъй като Атлантическият флот вече не го изпращаше в съветските води. Тихоокеанският флот обаче имаше по-малко съдове и по-бавно получаваше ядрени подводници и затова все още използваше добре дизелите, като ги изпращаше в Съветския съюз и в по-плитките води около Китай, за да следят там опитите за разработване на подводници с ядрени ракети. (Тихоокеанският флот дори изпрати дизелови подводници, за да следят френските опити с ядрено оръжие в южната част на Тихия

океан.) Малко преди Бродли да отиде във Вашингтон, две американски дизелови подводници се бяха блъснали в търговски кораби, докато изгълняваха наблюдателни мисии около Виетнам.* И макар подобни грешки да ставаха все по-чести в края на царството на дизелите, командирите на ядрени подводници биваха насърчавани да поемат също толкова рискове, колкото и дизелите, че и повече. Разбира се, повечето командващи флотата си затваряха очите пред факта, че не са им забранили навлизане в съветски води.

Командващите знаеха също както и Бродли, че рисковете си струват, ако може да се хване съветска ракетна подводница, когато се измъкна от пристанището. Излезе ли в открито море, ставаше далеч по-трудно да се наблюдават: дори разрастващата се подслушвателна мрежа SOSUS покриваше само малка част от океаните. Този проблем започваше да става все по-сериозен, защото след всичките години на тревоги във Вашингтон руснаците най-после бяха започнали да изпращат ракетни подводници – предимно дизели от клас „Голф“ – на редовни патрули около бреговете на САЩ. Въздушните сили също отчаяно търсеха помощ, за да научат какво могат най-новите съветски наземни ракети, изстрелвани пробно в океана.

И така започна операция „Зимен вятър“, или планът на Бродли да изтегли някои от най-важните неща в списъка от старата операция „Пясъчен долар“. По искане на Военновъздушните сили той възнамеряваше да изпрати „Халибът“ да намери носовия конус на съветска междуконтинентална балистична ракета. За Бродли нямаше значение фактът, че „Халибът“ все още не може да извади каквото и да било. Смяташе, че ако тя просто успее да засече парчета от ракета и да отбележи мястото им с приемо-предаватели на сигнали, Военноморските сили ще намерят начин да ги извлекат по-късно. Приемо-предавателите можеха да останат включени до седем години, достатъчно време за разработване на план, а може би и достатъчно, за да успее екипажът на Крейвън да построи някой от онези съдове за дълбоководно търсене, който да извади съкровището.

Този път „Халибът“ беше управлявана от капитан Едуард Мур, пресен випусник на „училището по чар“, или мястото за подготовка на бъдещи командири, където ги обучаваха как рабо-

* Точно както в Корейската война, по време на конфликта във Виетнам не се водеха много боеве по вода. Подводници бяха изпращани на няколко разузнавателни операции и с дизели докарваха командоси. „Пърч“ и две бивши подводници от клас „Регулус“ – „Тъни“ и „Грейбек“ – докарваха „тюлени“ по бреговете при няколко тайни нашествия от 1965 до 1972 г.

тят ядрените реактори. Водени от подчинени на Рикоувър, курсовете за реакторите представляваха упражнения по отчайване и разочароване и на тях кандидатите получаваха безмилостни удари. Самият Рикоувър се наслаждаваше на възможността да предупрежда бъдещите командири, че най-малко една трета от тях ще се провалят. Той и хората му безмилостно разпитваха кандидатите за най-досадните подробности и изобщо за всичко от дебелия наръчник по ядрени реактори, за да проверят в коя трета биха попаднали те.

Мур наследи подводница, която страдаше от своенравен реактор, и омразата на Рикоувър. Якият като борец Мур се захвана решително със задачата си. Вече сивеещата му коса щеше да побелее на този пост, но той рядко се оплакваше гласно и почти никога от самия Рикоувър, въпреки че от време на време отправяше някоя ругатня към по-отявлените садисти сред подчинените на адмирала.

Когато „Халибът“ измина повече от 400 мили северно от Мидуей, единствено Мур и още няколко офицери знаеха точно какво търсят – дори и внимателно избраните, специално проучени обитатели на Пещерата на прилепите не знаеха нищо. Водачът им, капитан Джон Х. Кук III, тридесет и една годишен електроинженер с двойното звание офицер по операциите и офицер за проекти, спомена единствено, че ще търсят по океанското дъно на 5200 метра под тях всякакви предмети, по-големи от боклукчийска кофа.

Нещата започнаха доста добре. Екипажът разположи мрежа от приемо-предаватели по морското дъно, като изстреля през торпедните тръби на „Халибът“ над дузина от тези сигнални устройства. Всяко от тях имаше уникален звуков сигнал, който можеше да бъде включен дистанционно от подводницата. Когато всеки от приемо-предавателите попадна на дъното, навигаторите отразиха точното му местонахождение с помощта на спътникова навигационна система.

Този път Крейвън не беше на борда, но духът му присъстваше. Повечето от хората на „Халибът“ вярваха на измишльотината му, че два и половина метровите приемо-предаватели са подводни мини. Дори бяха ги маркирали с обозначения за муниции и ги бяха доставили в подводницата през едно оръжейно депо на ВМС. За да е сигурен, че екипажът му вярва, Крейвън със сериозен тон предупреди хората да отричат, че мините са на борда.

Разполагането на мрежата отне тридесет и шест часа. След това хората пуснаха една от рибите. На повечето от членовете на

екипажа беше казано, че тези механизми са нов тип хидролокатори, но екипът за „специални проекти“, натъпкан в тясната контролна стаичка в Пещерата на прилепите, имаше друга информация.

Все още нямаше видеосигнали. Вместо това мъжете опитваха да „видят“ дъното чрез хидролокаторни изображения, изпратени от рибата. Седяха загледи в сивите сенки на екраните и опитваха да ги отделят една от друга, за да различат евентуално важните обекти от преминаващи риби и скали. Имаше и панели с цифрови показания за проследяване на височината на механичната риба от дъното, докато тя сама осветяваше пътя си и правеше снимки, които никой нямаше да види, преди да я изтеглят обратно в подводницата.

Нещата станаха още по-трудни, когато компютърът „Унивак 1124“ блокира. Този път обаче екипът от Пещерата на прилепите беше готов. Въоръжени с ръчния калкулатор на един инженер от „Уестингхаус“, хората свършиха работата, за която беше създаден компютърът. Не след дълго обаче призраците на подводницата за малко не превзеха контрола върху мисията. Този път проблемът беше предизвикан отчасти от една слабост, която Крейвън умишлено остави, един пресметнат риск. Хидравлично задвижваната макара за въжетото беше по-малка от необходимото. За да се помести в двуметровата празнина между силовия корпус на подводницата и горната част на палубата, макарата можеше да бъде широка само метър и осемдесет. В резултат, седемте мили оплетено стоманено въже трябваше да се навива толкова плътно, че се напрягаше докрай.

Крейвън беше изчислил, че независимо от това кабелът трябва да издържи. Но бе забравил нещо. Като цяло кабелът беше достатъчно здрав, но същност се състоеше от куп отделни въжета, навити заедно. Самите въжета бяха заварени едно към друго, за да достигнат заедно 7 мили, и всяка заварка представляваше слабо място. Именно една от тези заварки се бе скъсала и една стърчаща тел блокиреше устройството за вдигане, като остави рибата да виси безцелно на другия край на въжетото. В отчаян опит да предотвратят загубата на второто устройство за пет милиона долара една група хора започна да вдига двата тона алуминий и успя да върне рибата обратно на борда през тръбата, от която я пускаха. След това „Халибът“ излезе на повърхността. През следващите три дни хората изтеглиха всичките десет километра и петстотин метра въже от макарата, разположиха го на пода на Пещерата на прилепите в една сякаш безкрайна осморка, и след това го пренавиха изцяло,

но в обратен ред. Идеята беше скъсаната секция да остане навита около макарата, когато отново изпратят рибата навън. Усилията им имаха успех, но хората въпреки всичко не намериха парче от ракетата.

Когато „Халибът“ се върна в пристанището късно през октомври, Крейвън чакаше на дока. Той вече беше разбрал, че „Халибът“ не може да излезе отново с въже със заварки. Пусна съобщение чрез секретаря на Службата за изследвания и развитие към ВМС. Искаше седем мили въже без заварки. Военноморските сили започнаха да осъществяват контакти с контрагенти, като обясняваха единствено, че им трябват седем мили въже без заварки за един секретен проект. В Пентагона идваха всякакви хора – от представители на нефтодобивни компании до производители на асансьори. Един човек не можа да издържи на напрежението.

— Просто ми кажете – попита изведнъж – за каква сграда е това?

Нито една фирма не можа да изпълни изискването на ВМС за десет километра и половина въже без заварки. Накрая „Ю ЕС Стийл“ се съгласи да промени процеса си за изработка на въжета. Но дори и така бяха необходими три месеца – до януари 1968 г., – за да се засучат седем мили стомана. Когато въжетото стана готово, Брадли обяви, че отново е време да опитат да хванат ракетата.

„Халибът“ тръгна горе-долу по същото време, когато севернокорейци завзеха американския кораб „Пуебло“ – разузнавателен съд, който шпионираше от повърхността. „Пуебло“ се намирал в международни води, когато корейците го нападнали. Смел ход – корейците обсипали кораба с куршуми и екипажът му, въоръжен леко, не посмял да отговори на огъня. Когато корейците се качили на борда, за да не позволят на екипажа да унищожи шпионското оборудване на кораба и записите, бил убит един американец и двама – ранени. В края на краищата корейците откраднаха една от най-секретните криптографски системи на САЩ и американските служители от разузнаването бяха сигурни, че тя ще бъде предадена на руснаците.

На „Халибът“ всичко започна добре. Върна се до мрежата от приемо-предаватели без инциденти. Този път рибата плаваше без засечки. Зърнестите хидролокаторни изображения играеха непрекъснато по екраните в Пещерата на прилепите, като размазана репродукция на далечната планета на пет километра под тях.

Подводницата и екипажът търсиха цели два месеца, но все още не бяха забелязали съветска ракетата. След това въжетото отново

се скъса и електрониката, която общуваше с рибата, изгоря. Нищо ново – екипажът отдавна знаеше как да оправя набързо подобни неща сред океана. Цялата операция би трябвало да отнеме по-малко от час. Проблемът беше, че се налагаше да изплават на повърхността. Хората трябваше да излязат на палубата на „Халибът“ в тъмнината в 3 часа.

До този момент за тях, на деветдесет метра под слънчевата светлина, денят се беше слял с нощта. Дълбоко в тишината на своята подводна вселена не бяха усетили много от големите океански вълни над себе си. Но сега командирът Мур нямаше избор. Хората му трябваше да се изправят срещу силните вълни на повърхността.

Когато даде заповедта да изхвърлят баласта, трима членове на ремонтния екип започнаха да обличат неудобните си костюми за мокро време. Сред тях беше и помощник при машините старшина Чарли Хамъндс. Капитанът наблюдаваше вълните и чакаше мига, в който палубата няма да е залята от вода. След малко кимна.

— Включи фенерчето – каза старшина Скийтън Нортън, докато Хамъндс се готвеше да се изкатери през люка в трюма на „Халибът“. Върху костюмите за мокро време хората носеха спасителни жилетки, украсени с малки, подобни на консервена кутия стробоскопни лампи с батерии. Разработени бяха за Военновъздушните сили като част от спасителните пакети на пилотите-изстребители.

— Ще го включа после – отговори Хамъндс с обичайната си грубоватост. Механикът имаше дрезгав глас и беше висок метър и осемдесет, оплешивяващ и мускулест. Макар и самотник, на борда се славеше като „Чичо Чарли“.

— Ще го включаиш, преди да излезеш от тази врата – отвърна Нортън с най-строгия си тон на старшина.

Хамъндс разбираше от заповеди. Подчини се и натисна включвателя.

В тъмнината на нощта и в мъглата малката лампа едва осветяваше лицето на Хамънд, когато той излезе и се закачи с въже към обезопасителната релса, разположена почти наравно с палубата по цялата дължина на подводницата. Тръгна по мократа, тясна черна палуба, след това към предната част на стабилизатора, където се хвана за един парапет. Това място беше възможно най-доброто, ако не броим факта, че стоеше навън нощем върху една подводница посред бурния океан.

В този момент океанът замахна, сякаш за да прибере обрат-

но цялата подводница в дълбините, където ѝ беше мястото. Една огромна вълна се извиси над двадесет метра, по-високо от бойната рубка, като изсипа цели галони вода през отворения люк на контролната зала, обля палубата, и понесе със себе си Хамънд. Той полетя към предната част на подводницата, а обезопасителното въже се движеше по релсата. То би трябвало да го удържи на борда и щеше да го стори при по-слаба вълна, а и ако не беше отхвъркнал толкова далече. Само че Хамънд отиде съвсем напред, близо до люка за торпедното към другия край на обезопасителната релса. Хамънд прелетя край него и въжето му се освободи от релсата. Сега, когато нищо не го задържаше, бурните води го отвлякоха.

Вътре в бойната рубка същата вълна удари един млад лейтенант, който си навехна и двете ръце, докато отчаяно се държеше. Когато се измъкна, плоейки вода, откри, че Чарли Хамънд вече го няма. Хората на палубата се развикаха: „Човек зад борда!“

Изведнъж същият вик подеха още хора. Започнаха да го търсят по правилник, както нормално се постъпва при корабите. Но тази подводница беше ядрена. А техните екипажи прекарват повечето от времето си под палубата и под вода. В годините на дизелите, в дните на „Кочино“ и „Тъск“, винаги съществуваше опасност от такова падане. Но сега не бяха много хората, служещи на ядрени подводници, които имаха такъв опит, и рядко се упражняваха в спасяване на хора.

— Кой падна?

— Какво е станало?

— Чарли. Загубихме Чарли.

Хорът продължаваше, докато хората тичаха към бойните си позиции. Един от офицерите скочи до перископа. „Халибът“ продължаваше да се люлее напред-назад, от което гледката навън ставаше неясна.

— Виждам светлина – извика офицерът.

— Не я изпускай – викна в отговор някой, навярно капитанът.

Хамъндс се намираще на седемдесет и пет метра встрани от десния борд. „Халибът“ беше отминала бавно напред и встрани от него.

— Аварийно назад! Аварийно назад! – извика Мур към машинното отделение, като напълно осъзнаваше, че загубят ли лампата на Хамънд от очи, може би никога няма да го намерят.

От машинното отделение реагираха и „Халибът“ дръпна рязко назад. Подводницата започна да трепери, а след това подскочи,

когато винтовете започнаха да бият водата срещу набраната инерция напред. Някой от машинното отделение извика във високоговорителя, че двигателите прегряват.

— Не изключвай сигнализацията! – извика в отговор Мур. Знаеше, че ако отстъпват назад с твърде висока скорост твърде дълго време, може да прегреят турбините, но беше убеден, че „Халибът“ ще издържи. Тя беше проектирана за аварийни маневри. Освен това нямаше избор и трябваше да рискува. Трябваше да приберат Хамънд.

Вече и на двата перископа имаше хора, вероятно помощник-командирът и главният старшина-кормчия. Взираха се в черната тъмнина в отчаян опит да не изпускат от очи далечната светлинка на лампата на Хамънд, докато други приготвяха далеч по-мощния прожектор.

Четирима водолази навлякоха костюмите си и изтичаха в контролната зала. Двама се качиха на палубата и скочиха във водата. Друг застана под люка на мостика, сгорещен в топлия костюм и готов да скочи в океана, ако останалите водолази изпаднат в беда.

Кук си запробива път към Пещерата на прилепите, като викаше, че ще намотае рибата на макарата.

— Майната ѝ на рибата – викна му в отговор Мур.

Въпреки това Кук не спря.

Капитан Мур се изкачи на стабилизатора с бинокъл и започна сам да следи лампата на Хамънд.

Тъй като не виждаше и не чуваше нищо заради бурята, Хамънд не забелязваше, че „Халибът“ се насочва към него. Плуваше неистово и без посока. След това дочу далечен глас:

— Дръж се, старшина, ще те приберем.

Хамънд се успокои. Това беше най-важното в момента. Измръзването не представляваше проблем поради топлия костюм, но паниката убива. Той се хвана за този глас, гласът на капитана, дори и когато мъничката му лампа угасна. След няколко секунди „Халибът“ застана до него. Водолазите скочиха във водата и вързаха въже под ръцете му. После го изтеглиха на борда. Мур беше оцелял петнадесет минути в ледената вода и знаеше, че това се дължеше единствено на чист късмет. В мига, когато го спуснаха през люка, Хю Уийт, или Док, лекарят на екипажа, започна лечение с бренди – най-ефективното лекарство на борда.

Хамъндс само повтаряше:

— Нищо не виждах, нищо не виждах.

И трепереше силно. Док предписа още бренди. Старшина

Гари Л. Патерсън също поиска бренди, но докторът не се хвана. Занесоха го в банята, за да се стопли, а след това го сложиха да си легне. Все пак щяха да изминат часове, преди шокът да избледнее, часове, през които екипажът украсяваше „Халибът“ с надписи: „Честито завръщане, Чарли. Как е на свобода?“

Хамъндс може и да не прие шегата. Хората от екипажа разказваха и преразказваха историята за мъчителното му плуване на всяка среща на екипажите на „Халибът“ година след година, но той никога не се появяваше, за да слуша. И все пак, докато бяха в открито море, Хамъндс смая всички, като отново излезе на палубата, почти предизвиквайки океана. Никои не изискваше това от него. Почти всеки друг може би щеше да си остане вътре, прекалено ужасен, за да се изправи срещу големите вълни. Но докато Хамъндс се намираще на подводницата – а щеше да остане още месец, – отказваше да се поддаде на страха.

В началото на април Мур насочи подводницата към дома. Връщаше се с празни ръце. Той и хората му не намериха ракета. Но пък се прибираше с всички от екипажа. Освен това предстоеше му шансът да възстанови името си и името на подводницата, който идва веднъж в живота.

„Халибът“ влезе в Пърл Харбър на 11 април 1968 г., шестдесет и осмата годишнина на деня, в който ВМС закупи първата си подводница. Срочнослужещите присъстваха на „Бала за рождения ден на подводницата“, а офицерите се събраха в онова, което местните хора наричаха „Розовата дама“ или Кралския хавайски хотел на плажа Уайкики.* Там изпиха три-четири каси шампанско, които един от тях беше складираше под масата, а също и кашон уиски, който пък някой беше отмъкнал от адмиралския апартамент.

Докато празнуваха, се разви една удивителна детективска история. Дузина съветски кораби бяха излезли в Тихия океан, като се движеха бавно и бумтяха из океана с активните си хидролокатори. Очевидно търсеха нещо. Скоро стана ясно, че търсят един от своите. Бяха загубили подводница.

Американската подводница „Барб“ (SSN-596) беше чакала до съветското пристанище при Владивосток, когато започна трескавото търсене. Нейният командир Бърнард М. Кодерер не беше виждал нещо подобно. Четири или пет съветски подводници се втурнаха в открито море, като биеха по океана с активните си

* Курортен район в Хавайските острови в югоизточната част на Хонолулу. – Б. пр.

хидролокатори. Подводниците се потапяха, връщаха се на перископна дълбочина, а после се гмуркаха отново.

Съветите не си правеха труд да избягнат засичане, нито да се крият. Виковете им изпълваха честотите и разтърсваха ефира около Владивосток с некодирани отчаяни съобщения.

— Чарли, Виктор, Червена звезда, обади се.

— Червена звезда, обади се.

— Червена звезда, обади се, обади се, обади се.

На брега американските разузнавачи агенти събраха достатъчно апаратура за следене на електронни сигнали и се заслушаха. „Барб“ наблюдаваше и поддържаше радиомълчание. От брега постъпи спешно съобщение: „Остани на място.“ Кодерер изпита известно разочарование. Имаше планове да тръгва за дома, да се прибере навреме, за да присъства на ритуала мицвах на единствения си син. Но сега момчето му щеше да стане мъж без него. Законът забраняваше на Каудерер да му обясни защо.

Докато „Барб“ и други американски наблюдателни съдове подслушваха, стана ясно, че руснаците нямат никаква представа къде да търсят своята подводница. Във Вашингтон Брадли си мислеше, че има известна представа.

От известно време офисът на Брадли за подводни бойни действия беше поддържал продължително и изпълнено с разочарования бдение над неясни комуникации между съветските подводници, които американското разузнаване не беше успяло да дешифрира. Руснаците използваша сложни предаватели, които компресираща данните в микросекундни късове. Брадли смяташе, че ключът към намирането на липсващата подводница се криеше в тези недешифрируеми залпови сигнали шум.

Служители на разузнаването бяха установили, че излъчванията идват от съветските ракетноносни подводници на път към и от патрул в стрелкови диапазон до бреговете на САЩ. Съединените щати следяха и записваха тези сигнали с помощта на редица приемни станции, изградени на базата на германска технология – разположиха дузини антени на стратегически места по тихоокеанския бряг и в Аляска.

След известно време вече нямаше значение, че сигналите не могат да се декодират. В самите пукания и съскания се съдържаше богата информация. Леки различия в честотите отличаваха една съветска подводница от друга, а руснаците имаха такава организация, че подводниците им създаваха карта на маршрута си, която американското разузнаване проследяваше през четирите

хиляди мили от Камчатка до някоя от главните им патрулни позиции на 750 до 1000 мили от Хавай. Обикновено сигналът се изпращаше, когато подводницата излизаше в открито море извън Камчатка. Друг се излъчваше при пресичането на международната линия за смяна на датата, на около 2000 мили от Съветския съюз на 180 градуса географска дължина. Трети обозначаваха пристигането им на позиция.

Сякаш казаха: „Тръгваме... Стигнахме на 180 градуса северна ширина... На позиция сме.“ Съобщенията за движението им продължаваха, когато подводниците се отправяха назад към Камчатка, и хората на Брадли смятаха, че почти разбират сред пращането как руснаците искат прясно мляко, зеленчуци, водка, жени.

Сега екипът на Брадли се разрови из записите на комуникациите и почти веднага откри какво търсеше. Една подводница „Голф II“ – измежду първите дизелови подводници, преоборудвани да носят ракети преди навлизането на съветските ядрени ракетноносци – беше напуснала пристанището на 24 февруари 1968 г. Подводницата беше излъчвала сигнали както обичайно до средата на курса си. След това излъчванията прекъснаха. Нямаше съобщение и от пресичането на 180 градуса северна ширина; нито пък сигнал, че тя излиза от дълбоките води; нищо, което да се смята за искане за мляко или плодове, или друго и което да обозначи безопасното ѝ завръщане.

Брадли спешно изпрати новината до адмиралите във ВМС: руснаците наистина бяха загубили подводница, която носеше три балистични ракети. Според него тя трябваше да е потънала между последния компресиран сигнал и следващия очакван сигнал, който никога не дойде, но руснаците не търсеха близо до посочената от Брадли зона.

Ами ако САЩ можеха първи да намерят подводницата? Там, на едно място щеше да има съветски ракети, шифрови книги, богата технологична информация – и Брадли смяташе, че има средствата, с които да я открие. „Халибът“ може и да не беше намерила относително малките късчета от ракети, но подводницата беше много по-голяма и по-добра цел.

Командирите на „Халибът“ Мур и Кук бяха извикани във Вашингтон. Там ги чакаха контраадмирал Филип А. Бешъни, заместник-командващ военноморските операции при подводни бойни действия, Крейвън и Албърт Г. Бютлър, който надзираше работата на „Халибът“.

— Имаме сведения, че руснаците са загубили подводница — обяви Бешъни при влизането на двамата. След това им поднесе подробностите и най-важното — че „Халибът“ щеше да я търси.

От кабинета на Бешъни Крейвън заведе Мур и Кук на среща с Пол Ниц, командващ ВМС. Този път двамата офицери се пекоха на бавен огън за това, че не са намерили парчета от ракети. Крейвън направо остана без дъх, докато Кук поднасяше оправдание, което не отстъпваше на най-добрите истории, измисляни от самия него.

Неуспех или не, твърдеше Кук, екипажът на „Халибът“ имаше нужда от това време, за да отработи проблемите с оборудването. Настояваше, че хората му могат да намерят руската подводница, ако им се даде възможност. Не беше трудно да прокара идеята си. Във Военноморските сили нямаше друг съд, който да предприеме подобно търсене, докато руснаците са навън и обикалят. Оптимизмът на Кук изпрати министъра право в Белия дом, за да иска одобрение.

Крейвън, Кук и Мур единствено можеха да се молят за окончателното разрешение. Почти не се наложи да коленичат. След няколко часа Ниц се обади по телефона на Бешъни, който извика Мур, Кук и Крейвън обратно в кабинета си с новината.

— Имате нова мисия.*

Сега Крейвън започна да търси други сведения, които да му помогнат да определи още по-точно мястото на съветската подводница. Беше убеден, че трябва да има и други доловими сигнали от потъващата подводница, и затова се обади на капитан

* Докато Крейвън и компания започваха да търсят съветската подводница и възможността да проучат съветската технология чрез подводни снимки отблизо, други снимки от подводните сили бяха оставили адмирал Рикоувър с убеждението, че националната сигурност на САЩ е значително компрометирана. Като за свръхсекретни снимки тези бяха доста безопасни. Няколко подводничари от „Барб“ — същата, която беше подслушвала как руснаците търсят собствената си подводница — бяха създали албум, запечатващ месеците в открито море от предишната мисия през 1967 г. На някои от снимките хора от „Барб“ се бяха снимали на фона на двигателя или на части от ядрения реактор. Когато Рикоувър чул за това, пошурирал. Казал, че всички снимки на неговите реактори, на всяка тяхна част, са строго секретни. Не след дълго целият флот пошурия. Адмиралите започнаха трескаво търсене на 112-те албума. Обаждания и записки полетяха през Тихия океан от капитана на „Барб“ до командващия подводните операции за Тихия океан, до висшите служители от подводния флот във Вашингтон и до Рикоувър. Привлякоха и следствената лаборатория на ФБР, за да реши дали е възможно снимките да бъдат затъмнени, за да се скрият частите от реактора. ФБР решиха, че е възможно с химически процеси да се отстранят черното петно и частите отново да станат видими. Накрая, почти девет месеца от началото на кризата, ВМС решиха, че секретният фон може да бъде механично изтрит от снимките и хората от „Барб“ да си получат албумите.

Джоузеф Кели, човекът, отговорен за разширяването на мрежата от подводни подслушвателни устройства, които ВМС поставяха из океаните.

Хората на Кели бяха разгледали записи от системата SOSUS в търсене на признаците на смъртта: конвулсивния ужас от имплозията, последван от по-слаби експлозии, всички до един признаци за падаща към дъното подводница. Но не намериха големи отклонения, свидетелстващи мощна имплозия. На хартиените ленти обаче се долавяше едно малко отклонение, малко нарастване, еднократно силно пукане. Точно в района, в който Бродли смяташе, че е потънала руската подводница.

Ами ако по някакъв начин тази подводница се е напълнила с вода, преди да стигне на дълбочината, която да я смачка, питаше се Крейвън. Би паднала без раздиращия, оглушителен, заслепяващ, катаклизмичен, имплозивен удар на стоманата. Смъртта ѝ би била далеч по-тиха. Крейвън трябваше да разбере как звучи потъващата подводница, ако е с отворени люкове, ако се пълни с океанска вода и външното и вътрешното налягане се изравняват дълго преди тя да стигне до дълбочина, където да се смачка. Имаше само един начин да го разбере.

Крейвън и Бродли убедиха ВМС да принесат в жертва една подводница, чиято смърт да се запише на лента. ВМС им предоставиха стара дизелова подводница, един боен кон, вероятно убягвал на безброй японски торпеда през Втората световна война. Сега щеше да настъпи нейният тщеславен край.

Подводници от Втората световна война бяха екзекутирани и преди, като ги бяха правили мишена за стрелба с торпеда. Но те се движеха с работещи двигатели и с блокиран рул. В такава смърт имаше нещо почти благородно, защото ги потопяваха с един-единствен куршум както някой доблестен стар боен кон.

Тази подводница просто бе отдадена на океана, а инженерите от SOSUS записаха спускането ѝ. Тя умря тихо, точно както Бродли и Крейвън очакваха. Значи, смятаха те, ако една подводница с напълно отворени люкове и херметични врати потъва тихо, значи друга може да потъне с леко пукане, ако някоя от вратите е останала затворена. Затова, разчитайки на данни от други хидролокатори, също доловили пукането, Кели и Крейвън изчислиха по метода на триангулацията най-вероятното местоположение на руската подводница: 40 градуса ширина и 180 градуса дължина. Така изчислено, тя се намираще на около 1700 мили на северозапад от Хавайските острови, където водата беше дълбока над 3 мили.

Бешъни все още не беше убеден. Смяташе, че трябва да е имало имплозия. Фактът, че руснаците изобщо не търсеха в този район, също го притесняваше. Но други опасения нямаше. Затова кимна с глава и „Халибът“ замина към определеното от Крейвън място.*

Подводницата тръгна на 15 юли, като никой на борда не знаеше с какво назначение. Дори обитателите на Пещерата на прилепите знаеха малко. Повечето смятаха, че се връщат, за да търсят руската ракета, която им беше убягвала преди.

След като пуснаха една риба, отново на екраните се появиха сивите точки от хидролокаторите вместо изображенията от камерата, която не работеше. Монотонните километри върху хартиената лента, залепена с тиксо, замайваха. Очите щипеха, когато хората опитваха да се концентрират и да търсят сенки, които да изглеждат чужди за тихоокеанското дъно. Смените им не продължаваха повече от деветдесет минути. След това по небесносините стени на Пещерата на прилепите сякаш преминаваха сиви призраци.

„Халибът“ обикаляше напред-назад денем и нощем. Районът, който Крейвън, Брадли и Кели бяха определили, включваше пет мили океан. Съветската подводница можеше да се е отклонила много настрани, преди да падне на три мили до дъното.

На всеки шест дни изтегляха рибата на борда, за да извадят и промият лентата. Това продължи със седмици. Нищо не намираха. И след това нещата се избистриха.

— Капитан Мур, капитан Мур!

Това беше фотографът на подводницата, който изтича от малката стаичка на „Халибът“, като изведнъж напълно осъзна, че този път не търсеха ракета. Беше се вцепенил и убеден, че са намерили целта си.

* Имаше и друга тънка ирония във факта, че „Халибът“ излизаше да търси подводницата. Руснаците вече бяха убедени, че подводницата им е загубена при сблъсък със „Сордфиш“ (SSN-579), единствената друга подводница, получила някои от специалните способности на „Халибът“ през 60-те години. Руснаците бяха забелязали, че „Сордфиш“ влиза в Йокосука с повреден стабилизатор и перископ не дълго след като загубиха контакт със своята подводница. Десетилетия по-късно, когато капитанът на „Сордфиш“ Джон Т. Ригсби чу това, остана доста изненадан. Не беше и помислял, че руснаците изобщо са забелязали, че „Сордфиш“ е с повреда, нито пък, че ще сметнат, че е имало сблъсък. Настоя, че подводницата му е ударила къс лед в Японско море, далеч от мястото на руската подводница. Всъщност изненадан беше, че изобщо някой е забелязал огънатия перископ на „Сордфиш“, защото тогава му се струвало, че всички погледи били обърнати към планината Фуджи, която изглеждала особено величествена през този ден. Изглежда, че руското разузнаване не е запало към хоризонта.

На снимката се виждаше отлично стабилизатор на подводница. Фотографът се тресеше толкова силно, че Мур се притесни да не припадне. Ето, това беше първият успех на „Халибът“, изгледа от стоманената гробница на стотина съветски моряци.

По заповед на Мур рибата се потопи отново до уловеното във фотоапарата място, където съветската подводница изглеждаше сякаш внимателно докарана и паркирана от някого на океанското дъно на пет хиляди метра под тях.

Хидролокаторът и камерата поглъщаха всяко нещо в района и с всяко гмуркане рибата събираше нови данни. Една дупка, почти три метра в диаметър, зееше непосредствено зад бойната рубка на подводницата. Трябва да е имало експлозия – навярно на повърхността, ако се има предвид тишината в записите от SOSUS – и вероятно е била предизвикана от натрупване на водород при зареждането на 450-тонните акумулатори на руската подводница. Макар и сериозно повредена, тя изглеждала в основни линии цяла.

Снимките показваха също и че някои малки люкове са били избити и под тях се разкриваха два ракетни силоза. В първия на мястото на ядрената бойна глава, някога чакала спокойно, за да сее унищожение, сега се виждаше една огъната тръба. Във втория силов бойната глава липсваше. Третият силов беше непокътнат.

След това камерата на рибата намери нещо друго, нещо, което шокира дори и Мур. То беше скелетът на един обречен моряк, легнал напърно върху своята подводница, сам, защото приятелите му навярно бяха погребани вътре. Един от краката му беше счупен и прегънат почти под прав ъгъл навярно от удара на експлозията, разрушила подводницата. Може би това беше го убило. Или пък може би се беше удавил, докато е слизал три мили надолу до дъното.

Момчето трябва да се е намирало на палубата, когато подводницата е била унищожена. Облечено беше в топли дрехи – кафяво яке от овча кожа, закопчано до врата, дебел вълнен панталон и тежки черни военни обувки. Сега дрехите топлеха единствено абсолютно оголените му бели кости.

Кости, оголен скелет – та това не би трябвало да е възможно. Малко организми живееха толкова дълбоко в океана, твърдяха специалистите. Но момчето беше там и на снимките се виждаше още нещо. Мънички месоядни червеи се гънеха по тялото, което вече бяха изяли къс по къс.

Никой от хората, видели руското момче-подводничар, не можеше да го забрави, нито пък някой, видял 22 000-те снимки, донесени вкъщи от „Халибът“ на 9 септември 1968 г.

Брадли кръсти снимките „Каdifен юмрук“ заради нежния начин, по който бяха ги изтеглили от океана. Всичките милиони долари, всичките часове, вложени в „Халибът“, най-после бяха се изплатили. Той изтича с пляката направо при новия директор на разузнаването на ВМС Фредерик Харлфингър Втори, или Фриц, заел този пост, докато „Халибът“ още се намираще в океана.

Този човек беше служил в Отбранителното разузнавателно управление като заместник-директор по събиранията, което е учтивият израз за кражба в разузнаването. Преди няколко години неговият екип заедно със сирийците и израелците беше успял да открадне един съветски изстребител МИГ. По време на войната във Виетнам поднесоха на Пентагона руска ракета земя-въздух. Успяха да отгъмнат и руска ракета от Индонезия, и един двигател от руски самолет, разбил се близо до Берлин.

Но снимките от „Каdifен юмрук“ бяха безпрецедентен случай. Що се отнасяше до Харлфингър, да представи такива снимки на президента значеше да започнеш новата си работа много добре.

По указание на Харлфингър Брадли направи монтаж на четиридесет снимки, за да ги показва на висшия ешелон във ВМС и чак до Белия дом. Първата спирка се намираще при Бешъни в щаба на подводните сили.

„Американската технология е страхотна“ – мислеше Бешъни, когато за първи път се докосна до „Каdifения юмрук“. Винаги щеше да сравнява подвига на „Халибът“ с хеликоптер, кръжащ на три мили във въздуха и пуснал малка камера на въже, за да прави снимки в гъста мъгла.

Скоро след това Харлфингър представи снимките на президента Джонсън, който остана толкова впечатлен, че офицерите от разузнаването на ВМС се самопоздравяваха с месеци след това.

През януари 1969 г. Никсън положи президентската клетва. Не много време след това телефонът в кабинета на Брадли извънха. Обаждаше се Харлфингър.

— Домъкни си задника в Белия дом и вземи със себе си „Каdifения юмрук“.

Александър Хейг, по това време заместник на съветника на Никсън по въпросите на националната сигурност Хенри Кисинджър, искаше да види снимките. Остана толкова впечатлен, че пожела да стане покровител на „Каdifения юмрук“.

Брадли се обади на Харлфингър за помощ, като го измъкна от среща.

— Хейг иска да задържи материалите – съобщи той.

— Да върви на майната си – отговори шефът-разузнавач.

Лесно беше да пренебрегнеш Хейг на думи, но не и на дело.

— Иска да ги покаже на шефа си и на неговия шеф – каза

Брадли.

Не беше необходимо да обясняваш на Харлфингър, че „шефът на шефа“ на Хейг по една случайност е новият президент на Съединените щати. Харлфингър беше играл достатъчно политически игри през годините, за да разбере кога трябва да се съгласи.

— Добре – отстъпи той. Снимките можеха да останат при Хейг, но само за двадесет и четири часа.

Това беше достатъчно време, за да може Хейг да представи материалите на Кисинджър. По-късно именно Кисинджър показа снимките на Никсън, който остана очарован. Толкова много, че се чу чак в ЦРУ.

Макар аналитиците на ЦРУ отдавна да се интересуваха от онова, което шпионските подводници успяваха да засекат, по принцип бяха оставили ВМС да контролират операциите си. Но изведнъж ЦРУ и директорът му Ричард Хелмс проявиха ревностен интерес към океанските дълбини. Хелмс се зае да разработва превземане в стил ЦРУ. Най-напред създаде ново ниво на бюрокрация – свързочна агенция, която уж щеше да събере на едно място ресурсите на военноморското разузнаване и ЦРУ. Щяха да я нарекат Национална служба по подводно разузнаване (НСПР).

Не за първи път ЦРУ правеха подобно нещо. През 1961 г. управлението реши да поделит контрола върху спътниковите операции с ВВС, като създаде смесено дружество под името Национална разузнавателна служба.

НСРП трябваше да се сподели наравно между ВМС и служителите от ЦРУ. Така и стана в горните нива. Директор стана Джон Уорнър, новият секретар на ВМС при Никсън. Брадли щеше да бъде директор личен състав. От страна на ЦРУ ръководеше Карл Дъкет, заместник-директор по въпросите на науката и технологиите. Но от деня на сформирването на НСРП ЦРУ пое управлението. Брадли можеше да отдели само няколко души за новия кабинет. Всичките му хора в отдела за подводниците към военноморското разузнаване наброяваха не повече от десетина. ЦРУ обаче нямаше подобни ограничения. То дойде с осем постоянни служители и още няколко консултанти, до един негови лоялни привърженици.

По-лошото беше, че Брадли и Крейвън все повече разбираха,

че в ЦРУ не знаят дори как изглеждат подводниците. Двамата вече имаха план как да извлекат най-хубавите неща от борда на съветската подводница. Идеята им беше да изпратят миниподводници, които да приберат ядрената бойна глава, сейфа с руските шифри и приемо-предавателите на компресирани сигнали, за да успеят ВМС най-накрая да декодират събраните съобщения.

Двамата мъже вече бяха доказали, че трюмът на подводницата може да се отвори, без да се разруши всичко в нея. Взели бяха назаем армейски сапъори, за да проверят теорията си. На една голяма стоманена плоча в басейн с вода, зад която имаше различни чупливи и запалими предмети, поставиха пластичен взрив върху малка площ и го детонираха. Взривът отвори малък вход, като леко опърли предметите зад стоманата.

Всъщност точно това искаха всички – да се отвори малък вход и да се бръкне вътре. Останалата част от подводницата можеше да остане погребана в морето. В продължение на десет години военните бяха наблюдавали изграждането на този клас отгоре. Разузнаването на ВМС познаваше модела „Голф II“ до последната гайка и болт. Ракетите за изстрелване на ядрения полезен товар от подводниците бяха примитивни, с обseg само от 750 мили. И Съединените щати, и Съветският съюз вече имаха ракети с обseg от 1500 мили. Малко щяха да спечелят от невъзможната задача да изтеглят хилядите тонове вече остаряла техника от дъното на океана. Освен това направата на оборудването за такъв опит щеше да изисква години.

Карл Дъкет и неговите лоялни служители на ЦРУ слушаха учтиво по-съкратения план. Но когато се появиха с отговора си, Крейвън и Брадли онемяха. ЦРУ препоръчваше вдигане на цялата подводница и възнамеряваше да построи гигантски кораб-кран, който да вдигне подводницата.

Крейвън и Брадли не вярваха на ушите си. Подводницата навярно е ударила дъното със скорост 200 възла, падайки с ускорение от 21 метра в секунда. Може и да изглеждаше цяла, но вероятно беше трошлива като пясъчна крепост. Докосни я достатъчно силно, и ще се разпадне.

— Не можете да вдигнете подводницата, по дяволите, защото ще се разсипе – избърбори Брадли. – О, не, Исусе Христе всемогъщи. Не се чувате какво говорите, хора. Тази мечта е неизпълнима.

Брадли може и да беше прав, но ЦРУ държеше властта във Вашингтон и обикновено получаваше каквото желае дори ако то

по мнение на Харлфингър е шантаво и невъзможно. (Бившият директор на ЦРУ Ричард М. Хелмс казва сега, че дори не е чул за алтернативата, предложена от Брадли и Крейвън.)

ЦРУ обаче не бяха единствените, обзети от този ентузиазъм. Командващият военноморските операции Томас Х. Мурър обичаше големите, очарователни технологични проекти и планът на ЦРУ го заплени. Имаха възможност да откънат цяла подводница и да си го върнат на руснаците за залавянето на „Пуебло“ от Северна Корея. Освен това не беше убеден, че методът на Брадли и Крейвън ще позволи да извлекат всички най-важни елементи от подводницата.

Накрая министърът на отбраната Мелвин Р. Леърд даде окончателното одобрение на плана на ЦРУ, като признаваше, че го прави независимо от факта, че „някои хора смятаха идеята за откачена“. Леърд обаче се обоснова. Създаването на кораб, който да вдигне руската подводница от Тихия океан може да даде на Съединените щати възможност да вдигат и свои подводници, ако потънат.

Леърд се консултира с Хауърд Хюс, отшелникът-милионер, чиято корабостроителна фирма беше наета от ЦРУ да изгради кораба за вдигане на руската подводница от океанското дъно. Този кораб щеше да се нарича „Гломър експлорър“, а операцията „Проект Дженифър“.

Крейвън наблюдаваше тези шумотевици, без да се изненадва вече от ръководената от политици национална разузнавателна програма. Може и да беше циник, но твърдо считаше, че ЦРУ търси проект, с който да насочи стотици милиони долари към Хюс, за да изплати тежките политически дългове на Никсън.

Каквато и да беше причината, Никсън бързо одобри плана на ЦРУ. За Брадли и Крейвън остана само да си шепнат помежду си колко са несъгласни. Изглежда, никой друг не искаше да ги изслуша. Ако не друго, като награда за протеста си Крейвън из-хвъркна от операцията. Най-голямото дълбоководно начинание щеше да тръгне без ръководството на хората, които бяха го направили възможно.

Щеше да тръгне и без командира на „Халибът“ Мур. Настъпил беше часът Рикоувър да направи своя ход, да смаже всеки, опитал се да го изолира. Адмиралът беше стоял встрани, когато предшественикът на Мур претендираше за пълномощия за „Халибът“, по-високи от тези на „Отдела за ядрени изследвания“ на Рикоувър. Адмиралът беше гледал как десетки милиони се изливат в „Халибът“, когато самият той се печеше на огън заради раздулия се от 30 на 90 милиона долара бюджет за NR-1. Изчаквал

беше своя миг, когато Никсън изрази президентска благодарност на „Халибът“ – най-високата възможна награда за подводниците. И не се впечатли, когато Мур спечели медал за особени заслуги за откриването на руската подводница.

През цялото време специалистите по реакторите на Рикоувър в корабостроителницата насочваха вниманието си върху „Халибът“. Екипажът ѝ се дразнеше толкова силно от постоянното наблюдение, та Мур подозираше, че правят грешки само за да има какво да си отбележат хората на Рикоувър – нещо, което да ги задоволи и да си идат. Членовете на екипажа не си признаваха, но Мур знаеше, че напрежението им се отразява, както знаеше, че е въпрос на време Рикоувър да се снабди с необходимия му заряд. Щеше да изпрати разтърсващ флотата залп, какъвто никоя подводница независимо от мисията или постиженията си нямаше да изтърпи.

Намери онова, което търсеше, рано една сутрин през 1969 г. „Халибът“ беше преместена във военноморската корабостроителница на остров Меър, извън Сан Франциско. Презареждаха реактора, а офицерите се занимаваха с поредния ремонт, предвиден да подобри дълбоководните възможности на подводницата. Рикоувър трябваше да дойде през същия ден, но никой на борда не знаеше кога. Мур се намираше в щаба, на шест преки от дока на „Халибът“, когато адмиралът пристигна на остров Меър, облечен както обикновено в цивилни дрехи.

Рикоувър се натъкнал на двама часови от Морската пехота, които отказали да го пуснат през портала. Това не би трябвало да е голям проблем – хората може и да не са познавали адмирала лично, но биха знаели името му. Трябвало е единствено да покаже личната си карта, но той отказал да го стори. Вбесил се, че е възможно някой в базата да не го познава. Втурнал се през портала. По-късно Мур щеше да научи, че адмиралът бягал по пътя с караулните по петите му. Хванали го и отново поискали да се легитимира. След като го сторил, Рикоувър връхлетял в кабинета на своя ръководител по реакторите в остров Меър Робърт Мещър. Все още вбесен, Рикоувър решил да не иде на „Халибът“. Вместо това изпратил свой представител – един от хората, пътували с него от Вашингтон. По този начин подготвил възможност историята да се повтори.

Почти всеки човек на подводницата би познал Рикоувър веднага и никой не би му задавал въпроси. Никой обаче не познавал представителя и затова младият подводничар на пост на палубата

направил онова, което трябвало. Отишъл при човека и поискал да види документите му, след което извикал отдолу дежурния офицер, който в крайна сметка отказал достъп за човека на Рикоувър.

Когато Мур разбрал всичко това, незабавно потърсил Рикоувър. Адмиралът не му дал много голяма възможност да изглади нещата. Вместо това се развикал:

— Мур, по-скоро се притеснявай за собствената си кариера.

След това запитал:

— И какво ще направиш с дежурния офицер, който не ни пусна?

Рикоувър не си направил труда да инспектира „Халибът“, но подводницата щеше да почувства гнева му. Непрекъснатите прегледи върху нейния реактор продължаваха. Екипажът на подводницата знаеше, че винаги има какво да се намери, ако човек търси и ако отбелязва всяко погрешно движение, всеки неправилно изпълван ключ, неточно спазване на инструкциите и т.н.

Мур беше отстранен от командването на „Халибът“ три месеца след срещата си с Рикоувър. Въпреки че този ход бе прикрит с обичайните документи за прехвърляне, малко хора се съмняваха, че зад него стои Рикоувър.

— Това за мен бе една от многобройните неразумни постъпки, на които той беше способен и ги вършеше – каза контраадмирал Уолтър Л. Смол младши, тогавашен командващ подводните сили в Тихия океан. Рикоувър можеше да уволни когото си поиска, „независимо дали имаше нужните пълномощия“.

Голяма част от хората на Мур решиха да напуснат ВМС – някои от тях в мълчалив протест срещу отношението на Рикоувър към техния капитан, други просто за да избягнат непрестанните атаки. Дори доктора Уийт, който беше налял брентито, спасило Чарли Хамъндс, попадна под ударите, когато хората на Рикоувър решиха, че отчетите за радиационната експозиция на екипажа са напълно объркани.

Мур беше преместен в Пентагона, за да работи с групата за дълбоководни операции, и за ирония се оказа част от екипа, който търсеше мисии за любимата на Рикоувър подводница NR-1. Адмиралът беше подготвил отстраняването на Мур, но не се бе отървал от него. И въпреки гнева му Мур стана капитан първи ранг заедно с останалите от випуска си. Имаше прекалено много благоприятни отчети за пригодност и беше постигнал твърде много, за да може някой, дори и Рикоувър, да му откаже това.

И все пак, макар и повишен, Мур загуби подводницата си.

Странна награда. След като проведе най-смелата подводна операция на ВМС, Мур никога повече нямаше да командва в открито море.

5. СМЪРТТА НА ЕДНА ПОДВОДНИЦА

Беше 27 май 1968 г., крайт на един дълъг ден. Джон Крейвън караше колата си покрай река Потомак на път за дома, когато чу новината по радиото: подводницата „Скорпион“ (SNN-589) липсваше; липсваха деветдесет и девет мъже.

Не бяха изминали и два месеца, откакто американското разузнаване научи за загубената руска подводница от клас „Голф“. А Крейвън все още помагаше на Бродли да разбере къде е потънала, когато пристигнаха тези новини. Крейвън слушаше напрегнато, за да чуе повече, но подробности нямаше.

Никой нямаше представа къде се намира „Скорпион“ или какво се е случило с нея. Знаеха само, че тежката 3500 тона ядрена многоцелева подводница трябваше да се върне в Норфолк, щата Вирджиния, но не се прибра. Не беше изпратена да се прокрадва край съветските брегове, нито пък да пробва нови дълбочини за разлика от изчезналата преди пет години „Трешър“. „Скорпион“ просто си беше плавала през Атлантическия океан на път за дома. Съвсем като подводницата от Втората световна война, чието име носеше, „Скорпион“ бе изчезнала безследно и на пръв поглед без причина.

Крейвън намали при следващата отбивка и обърна към Пентагона. Когато влезе в контролирания ад на оперативния център, знаеше единствено, че е необходим като най-добрия дълбоководен специалист във ВМС. Липсваше една подводница. Липсваха деветдесет и девет мъже.

Разглеждайки тълпата капитани и адмирали, както и други офицери, които вече се събираха там, Крейвън долови нещо, което никога не бе срещал в стая, пълна с висши военни: мизерен страх.

Страхът се четеше по напрегнатите лица на мъжете, които стояха загледани в огромна карта на стената с очертаня курс на „Скорпион“, чуваше се в разтърсените гласове на други, които напрегнато изучаваха мореходни карти, разхвърляни из цялата стая. Мъжете излагаха хипотези и модели за търсене. Очертаваха курса

на подводницата, за да създадат маршрут за самолети, които да претърсват отгоре накъсаната подводна верига на мястото. Само преди няколко месеца подводницата „Скамп“ (SNN-588) за малко не беше загубена, когато се блъсна в подводна планина в Тихия океан от бързане да проследи изпитание на съветска ракета. При подобен инцидент „Скорпион“ би могла да изчезне завинаги. Но пък и тези планини биха могли да са единственото място по пътя ѝ, където подводницата и екипажът биха могли да потънат, без да се натъкнат на незабавна смърт от смачкване.

Други офицери проучваха позициите на намиращи се близо съветски кораби и подводници и се питаха дали някой от тях не е пресякъл пътя на „Скорпион“. Хората в стаята се опитваха да претеглят възможностите, искаха да повярват, че „Скорпион“ е все още непокътната, че екипажът ѝ е заседнал, но жив.

— С какво може да бъде полезна моята организация? — запита Крейвън над разтревожените гласове, препирните и шума на картите. Никой не вдигна очи, нито погледна към вратата. Повечето от хората тук не знаеха нищо за „Халибът“, за ролята на Крейвън при подготовката ѝ за дълбоководно търсене, нито пък за успеха му при точното определяне на мястото на атомната бомба, която Военновъздушните сили загубиха в Атлантическия океан близо до Паломарес, Испания. За повечето от кадровите офицери тук Крейвън беше просто още един кльощав инженер. Онези, които го познаваха добре, го смятаха за човек със странни идеи и методи на търсене, които по нищо не приличаха на написаното в наричаниците на ВМС. Малко хора през този ден биха се съгласили, че Крейвън е най-добрата и може би единствена възможност да намерят „Скорпион“.

Крейвън повтори въпроса. Този път някой отговори:

— Не можем да намерим „Скорпион“ в акустичната мрежа. Не знаем къде е. Ако можете да направите нещо в този смисъл, правете го.

Така Крейвън остана насаме, за да опитва да разбере защо и къде е изчезнала „Скорпион“. Шансът някой да я намери беше по-малък от едно на милион. Можеше да се намира във всяка една точка по маршрута от 3500 мили в Атлантика.

Семействата на хората от екипажа на „Скорпион“ бяха започнали да се тревожат още от 15 февруари 1968 г., три месеца преди Крейвън да научи за това по радиото, три месеца, преди из подводните сили да плъзнат слухове, че може би руснаците са я потопили.

Прав на дока, хвърляйки към хората от „Скорпион“ последното въже, стоеше Дан Роджърс, помощник-електротехникът, който с риск за кариерата си беше поискал да го освободят от подводницата в писмо до командира Франсис А. Слатъри, според което всички на борда са „в опасност“. ВМС винаги представяли седемдесет и седем метровата подводница като блестящ експонат, но Роджърс твърдеше, че тя от толкова дълго се нуждае от основен ремонт, че екипажът започнал да я нарича „Скрапион“. От хидравликата течеше масло и през уплътненията на валовите се процеждаше морска вода. Аварийните баластни системи не работеха и ВМС ограничиха дълбочината ѝ до 91 метра, или една трета от оперативната дълбочина на другите подводници от нейния клас.

Преди три месеца беше възникнал и ужасяващ инцидент, когато „Скорпион“ се разтърси така силно по време на скоростни маневри, че изглеждаше сякаш се върти като тирбушон във водата и огромните машини в нея се клатеха върху гумените си опори. Не откриха причината за това. Роджърс и други от екипажа се опасяваха, че този проблем може да се появи отново по всяко време.

По-голямата част от подводния флот беше преминала сериозни обезопасителни ремонти след загубата на „Трешър“. Основната част от работата по „Скорпион“ обаче беше отложена поради ограничените бюджети и неумолимия ход на разузнавателните операции, увеличаващи се, за да достигнат невиджан дотогава връх в Студената война. При отплаването си „Скорпион“ бе една от четири подводници от Атлантическия флот, които все още чакаха преоборудване за обезопасяване след случая с „Трешър“.

Роджърс и приятелите му се бяха оплаквали на Слатъри, че той и офицерите му не гледат сериозно на опасенията им. Дори Роджърс получил разрешение за освобождаване от подводницата само след като се съгласил да заличи пророческото си предупреждение за „катастрофа“ от рапорта за прехвърляне.

Един месец по-късно „Скорпион“ получи назначение да се присъедини към учения на НАТО в Средиземно море. Изпратиха я там само защото ВМС се нуждаеха от спешен заместник на „Сийулф“, същата подводница, която Крейвън бе подминал заради „Халибът“ при избора на съд за специални проекти. „Сийулф“ се беше самоизвадила от обращение, удряйки се в подводна планина в залива Мейн и сериозно повреждайки кърмата си.

Средиземно море се беше превърнало в най-новата арена на

Студената война. След арабско-израелската война през 1967 г. Съветският съюз изпращаше все повече многоцелеви подводници, въоръжени с ракети от клас „Круз“, да дебнат американските самолетоносачи и да опитват да следят американските ракетни подводници, базирани в Рота, Испания. Американски разузнавателни подводници наблюдаваха и пристанищата в Египет, където спираха някои от съветските съдове. Трафикът беше толкова голям, че през декември Средиземно море стана свидетел на първия подводен сблъсък между американската „Джордж К. Маршал“ (SSBN-654) и една руска многоцелева подводница.

През повечето време обаче проблемът се състоеше предимно в откриването на съветските подводници. Подслушвателните мрежи SOSUS, които помагаша в други части на света, не се простираха в Средиземно море, нито пък по западния бряг на Европа, който представляваше важен съветски маршрут. Самото Средиземно море има ужасни сонарни условия, солени води се срещат с пресни, топли – със студени, и всичко това отразяваше сигналите от хидролокаторите в непредсказуема посока. Освен всичко това никой от страна на САЩ не разбираше как точно действат руснаците в Средиземно море, нито пък колко подводници изпращат. Разбира се, аналитиците по подводни въпроси в Лондон и партньорите им в Норфолк, Вирджиния, провеждаха дълги теоретични спорове относно съветските операции и тези спорове ставаха все по-продължителни, защото се основаваха на съвсем малко факти.

Приемайки, че численото превъзходство може да запълни липсата на опит, Съединените щати започнаха да обучават подводните сили на съюзниците си – тези от Южна Европа и Близкия изток – в изкуството да преследват подводници. Всъщност „Скорпион“ беше изпратена там, за да играе заека, когото чуждите сили преследват като част от обучението си. За хората от „Скорпион“ това щеше да бъде най-сладка задача, с рядкото удоволствие от спирането в пристанищата на слънчева Испания, Италия и Сицилия. Мнозина обаче биха предпочели да останат на брега с Роджърс, поне ако се съди по писмата им до дома.

„Ремонтирахме, заменихме или нагласихме цялото оборудване“ – пише двадесет и четири годишният помощник при машините втори клас Дейвид Бъртън Стоун до родителите си на 12 април. Стоун изпратил това писмо на втория месец от началото на плаването, малко преди „Скорпион“ да бъде въввлечена в опасна игра на смелост със съветски разрушител. Инцидентът беше не-

що нормално за Средиземно море: и двете страни бяха започнали да се тормозят взаимно в открито море. Когато „Скорпион“ изплавала, за да обмени сигнали с кораба „Кътглас“ (SS-478), разрушителят се впуснал напред, сякаш за да удари подводницата. Сякаш миг преди сблъсъка, съветският кораб се върнал.

— Направиха го три-четири пъти – казва Хърбърт Е. Тибитс, командир на „Кътглас“, наблюдавал инцидента от мостика. – Потях се и си мислех: „Дано този път се махнат.“

Сведения за инцидента и слухове за друга мисия бяха оставили много от семействата с убеждението, че руснаците са вероятната причина за унищожението на „Скорпион“. Според най-жлъчната версия, подводницата била улучена от съветско торпедо по време на последна мисия, при която опитвала да прогони съветска многоцелева подводница от американска подводница клас „Поларис“ в Атлантическия океан.

Всъщност последна мисия имаше, но без да е свързана със следене на съветски многоцелеви подводници. Тя започна в края на април. „Скорпион“ се намираше на последното пристанище в Неапол, Италия. Оттам мъжете очакваха да се приберат у дома. Вместо това им казаха, че заминават да следят необичайни действия на руснаците. Американски спътници бяха заснели група съветски кораби съвсем до Средиземно море с надут балон подобни на метеорологичните. Руските кораби се занимаваха с това неясно занимание вече почти месец. Известно беше, че руснаците пускат балони с електронни сензорни устройства в близост до местата, в които американците правеха ядрени изпитания. Вероятно това беше ново приложение на тази шпионски методи.

Досещайки се, че „Скорпион“ ще мине през този район на път за дома, капитан Джеймс Бродли, все още висшият служител на военноморското разузнаване, заповяда подводницата да се отбие и да хвърли един поглед. Слатъри и останалите офицери на „Скорпион“ бяха преуморени. След повече от два месеца в открито море им се искаше да се прибират право къщи и го дадох да се разбере на прощалния коктейл в Неапол, където притиснаха Бродли с исканията си. Той се отнесе със съчувствие, но не отмени заповедта си.

„Скорпион“ тръгна към съветските кораби на 28 април. Слатъри спря до вълнолома в Рота, Испания, за да остави един човек от екипажа и един от шпионите, които се бяха разболели, и продължи напред. Криха се около съветските кораби два или три

дни, след това Слатъри зави към дома. Когато стигна на безопасно разстояние от руснаците, предаде съобщение, че е направил няколко снимки, но не е разбрал много за учението на руснаците.

Не е напълно ясно къде точно е работила тази група кораби, но разсекретени документи на ВМС сочат една възможност. Разузнавателни самолети бяха забелязали два съветски кораба за хидрографски изследвания – един кораб за спасяване на подводници и многоцелева ядрена подводница от клас „Ехо II“ – да провеждат неуточнена „хидроакустична операция“ югоизточно от Канарските острови, които се намират на около 300 мили северо-западно от Африка. Въздушното разузнаване било прекратено на 19 май и възобновено на 21 май, точно по времето, когато „Скорпион“ би трябвало да е напуснала района.

„Не бяха установени промени в модела на операциите на съветските кораби нито преди, нито след загубата на „Скорпион“, които да бъдат сметнати като сочещи ангажираност или интерес“ – докладват по-късно ВМС през 1969 г. пред следствието за провала със „Скорпион“ в документ, засекретен дълги години.

Вечерта на 21 май екипажът на „Скорпион“ изпратил съобщение за местонахождението си и докладвал, че поемат за дома по възложения им курс, „Великото обикаляне в кръг“ през Северния Атлантически океан. Заповедта била да се движат с 18 възла и те очаквали да пристигнат в Норфолк в 13,00 часа източно стандартно време* на 27 май.

Адмирал Томас Мурър, главнокомандващ военноморските операции, и вицеадмирал Арнолд Ф. Чейд, командир на подводния флот в Атлантическия океан, започнали да се притесняват, когато „Скорпион“ не отговорила на повикванията на 23 май, както и през следващите два дни. Тихо поискали от няколко кораба и самолета на ВМС да потърсят следи от подводницата. Не била вдигната тревога. В края на краищата Слатъри и хората му може да пътуват под вода, извън радиообхвата.

Опасенията се превърнали в страх на 27 май в 12,20. Двадесет минути преди „Скорпион“ да пристигне в Норфолк. Вече трябвало да е на повърхността и нейният екипаж да разговаря с базата. Чейд предприел интензивна проверка на средствата за комуникация. Кораби и самолети залели въздуха с позивната на „Скорпион“.

— Брендиуайн...
— Брендиуайн...
— Брендиуайн...

* Часови пояс, с пет часа назад от Гриничкия. – Б. пр.

Никакъв отговор.

В 15,15 „Скорпион“ била обявена за липсваща.

На дока семействата на хората от екипажа чакали своите съпрузи, синове и бащи да се върнат от морето, чакали в пролетния дъжд, който миел пристана. Не знаели нищо за трескавите радиосъобщения, които разкъсвали въздуха около тях. ВМС им казали да си идат, защото „Скорпион“ ще се забави. Чак когато започнали да се обаждат журналисти, семействата научили, че синовете, съпрузите и бащите им липсват.

По времето, когато Крейвън обръщаше към Пентагона, офицерите от разузнаването вече търсеха трескаво акустични сигнали или други признаци за авария, сблъсък или бой. Пилоти-разузнавачи определяха местонахождението на всички известни надводни бойни и търговски кораби и подводници на Съветския съюз и Източния блок, намиращи се най-малко на петдесет мили от курса на „Скорпион“. Разбира се, когато Крейвън влезе в оперативния център, ВМС бяха отхвърлили идеята за участие на руснаците в загубата на „Скорпион“.

Самият вицеадмирал Чейд взе участие в търсенето, като се качи на подводницата „Прего“ (SSN-650). Роджърс, бившият член на екипажа, също се включи в търсенето на борда на новата си подводница „Лапон“ (SSN-661).

В един момент всички на „Лапон“ смятаха, че са открили „Скорпион“. Радистите на подводницата бяха доловили сигнал за помощ от „Брендиуайн“. Но скоро стана неприятно видно, че сигналт е фалшив, садистична шега от търговски кораб или яхта.

Междувременно Крейвън предприе търсене, което претърпя толкова завои и го вкара в такива конфликти с останалите от ВМС, че самият той започна да се пита дали не се е побъркал. Започна достатъчно рутинно, като търсеше начин за акустично проследяване на океанските дълбини. Ясно беше, че подслушвателната мрежа SOSUS ще е безполезна. Докато подслушвателната система в Тихия океан беше доловила онова пукане, единствения звук от загубата на съветската подводница, обширните масиви на SOSUS в Атлантическия океан не можаха да сторят същото. Атлантическата система SOSUS беше проектирана да филтрира входящия шум, за да могат хидролокационните мрежи да записват непрекъснатото тракане на машините, бръмченето на винтовете и останалата музика на подводниците, когато плават под вода, като в същото време заглушава експлозиите от проучванията за нефт, земетръсите и виковете на китовете. Същата тази система за филтриране

би елиминирала всяко свидетелство от падането на „Скорпион“ на дъното на океана и би накъсала ужасните звуци от смачкващата се подводница до степен, когато са почти неразличими от нормалния шум на океана.

— Как, по дяволите, ще намерим тези бедни копелета? – мърмореше си Крейвън. След няколко дни щяха да го назначат за председател на Техническа консултантска група, свикана да помага в търсенето на „Скорпион“ от Робърт А. Фрош, помощник-секретар на ВМС по изследванията и развитието. Крейвън и останалите членове на групата трябваше да докладват направо на командващия военноморските операции и на командира на Атлантическия флот.

Започна да се обаждат до малките океанографски изследователски станции, осеяли Атлантическия океан. Начело на списъка стоеше Гордън Хамилтън, приятел, който завеждаше една океанографска лаборатория на Бермудските острови, финансирана от Службата за морски изследвания.

— Хей, Гордън, имаш ли хидролокатори във водата, които може да са чули „Скорпион“? – попита Крейвън, без да си прави труда да поздравява.

— Не, нямам, но част от лабораторията ми на Канарските острови има един постоянно потопен локатор – отговори Хамилтън.

Хидролокаторите генерираха купища издраскана хартия с пикове и спадове, изписвани от писци върху постоянно движещи се барабани. Но имаше един проблем. От последното обаждане на „Скорпион“ до брега бяха изминали шест дни, а лабораторните работници трябваше да почистват и изхвърлят записите след два или три дни. Всякакви драсканици, които биха могли да регистрират последната трагедия на борда на „Скорпион“, трябваше да са заминали с боклука.

И все пак Крейвън твърдо вярваше, че хората рядко правят онова, което се изисква от тях. Разсъждаваше, че почистването е първото, което не се прави. След не повече от два часа Хамилтън се обади. Крейвън излезе прав. Из цялата лаборатория имаше купища хартия и заровени в тях се намираха акустични записи от две седмици, включително осем отделни експлозии или сериозни смущения през шестте дни без контакт със „Скорпион“. Но смущенията можеха да са предизвикани от почти всичко, включително взривове от незаконно търсене на нефт, а такива звуци къртяха из Северния Атлантик доста редовно. И можеха да са дошли почти отвсякъде, от всяка посока.

С единствения комплект записи Крейвън не можеше да определи географското положение на взривовете. За да го направи, му трябваша три различни записа от три различни хидролокатора, разположени в три различни точки. Тъй като нямаше данните за точно определяне, Крейвън тръгна по обратния път, като нанасяше на графика времената на експлозиите според известния маршрут и скорост на „Скорпион“. Получи осем позиции в средата на океана, където предполагаше, че би се намирала подводницата в момента на всяко от смущенията. Според батиметричните карти* всичките осем обекта се намираха във води по-дълбоки от шест-стотин метра, където подводниците не можеха да устоят и се смачкваха.

Въз основа на тези данни ВМС изпрати самолети във всичките осем точки. Пилотите търсеха плаващи отломки и нефтени петна. Не откриха нищо. От липсата на отломки не можеха да се направят никакви изводи, като се има предвид дълбочината. На Крейвън му трябваша още данни. Търсенето на хидролокационни доказателства продължи.

Отделно от усилията на Крейвън Уилтън Харди, главният учен в елитен екип специалисти по акустика във Военноморската изследователска лаборатория, първостепенното съоръжение на ВМС за подводни изпитания във Вашингтон, намери следващата улика. Знаеше, че ВМС имат два хидролокатора близо до Нюфаундленд, за да проследяват подводните сътресения от ядрените изпитания на руснаците. Единият се намирал близо до полуостров Арджентия.** Другият – на 200 мили от него.

Харди изпрати за записите, като знаеше, че се цели много далече. И двата хидролокатора на ВМС се намираха толкова далече от Азорските острови – последното известно местонахождение на „Скорпион“, – колкото изобщо можеха да се намират подслушвателни устройства, без да са извън Северния Атлантически океан. А и точно между хидролокаторите и пътя на „Скорпион“ се намираше най-голямата планинска верига на земята – подводния средноатлантически хребет. Планините бяха достатъчно големи, за да спрат повечето звуци от Азорските острови.

Разбира се, на пръв поглед записите на ВМС бяха безполезни. Не се виждаха никакви драматични пикове, както бяха регистрирали в лабораторията на Канарските острови. Но на Харди му се струваше, че ако се вгледа достатъчно силно, ако може би поглед-

* Карти на водните дълбочини. – Б. пр.

** Военноморска база югоизточно от Нюфаундленд, Канада. – Б. пр.

не малко отстрани, май ще види нещо. Наложил записите от Канарските острови върху тези от Арджентия.

Там бяха, почти изцяло скрити в локалните шумове – леки трепвания, които, изглежда, съвпадаха с по-драматичните пикове, уловени от лабораторията на Хамилтън. Харди се обади на Крейвън, който сега координираше цялата операция по акустично издирване към ВМС. Крейвън реши да се убеди, че записите от Арджентия не са нито съвпадение, нито фантоми.

Ако пиковите от Арджентия бяха излишен шум, то вероятно графиките щяха да очертаят стотици или хиляди мили встрани от относително тясната ивица в океана, следвана от „Скорпион“. Но ако новите данни сочеха към някой от осемте пика, доловени при Канарските острови по дължината на онази тясна ивица, то акустичните съвпадения почти сигурно щяха да бъдат валидни.

Харди направи откритието първи. Там, точно по курса на „Скорпион“, се виждаше експлозия, достатъчно силна, за да разкъса стоманен трюм и да изпрати наводнената подводница на дъното.

Не можеше да се разбере какво е предизвикало експлозията. Но 91 секунди по-късно започваше поредица от далеч по-силни гръмове и нямаше съмнение за произхода им. Крейвън и Харди бяха убедени, че това трябва да са имплозии, виковите на агонизиращата подводница, която се смачква, отсек след отсек, под натиск, почти равен на този от 250 кг тротил.

Хората в подводницата може и да са оцелели след първоначалната експлозия, ако, разбира се, този звук идеше от „Скорпион“. Може и да са живели достатъчно дълго, за да видят как стените се гънат навътре, но с това всичко би свършило. Никой не би могъл да оцелее след първата имплозия. Ударът от нея би сплескал кърмовата и носовата секция през центъра на подводницата като модел от хартия, смачкан от предната и задната страна с едно силно плясване на ръцете. Адската горещина и ударът биха убили всеки на борда за по-малко от една стотна от секундата. Хората би трябвало да са мъртви дори още докато океанското налягане продължава да мачка „Скорпион“: втора имплозия четири секунди след първата, последвана от друга след пет секунди, след това след две секунди, след още три секунди, след седем секунди и още, и още. Три минути и десет секунди след първата експлозия и всичко би трябвало да е свършило. Три минути и десет секунди унищожение, преди океанът изведнъж да замълчи.

Записани само осемнадесет часа след като екипажът на „Скорпион“ беше изпратил съобщение, че си тръгва за дома, уда-

рите означаваша, че подводницата е успяла да измине по-малко от 400 мили към Норфолк.

Изминаха четири дни от обявяването на „Скорпион“ за изчезнала. Крейвън се обади на командващия военноморските операции, за да му каже, че навярно „Скорпион“ е загубена завинаги. Мурър не беше готов да чуе това. Не възнамеряваше да казва на семействата на хората от екипажа и на страната, че няма надежди заради няколко леки, почти незабележими отклонения върху лист хартия. Фактът, че те възникват в място, което се намира точно на пътя на „Скорпион“, в момент, когато се очакваше тя да бъде там, можеше да го убеди само да обяви мястото за „район от особен интерес“. След това изчака, за да види дали някой от самолетите, корабите и подводниците ще донесе още нещо.

Контраадмирал Бешъни, командващ подводните сили, започна да изпраща всички запитвания от пресата към Крейвън. Но ученият остана под строга заповед да избягва думата „загубена“, а дори и намека за смърт. Едва след още шест дни без знак от „Скорпион“ Бешъни и Мурър се принудиха да приемат, че Крейвън и Харди имат право. На 5 юни Мурър обяви, че „Скорпион“ е „вероятно загубена“. Няколко часа по-късно секретарят на ВМС официално обяви капитан Слатъри и останалите деветдесет и осем офицери и членове на екипажа за мъртви.

Но „Скорпион“ все още липсваше. Без да огледат останките от подводницата, ВМС никога нямаше да знаят какво се е объркало. Без такава информация ядреният подводен флот щеше винаги да работи със страха, че някаква фатална грешка, нещо недогледано би могло да предизвика нова катастрофа. Без доказателство, че хората от екипажа са мъртви, независимо от логиката и наличната информация, семействата им никога нямаше да се отърсят от мисълта, че хората може би са заловени и са живи навярно в някой съветски затвор.

Така започна втората фаза на търсенето. Сега Крейвън и екипажът му трябваше да намерят „Скорпион“ и да разберат какво я е унищожило. Той отново насочи вниманието си към ехолокаторите.

Мястото на първата експлозия – наречено сега „точка Оскар“ – отбелязваше началото на търсенето. Но така пак не се стигаше до подводницата. Термалните слоеве във водата може да са изкривили звуците от „Скорпион“ по пътя им към Канарските острови и към хидролокаторите на Арджентия. Крейвън изчисли, че за всяка от точките, нанесени на картата по триангулационните данни е възможна грешка от десет мили.

Също водата в точка Оскар беше дълбока 2 мили. „Скорпион“ би трябвало да е спряла да имплодира на около две хиляди метра, преди да падне на дъното, прекъсвайки акустичната следа. В зависимост от скоростта ѝ, от посоката и от силата на имплозията и разположението на кърмовите стабилизатори може да се е отклонила на много мили.

Всичко това означаваше, че подводницата може да е навсякъде в кръг от 20 мили или една обширна, непозната вселена. А изкуството на дълбоководното търсене все още се намираше в прощъпалника си.

В началото на търсенето на „Скорпион“ Крейвън имаше далеч по-малко данни, отколкото при издирването на руската подводница в Тихия океан. ВМС решиха да изпратят кораб, който да огледа района около точка Оскар. Не мислеха да изпращат „Халибът“ – тя беше проектирана за секретни задачи, а и нямаше нужда да се крие фактът, че търсят подводница, защото руснаците лесно можеха да прочетат за нея в американските вестници.

Затова ВМС изпратиха „Мизар“ – един кораб за океанографски проучвания. Дълг 81 метра, бившият снабдителен кораб за полярните райони беше преобразуван на изследователски в началото на стремежа на ВМС към дълбокото след „Трешър“. За тази мисия щеше да се намира под ръководството на екипа на Харди във Военноморската изследователска лаборатория, където беше и базиран.

„Мизар“ носеше две камери на въже, по-изостанала версия на рибите на „Халибът“, и с тях щеше да започне бавното, трудно проучване на океанското дъно. Ръководител на издирването бе Честър „Бък“ Бюканън, цивилен океанограф и старши учен към Военноморската изследователска лаборатория.

Когато тръгнаха, Бюканън знаеше, че им предстои дълго търсене. Ако лази с два възла, „Мизар“ щеше да се нуждае от месеци, за да обхване района. Но капитанът беше бачкатор по природа – нисък, набит и добронамерено войнствен. Остави си брада, остра и тънка, от деня, в който корабът напусна пристанището, като обяви, че ще я обръсне единствено след като намери плячката си.

Без да прекъсва контакта с Харди и Крейвън, които преглеждаха акустичните трокси, Бюканън започна да прави кръгове около точка Оскар, но намираше единствено богати на желязо метеорити. По указание на ВМС „Мизар“ започна да претърсва територията западно от точка Оскар. ВМС смятаха, че тъй като „Скорпион“ се

е движила на запад към Норфолк, то това е най-добрата посока за търсенето.

Междувременно Крейвън се захвана да търси още информация, всичко, което би помогнало да насочва „Мизар“ от брега. Опита да нанесе на картата всяка имплозия с надеждата, че ще открие докъде е пътувала „Скорпион“, преди да заглъхнат последните звуци от загубата ѝ.

Намери много повече.

Картата на Крейвън сочеше, че „Скорпион“ не е пътувала на запад в последните си мигове. Изчисленията показваха най-изненадващо, че тя се е движила на изток, назад към Средиземно море. Може би тя би се обърнала, ако бяга от друг съд, но от разузнаването вече казаха на Крейвън, че са напълно сигурни, че руснаците нямат участие. Трябва да е било друго.

Ученият отиде направо в командването на подводниците при Бешъни. Имаше въпрос: „Какво би накарало една подводница да се движи в погрешна посока?“

Крейвън зададе същия въпрос на няколко капитани и адмирали. Всеки път получи еднакъв отговор.

Една подводница се обръща на 180 градуса, когато се активира торпедо, ако е все още на борда, и на това подводничарите му казват „горещо пускане“. Подводницата се обръща, защото така се включват обезопасителните устройства на торпедото и го изключват. Същите обезопасителни устройства не позволяват на торпедата да завиват и да взривяват подводниците, от които са изстреляни.

„Скорпион“ носеше торпеда, заредени и готови за най-лошото, както правеха всички многоцелеви подводници от Студената война. Имаше четиринадесет торпеда „Марк 37“, седем „Марк 14“ и две „Марк 45 Астор“ с ядрени глави. Горещите пускания бяха особено чести при торпедата „Марк 37“ и ако е имало такова нещо, Слатъри е щял да даде нареждане „пълен надясно“ в момента, в който от торпедната зала съобщят за проблема. Всеки капитан би го сторил – този маньовър е едно от нещата, които се набиват в съзнанието на подводничарите, докато реакцията се превърне в обикновен рефлекс. Всъщност „Скорпион“ беше оцеляла от горещо пускане през декември 1967 г., шест месеца преди да изчезне, точно защото Слатъри спазил стандартната процедура.

Според Крейвън причината се криеше тук. „Скорпион“ е пътувала на запад, което означава, че нещо се е объркало при някое

от торпедата. По някакъв начин се е активирало. И по някакъв начин е избухнало.

Крейвън започна да рови. Научи, че имало неизправност на бордовото контролно оборудване, което лесно може да задейства горещо пускане. Научи също, че торпедата, както и почти цялото останало оборудване на борда, се проверяват, когато подводниците тръгват за дома.

Една от любимите максими на Крейвън беше, че „ако нещо може да бъде монтирано обратно, то ще стане“. И в този случай се оказа вярна. Няколко подводници бяха съобщавали за горещи пускания в резултат на обратно монтирани електропроводи към контролното оборудване. Проблемът бе станал толкова обичаен, че командващият Атлантическия флот издаде предупреждения.

С тази известна неизправност и акустичните данни на Крейвън му се струваше, че съдбата на „Скорпион“ е била предрешена. Подводницата се е борила с горещо пуснато торпедо вероятно след като някой е разменил кабелите по време на тестовете. Само дето заводят на изток е закъснял твърде много. Логиката, фактите – всичко пасваше. Крейвън беше убеден.

Оставаше само един проблем: почти никой друг не се съгласяваше с него. Специалистите по хидролокация, специалистите по торпедата, командирите на подводници, всички слушаха как Крейвън поднася надълго теориите си, фактите и логиката, с извисяващ се и падащ глас, сякаш рецитиращ Шекспиров монолог, макар и подчертан със собствените му максими на дълбоките води. Но никой – от командващия военноморските операции до долуправителите – не мислеше, че Крейвън е прав.

Харди, специалистът-акустик от Военноморската изследователска лаборатория, беше убеден, че Крейвън вижда твърде много в акустичните данни и преследва духове. Според него единственото, което се е обърнало на изток към Средиземно море, е призрачната следа на Крейвън. Доводите му породиха някои съмнения у Крейвън. Освен това именно лабораторията на Харди ръководеше „Мизар“ и Крейвън трябваше да намери подкрепа, за да накара кораба да се обърне и да започне търсенето на изток. Отношенията му с лабораторията не бяха добри. Като директор на Проекта за дълбоководни системи бе задигнал един от бисерите, с които лабораторията се гордееше, батискафа „Триест II“, за да си помага с него при разработването на миниподводницата NR-1 на Рикоувър.

Офицерите, които отговаряха за безопасността на торпедата

в Управлението за оръжейните системи, скоро се присъединиха към групата на отричащите. Твърдяха, че е невъзможно горещо пуснато торпедо да детонира вътре в подводницата. Настояваха, че за да има детонация, е необходимо бойната глава да се удари с максимална скорост в предмет и да спре да се движи при удара. Тогава и само тогава би избухнало. Командирите от Управлението за оръжейните системи имаха подкрепата на Бюрото по корабоплаване. Уолтър Дицен младши, висш служител във ВМС, също изпитваше силни съмнения. По време на горещите дебати никой от мъжете не забрави, че търсеха своите мъртви.

И все пак в един момент, в опит да развесели нещата, Дицен се обзаложи с Крейвън на бутилка шотландско уиски „Чивас Регал“, че греши. Командирите на подводници стояха на страната на Дицен. „Мизар“ вече бе намерил някои примамливи улики в страната на точка Оскар откъм Норфолк. Намериха се три неща, които биха могли да са от „Скорпион“: къс огънатата тръба, нещо като дамски чадър и въже, завързано в „маймунски юмрук“ – подобния на топка възел, който моряците връзват на далечния край на швартовото въже, за да е по-лесно хващането му на кея.

Възникнаха спорове дали вързаното на възел въже, което „Мизар“ намери, е вързано в американски стил, или в стила, предпочитан от италианските ВМС, но чадърът, смятаха офицерите, трябва да е от екипажа на „Скорпион“. Бяха спирали по пристанища, нали? Това би могло да е нечий сувенир или подарък за жена у дома. Щяха да изминат месеци, преди биолозите на ВМС да обявят, че онова, което изглежда като чадър, е всъщност живо, едно от многобройните странни създания, които живеят на океанското дъно.

Все пак предвид сведенията от „Мизар“ и силните съмнения около себе си, дори Крейвън започваше да се пита дали не греши, дали не „пуши опиум“, както обичаше да се изразява. Но пък може би единствено той бе прав. Нямахше проблем да вярва и в тази възможност и затова продължаваше да рови. Уговори да спуснат от кораб малки експлозивни заряди в точка Оскар. Като сравнява акустичните сигнали оттам със сигналите, стигнали до Норфолк, щеше да разбере веднъж завинаги дали експлозията в този район може да създаде ехо – ехолокационни призраци, – което според твърденията на останалите не беше възможно.

Гордън Хамилтън долетя в Норфолк от Канарските острови за този случай. Двата мъже се настаниха в гола тухлена стая в една от контролните станции. Там щяха да чакат цял ден и цяла

нощ, и целия следващ ден, докато контролните заряди се чуят до брега.

При първия и втория опит зарядите бяха твърде слаби и нито един от акустичните сигнали не стигна до Норфолк. На Хамилтън и Крейвън им писна от студени сандвичи, голи стени и празна стая, от спането на пода и от самите тях. Изчерпали бяха репертоара си от служебни теми. Крейвън дори свърши запаса си от максими за морето.

Започна да прави лицеви опори. Напоследък си запълваше времето, останало между двете търсения на подводници, проектирането на NR-1 и управлението на програмата за морската лаборатория, с участие в програмата за обучение към Кралските канадски военновъздушни сили. Вече можеше да прави по осемдесет лицеви опори наведнъж. И го доказва няколко пъти, преди сигналите от експлозивите най-после да стигнат до Норфолк.

Стигнаха без ехо. И когато Крейвън и Хамилтън рекалибрираха сигналите от „Скорпион“ с новите данни, разбраха, че не само подводницата се е движила на изток, но и че се е движила по-бързо, отколкото Крейвън беше предполагал.

Той се върна към торпедната теория. Но се нуждаеше от повече сведения.

С типичния си драматизъм Крейвън уговори пресъздаване на трагедията. Трябваше му симулатор на подводница, а също и капитан Робърт Р. Фаунтин, бившия командир на „Скорпион“, преместен от подводницата малко преди тя да се отправи на последната си мисия.

Поставиха Фаунтин на руля на симулатора и един компютър бе програмиран да отчита заповедите му при пресъздаването на различните възможни причини за загубата на „Скорпион“. По този начин провериха десет различни сценария, но и десетте не създадоха съответстващи акустични сигнали. След това екипът на Крейвън помоли Фаунтин да направи едно последно нещо. Не казаха нищо за евентуална експлозия на торпедо, а само, че Фаунтин се движи към дома с 18 възла в час, и оставиха той да си избере дълбочина. Крейвън след това го помоли да провери торпедата. Екипът почака десетина-петнадесет минути, като даваше възможност на Фаунтин да остане спокоен. След това биха тревога.

— Горещо пуснато торпедо в торпедното отделение.

Без да мигне, без да чака, без да задава въпроси, Фаунтин заповяда:

— Пълен надясно.

Ето го. Завоят, който според Крейвън беше изпълнила „Скорпион“.

Почти към края на симулирания завой на Фаунтин – може би след половин минута или повече след заповедта му, – в симулатора викнаха:

— Експлозия в предното торпедно.

Същата информация беше подадена и в компютъра, който започна да регистрира наводняване.

Фаунтин отговори с безкраен поток от заповеди: „изхвърли баластната вода“, „осигури херметичност“, „повиши скоростта“. Направи всичко, което би се изисквало от един капитан на подводница. И все пак въображаемата подводница продължи да се наводнява и да слиза към дъното. Точно 90 секунди, след като Крейвън обяви експлозията, тя премина 610 метра – дълбочината на смачкване – и компютърът регистрира имплозия. Някой от персонала обяви това с една дума: „бам“.

Симулираната имплозия възникна точно една секунда по-рано от записаното време от 91 секунди между експлозията на „Скорпион“ в точка Оскар и първата имплозия под мачкащото налягане на океана.

Крейвън го побиха тръпки, когато видя резултатите. Той и няколкото присъстващи на теста вече бяха почти сигурни, че са пресъздали загубата на „Скорпион“. Никой не каза това на Фаунтин. Никой не му съобщи, че може би току-що бе възпроизвел действията, довели до смъртта на хората, които някога командваха. Може би не се налагаше да му го казват. Той излезе от симулатора, без да задава въпроси, без да казва нищо.

Състраданието на Крейвън към Фаунтин и екипажа на „Скорпион“ не можеше да намали ентузиазма му. Като детектив беше намерил две нови улики и бързо отиде с тях при адмиралите Чейд и Бърнард А. Клари, заместник-председателя на военноморските операции. Вече дори и те започваха да се интригуват от детективската работа на Крейвън, но не можеха да бъдат убедени. Същото се отнасяше и за Службата по оръжейните системи, която продължаваше да настоява, че не е възможно едно торпедо да избухне на борда на подводницата.

Никой не беше подготвен да приеме ужасната истина, че ВМС са отговорни за смъртта на тези деветдесет и девет души. Крейвън разбираше нежеланието им, разбираше колко трудно е за адмиралите да приемат, че вината за грешката, отнела живота на толкова много хора, е донякъде и тяхна. И двамата адмирала бяха живели

във времето, когато смъртта на борда на подводниците беше нещо обичайно. И двамата бяха ветерани от дизелите през Втората световна война, но тогава смъртта идваше от врага, а не от своите. Чейд може би се противеше повече и нищо чудно. Като млад офицер на „Граулър“ (SS-215), Чейд беше опитал за първи път какво значи да командваш, докато неговият скипер лежеше ранен на палубата на подводницата. Командир Робърт Гилмор издаде последна заповед на младия Чейд да потопи рязко „Граулър“ в отчаян опит да избяга от японски торпеден кораб и да го остави проснат на палубата. Чейд се подчини.

Въпреки нежеланието на адмиралите Крейвън не мислеше да се предава, щом вече беше убеден, че има достатъчно информация, за да намери „Скорпион“ и да докаже какво я е унищожило. Започна да съставя карта на океанското дъно, като използваше теоремата на Бейс за субективната вероятност, същата алгебрична формула, която бе използвал в търсенето на водородната бомба.

Малко от офицерите, ангажирани в търсенето на „Скорпион“, знаеха за Паломарес. И когато Крейвън свърши с обясненията си за това, че ще използва система с обзалагания в стил „Лас Вегас“, за да включи в данните си стойността на предчувствието, някои от оперативните командири сметнаха, че съвсем се е побъркал. Крейвън се опита отново да обясни, че Бейс, изглежда, черпи от знанията, които дори специалистите не винаги осъзнават, че имат. Командирите останаха силно скептични.

И все пак Крейвън не се предаваше и поиска от група специалисти по подводниците и спасяванията да се обзаложат за вероятността всеки от различните сценарии да може да обясни причината за загубата на „Скорпион“. За да запази интереса и да няма разлика от предишните басове, хората се обзалагаха на бутилки „Чивас Регал“.

Възможно беше „Скорпион“ да е слязла до дъното със скорост от 30 до 60 възли. Неговите специалисти по подводниците се обзаложиха, че подводницата е слязла със скорост от 40 до 45 възла.

След това от специалистите бе поискано да се обзаложат дали смятат, че „Скорпион“ е опитвала да изключи горещо пуснато торпедо и затова е завила на изток. Около 60 процента от залозите бяха в полза на торпедната теория. Изглежда, Крейвън печелеше привърженици.

При третия кръг от басове специалистите избираха пътека на

спускането. В най-добрия случай „Скорпион“ можеше да се е придвижвала 2 метра напред за всеки тридесет сантиметра спускане, а в най-лошия да е слизала право надолу. Залозите бяха в полза на придвижване напред с 90 сантиметра до метър и двадесет за всеки тридесет сантиметра надолу. Това означаваше, че „Скорпион“ трябва да е изминала 6 до 8 мили след първата експлозия.

Когато приключиха с обзалаганията и Крейвън седна, за да чертае карта на вероятностите, изчисленията бяха станали толкова сложни, че се наложи да наеме отново групата математици, помагала при водородната бомба. Те стигнаха до заключението, че „Скорпион“ се намира източно от точка Оскар, на 400 мили от Азорските острови, на края на Саргасово море.

Година по-късно математиците щяха да напишат книга въз основа на работата си с Крейвън, наречена „Теория на оптималното търсене“. Американската брегова охрана щеше да приеме метода за търсене и спасяване, а ВМС щяха да използват тълкуването на Крейвън на теоремата на Бейс, за да помогнат на Египет да намери потънали оръжия в Суецкия канал. Но при търсенето на „Скорпион“ военноморските офицери само клатеха глави над акустичните сведения на Крейвън и неговата карта на вероятностите. Ученият може и да беше убеден, че „Скорпион“ лежи под изток, но „Мизар“ беше намерил трите парчети на запад и именно там ВМС искаха да продължат търсенето.

Седмиците отминаваха. Крейвън чакаше, като почти всяка вечер си разменяше вести с Бюканън. Към края на август нямаше нито едно ново откритие и радостта сред ВМС от предполагаемия чадър и възела „маймунски юмрук“ поугасна. Към септември всички вероятни места между точка Оскар и Норфолк бяха почти отписани. През октомври времето започна да се влошава толкова много, че ВМС решиха да прекратят издирването към края на този месец.

Но „Мизар“ все още не беше търсил на изток. И никога не бе влизал в района, който сочеше Крейвън. Бюканън вече бе пунал голяма брада и искаше да обърне „Мизар“ на изток за последен път.

Почти в мига, в който корабът премина на изток от точка Оскар, дългообхватният му хидролокатор откри желязо, и то в големи количества. „Мизар“ се впусна напред под пълна пара, подмина най-вероятната точка според Крейвън и спусна камерите си за нов оглед. Откри единствено пълна с руда скала.

Това беше то. Краят. Чейд и Клари не можеха да поемат по-

вече разочарования. Време беше да наредят на Бюканън и „Мизар“ да се прибират.

Бюканън, войнствено настроен и упорит както винаги, отка за да приеме решението им. Изпрати съобщение до Крейвън.

— Можеш ли да уговориш ВМС да ни остави още един месец, или две седмици, или поне седмица? Кажим им, че трябва да калибрирам района за бъдещи операции.

Крейвън знаеше, че там нямаше нищо повече за „калибриране“. Знаеше също, че ако Бък Бюканън иска да остане още, това означава само едно. Океанографът щеше да закара кораба в точката, посочена от Крейвън и хората му. Крейвън отиде при адмиралите и започна да смесва скорострелно логиката си с молби. Когато свърши, беше спечелил още две седмици.

Точно седмица по-късно Крейвън получи писмено известие от един ред от изследователския кораб: „Бюканън си обръсна брадата.“

Крейвън не се нуждаеше от тълкуватели. „Скорпион“ беше открита. Датата бе 29 октомври, почти пет месеца от деня, в който я обявиха за изчезнала.

„Мизар“ намери „Скорпион“ на около 220 метра или една осма миля от мястото, в което Крейвън, неговите математици и група специалисти, обзалагащи се на бутилки уиски, бяха казали, че ще бъде. Подводницата се намираше на три хиляди триста и петдесет метра под водата.

Спуснал камерите, „Мизар“ правеше снимки на „Скорпион“, полузаровена в тиня и пясък и разделена на две части, придържани едва-едва от малко парче метал. Предната част на машинното отделение беше имплодирала и се свила за частица от секундата като телескоп в допълнителното пространство за двигателите.

Винтът и валът бяха отделени изцяло от трюма. Също и стабилизаторът. Близко до подводницата лежеше един секстант – вековен символ на мореплаването. Не се виждаха нито един навигатор, офицер или член на екипажа. Невъзможно беше да се надникне в подводницата, нито дори да се разгледа в детайли отвън. Въпреки че камерите на „Мизар“ се люлееха само на три-четири метра над „Скорпион“, снимките изглеждаха така, сякаш са правени в гъста мъгла.

Свикана беше следствено-съдебна комисия от седем военноморски офицери с председател контраадмирал Бернард Л. Остин, който беше водил и следствието при потъването на „Трешър“. В изявление за пресата от януари 1969 г. Военноморските сили

обявиха, че след шестмесечно разследване следствено-съдебната комисия е стигнала до заключението, че трагедията със „Скорпион“ остава загадка, че причината не може да бъде „уточнена въз основа на наличните сведения“, и че не могат да се намерят „никакви неоспорими доказателства за нея“.

Естествено, ВМС отхвърляха за пред обществеността аварията с торпедото, като казваха: „Процедурите, използвани за работа с оръжието на борда, съответстват на установените мерки за безопасност.“ След това продължаваха с хвалбите, че от свидетелските показания може да се съди, че „от години не е имало аварии с торпедата в подводниците“.

Технически погледнато, ВМС казваха истината, но в такъв ограничен вид, че казаното се доближаваше повече до откровената лъжа. Всъщност, когато през 1993 излязоха по-подробните констатации на следствената комисия, се видя, че според нея трите най-вероятни причини за загубата на „Скорпион“ включваха аварии с торпедо.

На първо място в списъка стоеше теорията на Крейвън, че на борда на подводницата е имало горещо пуснато торпедо, навярно по причина на проверките от страна на екипажа преди пристигането у дома. Но след това комисията се отклоняваше от теорията му, че торпедото е избухнало на борда. Вместо това, смята, че: „Импулсивно и навярно повлиян от успешното изстрелване на горещо пуснато торпедо „Марк 37“ през декември 1967 г., екипажът е освободил торпедото от тръбата, активирано за стрелба, и то е потърсило най-близката цел – „Скорпион“.

Комисията признаваше, че няма доказателства за удар от торпедо отвън, но разсъждаваше също, че около „Скорпион“ не се виждат парчета от торпедното отделение, които биха доказали, че експлозията е станала вътре в подводницата.

Бивши торпедисти от подводниците казват, че е почти немислимо екипажът на „Скорпион“ да се е паникьосал и да е изхвърлил активирано за стрелба торпедо. Инцидентът през 1967 г. е станал с торпедо, предназначено за учебна стрелба и снабдено само с учебна бойна глава без експлозив.

Комисията, изглежда, е изнамерила компромис във връзка със засекретените си констатации. Цитирайки Крейвън и акустичните му доказателства, тя стига до извода, че причината е в торпедото. Но спорното мнение, че експлозията е възникнала отвън, изглежда сякаш в съгласие с твърдението на Управлението за оръ-

жейните системи, че е невъзможно горещо пускане на торпедо да доведе до експлозия на борда.

Също така в доклада се включват течове на газ, скъсани хидропроводи, пожар и други. Но само един от елементите в списъка говори за катастрофални резултати: авария с оръжие. Според бюрото това би довело до „загуба на плавателен съд“.

Към средата на 1969 г. ВМС разпоредиха провеждането на свръхсекретен опит за проучване отблизо на остатъците от подводницата и разкриване на мистерията. Интересуваха се най-много от торпедното отделение и торпедните люкове. Изпратиха „Триест II“ за оглед отблизо. Първото спускане бе проведено на 16 юли, само няколко дни преди астронавтите от „Аполо“ да стъпят за първи път на Луната.

— Господи, в какъв откачен свят живеем – мърмореше си Крейвън, докато стоеше на плаващата платформа, от която спуснаха „Триест“. – Мислим си, че правим технологично постижение точно толкова трудно и също толкова значително за хората, както онова с кацането на Луната, а сме единствените, които ще имат възможност да се насладят на тази операция.

Същата година „Триест“ направи девет спускания. Крейвън и капитан Хари Джексън, инженерът, помагал при изпитанията на „Трешър“, непрекъснато преследван от мисълта за разминалата му се смърт, наблюдаваха първото спускане от екрани на плаващата платформа. Виждаха, че няма следи от нападение, нито от торпеден удар отвън. Но нямаше и убедителни улики, от които да се разбере какво точно беше изпратило „Скорпион“ на дъното на океана.

Крейвън никога нямаше да спре борбата с последното късче от мозайката. Почти сигурен беше, че в „Скорпион“ е избухнало торпедо. Но как?

Изглежда, всичко щеше да спре там, без отговор на този въпрос, и семействата на мъжете от „Скорпион“ да се лутат сред кошмарите на експлозиите, несъществуващите битки и недоверието.

— Ние просто искахме отговор – заяви Барбара Бар Гилъм, загубила двадесет и една годишния си брат, Джоузеф Антъни Бар младши. – След аварията прикриха всичко.

Трагедията със „Скорпион“ бързо слезе от съзнанието на широката общественост, която вече беше засипана от видения за ноци с летящи куршуми, кървящи войници и сякаш безкрайна редица чували с тела във Виетнам. Семействата от „Скорпион“ може-

ха да останат завинаги терзани от съмнения, ако ВМС не бяха решили да отбележат неприятната петнадесетгодишна от загубата на подводницата и не пуснаха изводите на следствената комисия и видеозаписи от потъналата ѝ коруба.

По това време Крейвън беше на шестдесет и девет години и отдавна излязъл от ВМС. Сега активно участваше в разработването на нов вид земеделие в Хавайските острови. Вестник „Чикаго трибюн“ отпечата статия за документите и ролята му за използването на торпедната теория, за да намери „Скорпион“. Едва когато тази статия излезе в печата, Крейвън получи онова, което според него представлява последното късче от мозайката.

Всичко се разигра сякаш в последната глава на детективен роман. Статията в „Трибюн“ достигнала до масата на Чарлс М. Торн, работил като технически директор на Инженерния център за изпитване на оръжията към Военноморската торпедна станция в Кийпорт, Вашингтон. Като видял името на Крейвън, Торн вдигнал телефона и позвънил.

Двамата не се познаваха. Никой от тях не знаел за другия по време на дългото търсене за „Скорпион“ и години след това. И все пак имаха много общи черти. Торн също беше имал основания от доста време да се опасява, че за смъртта на „Скорпион“ е виновно торпедо. През лятото на 1968 г. той бил главен инженер в лабораторията в Кийпорт, натоварен със задачата да изпитва торпедата и компонентите им. Работил беше там двадесет и пет години и когато се обади на Крейвън, вече беше пенсионер от 12 години. През цялото това време бе пазил информация за „Скорпион“, която смяташе, че не може да бъде казана на никого заради правилата за секретност. Сега инженерът потърси учения.

Торн запита Крейвън дали не е виждал засекретен документ, изпратен през средата на май 1968 г. до отдела, преименуван на Управление по военноморските оръжия. Писмото описвало отказ при изпитанията на една батерия „МК-46“, разработена да захранва торпедо „Марк 37“ – бързоподвижно оръжие, смятано за първостепенно при борба със съветските подводници. Ставаше дума за предупреждение, изпратено от изпитателната лаборатория до завеждащия това управление контраадмирал Артър Грала. После Торн описа съдържанието му. Знаеше го доста добре, защото самият той бе написал предупреждението, макар то да било прегледано и подписано от капитан Джеймс Л. Хъникът, началник на станцията и отличил се командир на подводница през Втората световна война, който не беше вече между живите.

В предупреждението лабораторията съобщаваше, че една акумулаторна батерия за торпедо избухнала в пламъци по време на вибрационни изпитания по вина на дребна диафрагма от станиол, която струвала центове. Когато Торн предаваше това на Крейвън, новините, изглежда, правеха паралел с откритието, че отказ на евтени гумени уплътнителни пръстени бе причинил експлозията на космическата совалка „Челинджър“. Дълги около метър и 40 сантиметра широки, батериите на торпедата „Марк 37“ се закрепяха с болтове на два-три сантиметра от бойните глави. И всяка бойна глава носеше към 150 кг мощни експлозиви.

Предупреждението от лабораторията препоръчваше всички батерии от тази партида „да бъдат снети от служба при първа възможност“ и че в пробната батерия при изпитанието е генерирана достатъчна горещина, „която води до риск от нагриване и задействане на бойна глава и загуба на подводница“.

Това писмо е било най-острото от всички, подавани от тази лаборатория, и единственият случай през дванадесетгодишната ѝ история, когато е давала предупреждения за вероятност от отказ с възможни застрашаващи живота последствия. И именно заради силните си опасения инженерите накарали командира си да подпише предупреждението. Искали допълнителната категоричност.

„Скорпион“ е носила четиринадесет торпеда „Марк 37“ и била загубена дни след изпращането на писмото. Ужасени от възможната връзка, инженерите от лабораторията изрично питали Управлението по военноморските оръжия за носените от „Скорпион“ торпеда. ВМС водят регистри и пазят серийните номера на всички торпедни компоненти и на местата на зачисляването им. Един от лабораторните инженери си спомня да му е казано, че една от батериите, захранвала торпедо на „Скорпион“, била от същата партида, както батерията, избухнала в Кийпорт. (Други бивши инженери там казаха, че не си спомнят да са чували такова нещо.)

През следващите няколко години един от инженерите отправял искания за регистри за батериите по линията на Закона за свобода на информацията с надеждата, че е възможно така да се отговори на въпроса веднъж завинаги. Но два пъти получил отговор, че такива регистри не са намерени.

И все пак Торн смята, че вероятната причина за загубата на „Скорпион“ е избухване на бойната глава поради прегряване, и убеждението му се засилило, след като прочел, че Крейвън е стигнал до извода, че „Скорпион“ е претърпяла вътрешна експлозия на

торпедо. Зашеметен бил от факта, че Крейвън не е виждал предупреждението от лабораторията. Торн винаги смятал, че секретното писмо е било показано на хората, проучвали аварията със „Скорпион“. Сега се оказваше, че от Крейвън и следствената комисия е укривана жизненоважна информация.

Торн поискал от Крейвън копие на видеокасетата с останките от „Скорпион“ и доклада на следствената комисия. След като ги видял, писал до Крейвън следното, заедно с анализа си:

„Дълги години агонизирам над въпроса какво още е можело да направим, за да предотвратим тази трагедия. Хората, които правиха изпитанията, работниците и другите инженери – всички се питахме това. Задавахме въпроси.“

След това Торн разказва на Крейвън, че най-лошите му страхове са оправдани от останките на „Скорпион“. На видеокасетата ясно се вижда, че горните люкове на отвора за зареждане на торпедо и аварийният капак липсват. И двата капака водят към торпедното отделение. И двата, пише Торн, биха могли да са изхвърлени от силна експлозия в торпедното, довела до масивно и неконтролируемо наводняване на подводницата.

Спокойно може да се каже, че отказът на батерията, заради който Торн написал предупреждението, е бил най-сериозният в тази лаборатория. Отказът по време на изпитанията възникнал в един съботен следобед, когато трима инженери – Джон Холман, Джон Гроблър и Робърт Тришел – подложили едната от батериите на силни вибрации. Тъкмо излезли от залата, в която се извършват изпитанията, когато страхотна експлозия разтърсила дебелия петсантиметра врата от плътно дърво. Холман рязко я отворил и се втурнал вътре. Механизмът, който трябвало да тресе и клати батерията, почти не се виждал от синьо-зелени триметрови пламъци, стигащи тавана.

— Пожар! – извикал той, вземайки пожарогасител. Залата започнала да се изпълва с черен дим и пламъци. Двама техници липсвали. Холман застанал на ръце и крака и започнал да ги търси, докато противопожарните коли с писък се носели към лабораторията.

Химическите пожарогасители не успели да потушат огъня. Хората увили парцали около лицата си и започнали да демонтират все още горящата батерия от вибромашината. Тя избухнала и втори път, обливайки ги с разтвор на калиев хидроокис, от който бил приготвен електролитът. В тавана и стените се забили парчета.

Инженерите изнесли горящата батерия от сградата. Дебелият

и стоманен корпус бил откъснат като фолио от станиол, а сребърното покритие по частите на вибромашината било частично разтопено. Веднага изтичали да се облеят под аварийните душеве в лабораторията. След това тримата служители на лабораторията и трима пожарникари били спешно изпратени в болница за лечение от вдишване на дим и химически изгаряния. От лабораторията изпратили нареждане за изнемване на тези акумулатори два-три дни след инцидента.

Подобен отказ на акумулатор в „Скорпион“ би могъл да причини експлозия на бойна глава, но предупреждението дошло твърде късно, за да се спасят подводницата и екипажът. Изразът „да бъдат снети от служба при първа възможност“ обикновено се възприемал като заповед за снемане на оборудване, когато подводниците се приберат в пристанището. Когато препоръката стигнала до Управлението по оръжията, „Скорпион“ или е била вече загубена, или на път за Норфолк, където са щели да извършат снемането.

Ако предупреждението е било предоставено на Крейвън веднага след аварията, е можело да се спестят месеци от търсенето на „Скорпион“. Вместо да сподели информацията обаче, Управлението по оръжията продължило да твърди, че подобна експлозия е невъзможна.

Ако следствената комисия е имала тази информация, може би е щяла да направи много повече за решаването на мистерията. Но в своя доклад тя определено е разчитала на изявленията от страна на Управлението за военноморските оръжия, че не е възможна детонация на борда.

Че предупреждението от лабораторията е стигнало до Управлението по оръжията, е сигурно. То е носело специален код за пренасочване от пощенската зала направо към бюрото на командващия. Освен това няколко седмици след откриването на разрушената „Скорпион“ един представител на Управлението по оръжията пристигнал в лабораторията в Кийпорт, извикал Торн в самостоятелна стая в друга сграда и го порицал, че в писмото включил предупреждения за нагриване на бойната глава и загуба на подводница.

Управлението имало достатъчно основания за дълбоки опасения във връзка с написаното от Торн – самото то беше създавало условията за катастрофата, заобикаляйки собствените си процедури за безопасност. В усилията си да не изостава от исканията на подводния флот за торпеда, беше засилило производството на торпеда. Флотът отчаяно се нуждаел от достатъчно бързи торпеда,

които да могат да настигат съветските подводници от клас „Голф“ и други нови класове, но производителите изпитвали ужасни затруднения с изграждането на компоненти, които да издържат на изпитанията за безопасност. Имало такова закъснение от непрекъснатите откази на акумулатори, че лабораторията в Кийпорт закъснявала най-малко два месеца с изпитанията за качество. Вместо да забави производството, Управлението по оръжията пукало торпеда с компоненти от партиди без никакви изпитания за безопасност. Това било явно нарушение на наредбите, според които трябвало да се проверяват три проби от всяка партида от сто акумулатора, преди някой от стоте да се зачисли на флотата. Пробите трябвало да се подлагат на две или триседмични изпитания, при които се измерват устойчивостта им на сътресения, топлина, вибрации и всякакви други условия, възможни в една подводница. Едва след като пробите минат изпитания, Управлението по оръжията можело да допусне който и да е компонент на борда на подводницата.

Първоначално две фирми сключили договори за производство на акумулаторите и претърпели толкова много неудачи, че ВМС привлекли и трета фирма, която да опитала да компенсира проблемите с производството. Тази фирма така и не успява да произведе акумулатори, които да преминат изпитанията за безопасност, но поради недостига доставчикът експедира 250 от своите изделия във флота. Именно един от акумулаторите на тази фирма експлодира в лабораторията.

Всичките три компании имали проблеми заради опасни конструктивни дефекти на акумулаторите. Инженерите предупредили за това още при първите откази през 1966 г., повече от година преди катастрофалната експлозия, довела до последното и толкова силно предупреждение. През цялото това време повтаряли, че акумулаторите не са безопасни и препоръчвали промяна на дизайна.

Проблемът бил в начина на активиране. Парче сребърно фолио, което управлява движението на електролита в клетките на акумулаторите, бива разяждано с киселина, докато стане около седем хилядни от инча. Това се изисква, защото то трябва да се скъса под налягане и да позволи на акумулатора да захранва двигателя на торпедото при активиране на оръжието.

При типичното горещо пускане, както Крейвън смяташе, че се е случило, торпедото получава непреднамерен пусков импулс, който активира акумулатора и включва двигателя. Това състояние се открива лесно, тъй като въртящото се витло на торпедото пре-

дупреждава екипажа за необходимостта от незабавен завой на 180 градуса.

Отказът в лабораторията бил далеч по-изненадващ, защото в акумулатора не би трябвало да има достатъчно ток, който да включи двигателя или да развърти перката на торпедото. Напротив, случилото се с акумулатора в изпитателната лаборатория и причината за експлозията били много по-трудно откриваеми. В лабораторията установили, че когато подложат акумулатора на вибрации, електролитът бива изтласкан към тънката диафрагма със сила, достатъчна да разкъса частично фолиото. Това позволява в клетките на акумулатора да изтече електролит, достатъчен да предизвика прескачане на искри и прегряване. Точно заради толкова лесното разкъсване на мембраните прегряването оставало скрито дотогава, докато пламъци или експлозии помогнали да се определи почти пълната необезопасеност на конструкцията.

По време на вибрационното изпитание, описано от Торн в писмото, не се наемква за никакви проблеми до момента на избухване на батерията в пламъци. Ако същото се беше случило на подводница, напълно е възможно никой да не забележи нищо, освен ако не усети миризма на горяща изолация или не докосне торпедото и не почувства горещина. По това време може би ще остават само мигове до избухването.

„Ако не се установи, че торпедото се е нагрело, докато боята не почне да образува мехури и да гори – пише Торн до Крейвън, – може би няма да остане време за преместване на торпедото от стелажа и вкарването му в тръбата за изстрелване, преди бойната глава да се задейства от нагорещаването.“

Такъв инцидент би могъл да възникне при всяко от торпедата модел „Марк 37“ на борда на „Скорпион“ или пък на всяка подводница, оборудвана с такива. Присъствието на акумулатор от дефектна партида би увеличило риска, но конструкцията и бездруго съдържа риск. Възможно е диафрагмата на един или няколко акумулатора да се е разкъсала, докато торпедото е лежало на стелажа. Не е било необходимо някой да ги е изпитвал или вършил каквото и да е с тях. Вибрациите на подводницата биха били достатъчни.

Възможно е „Скорпион“ да е била изложена на повече рискове, отколкото всяка друга подводница. Изпитанията в лабораторията, довели до експлозията, трябваше да симулират обичайните вибрации, очаквани на борда на подводницата и при превоза на торпеда до нея – далеч по-слаби от сътресението, претърпяно от „Скорпион“ по

време на инцидента през 1967 г., когато подводницата започнала да се върти като тирбушон. При повторение на същия инцидент всеки от акумулаторите би могъл да дефектира. Оръжейните специалисти казват, че ако се съди по описанията на екипажа, вибрациите по време на инцидента през 1967 г. далеч превишават спецификациите на военните във връзка с безопасността на батериите. Всъщност „Скорпион“ е имала откази два пъти. Потенциална възможност за повторение на вибрациите е имало, защото подводницата никога не е била вкарвана на необходимия ремонт. И е била изпратена в открито море с оръжие, за което Управлението по оръжията е знаело, че е с опасен дефект.

Въпреки това Управлението по военноморските оръжия изобщо не признава, че „Скорпион“ може да е била изложена на риск от детонация на торпедото или дори, че нейните торпеда е възможно да са захранвани от акумулатори с дефектна конструкция. Всъщност след загубата на подводницата Военноморският център за подводни системи в Нюпорт, Роуд Айлънд, енергично оспорва изводите на изпитателната лаборатория.

Управлението по оръжията също скрива информацията за дефектната конструкция на акумулаторите, дори след като друг акумулатор започнал да се нагрява на борда на подводница в Западния Тихи океан месеци след загубата на „Скорпион“. Екипажът на тази подводница докладвал, че акумулаторът на торпедото достигнал толкова висока температура, че трябвало непрекъснато да го обливат с вода, за да го охлажда. Водата се превръщала в пара. Нямали избор, освен да продължават да го обливат, докато го заредят в тръбата за изстрелване и го изхвърлят.

Накрая, около година след потъването на „Скорпион“, Управлението по военноморските оръжия поръчало нова конструкция на акумулаторните батерии. В новата система диафрагмата от тънко фолио била заменена с две по-здрави. При новата конструкция двете диафрагми можели да бъдат разкъсани само механично, чрез пробождане с шип, и опасността от запалване и експлозия на акумулатора от вибрациите на подводницата била отстранена.

Всички писмени свидетелства за предупреждението от лабораторията в Кийпорт, както и самото предупреждение, изглеждат, липсват. Би трябвало копия на писмото на инженерите да се намират в административните служби на Военноморския инженерен център за подводни бойни действия, или в бившата Военноморска торпедна станция в Кийпорт, както и в Управлението по оръжията,

но при едно наскоро отправено искане по силата на Закона за свободата на информацията за копие от писмото от двата адресата се получи отговор, че няма сведения за такова писмо, нито пък за унищожаването му – нещо, което също е трябвало да се отбележи, ако предупреждението се изважда от архивите.

И все пак, след като чува разказа на Торн, Крейвън и някои командири на подводници и оръжейни специалисти отново разглеждат провала със „Скорпион“. Крейвън е гневен за това, че Управлението по оръжието не е разкрило информация за пожара.

— Обществото и пресата, както и редица други хора смятат, че тази организация е въввлечена в прикриване, ако тя така решително отрича нещо подобно – казва той.

Предвид новите факти Крейвън разработва теорията, че викът, накарал капитанът на „Скорпион“ да направи онзи последен завои, навярно е „Горящо торпедо“, а не „Горещо пуснато торпедо“.

Честър М. Мак, управлявал „Лапон“ при търсенето на потъналата „Скорпион“, твърди, че никой капитан не би си губил времето да иска допълнителна информация, преди да изпълни незабавен завои на 180 градуса.

— „Горящо торпедо“. Това може да означава само едно. Каквото и да става, по дяволите, то е в торпедното помещение – казва Мак.

След години на убеждаване, че греши, че не е възможно едно торпедо да детонира на борда на „Скорпион“, Крейвън вече е убеден, че притежава може би последното късче от мистерията, която беше започнал да решава преди повече от четвърт век.

Мистерията продължава да се разкрива. През 1998 г., почти пет години след като ВМС публикуваха доклада от следствието, почти пет години след първия разговор между Крейвън и Торн, ВМС публикува доклад от 1970 г. от друга Техническа консултантска група, свикана малко след пенсионирането на Крейвън. Нейната задача била да прегледа снимките и данните, събрани от „Триест“ при деветте спускания до „Скорпион“. Докладът е бил завършен само година след като следствената комисия е приключила работата си, но не е допускан до публикуване и до семействата на хората от „Скорпион“ дори и след публикуването на доклада на следствената комисия, независимо че в него дори се отричат конкретни изводи на същата комисия.*

Тази консултантска група отхвърля извода на следствената комисия, че „Скорпион“ вероятно е унищожена от външна експлозия на торпедо, изстреляно и върнано се към нея. Отрича и

възможността „Скорпион“ да е разрушена от експлозия на торпедо вътре. Все пак авторите на доклада очевидно не са разполагали с информацията за отказите на торпедните акумулатори в лабораторията в Кийпорт. Разбира се, Крейвън, Торн и някои капитани на подводници смятат, че много от фактите, използвани, за да отхвърлят теорията за торпедото, всъщност я потвърждават.

В доклада на групата не е направен никакъв опит за обяснение защо „Скорпион“ е намерена точно там, където Крейвън бе казал, ако капитанът е направил завой, за да се бори с онова, което е сметнал за горещо пуснато торпедо. Вместо това ВМС се бяха върнали на спора за значението на акустичните следи, които Крейвън и екипът му бяха следвали до гроба на „Скорпион“. Въпреки че подробностите по търсенето на подводницата и съществено важната роля на Крейвън са разказани във втори доклад, разсекретен от ВМС по същото време, анализът от 1970 г. се основава в силна степен на уверенията от Управлението по военноморските оръжия, че „Скорпион“ не може да е претърпяла авария с торпедо. Накратко казано, групата е основала изводите си на изявленията от същия отдел на ВМС, който е укрил важна информация от следствената комисия и от екипите за търсенето.

По времето на написване на втория доклад аргументите на Управлението по оръжието са променени. Вместо да настоява, че торпедото не може да избухне на борда на подводницата, управлението насочва вниманието си върху визуалната информация, събрана от „Триест“: от външната страна торпедното отделение изглежда непокътнато, но акумулаторната яма е до голяма степен разрушена. Снимките от „Триест“ показват, че всичките три люка, водещи от торпедното през корпуса и към предната аварийна шахта, капакът на аварийната шахта и капакът за зареждане на торпеда липсват. („Триест“ не можа да вкара камери вътре в торпедното отделение, за да провери за вътрешни увреждания.)*

Както се посочва в доклада:

Най-логичното място за вътрешна експлозия, която да доведе до загубата на подводницата, би било торпедното отделение. Все пак фактите сочат, че то е по принцип незасегнато... Възможно е експлозията на едно торпедо да разкъса корпуса в областта на кила и да доведе до загубата на подводницата и затова е

* Докладът на Техническата консултантска група приема констатациите на следствената комисия по един философски начин – и в двата доклада се говори, че няма сведения за нападение над „Скорпион“. И все пак остават слухове и периодични статии във вестниците, според които загубата на „Скорпион“ се дължи на нападение от руснаците.

необходимо да се вземе предвид и тази вероятност. Все пак специалистите от Управлението по военноморските оръжия заявяват, че избухването на едно торпедо може да предизвика сродни избухвания в останалите. Ако е избухнало повече от едно торпедо, кърмовата секция би била значително разрушена с проявление като външна деформация. Деформация с такъв характер няма във видимата част, нито пък се забелязват деформации, показващи експлозия в торпедна тръба. Смята се, че няма вероятност от вътрешна експлозия в предното помещение.

Поради този аргумент Техническата консултантска група отхвърли и симулираното възпроизвеждане на загубата на „Скорпион“, извършено от Крейвън и Фаунтин.

Все пак Крейвън и още няколко оръжейни специалисти смятат, че аргументите на Управлението по оръжието съдържат дълбоки недостатъци и че ако управлението е казало на следователите за дефектите в акумулаторите на торпедата „Марк 37“, анализът е щял да бъде доста по-различен.

Според специалисти по оръжието външното увреждане на корпуса след експлозията на торпедо може би няма да е същата, както при експлозията на торпедо, предизвикана от пожар. По-скоро повредата, която описва управлението, би възникнала от пълната експлозия, експлозия, за която е настроено торпедото по проект, с мощността на 150 кг експлозиви, освободени едновременно в масивен и предно насочен тласък. Подобна детонация според специалистите би довела до взривяване на останалите торпеда. А множествената детонация, както заявява управлението, вероятно ще напука или най-малкото издуе корпуса на подводницата по начин, видим откън.

Но фактът, че има вероятност от детонация на торпедо, причинена от възпламеняване на акумулатора му, променя значително нещата. Експлозията на торпедо, предизвикана от огън, определено не би имала същата мощ или предсказуема форма, както при правилно задействаната експлозия. Всъщност няма начин да се предскаже размерът, формата и свойствата на избухването, предизвикано от пожар. Такива избухвания просто не спазват обичайните правила. Според специалистите по оръжието е напълно

* През 1986 г. беше направен нов опит за проучване на разрушената подводница. Този път изпратиха потопяемия съд „Алвин“ на Удс Хоул, снабден с „Язон младши“ – камера с дистанционно управление. Докладът от тази експедиция е все още секретен, но информиранията хора казват, че камерата не е успяла да проникне в торпедното помещение. Екип, анализирал тази експедиция, казва същото в писмо с дата 14 януари 1987 г., разсекретен през 1998 г. заедно с доклада на Техническата консултантска група.

възможно, дори вероятно, торпедната глава, активирана от пожар, да се взриви в така наречената непълна детонация.

Непълната детонация може да е достатъчно силна, за да убие всички хора наблизо и дори да изхвърли люковете на торпедната зала, без да взриви другите торпеда, особено ако те не се намират точно срещу него. Подводниците често пъти тръгваха на мисия, без всичките им поставки за торпеда да бъдат заредени. (Затова хората понякога спяха в торпедните помещения. Всяка празна поставка за торпедо беше подходящо място за дюшек.) Една непълна детонация без последващи детонации на близките торпеда би могла да възникне, без да причини външните увреждания, които хората в „Триест“ бяха инструктирани да търсят. В доклада от съдебното разследване за загубата на „Скорпион“ самите ВМС признаваха тази възможност. В доклада се цитира инцидент на подводницата „Сарго“ (SSN-582), при който разраснал се пожар в машинното отделение предизвикал непълна детонация на две бойни глави на торпеда „Марк 37“. В доклада се казва: „Силовият корпус на „Сарго“ не е разкъсан.“ По време на инцидента подводницата се е намирала на пристана в Пърл Харбър.

Разбира се, фактът че торпедното отделение на „Скорпион“ е незасегнато, не изключва вероятността да е пострадала от проблем с торпедата, смятат командири на подводници, както и Крейвън. Торпедната зала на „Скорпион“ не е имплодирала, което предполага високата вероятност да се е напълнила, преди да слезе до дълбочина, при която да се смачка. Тъй като наводненото помещение е изложено на равни налягания на океана отвътре и отвън, то не се смачква при големи дълбочини и не имплодира. Остава незасегнато.

Техническата консултативна група твърди, че люковете на торпедното „вероятно са дефектирали“, когато „налягането в торпедното отделение е нараснало“, или когато преградата, водеща към командната зала е поддала. Изглежда, идеята е, че люковете са изтласкани от бурните имплозии извън торпедното отделение. Консултативната група не дава обяснение защо торпедното е загубило единствено люковете, след като експертите на самата група заявяват, че отсеците в непосредствена близост са били унищожени в един и същи миг. Снимките от „Триест“ показват, че командната зала, разположена в съседство с торпедната, е сплескана и че зад нея кърмовата част е сгъната като телескоп в помощното машинно отделение.

Снимките от „Триест“ показват също, че масивният акумулатор на „Скорпион“ е разкъсан. Консултативната група развива

теорията, че точно това е унищожило подводницата, в тон с теорията за причината за смъртта на руската подводница. Акумулаторът на подводницата би могъл да експлодира при зареждане, ако вентилаторите откажат и се допусне висока концентрация на избухлив водород. Акумулаторът обаче може да е бил разкъсан от същите сили, унищожили и подводницата.

Адмирал Чейд, Фаунтин и други предполагат, че навярно е отказала системата за изхвърляне на отпадъците, откъдето при акумулатора са проникнали тонове морска вода. Морската вода може да причини отделяне на различни газове от акумулатора, включително водород. Теорията за боклуците обаче почива на липсата на друга очевидна причина и че системата за изхвърляне на отпадъците е отказвала и на подводницата „Шарк“ (SSN-591), двойник на „Скорпион“. („Шарк“ е оцеляла.) Отново голям брой от тези наблюдатели отхвърлят възможността първото наводняване да е причинено от торпедо, защото им е казано, че не е възможно торпедо да избухне на борда на „Скорпион“, не и без да взриви останалите оръжия.

— Според мен всички ние гадаем – казва Рос Е. Саксън, спуснал се с „Триест“ и направил някои от снимките, разглеждани от техническата консултативна група. – Ние, които бяхме там, които се спуснахме до подводницата, гадаем.*

След като им е предоставена новата информация за дефектните торпедни акумулатори, някои хора, свързани с разследването и отричали експлозията на торпедо в доклада от 1970 г., казват сега, че такава експлозия трябва да бъде включена отново в списъка с възможните причини за загубата на „Скорпион“.

— Ако в една стая е станала експлозия и е имало ръчна граната, но аз ви се обадя и кажа, че съм я бил изнесъл оттам, няма да обвините нея за експлозията – казва действащ офицер от ВМС, запознат със случая от последните му етапи. – Но ако не ви кажа, че там е имало две гранати, ако някой не е бил напълно искрен и е укривал по-малко от цялата информация, може би има основания да се върнем и да огледаме отново. Въз основа на настоящата информация в папката двете най-вероятни причини са избухване

* Саксън и други двама на борда на „Триест“ смятат също, че са забелязали нещо, прилично на тяло с оранжева спасителна жилетка, близо до „Скорпион“. Видели са го мимоходом и не са могли да се върнат веднага, защото батискафът „Триест“ не е лесно подвижен. По-късно никой не е открил предмета. Крейвън казва, че е напълно възможно някой да е опитал да се измъкне в последния момент през аварийен люк. Ако е имало торпедна експлозия, тя трябва да е възникнала близо до повърхността, иначе акустичните звуци няма да се доловят. Освен това той твърди, че по океанското дъно постоянно се

на акумулатор или запалване на торпедо. Според предишната информация бих определил причината като избухване на акумулатор. Сега виждам основателна причина за запалване на оръжието. Всяка информация за конкретни технически проблеми в оръжията трябва да се представя, трябва да се обсъжда.

Този офицер, както и Крейвън, а и много други са на мнение, че са необходими повече проучвания, навярно и нов опит за поглед в торпедното на „Скорпион“. За момента Крейвън остава с убеждението, че най-вероятната причина за загубата на подводницата е торпедо. И не е единствен. През юни 1998 г. Крейвън се изправя пред група офицери от ВМС, за да стане първият носител на награда за доблестна гражданска служба от Лигата на подводничарите във ВМС за своята работа по „Скорпион“, „Поларис“ и други проекти. След края на церемонията към него се приближил един офицер. Тихо, за да не се чува в залата, офицерът заговорил за „Скорпион“ и казал на Крейвън, че от години е убеден, че тя е загубена поради инцидент с торпедо.

Без да знае за предупреждението от Кийпорт, без да знае, че са известни проблемите с батериите на торпедата „Марк 37“, офицерът казал:

— Знаех, че е торпедо, защото и при мен се е палил акумулатор.

6. БАЛАДА ЗА МАК БЕЛИЯ

Капитан Честър М. Мак, един особняк с ръст 1,95, известен като Белия заради светлорусата си коса, гледаше през перископа към Баренцово море. Намираше се тук, за да търси нова и смъртоносна съветска подводница, наречена не особено весело от НАТО „Янки“.

През март 1969 г. след ужасяващ технологичен скок руснаците най-последно бяха произвели ядрена подводница, чийто дизайн изглеждаше сякаш взет назаем от „Поларис“ и която би могла да

виждат неща, които се оказват различни от онова, на което приличат. Саксън твърди, че не може да е сигурен, но е съгласен с предположенията, че „Скорпион“ е била близо до повърхността, когато е претърпяла фаталния инцидент – мачтите изглеждат напълно вдигнати, сякаш командирът ѝ е искал да изпрати последно съобщение. Възможно е обаче мачтите да са издигнати от механичното сътресение или експлозията, разкъсала подводницата.

удари Белия дом или Пентагона от над 1000 мили от брега. Задачата на Мак беше да разбере повече неща за нея.

Мак беше прекарал подводницата си право през Баренцово море, ревниво охраняваната зона за обучение на Северния флот – най-развития и най-мощния в съветските ВМС. Плаваше с аrogантността на човек, който знае, че е на шурвала на една от най-модерните играчки на американската флота – многоцелева подводница от клас „Стърджън“, – снабдена с най-новото ехолокационно и подслушвателно оборудване. Освен това плаваше с много повече късмет от другите, защото току-що беше попаднал на онова, което търсеше при своята игра на криеница.

Там, пред перископа му, се намираше една подводница „Янки“, дълга 130 метра, 12 метра широка, с тегло 1900 тона. Мак приближи „Лапон“ до около 300 метра и започна да наблюдава.

— Свети Исусе, това копеле е като нашите „Мател“ – измърмори той.

Подводницата наистина беше копие на „Поларис“, ако се съди по формата на корпуса и монтираните на стабилизатора кормилни плоскости. Изображението се предаваше в столовата на телевизор, включен към перископа – подводничарите му казваха „перивизор“. По-късно Мак щеше да пуска няколко пъти записа, толкова впечатляваща беше гледката.

Мак закачи към перископа един фотоапарат „Хаселблад“ и натисна копчето. Лентата започна да се навива автоматично, докато „Лапон“ се придвижваше бавно напред, като Мак вдигаше перископа от водата само за по седем секунди, за да не го забележат. При всеки поглед на перископа снимаше на малки сектори масивната подводница. После щяха да се залепят седем снимки една до друга, за да се покаже цялата.

През годините, когато се строяха първите такива подводници, американското разузнаване беше събрало предимно неясни изображения, уловени от шпионски спътници, на които се виждаше как руснаците се готвят за масово производство на новото оръжие. Но през последната година „Янки“ излязоха на изпитания и американските разузнавателни подводници тръгнаха насам, за да погледнат отблизо това ядрено чудовище, украсено с шестнадесет люка, зад които се криеха шестнадесет силози за ракети. „Янки“ представляваха огромен напредък спрямо останалите подводници с балистични ракети, които руснаците бяха извели в морето – дизеловите „Зулу“ и „Голф“, и първите ядрени ракетеносци „Хотел“. Никоя от тези подводници не беше внушавала такъв страх,

както „Янки“. Предишните бяха шумни и лесно доловими за ехолокаторите от SOSUS. Сега американските подводни сили се изправяха пред жизненоважния въпрос: дали „Янки“ имигрират не само формата на „Поларис“? Възможно ли е шест години след ракетната криза при Куба руснаците да са готови да атакуват, без да ги усетят? Ако подводниците им са така мълчаливи и смъртоносни, както изглеждаха, то най-малкото щяха да настигнат американците във възможността за втори, ответен удар дори ако всичките им наземни ракети и бомбардировачи бъдат унищожени.

Капитан Джеймс Брайли знаеше, че шпионската му програма вече е доставила много информация за разработването на съветските подводници и ракети. Фотографирането на потопената подводница „Голф“ беше технологичен преврат. Но тези подводници представляваха малка опасност в сравнение с „Янки“ и сега нямаше нищо по-важно от това да се разбере как могат да бъдат откривани и унищожавани новите хищници.

Снимките на „Янки“ помагаша донякъде. Американските ВМС и съюзниците от НАТО искаха да видят тези подводници в действие, да разберат къде носят ракетите си, да съберат такива сигнали, които да гарантират, че подводниците няма да могат да минат незабелязани през подслушвателната мрежа SOSUS и че наблюдателните подводници и хидролокаторните шамандури, пускани от самолетите за борба с подводници „Орион Р-3“, могат да разпознават опасността.

Някой трябваше да се приближи до подводница „Янки“ в действие и да остане близо до нея достатъчно дълго, за да осигури на Съединените щати възможност да парират новата заплаха. За тази цел бяха оправдани почти всички рискове.

Колкото и да се гордееше Мак от фотографския си подвиг, знаеше, че истинската звезда на подводните сили ще бъде човекът, успял да изпълни продължително следене. Другите командири на подводници също го знаеха и дори загубата на „Скорпион“ не беше достатъчна, за да охладят войнственото настроение, което новата задача разпалваше сред подводничарите. Но Мак вече изпитваше доста силно собственическо чувство към подводниците „Янки“ и вярваше, че може да се доближи и да остане незабелязан. Сигурен беше, макар никой друг да не бе успявал досега.

Всъщност всичко у този тридесет и седем годишен командир беше голямо. Огромното му 108-килограмово тяло не се връзваше много с ниските люкове и тесни проходи на „Лапон“ и той почти винаги стоеше приведен в контролния пост, сред лабиринта

от тръби и кабели по тавана. Подводниците бяха тесни за Мак Белия. Той беше впечатляващо различен, също както героите от книгите, които поглъщаше с килограми. Виждаше се като герой на роман, писан от самия него, роман, воден от неговата тактика и понякога от собствените му правила.

Той не беше завършил Военноморската академия. Вместо това един нахакан офицер от университета в Пенсилвания, който се хвалеше, че спечелил жена си при игра на покер, го изтегли в Школата за кандидат-офицери. Самият Мак беше син на пенсилвански миньор и гледаше на липсата на академичен блясък като на почетен медал. Наричаше себе си „нахакано копеле“ и гледаше отвисоко по-старшите с пронизващите си сини очи, макар да носеше нашивки, които нямаха нищо общо с адмиралските звезди. С горчива ирония си беше закачил два руски делфина собствена изработка до стандартните американски делфини – емблемата на подводничарите – и за него нямаше по-приятно занимание от това да тича из подводницата и да крещи ругатни на руски.

„Чукането на прасета е за смелите“ – това беше девизът на „Лапон“ още от първото пътуване на Мак с тази подводница, когато с този израз обяви решението си да следи една нова съветска подводница близо до нейните териториални води. (Изразът беше записан на касета и непрекъснато звучеше в контролния пост на подводницата.) Все пак, когато веднъж пред един адмирал стана дума за това, Мак деликатно смени девиза на „щастieto е за смелите“.

Мак бе поел командването на „Лапон“ в края на 1967 г., като най-напред започна да си разменя с останалите командири хората, с които смяташе да направи един екипаж, съставен изцяло от звезди. После монтира всевъзможни експериментални, а често пъти и непозволени системи в подводницата. Ту вдъхновяваше, ту безмилостно насилваше хората си. Ту впечатляваше, ту гневеше висшите адмиралски, докато най-после му позволиха да пропусне обичайните месеци за базовото обучение в САЩ и да отплава за бойна задача.

Мак беше до голяма степен типичен представител на своето време. Капитаните, които избягваха рискове, се славеха в подводните сили с имена като Чарли Шарана или Морски Шубелия. А Мак караше офицерите си, да не говорим за другите командири, които се гордееха със собствената си смелост, да се чудят дали не губи границата между храбростта и безотговорността. Със сигурност тези снимки на подводницата „Янки“ бяха толкова ценни, колкото никои други разузнавателни сведения от последно време, но

Мак беше поемал и други огромни рискове срещу минимални резултати за разузнаването.

Веднъж вече бяха засичали „Лапон“ в Баренцово море при една от неговите операции. Възможно е слънцето да се е отразило от перископа – никой не можеше да бъде сигурен, но изведнъж хората в радиокабината на „Лапон“ чуха как един съветски пилот предупреждава: „Виждам подводница.“

Когато вахтеният на подводницата насочил перископа към небето, видял пилота на един хеликоптер, който сякаш гледал право в него.

— По-голям червен мустак не бях виждал, мамичката му! – възкликнал офицерът.

— Значи сме достатъчно близо – отговорил Мак, задъхан от тичането от личното си ъгълче до контролния пост, все още по гащи. – Да се махаме оттук.

И измъкнал подводницата от суматохата, без да даде на руснаците възможност да го проследят.

Мак също беше се приближавал толкова близо до две съветски подводници, които провеждали учение за подход и нападение, че „Лапон“ се озовала на пътя на едно от торпедата. Мак знаел, че за такова учение руснаците изстрелват торпеда без заряди. Въпреки това нямал намерение да го доказва, като се остави торпедото да го удари. Вместо това дал заповед до машинното отделение, вследствие на която „Лапон“ подскочила напред с пълна скорост. В полет с „топки до стената“ както казват подводничарите, Мак надбягал торпедото. (Инцидентът възникнал малко след като ги пратили да търсят „Скорпион“, макар много преди някой да е осъзнал, че подводницата може да е пострадала от торпедо.)

Двама от шпионите на борда, Джордж Кокс, познат като Томи, и Джоузеф Джеймс, или Джес, били така разтърсени от този инцидент, че когато по-късно се опитали да изпуснат по цигара в радиокабината, не можели да се успокоят достатъчно, за да запалят. Кокс искал да е кьнтри-певец и спечелил първото място на шоуто на Джин Хупър за млади дарования, проведено в Карибу, щата Мейн, после учил в колеж, като свирил в състава на едно заведение на име „Барът на Синди“. След това пътуване на „Лапон“ записал балада, наречена „Торпедо във водата“ за първата си и единствена сборна плоча най-големи подводничарски хитове „Вкарай я дълбоко“. Песента е ода за разминаването на косъм:

*Двеста кило протил
май ще ни пратят в ада.*

*Господи, как не обичам голям мъж да страда,
но небето е свидетел, че съм млад, за да умра.
Торпедото цети водата като смъртта.*

След срещата с торпедото „Лапон“ донесла записи и снимки от първоначалната част на учението, както и записи на други дейности на руснаците, до една интересни, но нито една от съществено значение, нито една, способна да направи от Белия звезда на Атлантическия флот.

Вместо него за звезда обявиха друг – Кинард Р. Маккий, – строен южняк с гъсти вежди и чар на шоумен. Той беше определил стандартите за наблюдателните операции на борда на „Дейс“ (SSN-607) и въпреки че по времето, когато Мак снима подводницата „Янки“ през март 1969 г., Маккий вече не командваше, името му беше легендарно в подводните сили. През 1967 г. Маккий не само беше снимал съветски ядрен ледоразбивач, теглен на буксир, но и бе взел проби от въздуха, доказващи, че корабът е претърпял авария в реактора. През следващата година при една спираща дъха мисия Маккий успял да заснеме отблизо цели две съветски ядрени подводници от второ поколение: една многоцелева подводница и друга, въоръжена с ракети от тип „Круз“, от класа, който НАТО наричаше „Виктор“ и „Чарли“. Открил беше едната от новите подводници във водите при Новая земля – голям остров между Баренцово и Карско море, който представляваше един от основните райони за ядрени изпитания на руснаците.

Също като Мак Маккий бил засечен. И той заснел член на руски екипаж, изправен на палубата на една подводница и насочил ръка точно към перископа на „Дейс“, малко преди руснаците да го подгонят. Наложило се Маккий да надбяга група съветски надводни патрулни кораби, биещи лудо с активните си хидролокатори. Накрая успял да се измъкне, като напъхал „Дейс“ право под опасните ледове на Арктика. След като опасността преминала, продължил мисията си, като открил втората нова съветска подводница след седмица.

— Господа, залозите в покера в Баренцово море току-що се увеличиха – обявил Маккий при връщането си на среща с Обединеното командване и Министерството на отбраната. С типичния си блясък запленил аудиторията си с описание не по-малко драматично от онова, което не разказал – за преследването и за скритата снимка на съветския моряк, сочещ с ръка към „Дейс“. Експозето на Маккий и представянето на останалите снимки, направени през перископа, преминали толкова добре, та непосредствено

вените му командири изобщо не помислили да го критикуват, че допуснал подводницата му да бъде засечена. А за Макхий мисията била помрачена единствено от факта, че ВМС отказали да му позволят да даде имена на откритите от него подводници.

Маниерите му, пък и всичко останало, го отличаваша от хора като Мак Белия. Макхий отговаряше на всеобщата представа за герой. Докато Мак си проправяше с насилие път през системата, Макхий беше от онези офицери, определени още отрано бързо да тръгнат към върха. Това беше човекът, ухажвал любимата си Бети Ан, като летял през една зимна нощ в „Ягуар“ кабриолет със свален покрив, а тринадесет дни по-късно я замаял с предложение за женитба. На „Дейс“ поддържаше бдителността на подчинените си с обещания за каси уиски „Дюърс“ и „Джак Даниелс“ на всеки, който му помогне да открие новите съветски подводници. Печелеше адмиралите със същия блясък, като измисляше такива замайващи истории за подвизите си, че хората, властващи над американските подводни сили, изобщо не се замисляха да оспорят поеманите от него рискове.

Мак имал и други конкуренти в Атлантическия флот. Алфред Л. Келн, командир на „Рей“ (SSN-653), направил първите снимки на „Янки“. Командирът на „Грийнлинг“ (SSN-614) Гай Х. Б. Шафър, който пхнал подводницата си под една „Чарли“ и една „Янки“ няколко месеца преди Мак да ги види. Това дало възможност на екипа на „Грийнлинг“ да запише шумовите нива и сигналите, които съветските подводници създават във водата, както и да заснемат с нова телевизионна камера, работеща при слабо осветление, корпуса и винтовете им под вода и през перископа. „Грийнлинг“ се доближила толкова до подводницата „Янки“, че ако руснаците проверели дълбокомера си, щели да установят, че океанът изглежда много плитък, навярно не повече от четири метра.

Тази операция, известна като „каране под кила“, била изключително опасна. Във всеки момент някоя от съветските подводници можела да реши да се спусне и да удари „Грийнлинг“ отгоре, но пък отплатата си струвала. Съединените щати получиха първия акустичен пръстов отпечатък на подводниците „Янки“ и звуците от лентите на „Грийнлинг“ бързо бяха въведени в компютрите на SOSUS.

Оставаше един въпрос: дали данните от „Грийнлинг“ са достатъчни, за да се отличават подводниците „Янки“, когато се движат сред гръмовния шум от риболовни кораби, морски живот-

ни и течения в океана? Не можеше да се разбере, докато някой не изпълни наистина дългото следене.

Състезанието беше открито. Мак и останалите командири се редуваха и отново преминаваха 50 градуса северна дължина, извън водите на САЩ и извън контакт с командващите флотата към Баренцово море и пристанищата на подводниците „Янки“.*

Шансът на Мак се появил през септември 1969 г. Когато „Лапон“ отплавала от Норфолк, била претъпкана с планини от яйца, месо и сиропирани напитки, известни като „сок от бръмбари“ – точно като за дълга мисия. Имало обаче и едно голямо изключение: кухнята съдържала тримесечен запас от замразени боровинки. Мак си умираше за тях и за понички с боровинки и споделял тази си страст с екипажа. На борда били натоварени и достатъчно материали за неколкоседмични банкети с пица, както и игрален автомат-ротативка, за да убива скуката.

На „Гъджън“ или на всяка друга от старите дизелови подводници, които отивали на специални операции, никога не би имало място за игрален автомат. Това не означава, че „Лапон“ не била претъпкана, но поне всеки имал собствено легло – край на горещите койки и споделянето на легла. Койките пак били една над друга с рафтове и дюшеци. Дюшеци имало и сред торпедата, но все пак се чувствало известно облекчение в това да разполагаш с един и половина квадратни метра лично пространство, което човек може да загради със завеска от останалите. По-ниските дори имали място да си сложат няколко книги в долния край на койката. А и почти всеки си имал по едно чекмедже, макар то да било единственото място, където да прибере тримесечен запас от бельо, униформи и всичко друго, без което според екипажа не може да се живее.

* Координирайки отблизо действията си с американските подводници, британските подводници понякога помагали в непрекъснатото наблюдение на съветските пристанища в Баренцово море. Само две британски подводници били обучени за такава задача и плавали към съветските брегове единствено през пролетта и есента, но пък били предназначени за шпионаж и точно в това специализирали командирите и екипажите им. Те се справяли добре и били агресивни. Британските кралски военноморски сили просто нямали нищо против да се изправят срещу съветските.

Веднъж един съветски кораб опитал да обиколи Сицилийския пролив близо до Италия с шамандури с по два цилиндъра, и на американското разузнаване се сторило, че опитват да създадат акустична бариера – нещо като плаваща подслушвателна мрежа. Тъкмо когато в Министерството на отбраната на САЩ и ВМС кършели най-силно ръце и водели дебати дали просто САЩ да не идат и да приберат шамандурите, някой забелязал, че са изчезнали. Оказва се, че британската ескадра в Малта отишла и потопила всички шамандури с картечна стрелба.

Дизеловата смрад бе изчезнала с появата на ядрените подводници, както и кондензът, измъчвал като чума подводничарите в дизелите. „Лапон“ си беше направо комфортна и напълно климатизирана за всеки, който не би имал нищо против постоянните облаци тютюнев дим, въпреки модерната система за филтриране на въздуха. Никой не очакваше повече от живота в „затворената канализационна тръба“. За повечето от подводничарите контактът с околния свят се ограничаваше в голяма степен до „перивизора“ и „семеините телеграми“ – съобщенията от по три-четири реда, които съпругите и родителите имаха право да изпращат по няколко пъти при всяко плаване.

Иначе съществуването на хората беше разграфено в ритъм от по шест часа дежурство, последвано от дванадесет часа ремонт на оборудването, безкрайна бумашина и квалификационни изпити. Никой не получаваше знаците с делфините – те отличаваша официално подводничаря, – без да се квалифицира почти за всяка от системите на подводницата.

И все пак здравият разум намира начин да се появи и Мак беше решил да му помогне. Организираше вечерни забави с песни, след като бе успял да изнамери към дузина китаристи сред лично отбрания си екипаж. Томи Кокс бе един от тях, понесъл китарата си с тримесечен запас от струни и пера. Кокс, първият шпионин във ВМС, направил си труда да премине всички квалификационни изпити за подводничар и да си спечели делфините, сега развличаше истинските подводничари от екипажа с изпълнения на „Торпедо във водата“ и една нова песен за „Скорпион“, както и стандартни кавър-версии на песни на Джони Кеш, Рики Нелсън, Джери Лий Луис и Елвис Пресли.

Кокс не се намираше на „Лапон“ случайно. Докато повечето шпиони биваха изпращани от Групата за сигурност на ВМС и почти никога не се появяваха за втори път на една и съща подводница, Мак беше успял да си подбере и екипа от шпиони също както и останалата част от екипажа. Опитваше да задържи любимците си, основната си група. Освен Кокс беше дошъл и лейтенант Доналд Р. Фалън, ръководителят на шпионския екип. Мак реши, че Фалън ще бъде постоянен член на екипажа десетина секунди след като той се качи на „Лапон“ за първи път. Първите девет секунди бе прекарал да гледа Мак отвисоко. Десетата се оказа решаваща. Точно през нея произнесе описанието на Мак, което остана ненадминато. В унисон с любовта на ВМС към акронимите, нарече Мак

„МОНЕДК“ или на не-военноморски език, Майкоосквернител номер едно, дето е командир.

Мак харесваше хората, които са умни, изобретателни и достатъчно странни, за да оценяват собствената му ексцентричност, и точно като него имат желание да заобикалят правилата. Една от любимите му придобивки беше старши помощник при машините Доналд Дък, колкото и странно да звучеше това име. Той сам се беше обявил за селяндур, израснал в къща на дървосекач в окръг Шелби, щата Алабама. Занаятът на семейството му бил машините. Баща му работеше по автобусите, а той – по подводниците. Дък нямаше основно образование. Всъщност във ВМС го прибраха по линия на програмата за неграмотни, но можеше да ремонтира абсолютно всичко на „Лапон“ и го биваше дори повече и от Мак в муфтенето. Това умение беше особено полезно сега, когато войната във Виетнам сви бюджетите. Дък намираще или крадеше всичко необходимо за „Лапон“, като държеше съкровищницата си с резервни части на място, което само той смяташе за тайно.

Това, че Дък нямаше основно образование, беше без значение на „Лапон“, където така или иначе повечето сроднослужещи не бяха завършили гимназия. Те идваха от работнически семейства, но като цяло ставаха по-умни, по-изобретателни и по-силно желалещи да изтърпят дългите месеци на ограничение, отколкото който и да било друг във ВМС. Повечето офицери бяха от Военноморската академия. В крайна сметка различията се заличаваха. Звание, пост, произход – на най-добрите подводници това нямаше голямо значение. Може би заради ограниченото пространство или защото нямаше друг добър начин за управление на подводница. В края на краищата един от първите уроци, които научаваше всеки лейтенант колежанин е, че няма да стигне много далеч без помощта на сивокосите старшини и шепата сроднослужещи, които могат да измислят куп хитрини за всички невъобразими проблеми, които можеха да се появят.

Сега изграденият от Мак екип трябваше да премине изпитания. Една седмица след тръгването си „Лапон“ получи съобщението, на което Мак се беше надявал: на 16 септември подслушвателната мрежа SOSUS беше засякла подводница „Янки“ на север от Норвегия. Плаваше от Баренцово море към теснината за Атлантическия океан. Втори масив от SOSUS бе доловил същата подводница, когато преминала край норвежкия остров Ян Майен при устието на Датския пролив, отделящ Гренландия и Исландия. Ако Мак успееше да прехване руската подводница, пре-

ди тя да мине през теснината и да излезе в открития океан, където е много по-трудно да бъде намерена, „Лапон“ можеше да опита да я следи.

Докато Мак летеше с „Лапон“ към Датския пролив, един съюзнически самолет за борба с подводници „Орион Р-3“ потвърди курса на руската подводница. „Лапон“ пристигна на следващия ден и започна да патрулира, като се движеше бавно напред-назад в най-оживната точка на Датския пролив, на югозапад от Исландия.

Дони Рей Болинг, боцманът на подводницата, окачи една карта в столовата. Отсега нататък шурманът щеше да слиза периодично там, за да показва на екипажа къде се намират. Ако настигнеха руската подводница, щеше да очертае и нейната позиция. Споделянето на всички подробности с екипажа беше в разрез с устава. Но Мак искаше хората му да бъдат ентузиазирани. Вярваше, че ако знаят какво опитват да правят, ще могат да компенсират безсънието, което скоро щеше да се превърне в правило на борда.

Мак нареди промяна на бойните постове. Около него контролният пост беше претърпан с мъже, свити между шурманските маси, компютри и системи за управление на оръжията, с всичките си осцилоскопи, циферблати, измерителни уреди и чертожни инструменти. Заради тръбите, надвиснали почти на всеки сантиметър над главите им, помещението изглеждаше още по-претърпано. В средата се намираше стойката за перископите. Два перископа стърчаха от високия тридесет сантиметра пиедестал. Точно пред него вахтеният офицер по потапянето и изплаването и двама рулеви-хоризонталчици седяха в тясна пирамида и се взираха в дълбокомерите. От този момент нататък групата за управление на стрелбата, ехолокаторната смяна, шурманите и вахтените по потапянето и изплаването щяха да имат само две задачи: да открият руската подводница и да не ѝ позволят да намери „Лапон“.

Измина цял ден, докато руската подводница мине източно от „Лапон“. Звукът от нея беше толкова слабо доловим, че хидроакустиците за малко не я изпуснаха сред тракането на близките риболовни кораби и кипящия подводен живот. Но видяха – като леко трепкане на осцилоскопа – електронното изображение на съветската подводница. Проследяването нямаше да е лесно. В шумните води около Гренландия чуха съветската подводница чак когато достигна на 1400 метра от „Лапон“.

Мак заповяда „Лапон“ да завие на югоизток. Щеше да опита „спринт и дрейф“. Планът беше да засили „Лапон“ с 20 възла за около половин час до място, където руската подводница скоро би

минала, ако поддържа същия маршрут. След това „Лапон“ щеше да забави до 3-5 възла, да дрейфува напред-назад и да слуша.

Руската подводница се появи, но пак изчезна. Мак се разтревожи. Руснаците не следваха очаквания курс. Всеки път, когато доловяха звуците им, изчезваха почти мигновено, потушени от живия Атлантически океан, станал още по-шумен от бушуваща буря на повърхността. Мак започна да крачи из контролния пост, разочарован, че се налага да лази слепешката из океана с мисълта, че руската „Янки“ е наблизо.

„Лапон“ няколко пъти я намери и загуби през следващите дни. Сега „Лапон“ започна да я следва, първо час, после два, после три. Винтовете на руската подводница се въртяха в стабилен ритъм в слушалките на хидроакустиците. Шест часа, дванадесет часа вече тя се движеше по прав курс пред „Лапон“. Но на осемнадесетия час изчезна от екраните, загуби се отново. Зараждащата се подводна драма на Мак се разби на парчета.

Вече повечето от офицерите и някои от членовете на екипажа бяха прекарвали няколко дни, без да спят. Мак подремваше само по няколко минути, предимно прав в контролния пост. И сега силно разочарование замени у хората прилива на адреналин, който и без това беше продължил твърде дълго.

Никой не изрече очевидното. Никой не искаше да каже, че може би е невъзможно да следят тези съветски подводници от ново, по-тихо поколение по пътя им из какофоничния океан. Никой не искаше да се предаде.

Разочарованието на Мак беше споделено в Норфолк от капитан Брадли; вицеадмирал Арнълд Чейд, който все още командваше подводниците в Атлантическия океан, и адмирал Мурър, командващия военноморските операции. Бяха поддържали постоянна връзка, като Мак изпращаше съобщения на ултрависока честота до летящи над тях самолети. Американските ВМС от своя страна информираха помощниците на президента. Никсън следеше операцията в реално време.

Адмиралите заповядаха всички инсталации на мрежата SOSUS да следят за руската подводница. Самолети „Орион Р-3“ също дебнеха. Но и в двата случая усилията се оказваха напразни.

Мак реши да предприеме огромен риск. След като свика шурманите и офицерите в каюткомпанията, обяви, че ще се откажат да уловят руската подводница около Датския пролив. Вместо това Мак искаше да опита да отгатне накъде отива и да стигне там преди нея. Сега той, неговият заместник Чарлз Х. Брикъл, инженер-

механикът Ралф Л. Тиндъл и останалите се наведоха над картите и започнаха напрегната игра на ситуации, поставяйки се на мястото на командира на руската „Янки“. Повлияни от отчаянието толкова, колкото и от логиката, решиха накрая да опитат да прехванат следата ѝ неколкостотин мили на юг, до португалските Азорски острови.

„Лапон“ се спусна бързо надолу, след което три дни снова в определената точка. Мак се терзаеше, че чакат прекалено дълго. Направи ново предположение и измести подводницата на запад. Почти веднага, след като застана на новата позиция, корпусът ѝ закътна от звука на търкане на метал в метал. Мак влезе тичешком в контролната зала. Командирът по спускането и изплаването съобщи, че губят дълбочина.

4800-тонната подводница беше хваната в мрежата на траулера за дълбоководен риболов, оплетена в металните тежести и в дебелия метален кабел. Руската подводница можеше да мине всеки момент, а те висяха тук заедно с нечий улов.

Не след дълго риболовците се отказаха или може би срязаха мрежата си. Както и да е, от района си тръгнаха с най-страхотната история за това как им се е разминало. Но част от въжето на траулера се беше омотало около едно хидролокаторно устройство в носовата част на подводницата. Не беше възможно „Лапон“ да извърши безшумно следене, ако въжето тропа по носа ѝ.

Мак нямаше избор. Изчака да се стъмни, след това нареди изплаване на повърхността. Молейки се руската подводница да не минава, или поне не в този момент, изпрати един човек с голяма резачка за тел. Поетият риск се оправда – въжето падна и „Лапон“ отново бе готова, когато дванадесет часа по-късно руската подводница се появи.

Сега Мак беше решен да не я изпуска. Водите в тази по-южна част на Атлантическия океан не шумяха така силно, както при Гренландия, но съветската подводница продължаваше да е тиха от всяка друга, която някога американска подводница беше опитвала да следи. Време беше за нова тактика, която Мак нарече веднага „следене с приближаване“. „Лапон“ щеше да следи руската подводница от не повече от 3000 метра. Отдалечаха ли се на 4 или 5 хиляди метра, щяха да я загубят.

Стратегията на Мак съдържаше рискове. Опасно беше да мъкнат 4800 тона толкова близо до масивната руска подводница. Обикновено дори корабите опитват да остават на разстояние две мили един от друг, от страх да не се блъснат. А „Лапон“ трябваше

да се тревожи и да не я открият. Мак просто се надяваше, че тази нова подводница няма по-добър хидролокатор, отколкото предшествениците си. Толкова близо се намираха, че беше достатъчно някой да изпусне нещо или да затръшне някоя херметична врата в неподходящ момент и дори остарялото съветско оборудване щеше да регистрира следящите ги американци.

Всички на борда разбираха какъв риск поемат, но никой не смееше да се противопостави на Мак. Никой нямаше време за това. Важно беше да установят как звучи съветската подводница, когато забави ход или при завой. До момента, в който хидроакустиците на „Лапон“ разберат какво съчетание от щракания или тонове съответства на определен маньовър, двете подводници бяха изложени на голяма опасност от сблъскване.

Мак нареди „Лапон“ да се промъкне встрани и отзад на руската подводница, докато хората му седяха и търсеха отговорите на цяла планина от въпроси. И отново започна играта на отгатване, като се опитваше да се постави на мястото на съветския капитан, и се чудеше какво би сторил той и кога. Имаше чувството, че решава много голяма, много трудна кръстословица. Един отговор водеше до няколко други. Едно празно квадратче създаваше няколко възможности за грешка. Екипажът на „Лапон“ не можеше да прави нищо, освен да събира информация. Хидроакустиците започнаха да се вслушват за недостатъци в конструкцията на руската подводница, за всяко нещо, което би им помогнало да я „виждат“, докато маневрира.

Стандартният хидролокатор просто не вършеше работа. Руската подводница беше прекалено тиха. Но „Лапон“ не разчиташе само на стандартен хидролокатор. Мак беше вмъкнал на борда нещо, което му даваше предимство, един експериментален хидролокатор, разработен да се възползва от някои открития, направени през 1967 и 1968 г. от подводницата „Рей“ на Келн, докато следеше многоцелева подводница от клас „Ноември“ из Средиземно море, а след това друга от клас „Чарли“ из Северния Атлантик. Устройството подобряваше начина, по който стандартните хидролокатори регистрираха шумовите нива в океана. Настрои се на определени тонове от руската подводница, почти като тези от бутилка, когато някой духа над гърлото ѝ. След доста проби и грешки екипажът на „Лапон“ установи, че една конкретна честота се мени при всеки завой на подводницата. При завой наляво тонът ставаше малко по-висок. Отдалечеше ли се, тонът се понижаваше. Бързата му промяна значеше, че бързо сменя курса.

Мястото, от което „Лапон“ не можеше да я следи, беше точно отзад. За разлика от останалите съветски подводници, които произвеждаха лесен за следене гръмовен шум от винтовете си, „Янки“ беше достатъчно тиха и практически невидима. Разбира се, вероятно тя би могла да се изплъзне дори и от допълнителния хидролокатор на „Лапон“, ако не съществуваше една конструктивна неизправност. От лявата страна машините на подводницата вдигаха повече шум, отколкото във всяка друга нейна част. Отсега нататък „Лапон“ щеше да следи точно този машинен шум. Ако се засилеше, Мак щеше да знае, че подводницата прави ляв завой. Ако пък изчезне, вероятно е завила надясно.

В края на краищата се оказа, че най-добрата позиция е малко встрани от кърмата на руската подводница, в двете посоки, като лявата се оказа малко по-шумна. Оттам новият хидролокатор долавяше силни тонове, а стандартният регистрираше шума от парата, който вдигаха турбините, както и щракането от винтовете при всеки оборот. Чрез отброяването на тези щракания и записване на броя на оборотите Мак и екипажът му определяха скоростта на руската подводница.

Всичко това отне четири-пет дни – повече, отколкото и най-дългите досега опити за следене на шумните съветски „Хотел“, „Ехо“ и „Ноември“ или „кокошките“. Но Мак нямаше да спре. Напротив, щеше да продължи следенето и да открие системата. Методът на пробите и грешките продължи няколко дежурства, като Мак и инженер-механикът трябваше да обучават всяка следваща вахта за откритията през изминалите дванадесет часа.

Мак беше решил вече да не изпуска руската „Янки“, особено като осъзна, че се е насочила към американския атлантически бряг. Отново престана да спи, макар да си позволяваше петнадесетминутна дрямка на шурвала – трик, научен в колежа от една статия в „Рийдърс дайджест“.

Няколко дни по-късно „Лапон“ продължаваше да следи руската подводница. Мак започна да нанася на картата оперативната ѝ зона – може би най-съществената информация, която можеше да занесе у дома. Руснаците бяха се установили в квадрат от около 20 000 квадратни мили. Движеха се напред-назад, като оставаха на 1500 до 2000 мили от Съединените щати.

До момента ВМС бяха убедени, че Съветският съюз ще изпраща този тип подводница до 700 мили от бреговете на САЩ. Но откритието на Мак помогна на военноморското разузнаване да

определи, че новите ракети SSN-6 в подводниците „Янки“ всъщност имат диапазон от 1200-1300 мили.

Ако „Лапон“ не беше проследила руската подводница толкова далеч, за Съединените щати щеше да е трудно да следят новата съветска ядрена заплаха, независимо че тя обикаляше в определено каре. Щяха да я търсят 800 мили по-близо до брега.

Сега Мак очерта на картата точния курс на подводницата. Избирайки си даден район, тя започваше да обикаля из него със скорост 6 възла, преди да ускори към друг район с 12-16 възла. След това отново забавяше. На всеки 90 минути почти на секундата менеше курса. Понякога с 60 градуса, понякога с много повече.

По няколко пъти през деня руската подводница се изкачваше на комуникационна дълбочина, вероятно за да получава радиосообщения, и всяка нощ точно в полунощ се издигаше на перископна дълбочина, за да се проветрява. Между десет и шестнадесет пъти се обръщаше на 180 градуса, за да прочиства хидролокаторите си и да слуша дали някой не я следва. При всеки неин завой „Лапон“ също завиваше, за да остава отзад и отстрани, където се криеше в собствения шум на руснаците. (Американските подводничари също редовно прочистват хидролокаторите си по време на операция, но не го правят по график. Деликатният въпрос за момента на тези маневри се решаваше от чифт зарове, държани в контролната зала на „Лапон“ точно за тази цел.)

Веднъж дневно руската подводница скачаше напред с необуздан, скоростен ход, който екипажът на „Лапон“ наричаше „Янки дудъл“,* защото наподобяваше криволиците в нечия тетрадка. Руската подводница правеше кръгови движения натам-насам, докато застанеше на 180 градуса от началното място. Измествайки се надясно, пак се обръщаше на 180 градуса, после още веднъж на 180, а след това на 90, последвано от 270 градуса, и накрая завършваше с още две обръщания на 90 градуса.

Първият комплект завой, изглежда, беше предвиден да улови движещ се наблизо натрапник, а вторият – да засече подводници, които следят отдалеч. Всичко това обикновено се извършваше с висока скорост, понякога по два пъти едно след друго. Целият процес отнемаше около час.

Ако хидролокаторът на руснаците беше по-добър, манюврът можеше и да успее. Но те, изглежда, бяха допуснали важна грешка. „Лапон“ можеше да долови завоя и да се махне от пътя дълго преди те да я чуят. Всъщност хидроакустиците на „Лапон“

* Doodle – драсканици (англ.). – Б. пр.

установиха, че техният хидролокатор, изглежда, има два пъти по-голям обхват от този на съветската подводница. Нормално можеха да забележат кораб от 20 000 метра. Но руската „Янки“ трябваше да мине около 10 000 метра от кораба, преди да реагира.

Когато следенето се превърна в рутина, Мак най-после се отказа от стоящата дрямка. Всъщност отиде в каютата си, за да легне и спи. Никога не пропусна промяна на курса или пък маневра от тип „Янки дудъл“. Но именно при едно такова спане Мак допусна най-голямата грешка в кариерата си. Готвачът го разбуди по съвет на един младши офицер, решил, че Мак по-скоро би се отказал от съня си, но не и от нощната закуска с боровинкови понички. Уплашен, Мак изревал, готвачът побягнал, а кифлите и кафето изпадали. В този момент Мак се лиши от най-хубавото нещо, което може да се предложи на капитан на подводница: любимите му боровинкови понички, разрязани и накиснати в масло. Вече никой нямаше да посмее да му ги носи, нито тогава, нито след като третата седмица от началото на следенето отстъпи на четвъртата, нито пък и през нечуваната досега пета седмица.

Вече тримата редуващи се вахтени офицери на „Лапон“ установиха, че са влезли в синхрон с руските си колеги. Дори всеки от американците можеше да разпознае съветския си „партньор“ по леките стилистични различия в маневрите за промяна на курса. Дадоха имена на руснаците – най-запомнящите се бяха Терънс Грозни и Дивия Уили – и започнаха да се обзалагат колко добре могат да предскажат следващия ход на руската подводница. Тиндал печелеше най-много. Екипът хидроакустици също се включи в залозите, като тълкуваше звуците, които долавяше от вътрешността на подводницата. Шумовете от действията на екипажа, работещите помпи и други предизвикваха груби шеги, най-често от клозетен характер. Късите удари най-често се отчитаха като тръшка-не на капак на тоалетна чиния и всеки път, когато хидроакустиците на „Лапон“ чуеха съскане на пара в слушалките, което би могло да означава продухване на санитарните резервоари, докладваха съвсем формално:

— До бойната рубка от хидроакустика. Току-що ни оцапах с лайна.

Всеки в екипажа, до най-младшия моряк и най-низшия готвач, вземаше участие. Мак им позволяваше да се редуват и сами да нанасят на картата всяка точка от курса. Това главозамайваше младите. Извършваха ненадминато по продължителност следене на най-важните съдове, изпратени в открито море от Съветите, и

участваха в целия процес. Вълнението се предаваше и на брега. Мак бе научил достатъчно добре навигацията на руския капитан и можеше да предугада кога ще се спуснат надълбоко и използваше тези моменти, за да вдигне „Лапон“ на перископна дълбочина, за да изпрати бързо съобщение до самолетите „Орион Р-3“ над патрулния район на руската подводница.

Всичко вървеше добре, докато един от самолетите за малко не приключи играта. Пилотът трябва да е слязъл повече от необходимото, защото когато руската подводница се показа на перископна дълбочина, екипажът ѝ забеляза самолета и се потопи незабавно. Самолетът се махна. Хората на „Лапон“ слушаха цялата драма, без подводницата им да е засечена. Установиха, че макар и да бяха забелязали самолета, руснаците не знаеха, че някой ги следи и във водата, а не само по въздух. Това, изглежда, беше така, докато някой във Вашингтон не допусна сериозна грешка.

Слуховете из ВМС говорят, че някакъв адмирал от военноморската авиация предал на един вестник информация, която можела да застраши мисията. От информацията не ставаше ясно, че именно „Лапон“ следи руснаците, нито че съветска подводница с балистични ракети в този момент плава на около 1500-2000 морски мили от Съединените щати. Но на 9 октомври 1969 г. вестник „Ню Йорк Таймс“ пусна статия на първа страница, озаглавена: „Новите съветски подводници са по-шумни от очакваното“.

Който и да е пуснал информацията, или не е знаел за откритията на „Лапон“, или ги е преиначил, защото съобщеното от вестника беше далеч по-окуражаващо от истината. Мак бе установил, че „Янки“ са най-тихите подводници, които руснаците са пускали в открито море, независимо че американските бяха още по-тихи.

За тази статия трябва да се е чуло в Съветските ВМС и при командира на подводницата. Или пък внезапно руският капитан е придобил способността на гадател. Само часове след публикуването на статията, няколко секунди след среднощното издигане до комуникационна дълбочина, изостави всички схеми на движение. Всъщност пощуря. Направи внезапен завой на 180 градуса и се втурна с рев назад с пълна скорост от 20 възла, почти направо срещу „Лапон“. По нищо не приличаше на пресметнатите завой на маневрите „Янки дудъл“. Нито пък наподобяваше спокойната рутина при обичайните бавни завой за почистване на локаторите.

Това беше отчаяно действие, опит с всички средства от страна на руснаците да разберат дали не ги следи някой. То представля-

ваше върховната игра на нерви. Американските подводничари го наричаха „Откачения Иван“.

Руската подводница изникна през водата, а образът ѝ изпълни екраните в контролния пост на „Лапон“. Шумът от устрема ѝ пишцеше в ушите на хидроакустиците. Звукът наподобяваше този на товарен влак през тунел: „Трака-трак...“

— Копелето иде – измърмори някой в контролния пост. Хората застанаха нащрек, макар да знаеха, че са 91 метра под руската подводница, която премина слепешката отляво. Всички доловиха иронията в опита на руската подводница, която в шумното си бягство беше пропуснала възможността да открие „Лапон“. Руската подводница продължи търсенето, като се въртеше в кръг с часове, но Мак парираше със собствени убягващи маневри, изпълнени от екипаж, останал по местата си през цялата драма. Мак отказа да прекрати гонката. Вместо това изчака руската „Янки“ да се успокои. След това продължи мисията.

На 13 октомври, почти месец след началото на следенето, адмирал Чейд изпрати свръхсекретно съобщение до „Лапон“: „АДМИРАЛ МУРЪР ЗАЯВЯВА, ЧЕ МИНИСТЪРЪТ НА ОТБРАНАТА И ВСИЧКИ ВЪВ ВАШИНГТОН НАБЛЮДАВАТ ОПЕРАЦИЯТА С ОСОБЕН ИНТЕРЕС И ОТБЕЛЯЗВА С ГОЛЯМО УДОВОЛСТВИЕ И ГОРДОСТ ПРЕВЪЗХОДНИТЕ ДЕЙСТВИЯ НА ЕКИПАЖА. СПОДЕЛЯМ МНЕНИЕТО МУ“.

„Лапон“ продължи да следи през останалата част от патрула на руската подводница, а после я изпрати малко и по почти правия курс на руснаците към дома. Нямаше повече „Янки дудъл“, нито „Лудия Иван“. Подводницата плава до стеснението между Гренландия, Исландия и Великобритания, където „Лапон“ я изостави на 9 ноември.

„Лапон“ беше следил онази „Янки“ в продължение на смайващите 48 дни.

Томи Кокс отново изпита порив да пише, този път „Балада за Мак Белия“:

*Белия е в бойната рубка,
Трудна работа му предстои,
но на борда всеки знае,
че ако играта се сговни,
той на сляпа баба ще играе
и като мокра връв ще се изхързули.*

Думите на Кокс попадаха точно в целта. Играта наистина представляваше сляпа баба, далеч по-опасна от обикновените опе-

рации по криене и шпиониране. Успехът на Мак отбеляза началото на нова мисия за подводните сили. Оттук нататък флотата щеше да насочи вниманието си към следенето на съветските подводници с балистични ракети в открито море. Изведнъж американските многоцелеви подводници се превърнаха в жизненоважни участници в стратегическата ядрена отбрана на страната. И те щяха да поведат най-големия лов в историята на мореплаването. Сега, докато водеше „Лапон“ обратно към Норфолк, Мак се къпеше в славата, която най-после дойде при него. Радиоканалите преливаха от поздравителни съобщения.

След няколко месеца „Лапон“ щеше да получи най-високата награда, давана на подводница – президентската благодарност. Мак Белия получи медал за отлична служба, най-високата почит, която ВМС оказваха на своите офицери в мирно време.

Но едно от съобщенията, изпратени още докато „Лапон“ плаваше към дома, радваше Мак повече от всички други награди. То не беше адресирано до него или екипажа му. Изпратено бе до всички подводници, изпълняващи операции в Атлантика: „Освободете пътя. Белия се връща.“

Когато Мак чу това, удари юмрук в дланта си, поклати глава и каза:

— Изяжте се от яд, сукалчета. Белия се връща.

7. ЕТО Я...

Мак Белия беше поставил новите стандарти, каквито останалите командири горяха от желание да стигнат – и дори да ги надминат. Преследването на съветските ракетноосни подводници бързо се превръщаше в най-важната задача на ВМС, въпреки че не всички мъже, които провеждаха този опасен лов, имаха ловкостта на Мак или пък късмета му.

Най-малко две подводници накараха САЩ да застанат в бойна готовност за ядрена война, когато съобщиха, че руснаците, които преследват, са отворили ракетните си люкове и, изглежда, са готови за стрелба. Наистина американските подводници бързо съобщиха отново по радиото, че руснаците просто се упражняват.

Няколко месеца след подвига на „Лапон“ се случиха и сблъсквания между американски и съветски подводници – инциденти, които застрашиха американско-съветските опити за помирение.

Когато американската подводница „Гато“ (SSN-615) се удари в една съветска ракетоносна подводница от клас „Хотел“ през месец ноември 1969 г., Сергей Георгиевич Горшков, дългогодишният командващ съветските ВМС, изпрати бойни кораби в Баренцово море, за да търсят натрапника. Надяваше се да намери доказателство, че „Гато“ е потънала. Горшков не беше кръвожаден човек, но сблъсъкът дойде само два дни преди насрочените преговори за контрол над оръжията в Хелзинки, Финландия. Адмиралът беше шокиран от факта, че президентът Ричард Никсън и неговият съветник по националната сигурност Хенри Кисинджър предлагат мирни преговори, сякаш става въпрос за най-обикновено ръкуване, а позволяват на подводниците си да влизат в съветски води.

Доказателствата за стоманения труп на „Гато“ биха дали на Горшков възможност да отговори със страхотно ръкостискане. Но корабите му така и не намериха подводницата, която беше избягала оттам с готови за стрелба оръжия. По заповед на командването на Атлантическия флот командирът на „Гато“ изготви фалшиви доклади за мисията, от които се виждаше, че подводницата му е прекратила патрула два дни преди инцидента.

Разминавания на косъм, особено онези, които за малко не предизвикваха сериозни инциденти, почти винаги биваха премълчавани, когато офицерите от разузнаването на ВМС информираха Никсън и помощниците му. Така върху подводните сили не се оказваше натиск да ограничат нахалните си операции дори след още два малки сблъсъка през 1970 г. в Баренцово и в Средиземно море.

През същата година обаче имаше и един трети инцидент, толкова жесток и сериозен, че ВМС нямаха избор и трябваше незабавно да информират висшите служители в Пентагона и Никсън.

Случи се в края на месец юни. Подводницата „Таутог“ (SSN-639) плавала към води с интензивен съветски трафик извън Петропавловск, голямата база за ракетоносни подводници на полуостров Камчатка в Северния Тихи океан. Винаги спокойният тридесет и девет годишен капитан Бюъл Г. Балдерстън бе превъзмогнал детския паралич и израснал до 195 см. Този ръст му бе позволил да влезе в националния отбор по плуване и бягане. Изучавал беше пустинните скорпиони в университета в Небраска, а след това се записал във ВМС по време на Корейската война, където му възложили да отговаря за обезвреждането на 70 килограма неизбухнали боеприпаси, останали от Втората световна война.

В крайна сметка се преместил на дизелова подводница, защото двамата с жена му Айрин смятали, че работата е по-безопасна. Замислял се беше след това да изостави мръсния притеснен живот на дизелов подводничар, за да учи медицина, но преди да кандидатства в медицински институт, Рикоувър го изтегли при ядрените подводници. Балдерстън реши, че това е някакъв знак и може би съдбата му е да остане в подводниците. Вярваше в това дори след като илюзиите му за безопасност бяха разбити от загубата на „Скорпион“. Той работел като инженер-механик по време на построяването ѝ и след като тя изчезна, следователите, опитващи да разплетат загадката, често пъти го викаха от „Таутог“.

На подводницата Балдерстън беше известен освен всичко останало и с особеностите си. Този човек, който можеше да надвие на пиене на всеки един от екипажа си по време на спирките в разни пристанища, беше маниак на тема здраве. Пиеше „Санка“* вместо силното кафе, което поддържаше енергията на повечето от хората в екипажа, и изискваше подводницата му да бъде заредена с обилни количества счукани орехи – ядеше ги с всяко ястие освен закуската, защото били пълни с лецитин. Имаше и едно странно умение: можеше да повдига големите си сиви рунтави вежди една по една. Дясна или лява, без значение, можеха да изпълзят самостоятелно нагоре. Този талант използваше, за да си придава тежест. Когато членовете на екипажа объркваха отговорите по време на квалификационни изпити, едната му вежда започваше да левитира. Ако грешката биваше особено глупава, другата от тези велики вежди отскачаше нагоре. Един млад моряк особено се изнервяше от жеста и не можеше да предаде съобщение на командира си, без да заеква, ако Балдерстън пуснеше вежда нагоре.

За екипажа тези вежди бяха така паметни, както и изобретателността на Балдерстън по време на първата им съвместна операция през лятото на 1969 г. – мисия, спечелила на подводницата им прякора „Страшната Т“.

Изпратени бяха да следят изпитанията на нова съветска ракета от тип „Круз“ от началото до края. За разлика от балистичните ракети на подводниците „Янки“ ракетите „Круз“ криеха малка опасност за американските брегове. Но пък тези по-слаби оръжия можеха да разрушат голям американски самолетonosач от 250 морски мили разстояние, а самолетonosачите все още бяха едни от основните платформи за бомбардировките над Виетнам. Разбира се, откриваха подводници „Ехо II“ – всяка с по осем ракети „Круз“,

* Марка кафе без кофеин. – Б. пр.

които можеха да носят ядрени или конвенционални бойни глави, – следящи американски самолетноносачи около Югоизточна Азия. Ако руснаците се включеха директно в тази война, военноморското разузнаване трябваше да научи максимално много за ракетите и за подводниците, които ги носеха. И именно на Балдерстън се падна задачата да разбере колко ракети могат да изстрелят руснаците в бърза последователност, да прехване електронни импулси, които евентуално да укажат траекторията, и да улови комуникационни сигнали, които да помогнат при оценката на недостатъците. Също така щеше да опита да направи снимки на пусковете, за да могат аналитиците да измерят пламъците, докато ракетата лети към небето, и може би да разберат какво ракетно гориво използват руснаците.

Балдерстън безочливо прекара подводницата си през съветската хидролокационна мрежа точно под група съветски кораби и една подводница, като криеше „Таутог“ на 20 метра под повърхността. Повечето от времето върховете на антените на „Таутог“ и перископът едва пробиваха вълните. Малкото чашкоподобно око на перископа беше толкова ниско във водата, че всяка трета вълна го обливаше. Балдерстън започна да брои:

— Едно, две, отдолу; едно, две, отдолу; едно, две, отдолу...

Може би най-същественят трик от всичко беше да се поддържа 4800-тонната подводница на ниво, въпреки че постоянно поемаше вода и ставаше по-тежка. Подводниците поемат вода, за да охладят реакторите си, и обикновено помпите я изхвърлят обратно в океана, но помпите бяха прекалено шумни, за да се използват в близост до руснаците. Майкъл Дж. Кой, един от вахтените командири по потапянето и изплаването, трябваше някак си да поддържа перископа на Таутог на точно определената височина, без да използва помпите.

Това беше късаца нервите задача. Кой бе работил на „Таутог“ само три месеца и знаеше, че не е от любимците на Балдерстън. Капитанът се дразнеше от това, че Кой бе постъпил в подводните сили като почетна алтернатива на воюването във Виетнам точно толкова, колкото Кой се дразнеше от постоянните тиради на Балдерстън за предимствата на живота в армията. Но сега двамата се сработиха, след като капитанът използва едно изобретателно и смайващо нискотехнологично решение. Спомни си стар подводничарски трик и заповяда на всички свободни от вахта мъже да станат от койките си и да маршируват: най-напред към предната половина на подводницата, след това към машинното отделение, а

оттам към кърмата. С часове ходеха напред-назад, като живи противотежести, за да държат носа на подводницата нагоре и да може тя да плава. За Кой нямаше почивка дори за да иде до тоалетната. Вместо това, като дойде време да се регулира и плавучестта на самия Кой, капитанът му изпрати празна чаша за кафе.

В крайна сметка „Таутог“ наблюдава руснаците два дни – като улови цялото изпитание на ракетата отначало докрай. Балдерстън се прибра у дома с толкова много данни, че ВМС го наградиха с най-високите лични почести – Орден на доблестния легион. Сега, през лятото на 1970 г., когато Балдерстън направяваше „Таутог“ към Петропавловск, командирът и екипажът бяха убедени, че са способни на почти всичко. Едно от нещата в началото на списъка със задачите им беше да проследят подводница от клас „Ехо II“. Такова следене можеше да се окаже жизненоважно за опазването на американските самолетноносачи около Виетнам и представляваше една от най-важните задачи на подводниците в бойни условия.

За щастие именно „Ехо II“ се отрази на хидролокатора на „Таутог“ почти веднага, когато стигнаха съветски води. Нямаше как да я сбъркат – сонарът показваше отличителната за подводниците „Ехо“ двойка четирилопатъчни винтове. Подводницата се движеше на юг от Петропавловск и екипажът на „Таутог“ имаше предчувствие, че ще я следят през целия патрул.

Руската подводница беше шумна и изглеждаше лесна мишена, но всъщност лесно следене няма. Разчитайки на пасивен хидролокатор, хората от „Таутог“ разполагаха само със структуриран статичен шум (заглушеното бръмчене, смесено в статичните смущения представляваше единствената им „картина“ на съветската подводница), а трептящият осцилоскоп преобразуваше част от тези статични смущения в светлинен образ.

Помагаше и фактът, че съветският командир, изглежда, не вземаше никакви предпазни мерки срещу следене. Вместо това, докато „Таутог“ го следваше отзад, той се движеше с шумния двигател, като прекара пет часа в странен подводен танц, който подводничарите наричат „ъгли и висене“. Почти приличаше на някакъв подводен казачок. Подводничарите от двете страни изпълняваха този тремав танц в поредица от случайни осморки, резки завои и промени на дълбочината, предвидени за проверка на нещата, за откриване на шум от подводници и за да установят дали няма нещо не на място. Танцът не притежава агресивната ярост на „Лудия Иван“, но стъпките са бурни. И е невъзможно да се предвидят дейс-

твията на командир, който може да нареди подводницата да се спусне или да се изкачи, да завие наляво или надясно, просто както му се прииска.

Тригът в следенето на подводница при подобен танц е да изостанеш. Но на борда на „Таутог“ команда за изоставане не се чу. Всъщност с напредването на часовете танцът на съветската подводница започна да изглежда рутинен и Балдерстън и останалите оставиха постовете на заместниците си. Капитанът слезе в каютата си, за да поспи, което бе значително отклонение от миналогодишната мисия за изпитанията на ракетите, по време на която бе стоял буден на кормилото почти 48 часа.

На тази мисия „Таутог“ разполагаше с необичайно попълнение от двама старши хидроакустици вместо един. Но както се оказало, нито един от тях не беше в хидролокаторното помещение, когато командирът спеше. Единият бе определен за старши вахтен и контролираше един срочнослужещ в контролната зала. Другият бе извън дежурство. Така хидроакустиката оставаше под погледа на по-младшия хидроакустик първи клас Дейвид Т. Линдзи.

Преди мисията най-голямата претенция за слава на Линдзи беше случайната му снимка с Пат Никсън. Първата дама бе на посещение при ранени ветерани от Виетнам в една военна болница в Хонолулу. Линдзи се намираше там заради инцидент с мотоциклета си – свръхмощна машина, която с обич наричаше Бетси. Когато първата дама дошла при подводничаря, никой нямал куража да ѝ каже как се е наранил. И в местните вестници излезе снимка именно с тях двамата.

При инцидента Линдзи беше загубил към два сантиметра от петата си и на „Таутог“ го наричаха *Стъпка и половина*. Сега *Стъпка и половина* слушаше „Ехо“-то и предаваше информацията на руля, на който стоеше заместник-командирът на „Таутог“, придържайки се към определения от капитана маршрут. По курса си на дълбочина 35-60 метра и с умерена скорост от 12-13 възла, „Таутог“ се приближаваше опасно близо до руската подводница. Накрая заместникът изпрати човек да викне Балдерстън.

Той се появи в контролния пост с халат в тъмносино и червено и по чехли. Отиде право при палубния офицер Скот А. Ван Хофтън, извоювал си сред екипажа дребната слава на най-добрия навигатор и победител в бордовото съревнование по консумация на кока-кола. Ван Хофтън му разясни тактическата ситуация.

Междувременно Пол С. Уотърс, един от старшите

хидроакустици, се върна в отделението си, за да поеме операцията. Сложи си слушалките и започна да търси съветската подводница.

— Близо е, копелето – промърмори той малко преди да стане и да информира командира.

— Капитане, доколкото ми е известно, това е „Ехо II“. Наблизо е.

Балдерстън се извисяваше над ниския старши хидроакустик и го гледаше под известните си вежди. Докато двамата говореха, капитанът се настани в малък сгъваем стол зад стойката на перископа. С това си движение пое нещата в свои ръце. Не направи никакво драматично изказване. Не се налагаше да казва нищо.

Ван Хофтън остана палубен офицер и продължи да крещи заповеди, но всички знаеха, че всъщност те идват от Балдерстън. Той нямаше да напусне мостика нито за да се върне в каютата си, нито за да се преоблече. До него стоеше Майкъл Кой. Напълно отдаденият на ВМС капитан и определено невоенният Кой вече бяха сключили крехък мир. Кой се беше научил да се въздържа от изявленията, че няма намерение да остава във ВМС, а Балдерстън престана да хвали предимствата на военния живот. Освен това Кой беше и снабдител на подводницата и поддържаше витамините на мислещия за здравето си капитан, запасите от „Санка“ и достатъчно орехи, за да може тялото му да плава в лецитин.

Балдерстън заразглежда перископа. На двадесетсантиметровия му екран една-единствена електронна кехлибарена дъга представяше генерираното от хидролокатора изображение на „Ехо“-то. Обикновено на екрана трептяха десетина слаби дъги като компютърни изображения на шума, генериран от далечни кораби, земни масиви, дори китове. Но изображението от съветската подводница беше голямо и ярко и подскачаше напред-назад из екрана. Имаше само един възможен извод. „Ехо“-то се намира много, много близо.

— Ето я... идва. Ето я... отива си – коментираше командирът, като провлачваше изреченията за ефект, предназначен за всички, но и за него, докато наблюдаваше атлетичните упражнения на подводницата. Щеше да повтори коментара си след няколко минути и да го потреги.

Заместник-командирът стоеше отляво на Балдерстън и изучаваше навигационните карти. На два-три метра от него Ван Хофтън наведе близо двуметровата си снага над пулта за управление на оръжията, за да разгледа оръжейните компютри, които също следяха посоката на „Ехо“-то и скоростта и разстоянието ѝ от „Таутог“. В съседство с бойната рубка, в хидролокационното от-

деление хората се гълпяха рамо до рамо и продължаваха да следят руснаците.

Мозъците им отсяваха мекото ритмично „дшшш“ от винтовете на „Ехо“-то от останалия океански шум, който влизаше през слушалките. Но нищо от чутото или видяното на дисплея не им показваше дълбочината на другата подводница. Ето защо можеха единствено да слушат и да предполагат. На всеки няколко минути разстоянието между подводниците ставаше нула. В един момент хидроакустиците предположиха, че „Ехо“-то се е издигнало до повърхността, което означаваше, че тя е точно над „Таутог“. След това им се стори, че „Ехо“-то се спуска отново.

Всичко това можеше да е много по-лесно. „Таутог“ бе предвидена да получи ново устройство, разработено да измерва дълбочината на друга подводница чрез създадените от нея смущения във водата. Устройството представляваше четири хидролокатора, които трябваше да се монтират на стабилизатора на „Таутог“. Но в корабната работилница изоставаха с графика и подводницата напусна пристанището, а новата система остана в Пърл Харбър.

Един офицер измърмори колко жалко е, че не разполагат с тези хидрофони, а други предложиха да опитат да увеличат разстоянието между двете подводници. Точно в този момент изображението на екрана подскочи пак, този път силно.

— Ето я... – поде капитанът. Не успя да завърши думите си.

Изображението на осцилоскопа изчезна. В този миг хидроакустиците загубиха всички следи от „Ехо“-то. Никой не знаеше дали е завила наляво или надясно. Просто я нямаше.

Тогава тя обяви присъствието си по възможно най-лошия начин. Шестхилядитонната подводница блъсна с корема си стабилизатора на „Таутог“ така, че звукът наподобяваше сблъсък на две коли с шестдесет километра в час. С ужасно стържене винтовете на „Ехо“-то така започнаха да драскат по метала на „Таутог“, че трясъкът принуди старшия акустик Уотърс да захвърли слушалките.

„Таутог“ се обърна странично, накланяйки се почти на 30 градуса под натиска в посока назад и надолу. Хората опитваха да се задържат за перила и маси. Чаши за кафе, моливи, линийки, карти и гумички се разхвърчаха из контролната зала. Цялата столова се обля с компот от череша и мариновани подправки. Инструменти изскочиха от стенните шкафове и се посипаха по пода на машинното отделение. Линдзи *Стъпка и половина* падна по една стълба. В торпедната зала трима мъже, заспали сгушени при дългите зелени оръжия, отхвъркнаха от „леглата“ си, разположени върху праз-

ни поставки за торпеда. Около тях масивните оръжия изопнаха брезентовите връзки.

Един от тях скочи, за да затвори херметичните врати на торпедното отделение. Не погледна дали вътре има някой и не разбра, че току-що е заключил вътре Грег Грийли – осемнадесетгодишен новак, качил се на борда на „Таутог“ само три седмици преди началото на мисията. Мъжът знаеше само, че това отделение може да е сред първите, които ще се наводнят, и задачата му беше да го затвори. След това, както беше обучен, извърна гръб, без да погледне през малкия кръгъл илюминатор и да види изплашения Грийли. Щяха да изминат няколко минути, преди да се уверят, че трюмът е незасегнат, и преди някой да пусне Грийли.

Междувременно останалите офицери скочиха от койките си и затичаха от столовата и контролния пост, за да заемат предварително определените си постове при сблъсък. Кой пое пулта за спускане и изплаване и се зае да изравнява подводницата. Ван Хофтът даде последната си заповед като палубен офицер преди официално да предаде подводницата на капитана.

— Не включвай алармата.

Ужасно късно беше да опитват да пазят тишина и да избягват откриване, а също и толкова ненужно да обявяват сблъсък. Все пак съгласно процедурата екипажът тихо предаде тревогата за сблъсък от човек на човек и от отсек на отсек. Отсек след отсек хората докладваха обратно, че всяка част на „Таутог“ е по същество незасегната. Херметичните врати бяха отворени.

— Добре ги правят в Ингалс – каза накрая Уотърс, имайки предвид корабостроителницата в Мисисипи. Коментарът му бе записан на лентата, която се въртеше в хидролокационната кабина и записваше драмата.

Стъпка и половина успя да се върне обратно, хвана една слушалка и изкрещя:

— Мамицата ви, нищо не може да пробие НУ-80.

НУ-80 беше стоманата, от която бе направен корпусът на „Таутог“, наречена така, защото издържаше 36 300 кг океанско налягане на два и половина квадратни сантиметра.

След това двамата мъже се облегнаха назад и започнаха да слушат. Онова, което чуха и което се записваше на лентата, изглежда, потвърждаваше най-лошото. По звука можеше да се съди, че единият от винтовете на „Ехо“-то се бе откъртил и остана без никакво съпротивление, турбината му се въртеше бясно. Ако това бе така, руската подводница навярно щеше да потъне в

океана. На 600 метра дълбочина щеше да имплодира. Никой нямаше да оцелее.

Изведнъж мъжете чуха звуци като от прекъсващ двигател, последвани от трясъци, навярно от затръшнати херметични люкове на борда на „Ехо“-то. Накрая ехолокаторът долови нещо като пуканки, което Линдзи сметна за звука на разкъсваща се стомана.

След това океанът сякаш замлъкна, проникнат от непрекъснатите статични смущения в слушалките на хидроакустиците. Напрягаха се да доловят нещо, което би могло да означава отдалечаваща се подводница или пък изхвърляне на водата от баластните резервоари и излизане на повърхността. Но всичко – въртенето, тракането, пукането – бе спряло.

Някой в хидролокаторната кабина скочи и изключи записващото устройство. Лентата обикновено се движеше в непрекъснат кръг и ако не я бяха спрели, звуците от сблъсъка щяха да се заличат.

Шокирани, хидроакустиците продължаваха да търсят признаци, че руснаците са се съвзели. Тишината, изглежда, означаваше само едно: че деветдесет моряци потъваха безпомощни в мачкащите дълбини. Нямахше значение, че са съветски подводничари.

Няколко минути след сблъсъка Балдерстън даде заповед, след която „Таутог“ полетя в бягство. Никой не мислеше да изплава на повърхността дори и на перископна дълбочина. Всъщност това си беше морски вариант на сгазване с бягство. Екипажът на „Таутог“ нямаше да търси оцелели или пък разрушената подводница, както е нормалната процедура при сблъсък. Главната заповед на Балдерстън беше да избягват срещи с руснаците.

„Таутог“ се насочи право на изток, като плаваше само с 12 възла в час и наклонена най-малко с 10 градуса наляво. Всеки път, когато Балдерстън опитваше да ускори подводницата, тя се навеждаше повече. Една след друга металните плочи, заварени към бойната рубка на „Таутог“ се откъсваха от напора на водата. Всяка от тях удряше по корпуса на подводницата с резониращ трясък. Екипажът започна да залага за това каква част от бойната рубка ще оцелее, докато се върнат в Пърл Харбър.

В контролната зала се процеждаше вода през пробива от винта на „Ехо“-то, но щяха да минат часове, преди „Таутог“ да изплава на повърхността, часове, преди малък екип офицери да може под прикритието на нощта да проучи пораженията отвън.

Хората тичаха наоколо и опитваха да оправят резултатите от сблъсъка. Захарницата изглеждаше сякаш избухнала, когато ка-

питанът и офицерите му се събраха в каюткомпанията, за да разберат какво става. Скот Лайдиг, един от шпионите на „Таутог“, поздрави офицерите, които влизаха. Лайдиг беше от морската пехота на САЩ. Изпратили го бяха да работи с Групата за сигурност на ВМС, която реши, че свободното владение на руски език му позволява да се качи на подводница. Все пак той знаеше, че не може да предложи помощ при сблъсък, и затова направи възможно най-доброто. Махаше се от пътя на всички, като се вмъкна в каюткомпанията, за да изчака края на приключението.

— Не знам как го правите – каза той. – Седите си посред най-празното място и се оставяте някой да ви прегази.

— Господи, надявам се, че това не е разляло чашката ти с кафе – отговори Балдерстън.

Лайдиг беше ветеран от два тура във Виетнам и на „Таутог“ се славеше с умения си да разказва истории. Сега, изглежда, двамата с Балдерстън опитваха да отклонят мислите на другите офицери, поне за малко.

Балдерстън го попита дали някога е изпитвал страх, истински страх. Това беше знакът за Лайдиг. Той се впусна в смразяваща история за времето, когато водил взвод след един снайперист, обстрелващ американците от някакво оризище. Когато били изненадани от втори стрелец, Лайдиг потърсил единствения наличен заслон – едно мършаво дръвче. Докато се притискал в него, залп куршуми смъкнал раницата от гърба му.

Офицерите слушаха, а ръцете им все още трепереха от сблъсъка. Решиха, че колкото и зле да са, Лайдиг е бил в по-лоша ситуация. Той каза, че не е съвсем сигурен. Хората заключиха, че вероятно е по-добре да се занимават с неща, които познават. С това насочиха вниманието си към важните задачи.

Повече от два часа опитваха да пресъздадат инцидента и стигнаха до един извод. „Таутог“ е трябвало да се движи на друга дълбочина. Никой не говореше какво може да е станало със съветската подводница или нейния екипаж.

За първи път офицерите виждаха Балдерстън почти смирен. В един момент той само поклати глава с думите:

— Вие се грижете за това, което може да се оправи – безопасността на кораба, безопасността на екипажа и, разбира се, да останем незабелязани...

Балдерстън не довърши. Не се налагаше. Хората му разбираха какво иска да каже. Щяха да кажат и те какво мислят, но едва след няколко часа. Не и докато „Таутог“ не изплава на повърхност-

та и офицерите не оценят пораженията. Не и докато не се убедят, че подводницата може да се добере до Пърл Харбър.

— Е, край на кариерата ми – каза Балдерстън най-накрая. – Мога да забравя за звездите.

Загубил беше шанса си да стане адмирал.

Когато се отдалечиха на 150-200 мили от Съветския съюз, Балдерстън даде заповед за изплаване. Няколко офицери излязоха през предния люк в тъмното. Не можеха да поемат по обичайния път през бойната рубка и на мостика. Люкът за мостика беше счупен и бойната рубка наводнена.

Когато офицерите се изкачиха на палубата, откриха, че стабилизаторът им е подбит назад. Сякаш масивната конструкция беше направена от картон. Едно голямо като юмрук парче от винта на „Ехо“-то беше се забило в горния люк на рубката, огънат и набит в корпуса. Един от двата перископа беше безнадеждно огънат. Повечето от мачтите за антените и електронните устройства на „Таутог“ бяха затиснати в повредената рубка и безполезни. Нямаше да е лесно да се изпрати съобщение до дома, но пък определено трябваше да се съобщи на командването на Тихоокеанския флот какво е станало.

Екипажът опъна една собственооръчно изработена антена – парче тел – по повърхността на подводницата. След това изпрати-ха лошата новина: имаше сериозен сблъсък, участваше съветска подводница и „Таутог“ прекратява операцията си два месеца порано.

Командването на брега изпрати отговор: „Таутог“ да подминава всички по-близки пристанища и да се върне в Пърл Харбър. По-късно инструкциите щяха да станат по-подробни. Подводницата трябваше да остане далеч от пристанището до настъпването на нощта. След това да влезе тихомълком с угасени светлини.

По време на обратния път Балдерстън заповяда на екипажа да се събира на смени в столовата. Макар и да не трябваше да им се напомня, той им казваше, че всяко обсъждане на сблъсъка извън официалното следствие е категорично забранено.

Пристигането на „Таутог“ в Пърл Харбър е записано късно вечерта на 1 юли. Вкарана е в сух док и върху стабилизатора е метнато огромно платнище. Никой неупълномощен не можеше да види повредата, дори екипажът. Хората трябваше да останат на борда още двадесет и четири часа, докато повредата бъде добре прикрита и подпишат официални клетви за пазене на тайна. Един от хората се опитал да запази парче от трюма на руската подвод-

ница „Ехо“ за сувенир, криейки го в шкаф на борда, зад някакви почистващи течности и алкохол. Няколко месеца по-късно го открили и служителите от сигурността настояли да предаде парчето.

Контраадмирал Уолтър Смол, командващ подводните сили в Тихия океан, посрещна „Таутог“ на кея и бе сред първите, научили подробностите. Информираха и адмирал Мурър, когото току-що бяха произвели от командващ военноморските операции в председател на Съвместното командване. Или Мурър, или някой от висшите служители от разузнаването от Пентагона занесе лошата новина на Мелвин Леърд, секретар по въпросите на отбраната при Никсън. Докладите бяха представени устно. Никой не искаше да оставя следи на документ.

Леърд информира Никсън, като му обяснил за сблъсъка и за вероятността съветската подводница да е потънала. Леърд си спомня, че Никсън не реагира.

Ясно беше, че Съединените щати няма да кажат на Съветския съюз за необозначения подводен гроб, за който официалните лица смятаха, че е само на петдесет мили от бреговете на полуостров Камчатка. Предвид секретността около всички подводни операции Белият дом нямаше да обяви, че две ядрени подводници, и двете с ядрени оръжия, са имали бурна, може би фатална среща. А и руснаците претърпяваха толкова много аварии в открито море, та Никсън и съветниците му решиха, че ще хвърлят вината и за тази загубена подводница върху скапаната си технология.

Свикаха следствена комисия, макар почти всички да бяха сигурни, че съветската подводница е загубена. Смол, Мурър и Леърд твърдят, че си спомнят да им е казано, че „Ехо“-то е потънала. Други бивши офицери от ВМС, включително чулите лентите от хидролокаторите, смятат, че това заключение се основава в значителна степен на записаните ужасяващи звуци. Но според официалните лица без по-конкретни сведения не би могло в официалните регистри на ВМС да се запише, че има потънала съветска подводница.

Не много след инцидента Джеймс Бродли изтичал до Пърл Харбър, за да опита да определи причината. Според всички преценки командирът на „Ехо“-то просто е направил внезапна маневра, довела до нещастieto. Това пък от своя страна пораждаше друг въпрос. Бродли разбираше, че американските капитани ще трябва да променят тактиката си. В момента имаше прекалено голяма опасност две подводници да се блъснат челно с голяма скорост. В такъв случай и двете биха загинали.

Ето защо Бродли написа нови правила за обучение, като с едното институционализира един любим метод в стил Мак Белия: подводниците да следят врага малко вдясно или вляво от него. Така американците щяха да имат повече място за маневри и пак ще могат да се крият в шумовата следа на преследваната подводница. Имаше обаче и друго правило, напълно в разрез със стила на Белия: сега подводниците щяха да опитват да следят от по-безопасно разстояние.

Бродли не винеше Балдерстън за инцидента, а той, тъй като беше време да напусне „Таутог“, стана командир на дивизион от четири подводници, включващ и нея. Балдерстън запази правото да достигне до чин адмирал. Но това никога не се случи. Пенсионира се след седем години и стана баптистки свещеник. С отслабено здраве от детския паралич, той почина през 1984 г. Никога не каза на жена си и на децата си за сблъсъка.

Мълчанието на Балдерстън беше нещо типично. Заклети да пазят тайна, подводничарите не можеха да търсят онова успокоение, което повечето мъже получават от съпругите си и децата си, когато нещо се обърка в работата.

— Нямахте право да разказва – обяснява Айрин Л. Балдерстън, – а и аз никога не бих си позволила да го разпитвам или да измъквам каквото и да е от него.

Изглежда, единствените разговори за този инцидент протичаха сред екипажа на „Таутог“, който предаваше историята на новите членове при постъпването на борда. Нашепваха си за онова, което е смачкало огънатия им стабилизатор, и хидроакустиците си предаваха скрито нелегално копие на записа – лентите от хидролокатора при сблъсъка. Извън подводницата тези записи се пускаха в школите за хидроакустици като анонимен пример за потъваща съветска подводница. След това две десетилетия по-късно въпросът за съдбата на руската подводница изненадващо изскочи на преден план.

След разпадането на Съветския съюз Борис Багдасарян, бивш командир на съветска подводница, заяви, че е бил капитан на „Ехо II“, сблъскала се с „Таутог“ и че си е съвсем жив. Тъй като съвсем малко хора в Съветския съюз или Съединените щати знаеха, че правителствата им са крили този ужасен инцидент толкова време, думите му не привлякоха особено внимание. Но разказът на Багдасарян се поддържаеше от висшите офицери в руските ВМС и съвпаднаше с много от подробностите, предоставени от членовете на екипажа на „Таутог“, независимо от малките несъответствия.

Седнал в апартамента си в Москва с цигара в ръката, Багдасарян със слабата си фигура и посивяваща коса приличаше повече на застаряващ професор, а не на съветски морски капитан. Но е бил командир над десет години, преди да поведе подводницата от клас „Ехо II“, която руснаците наричаха „Черната Лиля“ на тридневно учебно плаване през юни 1970 г.

Багдасарян беше преживял експериментите от зората на съветските дизелови подводници, оставайки тридесет дни под вода на една от тези, които американците наричаха „Уиски“, независимо от конструктивен недостатък, позволяващ отработените газове да се връщат в подводницата през шнорхела. Към края на месеца екипажът бил така натровен, че краката и дланите на хората отекли почти два пъти повече от нормалното.

Не е чудно, че Багдасарян имаше толкова добре развито чувство за политически цинизъм и желал да говори. Особено презираше „замполитите“, политическите офицери, назначавани на всяка подводница. Официално те трябвало да поддържат екипажите верни на комунизма, но Багдасарян ги смяташе за пияници, нахалници и негодни за нищо досадници и не го криеше от тях. Дори се разкрещял на един: „За два месеца си свършил толкова работа на тази подводница, колкото един куфар“ – когато онзи го обвинил, че слуша „упадъчна музика“, след като пуснал касета на нов поп-певец, за да вдъхнови хората си.

Багдасарян не се боеше и от американците. По думите му веднъж „нападал“ американския боен кораб „Ню Джърси“, като го следял по курса му с пълна пара към залива Тонкин във Виетнам. Можел е да го потопи, стига да му заповядат. Също така е влизал в американски води в опит да следи американска подводница с баллистични ракети, която излязла от Гуам, като по-късно подправил доклада от патрула, както постъпваха и някои американски командири. Не беше успявал да следи американска подводница повече от осемнадесет часа – жалък миг в сравнение с подвизите на Мак Белия, – но това стигаше, за да си спечели име на един от най-дръзките командири в Съветския флот.

И все пак през цялото това време беше останал суеверен и изгълнен със страхове от провал. Веднъж забавил тръгването, но не оставил екипажа си без талисмана – плъха Машка. За да печели време, казал на един адмирал, че месото в хладилника на подводницата било от 1939 г.

— Бягството на плъхове от борда е добре известен признак – казва Багдасарян. – Трябваше да забавим тръгването.

Но Черната Ли́ла нямала такъв късмет през онзи съдбоносен ден на 1970 г.

Багдасарян казва, че е водел „Черната Ли́ла“, обозначена като К-108, през редица упражнения и планирани завой във водата, досущ като криволиците, за които бяха предположили на „Таутог“. Рано сутринта на 24 юни подводницата му обикаляла в кръгове на дълбочина от 40 метра и с постоянна скорост от 5 възла.

Излязла на перископна височина, за да улови съобщения от брега. Потопила се отново на 40 метра и предприела завой надясно на 90 градуса. Идеята била да се упражни в проверка за звуци в областта, закривана от шума на собствените ѝ винтове – точно както си бяха помислили американците.

По думите на Багдасарян неговите хидроакустици чули звуци, които разпознали не като американска подводница, а като „имитатор на подводница“ – устройство за обучение, подобно на торпедо, и издаващо същите звуци, както следяща подводница. Четири минути по-късно загубили контакта. Две минути след това се сблъскали.

Случилото се след това в „Черната Ли́ла“ до голяма степен съвпадале с онова, което моряците от „Таутог“ казват, че са чули, и което са си представяли.

„Черната Ли́ла“ започнала да се навежда напред. Първо на 20 градуса, след това на 30. Подводницата започнала да излиза от контрол.

— Под нас имаше 2500 метра – казва Багдасарян. – Обявих тревога. Заповядах изхвърляне на баласта от носовата част. Никаква промяна. Започнахме да изхвърляме целия баласт. Пак нищо. Подводницата продължаваше да потъва. Дадох заповед за херметизиране на помещенията.

Отговорът – мълчание. Екипажът очевидно бил шокиран.

— Честно казано, в този момент започнах да се съмнявам, че ще успеем да изплаваме – казва Багдасарян.

Изкрещял на вцепенените си хора. Накрая започнали да се обаждат:

— Чувам съскане на въздух – обадил се хидроакустикът.

Сега командирът разбирал, че са се блъснали с друга подводница. Шумът от изпуснат въздух можеше да означава, че и друга подводница потъва заедно с тях или пък излиза на повърхността.

Главният инженер на Багдасарян, Володя Дибски, пропълзъл в контролния пост буквално като се влачел на ръце. Краката му

били парализирани от страх и шок. Инженерът продължил да дава заповеди в легнало положение.

Междувременно „Черната Ли́ла“ продължавала да потъва сякаш няколко минути. Багдасарян изкрещял онова, което сметнал, че ще бъде последната му заповед изобщо:

— Заден ход!

Това бил отчаян ход. Ако екипажът успеел да обърне хода на двигателите, подводницата е можело да се изтегли до повърхността. Но Багдасарян знаел, че при такова стръмно изплаване съединителят може да откаже.

„Черната Ли́ла“ започнала да трепери.

— Стрелката на дълбочинния индикатор потрепна и спря на около 70 метра, след това се върна на 50 метра, на 25. От тази дълбочина излетяхме като куршум – казва той. – Изведнъж изскочихме на повърхността като коркова тапа.

Добави, че след това те, мъжете от екипажа, „вдигнали надраница за двигателите“.

В момента, в който „Черната Ли́ла“ излязла на повърхността, хората отворили един люк. Слънцето греело. Не видели подводница никъде наоколо и със страх помислили, че с американската подводница се е случило най-лошото.

— Помислих си: „Потопах свой брат подводничар“ – казва Багдасарян. – Не е лесно, като осъзнаеш нещо такова.

Руснаците докладвали за инцидента на командването си, когато доловили звук от онова, което според Багдасарян била „Таутог“, напускаща сцената с 15 възла.

Той разказва, че подводницата увиснала назад и надясно само с един работещ винт. Десният вал бил безнадеждно огънат, а във външния корпус се виждала голяма дупка. Възможно е именно звуците от пропукващия се корпус да са създали ефекта, записан в хидроакустичната кабина на „Таутог“.

Но „Ехо“-то имат втори усилен вътрешен корпус. Американските подводничари се шегуваха, че руснаците използват такава конструкция, защото металургията им била просто съветска. Но може би точно този втори слой стомана е възпирал мачкащия океан и запазил хората на „Черната Ли́ла“ живи.

Дупката във външния корпус била толкова голяма, че в нея можел да влезе тролей с изправени пръти, казва Багдасарян.

— Да си призная, ако „Таутог“ се беше блъснала в нашата подводница с няколко метра по-близо до центъра, щяхме да завършим много зле. Тя се движеше с относително висока скорост.

И несъмнено щеше да разбие както външния, така и вътрешния ни корпус.

Според Багдасарян в пространството между външния и вътрешния корпус имало парчета от „Таутог“. Бил убеден, че от този удар бойната рубка на „Таутог“ е напълно откъсната. Както хората от „Таутог“, и членовете на екипажа на „Черната Лила“ опитали да си запазят трофеи от американската подводница, но парчетата сплав НУ-80 били конфискувани от КГБ. Само Багдасарян, който отказал да даде своето късче, все още има сувенир.

След това разказът на Багдасарян се отклонява от историята на екипажа на „Таутог“. Той твърди, че именно „Таутог“ е ударила „Черната Лила“, а не обратното. И още, че Съветите проследили „Таутог“ в посока към Япония. Казва също, че руското разузнаване съобщило, че като стигнала там, подводницата останала за дълъг ремонт. Но „Таутог“ не беше ходила в Япония – върна се директно в Пърл Харбър.

Когато Багдасарян се върнал в Съветския съюз, се изправил пред инквизиторски разпит. Казва, че ескадреният му командир му дал съвет:

— Не си изпускай нервите. Пролей няколко сълзи по прашните си обувки.

В служебната му характеристика било вписано строго мъмрене. Простъпката му означавала, че повече няма да му позволят да преподава във Военноморската академия. Вместо това подводницата му претърпяла ремонт и го изпратили да прекара два и половина месеца в криене до Сан Франциско. Багдасарян казва, че това било компенсация за неуспеха му – за да „измие вината с кръв“.

След сблъсъка сред съветските подводничари започнал да обикаля нов виц, въпреки че фактите в основата му били малко променени, защото никой не желаел да го хванат, че говори за секретен случай. При подобни ограничения не е чудно, че хуморът е малко пресилен.

Вицът бил: „Американска ядрена подводница се блъснала с айсберг в океана. Екипажът на айсберга не пострадал.“

След около шест месеца командирите на Багдасарян решили да снемат мъмренето. По някаква случайност то не било заличено от партийните документи дълги години и след време той вече искал да запази това своеобразно петно върху репутацията си.

Причината:

— Трудно е да намериш комунист, в чиято служебна харак-

теристика да е записано „Строго мъмрене от партията за сблъсък с американска ядрена подводница“.

По време на разговора Багдасарян се питаше на глас дали не би могъл да се срещне с командира Балдерстън, за да „пийнат и да помислят как да избягват подобни сблъсъци в бъдеще“. Като чу, че Балдерстън е починал, съветският командир изглеждаше опечален.

— Жалко за капитана – каза. – За него този инцидент май не е отминал леко.

8.

О, БОЖЕ, ОХОТСКО МОРЕ!

Часът беше 3,00 и Пентагонът изглеждаше почти тих. Официално Вашингтон щеше да закипи едва след няколко часа, когато слънцето напече асфалта, обикалящ като средновековен ров тринадесетте хектара площ, заемана от постройката.

Джеймс Бродли седеше зад този ров, дълбоко в дългите коридори с кремав цвят на четвъртия етаж на крило Е в Пентагона, съвсем сам зад три заключени врати в приличащия на апартамент кабинет. Наближаваше края на 1970 г, четвъртата за него като директор по подводните бойни действия във Военноморското разузнаване, и именно в тези ранни часове на утрото можеше да мечтае най-добре, потънал в тишината на офиса и в далечния океан навън.

Занимаваха го идеи, граничещи с фантастиката, планове за нова мисия на „Халибът“, която да разтърси разузнавателната общност по-силно дори и от снимките на съветската подводница „Голф“, която така силно възбуди въображението на президента Никсън и за нещастие на ВМС и ЦРУ.

Бродли искаше да изпрати „Халибът“ в сърцето на морето, което Съветският съюз смяташе за неприкосновено свое, за да търси плячка – жива, още дишаща, каквато американското разузнаване не беше опитвало да хване досега. Затваряйки очи за момент, почти виждаше целта си. Тя представляваше телефонен кабел, сноп жици, не по-дебел от петнадесет сантиметра.

Но пък какъв сноп жици! Бродли си представяше как този кабел тръгва от базата за ракетни подводници на Съветския съюз до Петропавловск, преминава по дъното на Охотско море и след това се свързва с дълги кабели, които водят към щаба на

Тихоокеанския флот във Владивосток, а оттам и до Москва. Ако снабдената с камера риба на „Халибът“ откриеше този кабел, ако екипажът ѝ може да се свърже към него, то тогава Съединените щати щяха да проникнат в светая светих на съветските тайни. Тук можеха да подслушват плановете и опасенията на съветските ръководители и да получават данни, каквито не можеше да осигури никои шпионин или дори най-новите разузнавателни спътници, прелитащи високо над Кремъл.

Брадли почти чуваше течачите по линията думи, освободените от пропагандни измишльотини технически анализи за възможностите и слабостите на съветските подводници, тактически плановете за патрулирането им край американските брегове, информация, която би улеснила следенето им. Ако се окажеше прав, може би американците дори щяха да се докопат и до оценките на самите руснаци за изпитателните полети на междуконтинентални балистични ракети и морско-базирани ракети на полуостров Камчатка и в Северния Тихи океан. Този кабел би могъл да отвори вратичката към замислите на самите съветски командващи.

Разбира се, руснаците вероятно щяха да гледат на влизането на „Халибът“ в Охотско море като на пиратски акт. Ако я открият, може да опитат да се качат на борда или да я унищожат и да предизвикат международен инцидент, който да прекрати деликатния танц за намаляването на напрежението.

Имаше и друг проблем, и то голям. Брадли нямаше доказателство, че кабелът изобщо съществува. А дори и да съществуваше, нямаше начин да се разбере къде точно лежи под заемащото 1582,5 квадратни километра Охотско море. Самият Брадли виждаше в какво смешно положение се намира. Как да представи тази идея пред Белия дом, военните, разузнаването и Държавния департамент, които би трябвало да дадат одобрение за такава опасна операция? Как да признае, че иска да изпрати „Халибът“ да търси нещо, за чието съществуване има само смътно предчувствие?

И все пак според него това си беше доста добро предчувствие. След всичките години наблюдение над руснаците се знаеше, че служителите от руското разузнаване настояваха за постоянни доклади от хората на терена и кодираха най-грижливо повечето от изпращаните по ефира комуникационни сигнали, за да попречат на прехващането им. Ако интуицията на Брадли не го лъжеше, съветските адмирални и генерални щяха да бъдат прекалено високомерни и нетърпеливи, за да чакат безбройните дешифровчици, и

без това претоварени от огромното количество работа. Висшите съветски офицери биха искали, биха настоявали за метод за незабавна и проста комуникация, а единственият прост и надежден начин за разговори беше по свързана с кабели телефонна система.

Всяка телефонна линия, която руснаците разполагат между сушата и базата за подводници в Петропавловск, би трябвало да преминава по дъното на Охотско море. В края на крайщата Петропавловск представляваше малко безлюдно пристанище от другата страна на това море, изолирано на полуостров Камчатка и почти скрито сред древни вулкани и непроходими брезови гори. Самото Охотско море беше почти празно с изключение на няколкото рибарски траулера и по някоя и друга подводница, заета с изпитания на ракети.

Руснаците със сигурност смятаха морето за безопасно, като се има предвид, че то бе сгушено между извития полуостров Камчатка и източния бряг на Съветския съюз така, както заливът Чесапийк се вписва в източното американско крайбрежие. Входният път за вражеските подводници или кораби водеше през тесни, плиткани канали, прорязващи сушата около контролираните от Съветския съюз Курилски острови. Тези канали можеха лесно да бъдат блокирани при опасност.

Но дори и да имаше кабел, къде точно се намираще? Къде сред всичките тези мили вода лежеше нишката, която не можеше да е по-широка от 15 см?

Брадли прочисти мислите си от диаграмите и картите, освободи се от официалните оценки, от срещите, паметните записки и инструктажи, които поглъщаха като в тресавище разузнавателната му работа във Вашингтон. Затвори очи и се пренесе към по-обикновени пътувания в по-обикновени времена, преди Студената война, преди Втората световна война, във водите от детството си.

Там откри отговор, измамно прост и също така достатъчно странен, за да е истина. Криеше се в спомените от Сейнт Луис от 30-те години, когато беше момче и за да избягат от летните жеги, се качи с майка си на корабче по река Мисисипи. В района, където Мисисипи се среща с Мисури, при Алтън, щата Илинойс, корабчетата плаваха с димящи комини през водата, оцветена в кафяво от тинята, и с километрични заливни тераси от двете страни, по които стърчаха некосени треви, сякаш нарисувани с буен замах от четката на художник, докато зеленото рязко отстъпи място на извисени сиви планини. Отгоре се рееха орли, а жеравите крачеха

важно по брега. Точно тази сцена пленяваше повечето от пътниците по реката – тя и оркестърът на корабчето, а и обстановката.

Но за едно момче пъгуването беше белязано и с други гледки. Малкият Бродли прекарваше времето с капитаните в рулевата рубка и оттам виждаше редица черно-бели знаци, разположени дискретно по брега. Повечето от тях обозначаваха разстояния и местонахождения. Но имаше и други, както си спомни сега, които гласяха: „Внимание, кабел. Не хвърляй котва.“ Тези знаци се слагаха, за да не би някой идиот да закачи и скъса с лодката си телефонен или електропроводен кабел в плитчините.

Бродли рязко отвори очи, осъзнавайки, че което е истина в Мисисипи, може да е истина и в Охотско море. Точно така можем да открием кабела, мислеше си той. Точно така може да започне една от най-смелите акции за телефонно пиратство през Студената война. „Халибът“ щеше да спипа жертвата си по знаците в някой самотен залив някъде из Съветския съюз, с надпис: „Внимание! Кабел.“

Разузнавателните операции във Вашингтон не се планираха така, но Бродли винаги беше имал богато въображение, понякога прекалено развинуто за сковаността на повечето военни. Той си беше мечтал за евентуално подслушване на кабел почти още от мига, в който пое контрола над „Халибът“. Заедно с хората си прекарваше часове в разговори за възможностите пред подводницата и за този митичен комуникационен кабел. Сканираха и разглеждаха карти на съветските морета и бази и скоро установиха, че три места са особено обещаващи, три места на картата, където съветските военноморски бази бяха разделени от Москва с километри вода: Балтийско море, Баренцово море и Охотско море.

От тях единствено Охотско море беше истински пусто. Покрито с лед девет месеца в годината, морето беше също толкова безрадостно и студено, колкото и Петропавловск, където ядрените подводници и ракетни арсенали стояха засекретени сред сгради, гниеши там повече от век. Съветските военноморски офицери живееха в мрачни жилища сред евтините панели, изградени между отбранителни укрытия и радарни инсталации.

Колкото повече се замисляше Бродли за Охотско море и за подводната база в Камчатка, толкова повече разбираше, че „Халибът“ трябва да иде там. Но през първите три, дори и четири години на управление на мисиите ѝ нямаше безопасна възможност хора да излязат от подводницата, да слязат до пясъчното дъно на деветдесет до сто и двадесет метра под повърхността и да

свържат подслушвателно устройство към кабела. Бродли трябваше да изчака технологичният напредък да настигне идеите му. И накрая това стана.

Паниката след загубата на „Трешър“, която бе накарала ВМС да вложат пари за подводни проучвания, същият тласък, родил променената „Халибът“, беше задействал и програма за нови методи за оцеляване на дълбочинните водолази. Старият приятел на Бродли, Джон Крейвън, беше контролирал голяма част от тази работа, докато се пенсионира от ВМС. Под негово ръководство възможността водолазите да работят надълбоко напредна с невероятни темпове.

Проблемът беше плашещ. Поддържащият живота въздух на повърхността можеше да убие водолазите в дълбокото. От около 90 метра надолу въздухът се сгъстява дотолкова, че само едно поемане в дробовите съдържа около десет пъти повече от повърхностното количество кислород и азот. При тези концентрации кислородът става отровен, а азотът действа като наркотик – азотна наркоза, – от която водолазите треперят.

Специално обучени водолази от ВМС и учени експериментираха нови рецепти за подводна атмосфера, в която голяма част от кислорода и целият азот се заменяха с хелий, който не е токсичен. При спускането надолу тези газове трябваше да се смесват постепенно съобразно нарастващата потребност на водолазите от кислород. След опитите с животни започнаха експерименти в подводните човешки обиталища, наречени морски лаборатории. Животът в тях, на 600 метра под водата до Ла Хола, Калифорния, беше опасен и лишен от удобства. В един момент тръбите отказаха и една от лабораториите се наклони, но четиримата водолази в нея оцеляха с новата газова смес.

Всичко вървеше добре, докато през 1969 г. една от лабораториите протече. Един водолаз загина, докато се опитвал да я поправи – точно от такава реклама ВМС нямаха нужда само година след загубата на „Скорпион“. Програмата за морските лаборатории бе изоставена безцеремонно и на страничния човек би се сторило, че ВМС напълно са я спрели. Но разработките продължаваха тихо и Бродли и Крейвън се готвеха да използват новата газова смес и новите методи за „наситено гмуркане“ в „Халибът“.

Подводницата се намираще в корабостроителницата в Меър Айлънд до Сан Франциско, където я оборудваха с преносима морска лаборатория – една камера под налягане за водолазите, където да се адаптират към водното налягане на дъното в Охотско море,

по което щяха да ходят, за да се закачат към съветския кабел. Но преди „Халибът“ да се промъкне на дъното на Охотско море, Брадли трябваше да спечели нужните на мисията финансови средства и политическа подкрепа.

Службата на Брадли продължаваше да действа като клирингова къща за всички шпионски операции с подводници. Той и хората му събираха списъци с желанията на висшите служители от Агенцията за национална сигурност, Пентагона и Белия дом. От Брадли се изискваше да измисли операцията, която да отговори на тези желания – следене на подводници, наблюдение на изпитания на ракети, събиране на електронни сигнали.* След това трябваше да лансира мисиите пред флотските командири, които си запазваха правото на последна дума дали и къде ще тръгнат подводниците им. Брадли вече беше пътувал дузина пъти до Пърл Харбър и Йокосука в Япония за разговори с командири на подводници и си беше спечелил тяхното уважение и доверие. Освен това те харесваха смелата идея за подслушването на кабела.

Лавирането из Вашингтон изискваше повече финес. Все пак Брадли знаеше как да ухажда чиновниците в този град, където информацията беше валута и се разпространяваше много ревниво според неясното определение за „ниво на достъп“. Тук силата се измерваше с успеха, а Брадли разменяше успех срещу одобрения, като опаковаше фактите в романтично замъглени дълбоководни чудеса. Разкрасяваше своите предложения с наследеното сладкодумие, с което неговият баща редеше чудни истории за вино, жени и морета.

Всъщност идеята на Брадли да търси съветски кабел беше вдъхновена не само от драматичното ѝ въздействие, но и от потенциалната ѝ стойност за разузнаването. Ако кабелът наистина

* Някои от тези мисии бяха също така необичайни, както и въображаемият подводен кабел на Брадли, и не всички успяваха. В началото на седемдесетте години изпратиха серия подводници в Сицилийския пролив, за да разгледат един кабел, с който според американското разузнаване руснаците опитваха да поставят подводна система, която да работи като SOSUS. Тя изглеждаше дори по-добра от хидролокаторните шамандури, потопени от англичаните преди няколко години. Най-напред изпратиха „Гълибий“ (SSN-597) и тя се натъкна на един подозрителен кабел, увиснал над морското дъно. След това изпратиха „Лапон“, за да опита да се прикачи към кабела, но не успяха. Същото опитаха „Сийхорс“ (SSN-669) и NR-1 на Рикювъър. „Сийхорс“ използва хидролокаторите си, за да намери кабела, а после насочи двучленния екипаж на NR-1 до мястото, където миниподводницата щеше да изгълти първата си разузнавателна мисия. Накрая NR-1 се доближи достатъчно до кабела, за да установи, че ВМС са правели салтоморталета заради италиански телефонен кабел, останал от Втората световна война.

съществуваше, откриването и подслушването му щяха да направят далеч повече за престижа на кабинета и финансирането му, отколкото всяка друга мисия. Обикновено парите идваха от плътно засекретени бюджетни пера за други отдели на ВМС. След като почти сравни със земята друг проект на един летец от ВМС, онзи бе готов да разбие носа на Брадли направо там, в Пентагона.

— Копеле мръсно – изруга го пилотът, без да се церемони с него в коридора. Брадли не го винеше, никак не го винеше. Но и не съжаляваше. Най-искрено вярваше, че неговата група върши подобра работа от всеки друг.

Докато програмата му имаше пари, Брадли имаше власт, и то много повече, отколкото един капитан първи ранг от ВМС с четири ленти има правото да очаква. Все още беше подчинен на контраадмирал Фриц Харлфингър, директор на Военноморското разузнаване, а чрез него и на адмирал Елмо Р. Цумвалд младши, който в момента беше командващ военноморските операции. Но с власт или не, Брадли беше все още капитан сред адмиралите, един обикновен старши офицер от разузнаването в град, където най-големите шпиони докладваха направо на президента. Не бяха малко и адмиралите, които не можеха да преглътнат отказа му да им се довери. Един човек с особено големи пълномощия в Пентагона настоял, че трябва да одобрява всяка операция, преди Брадли да изпрати в морето някоя шпионска подводница. Брадли не се съгласил.

— Заповедта ви е неправомерна – отговорил на запитването на разярения адмирал. – Освен това аз не работя за вас.

Адмиралът изгледал продължително Брадли. Накрая казал напевно:

— Добре. Това ще ти се размине. Но ще ти кажа нещо, Брадли. Ти никога няма да станеш адмирал.

— Така да бъде – не отстъпил Брадли. – Така да бъде.

След това по войнишки се завъртял кръгом и излязъл, изпълнен със задоволство от драматичния финал. По-късно щеше да има доста време, за да осъзнае, че адмиралът може би ще удържи на думата си.

За момента Брадли мислеше повече за борбата си с ЦРУ за контрола над „Халибът“. Те вече бяха обсебили командването над всички спасителни операции около потопената подводница и все още чакаха Хауърд Хюс да довърши огромния плавателен съд, който да опита да отскубне руската подводница от подводния ѝ гроб. Повечето от тази работа се изпълняваше чрез Националната

служба за подводно разузнаване, свръхсекретното съвместно предприятие на ЦРУ и ВМС, която все още се ръководеше предимно от Ленгли. Неприятното бе, че ЦРУ изглеждаше адски заинтересовано да съобщава на медиите новините за най-добрите подводни операции на ВМС и да си приписва заслугата за тях.

Докато тези мисии все още се намираха под пълния контрол на Брадли, не повече от дузина висши офицери знаеха за загубената съветска подводница и за находката на „Халибът“. Сега Брадли виждаше как служителите на ЦРУ, назначени към Националната служба за подводно разузнаване, раздаваха наляво и надясно разрешения за достъп до информация. Снимките от операцията „Каdifен юмрук“, а дори и от други подводни шпионски мисии бързо се превръщаха в главната атракция на един цирк, в който билетът е по-важен, отколкото самото представление и етикетите „свръхсекретно“ и „за определено ниво“ правеха спектакъла безкрайно изкусителен.

Брадли гледеше на всеки инструктаж като на потенциално изтичане на информация. Искаше той да е човекът, който ходи при Кисинджър или при главния му заместник генерал Александър Хейг (основния човек за връзка на Кисинджър с военните), и то само когато назрее моментът. Брадли беше работил здравата, за да си извоюва достъп до двамата силни мъже. Капитанът разбираше, че Кисинджър е на най-високото ниво на бюрократичните борби и иска да контролира всичко във връзка с външната политика, както и тайните акции, свързани с нея. Брадли знаеше, че Кисинджър иска сам да избира какво да се представя на Никсън, и то лично от него. Докато мисиите на Брадли носеха разузнавателна информация, той знаеше, че вратата към Кисинджър и Хейг ще бъде отворена. Това беше станало ясно на последното му посещение при Кисинджър във връзка с подвизите на „Халибът“.

Кисинджър закъсня половин час. Влезе, облегна се в един фотьойл, вдигна крак на масата пред себе си, а другия протегна към Брадли.

— Е – поде той с типичния си немски акцент. – Имаш десет минути. Започвай.

Брадли не се стряскаше лесно.

— Доктор Кисинджър, няма да успея за десет минути. Ако разполагате само с десет минути, то по-добре да приключим срещата и да се видим друг път. Защото с десет минути само ще загубя вашето време, а и моето.

— Добре, добре. Ти започни, аз ще ти кажа къде да спреш.

Над четиридесет и пет минути по-късно двамата все още разговаряха. За Брадли това изглеждаше като съкрушителна победа.

Впрочем капитанът знаеше, че новината за търсенето на подводен съветски комуникационен кабел е точно онзи тип изключителна информация, която Хейг би желал да предаде на Кисинджър, и че съветникът по националната сигурност с радост би я представил на Никсън. Брадли нямаше намерение да позволи да му задигнат идеята, преди да е готов с плана си, и затова разказваше за него само на хората, които непременно трябваше да знаят: командващия Тихоокеанския флот и Харлфингър.

В нормалния случай Брадли би представил плана си и пред националната контролна група, позната като „Комитет на четиридесетте“. Под председателството на Кисинджър в него влизаха най-висшите служители по националната сигурност, включително председателят на Съвместното командване на армията и директорът на ЦРУ. Задачата на комитета беше да оценява всички международни тайни операции – от намесата на ЦРУ в страни от Третия свят до операциите за подслушване в Кремъл. Другите президенти също бяха имали подобни надзорни комитети, а след инцидента с „Пуебло“ дори рутинни мисии като обичайните набези на подводниците в съветски води или прелитанията на шпионски самолети се включваха в ежемесечен списък за преглед. Обикновено членовете на комитета хвърляха по един поглед, преди да сложат кръстче в квадратчето с текст „одобрено“.

Но по-опасните операции или всеки опит, който носеше толкова голям риск, колкото плановете за подслушване на секретна комуникационна линия на Съветския съюз, се разискваха много по-подробно и преминаваха старателна проверка. Обсъждаше се най-прецизно дали потенциалната полза си струва риска. След това най-рискованите операции трябваше да се представят на президента за одобрение. Това беше основната задача на Комитета на четиридесетте: да направи проверка за смисленост, безпристрастен анализ на онова, което надхвърляше обичайните правила за търсене на разузнавателна информация. Накратко, комитетът беше едно надзорно ниво, предвидено да се извиси над междуведомствените съперничества, биенето в гърдите и вечното изкушение да се премине от дръзкото към глупавото.

Но това беше само на теория. На практика комитетът почти никога не отхвърляше дадена операция и хората от разузнавателните служби и въоръжените сили знаеха, че могат да го заобиколят,

стига да не прескачат Кисинджър, който използваше или игнорираше тази група според настроението си. Понякога, след като одобри реше някоя мисия на своя глава, осведомяваше комитета по телефона. Понякога не си правеше и този труд.

Посланието на Кисинджър беше ясно: единственият контрол от значение бе неговият. Това устройваше Бродли и Харлфингър, които през пролетта на 1971 г. се радваха, че могат да заобиколят официалното обсъждане пред комитета. Нямаше да им е трудно да си представят как щеше да изглежда то:

„Къде са били тези знаци? По Мисисипи, казвате?“

„Значи казвате, капитан Бродли, че тази идея ви е хрумнала, когато сте седели сам в кабинета си в три сутринта?“

Не, не и не. Според Бродли щеше да е далеч по-смислено да опитат да си издействат одобрение от върха и да почакаат с доклада пред комисията, докато не са сигурни, че кабелът е там, а после да влязат с думите: „Вижте какво намерихме.“

Всяко навлизане в Охотско море според руснаците беше крещящо нарушение, независимо че САЩ смятаха по-голямата част от това море за международни води. А търсенето за знаци по брега щеше поне отчасти да се извършва в съветската крайбрежна акватория от три мили, признавана за суверенна по целия свят. Никой не би погледнал на влизането на „Халибът“ там като на нещо по-различно от нарушение.

Бродли се надяваше Кисинджър да не обърне внимание на това, както да пренебрегне и факта, че моментът за поемането на такъв риск е ужасно неподходящ. „Халибът“ щеше да наруши правилата, когато Никсън се представяше пред света като миротворец. Президентът току-що се беше показал по националната телевизия, за да обяви, че лично той е спасил провалящите се преговори за контрол над въоръженията при тайни разговори със съветския генерален секретар Леонид Брежнев.

Всичко това изпълваше капитана с лоши предчувствия, когато отиваше за срещата с Хейг. С възможно най-малко подробности Бродли описа плана си за търсене на кабела.

— Ако го намерим, смятам, че сме измислили как да се включим към него – каза той на Хейг. Обясни, че тази мисия има и второстепенен елемент – подводно издирване на части от нов вид ракета тип „Круз“, инсталирана на съветските подводници, които следят американските самолетоносачи.

Хейг не зададе никакви въпроси и не отправи предупреждения.

Дори не си направи труда да заведе Бродли при Кисинджър. Вместо това каза само:

— Дръж ме в течение.

Бродли разбра, че току-що е получил необходимото му официално разрешение. Хейг със сигурност щеше да осведоми Кисинджър, но най-рискованият план на ВМС беше одобрен по възможно най-простия начин. „Халибът“ заминаваше за Охотско море.

Към края на лятото на 1971 преоборудването на „Халибът“ беше почти към края си. Освен огромната гърбица – Пещерата на прилепите, – която беше вдъхновила превръщането ѝ в съд за специални проекти, тя имаше и друга гърбица, тайно и много важно оборудване, така изобретателно скрито на палубата, че ВМС с гордост го обяви, без да се бои от изтичане на тайната.

Заглавията в местните вестници предизвестваха появата на тази нова добавка и намекваха, че ВМС са повдигнали малко булото на секретност около „Халибът“. Според вестниците „Халибът“ трябваше да е основният плавателен съд, от който да се проведат първите дълбоководни спасителни опити след катастрофата с „Трешър“. Всъщност гърбицата съвсем не беше съд за дълбоководно спасяване, а камера за декомпресиране и излизане на водолази. В заварената към корпуса гърбица водолазите щяха да се адаптират към газовата смес, разработена в морската лаборатория, и да се приготвят за работа под водата.

През тези последни седмици преди „Халибът“ да отплава, екипът на Бродли предприе редица необявени посещения до Меър Айлънд. Повечето от офицерите и екипажът на подводницата ги знаеха единствено като хората от Вашингтон. Капитанът на „Халибът“ Джон Е. Макниш не разкриваше нищо повече.

Дори през последните дни преди тръгването за Охотско море през октомври екипажът все още не знаеше посоката. Знаеха само, че напускат домовете си за три месеца. Това стигаше, за да накара сроднослужещите да пълнят баровете около Сан Франциско. Някои от тези момчета служеха само от няколко месеца след абитуриентските си балове. Други бяха печени старшини, ветерани от смрадливите дизели или от първите ядрени подводници. Заедно празнуваха здраво последните си вечери на брега – по онова време здраво пиещите и пушещите моряци все още не бяха отживелица.

Под погледите на съпругите или приятелките си те се напиваха, докато паднат под масите в бара „При Хелън“. Пиеха, докато се разтанцуват както майка им ги е родила върху масите в

„Коня и кравата“. То беше любимото им място – „Мечо Му“ за посветените, – а по тъмните стени висяха снимки на подводници, корабна сирена цепеше въздуха, за да обяви всяка нова черпня за всички, и във всяко свободно местенце беше натъпкано откраднатото оборудване: комуникационна апаратура, табелки, антени тип „чиния“, церемониални прътове за знамена, корпус от торпедо, котва – достатъчно откраднат материал, за да подлуди следователите от ВМС.

Навярно там е била и Пати Шнорхела: тя почти винаги присъстваше на такива прощални вечери. Цяло десетилетие тя бе майка, голяма сестра и любовница на десетки подводничари. Тя беше жената, която знаеше с какво си имат работа по време на патрул, без да ѝ се казва, и учеше другите млади жени, които се осмеляваха да посетят крещящия бар, да не питат къде, какво или защо. Тя беше жената, която караше мъжете да се чувстват в безопасност, когато се приберат. Една нежна Мей Уест* – Мария Магдалена на подводничарите.

В замяна тези мъже и момчета ѝ даваха трудно спечелените си сребърни делфини, със стотици през годините. Подаряваха ѝ купища запалки с инициалите на подводниците им. Както и неугасващото си преклонение.

Сирената виеше протяжно, като съчетаваше вълча песен с рева на болно магаре. Мъжете пиеха и крещяха, особено при влизането на някой невинен външен посетител, дошъл с бельо – проверяваха почти всички и всеки с бельо биваше разсъблечен безцеремонно.

Вдъхновени, ветераните смъкваха панталоните си, изправяха се на бара и се обръщаха, за да показват татуираните винтове, които превръщаха задните им части в кърма. Според легендата тези татуирани винтове осигуряват безопасно и бързо плаване. Особено дръзките подсилваха винтовете си с дълги късове тоалетна хартия, поставени в единственото възможно място на голите им задници. Палеха хартията и бягаха, очертавайки димни кръгове из бара – това беше превърналият се в ритуал „Танц на пламтящия задник“.

Празнуваха излизането си от корабостроителницата и се прощаваха със свободата. Така мъжете от „Халибът“ започнаха една от най-важните операции по подводен шпионаж по време на Студената война.

* Наименование за надуваемите спасителни жилетки на американската армия, по името на Мей Уест (1982-1980), американска актриса с щедър бюст. – Б. пр.

Партито щеше да приключи след няколко часа, когато Макниш Усмивката даде заповед за тръгване. Усмивката беше името, което хората дадоха на мрачния си командир заради гримасата, която заместваше изръмжаване или скърцане със зъби. Тя се разширяваше единствено за да обозначи неприятност. Малко от хората в екипажа помнеха тридесет и осем годишният червенокос капитан да се смее – нито сега, нито на „Халибът“ отпреди пет или повече години, когато беше заместник-командир.

Тази усмивка щеше да стои неизменно на мястото си през по-голямата част от месеца, прекаран от „Халибът“ в преход до Охотско море. Всяка друга многоцелева подводница би взела разстоянието за по-малко от три седмици. Но старият реактор от 1950 г. не можеше да вдигне повече от 13 възла, а и подводницата се забавяше допълнително от фалшивата гърбица за дълбоководно спасяване. Повечето от пътуването премина във вбесяващо лазене с 10 възла, докато „Халибът“ преминаваше в голяма дъга на север към Алеутските острови, после надолу край заледения Берингов пролив и край съветски кораби до Охотско море.

Влизането в това море представляваше сложна задача. Екипажът прекара няколко часа в маневри из плитък канал, може би в най-северната част на Курилските острови, малко под южния връх на Камчатка. Оттам хората видяха през перископа действащ вулкан, но всъщност повече се бояха от слънцето. Само един отблясък от перископа и всеки намиращ се наблизо противоположен самолет или кораб щеше да ги открие.

Сега знаеха къде се намират. Макниш им го каза, а също и че при тази мисия ще излизат водолазите. Но не спомена нищо за съветски кабели. Вместо това обяви, че „Халибът“ се намира тук, за да търси парчета от новата и смъртоносна съветска ракета тип „кораб-кораб“. Единствено Макниш, неговите офицери, водолазите и малцина от хората, титулувани като „екипът за специални проекти“, знаеха какво точно са намислили, докато „Халибът“ плаваше бавно край съветския бряг с вдигнат перископ.

На всеки три часа „Халибът“ поемаше по S-образна пътека, правеше осморка или кръг. Всичко това, за да се проверява отзад в онази сляпа точка зад винтовете и да е сигурна, че не я следи друга подводница.

Издирването продължи повече от седмица. Мъжете не откриха нищо, но продължаваха да търсят и да се надяват. След това най-после го видяха на един бряг, далеч в най-северната част на Охотско море. Един от знаците на Бродли, който обявяваше за

невнимателните „Не пускай котва. Кабел“ или нещо подобно на руски.

По заповед на Макниш изпратиха риба от Пещерата на прилепите. Сега проблемите с видеосигнала бяха отстранени. Картините по екраните на подводницата продължаваха да бъдат зърнести и сивкави, но пък бяха далеч по-ясни от хидролокаторните изображения, на които трябваше да разчитат при предишното търсене на руската подводница. Сега мъжете, вперили очи в мониторите, виждаха дори неясните форми на гигантските омари, но само на фотоснимки можеха да забележат по-малките риби, облаците светещ планктон и малките подобни на танцуващи диаманти медузи, осветени от прожекторите на механичната риба. Всяко нещо, независимо от размерите си, отдалечено над два метра от камерите и прожекторите, се губеше в тъмните води – мръснозелено-кафяви от утайките, те изглеждаха тъмносиви на екраните. Само няколко души имаха право да гледат, но интересът към тази новост скоро се изгуби и дежурствата, когато гледаха с часове в екраните, сякаш траеха цяла вечност.

Пясъкът на това място сякаш леко се издигаше, като подутина на дъното, дълга около половин метър. Подутината изчезна, после се появи отново, като тире в пясъка, последвано от други тирета. Отначало хората се питаха дали не си въобразяват нещо. Но то беше там – сиви възвишения с тук-там проблясващ черен цвят. Имаше нещо, нещо почти изцяло заровено в утаения пясък.

„Халибът“ тръгна по линията. Докато изображенията трептяха по екраните, рибата правеше по двадесет и четири снимки в секунда. По-късно щяха да я изтеглят, разпорят, презаредят и пуснат отново. Фотолентата обещаваеше изображения далеч по-ясни от зърнещата видеокартинка, но корабният фотограф нямаше да може да прояви нито една снимка, докато „Халибът“ не се издигне достатъчно близо до повърхността, за да изпусне токсичните изпарения от фотокабината.

Накрая Макниш даде заповед и „Халибът“ изплава нагоре в черната нощ. Фотографът започна да развива филмите от рибата заедно с офицера, отговорен за специалните проекти. В тясната кабина двамата наблюдаваха как се появяват изображенията. Там, на цветните снимки, се виждаше съветският кабел.

Сега екипажът на подводницата трябваше да намери равно място на дъното, където да спусне двете огромни, прилични на гъби котви на кърмата и в носовата част. Макниш търсеше място извън ограничението от три мили. Нямаше да спечели нищо, ако

сега предизвиква съдбата. Накрая хареса едно място в северната част на Охотско море, на около четиридесет мили от западния край на Камчатка. Хората му нагласиха леко подводницата на едно място точно над кабела. Почти цял ден отиде за заставане на позиция и спускане на котвите.

Водолазите чакаха във фалшивата камера за дълбоководно спасяване, дишайки от известно време сместа от хелий и кислород, и телата им се аклиматизираха към нарастващото налягане. Облякоха свободно прилягащи гумени костюми, с достатъчно място за тръбите, преминаващи по краката, ръцете, дланите и телата им. Една помпа от подводницата щеше да нагнетява гореща вода през тръбите веднага след като излязат от камерата, и да превърне костюмите в нещо като гумени, мокри електрически одеяла. Водата щеше да излиза през малки отвори в тръбите и да пуска топлина, за да компенсира студа на Охотско море. Месецът беше ноември и температурите стигаха почти до нулата.

Водолазите обвиха дюзите за газа с изолационен материал. Нямаше смисъл да топят телата си, ако ще дишат студен газ. На няколко пъга провериха пъпната си връв, дебелината пет сантиметра плитка от тръби и кабели, довеждащи смесените газове за дишане, маркучите за гореща вода и кабелите за комуникация, ток и осветление.

В плитката преминаваше и здрав кабел, който нямаше нищо общо с дишането, говоренето или виждането. Това беше аварийното въже, което щеше да ги изтегли обратно на „Халибът“, ако се обърка нещо. Единствената им друга възможност за овладяване на грешки висеше закачена на коланите – малки бутилки с аварийен въздух за три-четири минути, или бибероните за „връщане у дома“.

Най-после хората бяха готови да излязат през външния люк. В контролната зала Макниш виждаше как ходят, сякаш са на Луната. Ръчните им фенерчета прорязваха прозрачна пътека в мъгните води до комуникационния кабел. След като стигнаха до него, с помощта на пневматичните пистолети различиха мръсотията и пясъка от кабела. В мига, в който го откриха, започнаха прикачването на подслушвателя – около метър дълго устройство със записващ магнетофон с големи ленти. Встрани от основната кутия се намираще цилиндър с литиева батерия. Един отделен кабел бе увит около съветския кабел и щеше да изтегля преминаващите през него думи и данни. Подслушвателят работеше на принципа на индукцията. Нямаше да режат кабела и да рискуват да се получи късо съединение от просмукваща се вода.

В подводницата хората следяха водните течения и снемаха данни през петнадесет минути. „Халибът“ се люлееше около котвите, а рулевите-хоризонталчици опитваха да я държат на ниво през часовете, докато гмуркачите се трудеха да закачат записващото устройство към кабела. След като свързването бе приключено, шпионите изтеглиха нещо като добра проба от съветски глас и предадени данни през кабела.

Нищо от досегашния опит на „Халибът“ не подсказваше, че тази задача щеше да е лека. Кабелът бе открит само с едно запъване при пускането на рибата. Мисията беше преминала така гладко, че повечето от хората останаха с твърдото убеждение, че подводницата им е открила съвсем случайно кабела. В края на краищата нали им казаха, че целта при това плаване в Охотско море са парчетата от руските ракети. Верен на думите си, сега Макниш обърна „Халибът“ и се насочи към съветския изпитателен полигон.

Там водата беше малко по-дълбока от тази над кабела. Все пак рибата на „Халибът“ намери бързо едно място, в което видеоклимът от бяло-сиви зърна по морското дъно се изпъстри със стоманеносивия и черен цвят на електронни компоненти и малки късчета от корпуси. „Халибът“ беше намерил мястото, където умираха съветски ракети.

Тази мисия също беше важна, защото новите съветски ракети тип „Круз“ представляваха ужасна заплаха за американските самолетносачи. Оръжията имаха нов модел инфрачервени насочващи системи, които ВМС на САЩ не бяха в състояние да елиминират. Брадли вече бе пращал три американски многоцелеви подводници в Охотско море със заповед да опитат да се доближат достатъчно до изпитваните ракети, за да регистрират честотите на инфрачервените устройства, както и на новия вид радарни висотомери, които водеха ракетите близо до водната повърхност и извън обсега на конвенционалните американски системи за противодействие. Идеята беше многоцелевите подводници да използват обемисти устройства, закачени на перископите си, и да излъчват топлинни импулси към ракетите, за да видят кои честоти се отразяваха. Задачата се оказа невъзможна. (ВМС толкова отчаяно искаха да научат каквото и да е за всяка съветска ракета, че бяха изпратили „Сордфиш“ с хидролокатор, разработен за „Халибът“, монтиран на трюма, и със странични прожектори, за да претърсва морското дъно в плитки води. Хидролокаторът работеше така добре, че „Сордфиш“ можеше да разглежда плитчините на почти три метра от дъното при максимална скорост.)

Но само „Халибът“ можеше да изпраща хора да вземат каквото и да е и сега водолазите отново се намираха навън, този път за да събират парчета. Надяваха се да открият някое от инфрачервените устройства или от радарните висотомери. Водолазите събираха парчетата в огромна подобна на гондола кошница, закачена към стоманения корем на „Халибът“. Когато гондолата се напълни със стотици късчета от ракети, водолазите се изкачиха обратно във фалшивото устройство за дълбоководно спасяване, за да изчакат дългия процес на декомпресия.

Там прекараха повечето от времето, необходимо на „Халибът“ да се върне в Меър Айлънд. Тя се залепи на пристана около месец след като напусна Охотско море.

Преди още екипажът да слезе, лентите със записа от кабела пътуваха към огромния комплекс на Агенцията за национална сигурност във Форт Джордж Г. Мийд. Този комплекс, разположен по средата между Вашингтон и Балтимор, беше мястото, където Министерството на отбраната изпращаше за дешифриране и анализ повечето от електронните разузнавателни сведения, събирани от подводниците и други шпионски съдове. Зад три реда бодлива тел и огради, едната от които под напрежение, се намираха пет и половина акра подземна площ с компютри. На тях едни от най-добрите математици и учени в страната разгадаваха съветските шифри. Имаше и хиляди специалисти по руски език, както и аналитици, които разглеждаха дешифрираните сигнали. Масивната оперативна сграда се наричаше „Хотел Анаграма“ и точно зад нейните 6500 квадратни метра с неотваряеми прозорци щяха да бъдат прослушани, препрослушани и преценени откъм съдържанието лентите на „Халибът“.

Междувременно парчетата от ракети бяха изпратени в един отдел на Енергийната лаборатория, скрит в тихоокеанския северозапад, една от така наречените черни кутии, без никакви външни признаци за онова, което става вътре в нея. Там в голяма празна зала имаше пълни кошове с парчета от ракети. Инженерите ровеха кошовете и слагаха парченце по парченце на дълга дъска. Работиха с месеци, но накрая запълниха дъската с три метра боклук, трансформиран в сплескана, натрошена версия на почти цяла ракета, триметров пъзел, където само няколко парчета надвишаваха петнадесет сантиметра.

И все пак в тези купчини и кошове инженерите не намериха инфрачервеното насочващо устройство, което ВМС така отчаяно искаха да проучат. (Допуснаха, че устройствата трябва да са се

разбили при челния удар на ракетата в целта при скорост от 1 до 1,5 Мах.)* Но се намериха радарният висотомер и другите важни части на това устройство, които позволиха на американските инженери да опитат да изградят контрамерки, от които съветските ракети да падат безобидно в океана.

Междувременно Брадли получи новини от Агенцията за национална сигурност във връзка със записите от кабела. Предположението му излезе вярно. По този кабел течеше чисто военно злато: разговори между базата за подводници и висши офицери на съветските ВМС, много от тях некодирани или кодирани съвсем просто.

Тази находка изпъкваше над повечето от откритията на комуникационните разузнавателни средства на САЩ. Чрез растящата мрежа от шпионски спътници, самолети, подслушвателни станции и подводници бяха наблюдавали как Съветският съюз мести войски, строи бази и изпраща флотите си на учения. Но дори най-съвременната система за подслушване, прототипът на спътника „Риолит“, изстрелян през 1970 г., не можеше да проникне в кабелна телефонна линия. А и малкото подслушвателни спътници на САЩ бяха концентрирани над Москва и северния съветски бряг. Никой не гледаше към тихоокеанските бази, които бяха свързани с кабел през Охотско море.

Наистина агенти на място от време на време разкриваха отчасти някои съветски замисли. Но въпреки драматизма и сведенията, оставяни в тайници, както и нощните гонитби из тъмните московски улици, намирането на начин за непрекъснато подслушване на разговори между съветските военни ръководители беше нещо, което Съединените щати опитваха от десетилетия с ограничен успех. Няколко антени на покрива на американското посолство в Москва бяха записали как Брежнев се оплаква от здраве то си и как други членове на Политбюро разговарят за задръстените улици или за половия си живот, но никой съветски ръководител нямаше навик да разговаря за държавните тайни по нещо така уязвимо както подвижния телефон от колата.

А сега подслушвателят на кабела предоставяше за първи път възможност за поглед към страховете и разочарованията на съветските ВМС, собствената им оценка за техните успехи и неуспехи, и за намеренията им. И потенциалът на подслушвателя от Охотско

* Число, указващо съотношението на скоростта на един предмет към скоростта на звука в средата, в която се движи предметът. По името на Ернст Мах (1838-1916), австрийски физик. – Б. пр.

море все още не беше напълно оценен. Първите записи представляваха само проби, разговори и доклади от няколко дни по няколко от дузините линии в подводния кабел.

Брадли виждаше ясно следващата стъпка. Искаше да подслушва максимален брой линии и да постави устройство, което да може да записва с месеци, дори година, устройство, което да работи в Охотско море дори когато „Халибът“ е на дока в Меър Айлънд. Неговите хора се свързаха с „Бел Лабораторис“, чиито инженери познаваха подводните телефонни кабели, и започнаха да проектират много по-голям подслушвател. Както и по-малкото записващо устройство, което „Халибът“ носеше при първото си пътуване, новата апаратура работеше на принципа на индукцията, но беше огромна. Почти три метра дълго и шестдесет сантиметра широко, устройството тежеше към шест тона и работеше с ядрена енергия. Щеше да улавя електронни честоти от дузина линии в продължение на месеци. „Халибът“ можеше да го поставя през година и да го прибира на следващата.

Рисковано беше да се оставя подобна улика, но групата на Брадли смяташе, че дори и руснаците да намерят подслушвателя, Съединените щати можеха да спорят, че индукционното устройство е законно. Съгласно американските закони забраната в Конституцията за незаконно подслушване не важеше за токовете, излъчвани от сгради, домове или кабели.

Юристите на ВМС разработиха строго секретни документи в този смисъл. Тези юридически номера може и да изглеждаха като буквоедство, но съгответстваха почти всички тайни операции. В края на краищата именно Съединените щати настояваха другите страни да действат според високи морални принципи и в съответствие с международното право.

Когато новият подслушвател беше готов, приличаше на гигантска тръба, малко смачкана в горната част и заварена в двата края. Устройството беше натъпкано с миниатюрна електроника и можеше да записва в продължение на седмици.

Най-после дойде времето Брадли да нагази в процеса на официалното одобрение, който беше избягвал, докато кабелът представляваше само идея, почерпена от река Мисисипи. Щом „Халибът“ щеше да остави улика за навлизане в Охотско море, проектът се нуждаеше от нещо повече от мълчаливото кимане на Хейг и Кисинджър. Въпреки напрежението с ЦРУ Брадли успя лесно да накара техните служители, с които работеше, да се съгласят. Те бяха толкова ангажирани с построяването на „Гломар Експлорър“,

че нямаха нищо против да му оставят операцията с кабела. Така Бродли представи „Халибът“ на Комитета на четиридесетте в началото на 1972 г., докато американската общественост получаваше подробностите по мирните инициативи на Никсън и Кисинджър за Виетнам и историческото им пътуване до Китай.

Предвид момента, одобрението на подслушвателната операция не беше никак сигурно. От една страна, преговорите за ограничаване на стратегическите оръжия (САЛТ) се намираха в критична точка. От друга, Кисинджър и Цумвалт, главнокомандващия военноморските операции, открито враждуваха помежду си. Кисинджър беше допуснал крещяща грешка по време на преговорите за ракетите, от която Съветският съюз можеше да остане с опасно предимство при разположените в подводници балистични ракети. В тайни разговори, без военните си съветници, Кисинджър беше се съгласил с лекота да не иска ограничения за масираните усилия на Съветския съюз да построи „Делта“ – новия клас подводници, които щяха да превъзхождат подводниците от тип „Янки“ и да носят балистични ракети с обсег 4000 мили. Цумвалт беше вбесен, сигурен, че Кисинджър и Никсън са се предали заради страстния си стремеж да завършат преговорите САЛТ преди изборите. Цумвалт, който не зачиташе предупрежденията на служителите от Държавния департамент и ги наричаше пикльовци, се опитваше да застави Кисинджър да си плати за грешката в преговорите, като го накара да одобри още по-мошен нов клас американски ракетноосни подводници: „Трайдънт“. И щеше да победи в тази битка.*

Сега, когато независимо от рисковете командващият бе подкрепил с цялото си влияние „Халибът“ и завръщането ѝ в Охотско море, по всичко личеше, че подслушването на кабелите лесно може да стане разменна монета в борбата между Белия дом и ВМС. Бродли правеше всичко по силите си, за да омаловажи рисковете и изготви представянето си, без да включва сценария „Ами какво ще стане, ако заловят „Халибът“? Освен това разигра чист театър пред Комитета на четиридесетте. Капитанът извади карта на Охотско море. Посочи мястото, в което беше намерен кабелът, и начерта линия през морето, за да укаже разположението му. След това смело заяви онова, което преди време беше само догадка – че този кабел пренася жизненоважна информация за операциите и развитието на съветските подводници с балистични ракети. Обсъждането на опасностите се ограничи само до рискованите подводни разходки на водолазите от „Халибът“.

Бродли пропусна да съобщи на комитета откъде знае, че там има кабел. Както и факта, че „Халибът“ вече е била там, след многозначително кимване от страна на Хейг. Само увери комитета, че ВМС със сигурност няма да изготвят заповедта за операцията, докато не се убедят, че могат да разработят подслушвателното устройство.

Когато приключи, Бродли беше покорил залата. Ако преговорите за контрол над въоръженията или политическите машиниции притесняваха тези служители, то те не го показваха. Операцията за подслушване на съветския подводен кабел бе одобрена и „Халибът“ отплава за втори път до Охотско море на 4 август 1972 г. Два месеца след нахлуването в щаба на Демократическата партия в комплекса „Уотъргейт“ „Халибът“ отплава, за да проведе най-сложната подслушвателна мисия за една администрация, която щеше да падне смачкана под собствените си ленти и тайни операции.

Този път Макниш реши да разясни на хората си каква е истинската им мисия и на какви рискове ще се натъкнат. Викаше ги в столовата, по една трета от екипажа наведнъж. Типично тържествен, с присвита като конец усмивка на лицето си, стоеше до преградата и разказваше къде отиват, за кабела и за подслушването. След това Макниш обясни на хората си още нещо: за черните кутии, стратегически разположени в носа, на кърмата и в средата на подводницата. Бяха пълни с експлозиви и нагласени да се самоунищожат. Кутиите не присъстваха на обикновените многоцелеви подводници, но на „Халибът“ всеки торпедист беше обучен да смачка експлозивните капачки на предпазителите, за да подготви разрушителните кутии за детонация. Макниш обясни на екипажа си, че ако „Халибът“ попадне в капан в Охотско море, никой няма да се качи на борда ѝ и никой няма да бъде заловен жив.

Очевидно всичко това беше в разрез с общите правила за сигурност на ВМС. Повечето от хората нямаха „необходимост да знаят“ къде отиват или защо. Но Макниш искаше от екипажа си да

* Цумвалт имаше и друго предимство. Шпионажът с подводници беше се издигнал в очите на Кисинджър и Никсън в средата на 1972 г., когато американски наблюдателни подводници откряха един от редките опити на Съветския съюз открито да се намеси във Виетнамската война. Малко след като Никсън обяви минирането на пристанище Хайфон, съветските ВМС изпратиха три подводници клас „Ехо“ към Виетнам. След като бяха засечени от американски подводници, Вашингтон изпрати предупреждение до Москва, в което по същество се казваше: „Върнете ги обратно или ще влязат в историята“. Подводниците се върнаха.

плава шест месеца и да поеме риск, непознат до момента в мирно време. Необходимост или не, хората му имаха правото да знаят.

По пътя към мястото, което сега хората му наричаха Ошкош, „Халибът“ закъса – гръмна съединителят и валът към винтовете се завъртя неконтролируемо. Един новодошъл на подводницата изобрети нещо временно с редица скоби и един хидравличен крик, подпрян на двигателя. Поправката свърши работа.

Сега хората с обич наричаха обикновено болното си, но в повечето случаи движещо се подводно ядрено обиталище „Батбоут“*. Прякорът излезе, когато някой отбеляза, че огромната гърбица, създадена от Пещерата на прилепите, правеше подводницата да прилича на гигантско копие на суперколата от комиксите на Брус Уейн.

„Халибът“ намери лесно кабела в Охотско море. Макниш даде заповед и двете огромни котви се спуснаха от носа и кърмата. Водолазите се измъкнаха през шлюза за дълбоководно спасяване. След няколко часа шпионите слушаха гласовете от кабела.

— Влез, трябва да чуеш нещо – извика един от шпионите към един старшина.

Докато слушаше, старшината отвори широко очи. Не разбираше руски, но това сега нямаше значение.

— Господи, това е страхотно! – каза той, като клатеше глава. – Господи!

След това се разсмя с дълбок, гърлен, разтърсващ смях, предизвикан от чисто перчене и от осъзнаването, че подслушват разговор, който изобщо не биваше да чуват. С хлапашка гордост от конспирацията той сне слушалките от главата си и ги подаде на следващия.

Малцината щастливи старшини, които имаха късмета да са приятели с шпионите, се редуваха един след друг да чуват врага, когото бяха следили, към когото бяха насочвали оръжие, когото бяха тормозили и заради когото бяха изоставили семействата си. Те участваха в историческо събитие. Срещаха се с руснаците уху в уху, като едната страна дори не подозираше.

Разбира се, двамата руснаци, които щастливо си разговаряха по телефона на некодиран руски, не знаеха това. Нямаха представа, че 3850 тона стомана и над 120 мъже слушат разговора им или че скоро думите им ще бъдат анализирани и ще получат точки за ценност на информацията във Вашингтон.

Това трябваше да се отпразнува и водолазите осигуриха

* Лодката на прилепите, по аналогия с батмобил, колата на Батман. – Б. пр.

необходимото. Хванаха един гигантски омар от дъното и го пратиха в „Халибът“ през шлюза. Някой намери голяма тава, най-голямата в подводницата. Оказа се недостатъчна. С увиснали крака и сивокафяво тяло, стърчащо извън тавата, омарът мърдаше бавно, докато го носеха като на парад през машинното отделение към огромния котел с вряла вода, за да стане единствената жертва при тази мисия.

Макниш държа „Халибът“ над кабела цяла седмица. След това подводницата си тръгна от Охотско море, като остави подслушвателя с включени магнетофони. Подводницата щеше да се върне за записите след около месец. Засега хората отиваха в Гуам. Щяха да останат там достатъчно дълго, за да се понапълнят лентите още и да поправят строшените неща в своята Лодка на прилепите.

Това беше рутинна спирка, или поне до последната вечер. Офицерите, старшините и почти всички, които не бяха дежурни, отидоха да пият. След това разговорите между старшините в клуба на свръхсрочнослужещите се насочиха към подслушвателя на кабела.

Никой не помни кой първи изтърсил онова, за което навярно всички мислеха, но някой, развълнуван от страх или от бирата, зададе въпроса: Не бяха ли престъпили важна линия? Това не беше като да застанеш срещу друга подводница или кораб и да наблюдаваш отдалеч. Това беше подслушване. Какво, по дяволите, правеха в задния двор на Съветския съюз, като подслушваха военен кабел в мирно време? Защо рискуваха живота си в мисия, за която бяха напълно убедени, че Съединените щати няма да си признаят? Защо се намираха в подводница с капитан, който бе дал да се разбере, че ръката му се намира на бутона за самоунищожение? Защо плаваха в подводница, която можеше да изчезне, без никой да каже нищо на семействата им?

След като всичко това започна, никой не можеше да го спре. Страх, гняв и загриженост се долавяха над масата. Те се бяха натрупвали още от мига, в който шпионите извикаха старшините в радиокабината и им дадоха слушалките. Подслушването на неразбираеми думи от устройство, което не би трябвало да са слагали там, вече не изглеждаше забавно. Онова, което им се беше сторило вълнуващо и дръзко, сега им се видя само незаконно и опасно.

Малко от хората страдаха от някакво чувство за морал или политика. Според тях разговорите за мир и дипломатията бяха просто представления за пред обществеността, играни от двете страни, за да скрият истинските им намерения. И все пак смятаха,

че стореното от тях може да бъде сметнато за военно действие. По-лошо – това можеше да предизвика и войната, от която се бояха най-много.

Може би за първи път, откакто бяха постъпили в подводните сили и застанали срещу мощта на океаните и заплахата от съветските дълбочинни мини и торпеда, някои от тези мъже изведнъж разбраха, че всичко това може да ги убие.

След това един от тях го каза – заяви, че трябва да обяснят на Стария да си гледа работата и че те не искат да се връщат там. Други повториха същото по различни начини.

Поръчаха се и се изпиха още бири. След това всички заедно се върнаха на дока. Заедно застанаха пред подводницата си. После един след друг слязоха през люка, разбирайки, че в края на краищата нямаше да кажат на Макниш да си гледа работата. Отиваха по койките или постове си, за да поемат назад към Охотско море.

На пристана остана само старшина Джон Уайт. Той заяви, че няма да влезе през люка. Според него на подводница се служи доброволно и той престава да бъде доброволец.

Никой не очакваше такова нещо. Уайт беше служил над деветнадесет години. Беше от хората, които работят повече от подчинените си и винаги възнаграждаваше труда им, като ги черпеше в кръчмата за своя сметка. Може би всичко се дължеше на бирата, само че Уайт не изглеждаше достатъчно пиян, за да провали кариерата си, след като му оставаше само една година до пълното пенсиониране.

И все пак нещо беше накарало Уайт да вземе това решение, нещо, за което отказваше да говори както тогава на пристана, така и след това. Накрая щеше да каже само, че не го прави заради мисията или разрушителните устройства на борда, че причините били „по-лични“. Независимо от причините „Халибът“ отплава без него. Уайт беше върнат със самолет от Гуам в Калифорния, където го уволниха с почести и частична пенсия.

През останалата част на пътуването старшините говориха само за Уайт. Скоро се върнаха в радиокабината, за да подслушват руснаците. Този път дори разбираха малко от чутото, тъй като един съветски моряк използваше телефонната линия, за да ухажва приятелката си на английски език. Старшините слушаха и се смееха, но радостта от шпионирането бе напуснала подводницата заедно с Джон Уейн.

Това щеше да бъде последната част от плаването. Заповедта беше да съберат всеки къс информация и да оставят подслушвате-

ля мълчаливо да записва руснаците месеци наред, докато „Халибът“ отново извърви дългия път до Охотско море. Стояха над кабела една седмица или може би повече, достатъчно дълго, за да може дори драматичното напускане на Уайт да се заличи в общото еднообразие на вахта, хранене, покер, сън и пак вахта, хранене, покер, сън... Подводницата плаваше вече почти пет месеца и повечето от хората просто искаха да тръгнат към дома.

Тогава изведнъж ежедневието рязко се наруши. Една буря, бушуваща над повърхността, започна да кипи и около тях. Водолазите останаха отвън, без да могат да се качат обратно в камерата, докато „Халибът“ изпъваше въжетата на котвите в един момент и се удряше в дъното в следващия. Водолазите можеха само да стоят на безопасно разстояние и да наблюдават.

Нямаше как офицерите и хоризонталчиците да поддържат подводницата на ниво. Циферблатът, измерващ напрежението на котвата, се местеше от 4500 на 22 700 килограма и после на нула, после на 9000, на 22 700 и отново на нула. Измина един час, след това втори. След това се чу силен шум, подобен на хрускане. И двете стоманени котви се откъснаха толкова лесно, сякаш са закачени с ластици.

Водолазите отвън гледаха как „Халибът“ се издига нагоре. Все още бяха свързани с подводницата чрез шланговете за въздух. Знаеха, че ще загинат, ако тя ги изтегли, преди да се декомпресират. А ако се откачаха от нея, щяха да се задушат. Вътре дежурният офицер знаеше много добре опасността и на висок глас даде отчаяна заповед:

— Наводнявай!

И я повтори. Крановете се отвориха широко и „Халибът“ започна да поема тонове вода, като за секунди напълни баластните резервоари. Подводницата се тресна в пясъка по корем. Водолазите пролазиха в камерата си.

Ужасяващата езда свърши. Но нямаше гаранции, че подводницата ще може някога да се освободи от тинестия пясък. По трюма ѝ стържеха камъни, чуваше се непрекъснато хрущене и хората на борда останаха с убеждението, че всичко това ще повреди подводницата им и никога няма да излязат от Охотско море.

— Господи, ще останем тук завинаги – промълви един механик през зъби.

— По дяволите, изобщо не биваше да сме тук – промърмори друг.

„Халибът“ седеше, а дните минаваха. Бурята отмина, но

Макниш нямаше да опита да вдигне подводницата, без да е издоил кабела за всеки възможен запис. Ако изобщо успееш да се приберат, той и екипажът щяха да се върнат с пълни ленти. Когато накрая даде заповед, „Халибът“ се освободи от дъното с едно добро аваришно продухване.

Обратното плаване през Тихия океан премина съвсем спокойно. Но реакцията при връщането ѝ съвсем не беше такава. Бродли почти веднага получи новини от Агенцията за национална сигурност. Записът съдържащо едновременно двадесет линии. Агенцията бе успяла да ги отдели по електронен път. „Халибът“ бе попаднала на златна жила. Записани бяха разговори между съветски полеви командири във връзка с оперативната тактика и плановете и проблемите с поддръжката, както и дефекти, създаващи в ракетните подводници от клас „Янки“, дето сега започваха да патрулират из Тихия океан, шумове, по които американските подводници по-лесно можеха да ги следят. По телефона обсъждаха и битови проблеми, а също и невъзможността на някои подводници да отплават поради липса на резервни части. Имаше и други доклади на високо ниво във връзка с управлението и контрола и с взети решения за това кога и дали патрулите да тръгват и кои подводници ще бъдат изпратени да се крият около американските брегове.

Обсъждаха се проблеми с личния състав, с обучението, искания за още хора, оплаквания, когато тези хора не пристигаха в Петропавловск. Имаше и записи на недосегаемите – всяващите страх политически офицери на съветските подводници, разкриващи личното им мнение за партийните ръководители. Съветското командване позволяваше и на младите подводничари да използват телефоните, като изпращаха обажданията им до местните телефонни станции, където можеха да пожелаят на мама честит рожден ден или да молят любимите си да ги чакат. Всичко това придаваше човешко лице на могъщия враг в океана.

Това второ подслушване на кабела потвърди едно разочарование. Изглежда, по линията нямаше много информация за изпитанията на ракетите – Бродли беше се надявал силно, че ще запише данни за успеха на приводняванията на междуконтиненталните балистични ракети, изстрелвани от сушата и падащи в океана. Но като цяло подслушвателят представляваше златна мина за разузнаването.

Въпреки всичко налагаха се някои промени. Помолиха „Бел Лабораторис“ да намерят начин да програмират следващия подслушвател така, че да се прикача към онова, което смятаха за най-

съществените линии, за да могат записващите устройства да се включват и изключват, като пестят лента. Идеята беше подслушвателят да се програмира за най-важните неща, макар на този етап никой в Агенцията за национална сигурност да не беше сигурен кое е най-важното, както не знаеха със сигурност кои от линиите са най-обещаващи.

Службата на Бродли трябваше да информира и Рикоувър за програмата си, поне в ограничен вид, въпреки омразата му към подводницата и предишния ѝ командир. Бродли се нуждаеше от разрешението на Рикоувър за някои структурни изменения. Капитанът не искаше да рискува друг инцидент както онзи, при който водолазите на „Халибът“ за малко не загинаха. Щяха да я снабдят с чифт шейноподобни стъпала. От този момент тя нямаше да се закотвя над мястото на подслушване. Щеше да бъде оборудвана така, че да сяда на дъното при връщането си в Охотско море през 1974 и 1975 г.

Техническите подробности около „Халибът“ не интересуваша по-голямата разузнавателна общност, но записите ги привличаха неударно. Военноморските сили бяха постигнали максимално превъзходство. Никой агент-човек или стандартна шпионска подводница не би могла да събере толкова информация, колкото „Халибът“ донесе със себе си.

ВМС дадоха кодово наименование на вече текущата операция: „Айви Белс“. Бродли щеше да планира още такива мисии и други подводници щяха да бъдат преоборудвани, за да следват пътеката на „Халибът“ до Охотско море.

Но Бродли никога нямаше да разбере от първа ръка какво бяха дали усилията му. Агенцията за национална сигурност предостави на военноморското разузнаване подробна информация за находките, но за разлика от старшините на „Халибът“, той никога нямаше да чуе и една минутка от записите. Агенцията за национална сигурност реши, че Бродли, който беше видял кабела във въображението си, който предвиди наличието на маркиращите го знаци и се потруди да осигури финансирането и разрешенията за операцията, не заслужава това. Просто беше решено, че „няма необходимост“ той да знае.

ПЯСЪЧНА КУЛА ЗА 500 МИЛИОНА ДОЛАРА

Денят беше 22 октомври 1973 г. и журналистът Сеймър М. Херш си водеше бележки в бързо репортерско стакато, с накъсани изречения – накъсани тайни, които поглъщаше заедно с вечерята си в един ресторант в предградията, заедно с източник, чието име по етични съображения и уговорка нямаше право да разкрива никога.

Моментът беше такъв, че тридесет и шест годишният носител на наградата „Пулицър“ би трябвало да е напълно потопен в аферата „Уотъргейт“. В края на краищата той беше водещият разследващ репортер на „Ню Йорк Таймс“, въпреки смачкания си външен вид, ината и склонността да сипе цинизми. Освен това Херш все още креташе в сянката на Боб Удуърд и Карл Бърнстейн от „Уошингтън Поуст“ в надпреварата за сензации, които превърнаха в легенди тези не много известни дотогава репортери.

Но Херш не беше дошъл на тази вечеря за информация относно „Уотъргейт“ и човекът, с когото вечеряше, не принадлежеше към групата, която скоро щеше да бъде заклеймена като „Цялото кралско войнство“. Човекът насреща му се движеше в компанията на други хора, в компанията на шпиони, може би дори вътре в „Компанията“, както наричаха ЦРУ. Неотдавна беше слязъл от поста си на висш служител по националната сигурност. По думите на Херш, той беше човек, „стоял много нависоко доста време“, човек, „който знаеше всичко“.

Повече от това Херш никога нямаше да разкрие. Разбира се, беше се постарал доста, за да се срещне тайно с този човек, като се измъкна от Вашингтонското бюро на „Ню Йорк Таймс“ и отиде в друг град.

Херш дойде на срещата, за да получи информация, която желаше така силно, както и епопеята на сриващата се администрация. От години беше чувал за прахосване на големи суми и прекомерни рискове в разузнавателните операции на САЩ, включително и при някои от най-тайните подводни шпионски мисии. Той искаше да хвърли светлина върху този непрогледно тъмен свят, действащ винаги под особения политически чадър, известен с определенията „свръхсекретно“ и „строго секретно“.

За журналистите и законодателите тези изрази някога означаваха сигнал да се отдръпнат и да не задават въпроси. Но сагата „Уотъргейт“ придаде смелост на пресата и Конгреса да бъдат по-

скептични, а Херш бе предшественик на тенденцията да се търси отговорност от разузнавателната общност за тайните ѝ действия.

Голяма част от слуховете, които чу, бяха свързани с прекомерни разходи за шпионски спъгници и рискове при програмите за подведен шпионаж. Научил беше и за наблюдателните подводници от клас „Холистоун“, които влизаха в съветските води. А наскоро Херш беше дочул и отделни слухове относно операция на ЦРУ за кражба на нещо, което руснаците бяха загубили или изоставили на дъното на някой от океаните. Три пъти му бяха казвали, че ЦРУ строи огромен кораб, който да достигне километри надолу през бушуващите течения, мачкащи налягания и безкрайна тъмнина. Знаеше и името на този план: „Проект Дженифър“.

Информацията беше примамлива, но неясна. Никой от източниците му не можеше или не желаше да каже какво цели ЦРУ. Един правителствен служител бе казал, че ЦРУ търси парчета от балистични ракети, изстрелвани от съветския изпитателен полигон Тюратам в Тихия океан, но Херш не му вярваше. Предполагаше, че служителят му поднася предположения или дезинформация.

Този път обаче Херш имаше среща с някой, на когото знаеше, че може да вярва.

На масата се появяваха едно след друго ястията заедно с новите сведения. Но чак след като приключиха с храната, Херш, сякаш предлагаше десерт, подхвърли кодовото име, което не можеше да разгадае: „Проект Дженифър“.

Херш изчака колкото един удар на сърцето, а може би и десет, като се опитваше да изглежда незаинтересован. След това изведнъж започна да записва, преценявайки загрижено и скептично фактите, които му казваше човекът от другата страна на масата.

„Руска подводница потъва в Атлантическия океан – пишеше Херш. – Дженифър е проект за откриването ѝ. Знаем къде е.“

След това се чуха думите, които разкриха вероятната причина на този източник изобщо да иска да говори с Херш.

— Смятате ли, че руснаците не знаят защо наред сред океана има американски траулер със странно оборудване?

Докато си записваше, Херш разбра, че се е докопал до едно от най-екзотичните начинания по време на Студената война, операция, известна може би само на неколцина в правителството. Източникът не спомена как ЦРУ е открило подводницата и Херш дълго след това не успя да разбере, че събеседникът му е пратил подводницата в друг океан. Но пък според Херш думите му бяха една алегория, елегантен начин да запиташ какво не е наред с аме-

риканското разузнаване. ЦРУ реализираше някаква фантазмагория, която можеше да озлоби руснаците точно когато мирните преговори намаляваха най-голямата опасност от времето на Студената война. Всъщност точно през този ден Съединените щати и Съветският съюз бяха издали съвместен призив за спиране на войната в Близкия изток, започнала на еврейския празник Йом Кипур.

След срещата Херш започна да притиска и да моли другите си източници. Но усилията му не донесоха много информация. Чак четири месеца след тайната вечеря, една съботна вечер в края на януари 1974 г., Херш успя да открие пролука. Беше на вечерно парти във Вашингтон, от тези, на които официални лица си приказват с журналисти, като завоалират с бърбене заобиколните въпроси и убягващите отговори. Докато Херш разговаряше с един наскоро пенсиониран служител на ЦРУ, склонността му към самоизтъкване се оказа по-силна от предпазливостта.

Усмивнат накриво, с умерено скептичен тон, Херш запита уверено като човек, който познава нещата отвътре, защо изобщо е необходимо да се вади стара подводница от океанското дъно. Постара се да вкара името Дженифър в изречението си. По-късно си призна, че повече се беше перчил.

Бившият офицер не реагира, не показва и най-слаб признак на раздразнение, опасение или разпознаване на темата. Но Херш беше напипал нерв. Защото в мига, в който партито свърши, офицерът се обади по телефона на Уилям Колби, директор на ЦРУ само от пет месеца.

Новината, че Херш е научил за „Проект Дженифър“, взриви ЦРУ като неколкомегатонна бомба. Колби знаеше, че Херш е получил своята награда „Пулицър“, задето разкри историята за клането в Ми Лай във Виетнам, и го смяташе за добра „хрътка“. Но знаеше също, че след шест години планиране и подготовка тайната на ЦРУ щеше да излезе наяве.

Независимо от думите на източника на Херш огромният кораб за проекта все още не беше излязъл в открито море. Но беше завършен, построен от „Сума Корпорейшън“ на Хауърд Хюс. Наречен „Гломар Експлорър“, той беше дълъг колкото три футболни игрища, с палуби, претъпкани с машини с компютърно управление, макари и кранове, проектирани да изпратят гигантска ръка през почти пет хиляда и петстотин метра вода, до дъното на океана, където трябваше да хване загубената съветска подводница и да я вдигне на повърхността. Оставаха само няколко окончател-

ни изпитания, преди „Гломар“ да е готов за изпълнение на „Проект Дженифър“. Още пет месеца и ЦРУ щеше да бъде в състояние да направи опита си.

Тази идея беше преживяла противопоставянето от страна на хората, които откриха самата подводница – Джеймс Брадли, който щеше да се пенсионира след месец, и Джон Крейвън, вече пенсионер. Брадли и Крейвън все още смятаха, че съветската подводница от края на 50-те години няма голяма разузнавателна стойност и със сигурност не си струва разходите и съмнителната вероятност да я извадят от океана. Вместо това те бяха предложили далеч по-прост и по-безопасен план за изваждането на най-ценните съкровища от нея: да разработят безпилотен потопяем съд, който да пробие отвори в трюма на руската подводница и да вземе бойните глави на ракетите, комуникационното оборудване и декодиращите машини – може би единствените истински стойностни неща в подводницата.

Мъдростта на идеите им сега се виждаше още по-ясно. Руснаците вече не разчитаха на подводниците от клас „Голф“. Почти бяха приключили с построяването на флотилия от тридесет и четири подводници клас „Янки“ и възнамеряваха да въведат в действие още по-опасните ракетоносни подводници от клас „Делта“. Първите, които вече се изпитваха в открито море, трябваше да тръгнат на патрул през 1974 г., и бяха запланувани още две-три дузини от тях. Подводниците „Делта“ носеха ракети с обсег 4200 морски мили, или почти шест пъти повече от древните ракети в останките от потопената подводница.

Брадли и други служители от военноморското разузнаване смятаха също, че подводните сили най-последно се научиха да следят съветските подводници и не виждаха причина за отчаяни действия. Сега в Атлантическия океан винаги имаше по две-три подводници от клас „Янки“ и SOSUS беше калибрирана достатъчно добре, за да ги открива, докато се движеха натам-насам из патрулните си зони, познати като „Янки карета“, на югоизток от Бермудските острови и на запад от Азорските острови. Разбира се, бяха разположени допълнителни станции на SOSUS и американските бойни кораби сега влачеха преносими хидролокаторни системи, за да покриват териториите, в които SOSUS не действаше. Военноморското разузнаване беше създадо и центрове за „оперативно разузнаване“ на двата бряга, както и в Европа и Япония, които съотнасяха всички данни за движението на съветските подводници и разпращаха ежедневни новини. По време на арабско-израелската война

на Йом Кипур Съединените щати бяха успели да следят отблизо двадесет и шест съветски ракетни и многоцелеви подводници в Средиземно море, като една американска многоцелева подводница предаваше щафетата на друга, докато следяха непрекъснато отделни съветски подводници в групата.

Но сложният план на ЦРУ да извади цялата подводница все още се харесваше на Никсън и Кисинджър, който сега беше държавен секретар. Те отстояваха твърдо решението да извадят цялата подводница и одобренията им постъпиха точно по разписание. Информирани бяха и няколко висши ръководители в конгреса.

Забележително беше, че тайната се запази през годините, необходими за построяването на „Гломар Експлорър“. Сега корабът бе добре скрит пред очите на всички, зад версия, която ЦРУ смяташе за идеална: най-известният и богат ексцентрик в страната строеше „Гломар“, за да наводни пазара на манган с големи колкото топки за голф парчета минерали, извадени от океанското дъно. Начинанието беше скъпо и имаше далеч по-прости начини за извличане на манган. Но никой не се съмняваше, че Хюс би предприел огромни рискове, за да контролира пазара. Нито пък някой се изненадваше от потайната атмосфера около проекта. Хюс беше известен параноик и тайно успя да изгради огромната си империя в авиацията, нефтодобива и хотелите.

Но Херш не беше чувал тази история, прескочил я беше с едно съкрушително интервю. Колби, известен с легендарното си спокойствие под натиск, доста се изнерви. Една статия във вестниците би унищожила цялата мисия, преди „Гломар Експлорър“ още да е тръгнал на път.

Разбира се, адвокатите на ЦРУ бяха изработили правни документи, описващи защо Съединените щати имат право да вадят съветско имущество от океана. Но тези документи, както и останалите, изготвени, за да покрият почти всяка тайна мисия, бяха само хвърляне на прах в очите на обществеността. Със или без съпровождащи документи, Колби знаеше, че според международното право потопените бойни кораби завинаги принадлежат на страната, под чийто флаг са плавали.

Колби не можеше да сложи намордник на Херш, поне законно. Но можеше да го уговаря. И точно това планираше да направи, когато отиде да посети Херш в бюрото на „Таймс“ във Вашингтон.

Между Херш и Колби стояха едно поколение и една война. Петдесет и четири годишният Колби бе влязъл в разузнавателните служби след Втората световна война, когато журналистите и

авторите на романи се надпреварваха да създават романтични портрети на шпионите от своята страна, на тяхната дързост и замах. Херш, от друга страна, беше направо изхвърлен от Пентагона като репортер от „Асошиейтед Прес“ по време на Виетнамската война, защото непрекъснато оспорваше позицията на военните.

Сега Колби стоеше пред Херш с надеждата да се спазарят. Беше повярвал, че единственият начин да получи обществена подкрепа за ЦРУ беше, както той се изразяваше, „чрез изваждане на разузнаването от сянката“. От своя страна Херш смяташе Колби за „искрен по същество“. Също така мислеше, че това сигурно не е хубаво за директор на ЦРУ, който си има работа с по-твърдолинейните ветерани от службата.

И така двамата седнаха да разговарят. Директорът искаше Херш да задържи статията си, да спре да рови и дори да не говори за „Проект Дженифър“ поне през следващите няколко месеца. След известно блъфиране, че знае за проекта повече, отколкото наистина знаеше, Херш пренасочи разговора. Искаше да разбере за връзките на ЦРУ с „Уотъргейт“.

Колби с радост отговори на въпросите на Херш и си тръгна от „Таймс“ с убеждението, че си е купил най-малко два-три месеца спокойствие. Херш все още бе погълнат от скандала с президента, когато пет месеца по-късно „Гломар“ отплава от пристанището, и все още пишеше за „Уотъргейт“, докато през онзи юли корабът кръжеше над съветската подводница в Тихия океан на 1700 мили северозападно от Хавайските острови.

Очевидно според Колби тайната оставаше на скрито. През следващите седмици той получаваще доклади, че единствените съветски кораби, преминали край „Гломър“, са търговски. И все пак много от членовете на екипажа на „Гломър“ се притесняваха, че руснаците ще се досетят какво става. Повечето от моряците бяха селяндурци, свикани от нефтените полета в САЩ и подбрани, защото можеха да се оправят с масивния кран и останалото оборудване. Никой от тях не желаше да се среща с руснаците. Хората искаха да си свършат работата и да се прибират у дома.

Новите снимки, направени с камери от „Гломар“, показваха, че подводницата беше в почти същото състояние, в което „Халибът“ я беше открила преди шест години. Съветската подводница беше наклонена напред и надясно. Снимките през липсващите и повредените люкове показваха ясно, че все още има една здрава ядрена ракета. Другите две бяха повредени при потъването на подводницата.

С изключение на един широк към три метра пробив зад бойната рубка, вероятно от потопилата я експлозия, подводницата изглеждаше непокътната. Все пак имаше вероятност да е станала крехка. Военноморските сили бяха изчислили, че подводницата се е ударила в морското дъно със скорост от около 200 възла. Такъв удар спокойно можеше да я е натрошил под външната стоманена обвивка. Това беше една от основните причини, поради които Брадли и Крейвън настояваха за по-ограничена операция по изваждането.

Но в този момент най-голямата пречка беше да се стигне до самата подводница. Това беше задача, оприличена от един човек, който наемаше хората за „Гломар“, на това да вдигнеш от земята тръба, дълга осем метра, с въже от върха на Световния търговски център в непрогледна нощ и бушуващ вятър.

Компютрите в контролната зала на „Гломар“ започнаха да подават информация, докато гигантският нокът бавно слизаше в дълбините. Нокътят и стоманената му ръка получиха името Клементина, по класическата миньорска песен. Разбира се, руснаците смятаха, че подводницата им е загубена завинаги.

Ръката наподобяваше огромен октопод, който накрая щеше да увисне на неколкокилометрова верига. Имаше осем захващащи пръсти, а три от тях поддържаха огромна стоманена мрежа. Самата верига беше изработвана на части от хората на „Гломар“, които свързваха парчета тръба, всяка по осемнадесет метра, едно след друго като гигантски играчки, образуващи непрекъснато нарастваща система, която се спускаше все по-надълбоко в океана. По-късно, когато дойде време за вдигане на подводницата, хората от екипажа изтегляха една по една тръбите от океана и разглобяваха секция след секция.

Дни бяха необходими за спускането на Клементина до дъното, дни, преди пръстите да застанат точно върху подводницата. След това, когато стигнаха три мили дълбочина, хората и компютрите на „Гломар“ започнаха борба с подобните на въртопи течения, за да могат да поставят стоманената мрежа с трите пръста над бойната рубка. Накрая, когато камерите показаха, че един от пръстите е в допир с подводницата, хората се опитаха да приближат ръката повече, за да успеят и останалите пръсти да я захванат.

Но сбъркаха в изчисленията и Клементина падна силно на дъното. Вдигнаха я малко нагоре, като разглеждаха получените на кораба изображения. В мътния, частично осветен океан ръката из-

глеждаше удивително непокътната, сякаш все още можеше да хваща. Решиха да опитат пак.

Отново се прицелиха и успяха да поставят мрежата върху бойната рубка. Този път петте пръста бяха в позиция. Изглежда, „Гломар“ щеше да успее да прибере плячката си в края на краищата.

Метър и осемдесет в минута. С такава бързина руската подводница се издигаше към повърхността – 5000 тона стомана и вода. „Гломар“ започна да потъва и да се навежда под натиска. Разговорите сред екипажа се изместиха от хващането към преобръщането.

Изминаха девет часа и подводницата се намираще на деветстотин и петнадесет метра от дъното. След още време се издигна на хиляда и петстотин метра, или две мили от повърхността. Следващата минута обещаваще още метър и осемдесет нагоре. Но донесе разтърсващата вест, че подводницата нямаше да се качи повече.

Рязко три от захващащите пръсти се пропукаха и паднаха. Вероятно бяха повредени при удара в морското дъно преди много часове. Сега оставаха само два пръста и мрежата, хванала предната част на подводницата. Останалата ѝ част висеше посред океана и след миг доказа, че е точно толкова крехка, колкото Брадли и Крейвън бяха предсказали преди шест години. Стоманената подводница започна да се пропуква по шевове, като основната ѝ част се откъсна от малката секция, все още в хватката на Клементина, и падна обратно в дълбините. На дъното се върнаха и незасегнатата ядрена ракета, шифровите книги, импулсните излъчватели. Всичко, което ЦРУ така много искаше да извади.

„Гломар“ тръгна обратно без празненства и без усещане за победа, понесъл десетина процента от една съветска подводница. Повечето от тази част беше почти безполезна от разузнавателна гледна точка.

Корабът беше все още в открито море на 8 август, когато по радиото се получи съобщение: Ричард Никсън си подал оставката опозорен. Президентският самолет го връщаше в Сан Клементе, Калифорния, за последен път и повечето хора в тази, може би последна одобрена от него свръхсекретна операция обвиниха „проклетите журналисти“ за падането му.

С неговата оставка отслабна и политическата буря във Вашингтон, която така силно погълна Херш. Той не беше чул нищо за опита на „Гломар“ и за провала му. Нито пък някой го предупреди, че специалистите на ЦРУ по подводните операции за-

почнаха да проектират втори опит за изваждане на потъналата руска подводница. Но сега, когато Никсън изхвъркна от Белия дом, Херш се върна към разследването си. През декември той публикува на първата страница на „Таймс“ огромно експозе, в което обвиняваше ЦРУ, че са провели „машабна незаконна разузнавателна операция“, като са съставили досиета на десет хиляди или повече американски граждани. Според статията агенти на ЦРУ са следели протестиращи срещу войната и са се инфилтрирали в антивоенни организации.

ЦРУ никога нямаше напълно да се съвземе след тези обвинения. Статията на Херш предизвика вълна от обществено негодувание. В опит да насочи неизбежното следствие в приятелски ръце, новият президент Джералд Форд създаде комисия за проучване на обвиненията на Херш. Този път обаче младите членове на Конгреса изтласкаха настрани старата гвардия, която винаги беше защитавала ЦРУ, и настояха Белият дом и Сенатът да проведат отделни разследвания.

Колби и Херш все още бяха оплетени в събитията след статията за шпионирането, когато „Проект Дженифър“ отново изскочи на повърхността. Това се случи в петък следобед, 7 февруари 1975 г. Ранното издание на „Лос Анджелис Таймс“ за следващия ден изгърмя новината за опита за изваждане на подводницата с грамадно заглавие през цялата първа страница: „Сделка с ЦРУ за търсене на руска подводница/потопен кораб, казва Хюс“.

След като беше пазил материала почти година, Херш бе изпреварен. Статията съдържаеше грешки – според нея потопеният плователен съд се намира в Атлантическия океан – и съвсем малко подробности. Все пак, щом статията излезе, Херш не виждаше причина да не публикува пълната версия. Колби също така решително искаше да го спре.

За Колби залогът беше огромен. Херш не знаеше, че „Проект Дженифър“ съвсем не е свършил. ЦРУ планираше втори опит за изваждане. След първия ужасен провал техническите експерти на ЦРУ бяха убедили Колби, че „Гломар Експлорър“ все още може да протегне ръка надолу и да открадне важни парчета от подводницата. Корабът на Хюс вече се ремонтираше и преоборудваше и вторият опит бе насрочен за лятото. На Колби му се струваше, че се е върнал точно дотам, откъдето започна с Херш преди година.

Смяташе, че ако този въпрос затихне бързо, руснаците може напълно да пропуснат статията от „Лос Анджелис Таймс“. Но ако

статията привлече внимание или ако Херш се намеси с по-добри факти и точното местонахождение на подводницата, щеше да се наложи Колби да прекрати операцията и ЦРУ да си признае поредното фиаско, този път с огромна цена.

ЦРУ изпрати двама агенти на среща с редактора на „Лос Анджелис Таймс“. Те носеха просто послание: „Дженифър“ не е приключил и разгласяването може да попречи на ЦРУ да донесе големия улов. Агентите не казаха, че вече е имало един печален провал. Нито пък заявиха изрично, че има планове за втори опит. Но редакторът не задаваше много въпроси – той просто се съгласи да зарови статията за „Гломар“ на 18-та страница в последните издания на вестника и обеща да не пуска допълнителни неща по нея, най-малкото не за момента.

След това Колби се обади на редактора на „Ню Йорк Таймс“ и го помоли да накара Херш да „поуспокои топката“ по отношение на „Дженифър“. Освен това отговори и на едно обаждане на Херш с думите:

— От доста време се изявявате като първокласен журналист във връзка с този случай.

Но ласкателствата нямаше да накарат Херш да спре да се рови, а и други журналисти също се насочваха към тази история. Затова Колби изработи един отчаян план, безпрецедентен в историята на ЦРУ. Реши да покани дузина редактори, издатели и производители по „Проект Дженифър“, за да даде някои подробности. Но предложението му си имаше цена. От своя страна се искаше от издателите да задържат историята. Колби направи една последна уговорка: ако някой се опита да наруши ембаргото, той щеше да се обади на всички останали и да им даде сигнал да публикуват.

Знаеше добре, че задържането на проекта извън вестниците щеше да е толкова лесно, колкото да натискаш капака върху заврляла тенджера под налягане. Започна да титулова себе си като епицентъра на „най-шантавия заговор“.

Това не означаваше, че Колби има доверие на съзаклятниците си. ЦРУ започна да следи някои от журналистите, работещи по случая. Агентите тайно записваха разговорите им, проучваха тяхното минало и степенуваха ефективността им. Натрупаха се дузини тайни папки. Един неназован репортер от западното крайбрежие – кодово име Е-14, – беше окачествен като „журналистическа проститутка“ и „пияница“.

Но хората на Колби наблюдаваха най-много Херш. Следяха с кого се среща при едно пътуване до западното крайбрежие, като

доста им помогна фактът, че много от хората, с които опитваше да говори, докладваха направо на Колби. Сред онези, с които Херш се свърза, беше и Джон Крейвън, който сега преподаваше в Хавайския университет. Въпреки че мечтите на Крейвън да построи флотилия малки дълбоководни съдове за търсене бяха смазани от огромната цена на „Гломар Експлорър“, той нямаше намерение да издава тайната.

— Какъв проект? – отговори той, когато Херш му каза какво преследва.

Все пак Крейвън се съгласи на среща с него седмица по-късно в живописния клуб „Космос“ във Вашингтон. Заместник-секретарят на Военноморските сили помоли настоятелно Крейвън да опита да открие кои са източниците на Херш, но докато си пиеха коктейлите, парирайки въпросите си и пускайки заплахи, никой от двамата не разкри много. Ясно беше, че Херш знае, независимо дали Крейвън щеше да му помогне или не.

Накрая на 18 март работещият за няколко вестника разследващ журналист Джек Андерсън обяви край на интригата и се приготви да огласи историята по време на своето шоу по „Мючуъл Рейдио Нетуърк“. Колби дотича при него, но Андерсън отказа да преосмисли решението си.

— Според мен правителството няма право да прикрива такова пражосничество – заяви той по-късно. – Не съм пускал някои неща по молба на ЦРУ, но тук просто криеха провал за 350 милиона долара – буквално 350 милиона долара потънали на дъното на океана.

Правителствени източници по-късно определиха разходите на повече от 500 милиона долара.

Историята излезе наяве и Херш най-после успя да публикува много по-пълния си разказ за „Проект Дженифър“ в „Ню Йорк Таймс“ на следващия ден. Заглавието се простираше над пет колони и заемаше три реда: „Американски кораб вдига част от съветска подводница, загубена през 1968 г. Провал при ваденето на ядрените ракети“. Натъртеното „провал“ стигаше, за да накара Колби да потрепери, а и уводната част на статията също не му подобри настроението: „Централното разузнавателно управление финансира изграждането на плавателен съд за стотици милиони долари за вадене на материали от големи дълбочини и миналото лято го използва в неуспешен опит да извади ракетите с ядрени бойни глави, както и шифрите от потънала съветска подводница в Тихия океан, твърдят висши правителствени служители.“ Херш продължаваше,

че ЦРУ са извлекли само незначително парче от предната част на подводницата, и резюмирайки оценката на неназовани критици, твърдеше, че възможността за изваждане на „остарели шифрови книги и излезли от употреба ракети не оправдават нито високата цена на операцията, нито потенциалното застрашаване на примирението между Съединените щати и Съветския съюз“.

Най-общо, статията разкриваше една картина на пражосничество, а не на героизъм и някои офицери от ВМС тихо я аплодираха. В края на краищата ЦРУ беше се опитвало да плава в техни води, открадна им ценната находка и захвърли в морето милиони долари. „Проект Дженифър“ беше провал, а и ВМС гледаха на нея като на една безкрайно глупава операция.

Херш по погрешка написа, че са извадени седемдесет тела, а извадените бяха само шест. Но той отрази и едно от нещата, за които Колби най-силно настояваше – ЦРУ бе провело погребална церемония за мъртвите съветски моряци и я имаше на видеолента, в случай че Съветският съюз някога разбере за опита за изваждане и поиска информация.

Самият Колби съвсем спря да дава изявления, обяснявайки закъснялото си мълчание като единствения начин да предотврати натиска над Съветския съюз да реагира открито. Той каза това при едно посещение в Белия дом. Демонстрирайки екземпляр от спомените на Никита Хрущов, той показа на президента Форд мястото, в което Хрущов пише, че е бил заставен да се престори на разярен пред обществеността и да прекрати разговори на най-високо ниво през 1960 г., когато Айзенхауер открито призна, че самолетите Ю-2, прелитащи над Съветския съюз, са шпионски, а не просто метеорологични, отклонили се от курса си машини.

За да не повтаря „грешката“ на Айзенхауер, администрацията на Форд посрещна всички следващи запитвания за „Гломар“ с упоритото „Без коментар“. Точно това желяеха и руснаците. Те започнаха да изпращат френетични съобщения чрез всички свои контакти с молба към САЩ за мълчание – готови бяха на всичко само да не научат съветските граждани. Един съветски военен аташе се приближил до капитан от ВМС на САЩ по време на коктейл и предложил сделка: ако САЩ не повдигнат отново въпроса публично, и руснаците няма да го направят. Кисинджър води подобни разговори, докато тихомълком опитвал да отстрани щетите, като обещал на съветския посланик Анатолий Добринин, че ЦРУ ще изостави плановете си за втори опит за изваждане. Кисинджър му предал и имената на тримата млади подводничари, чиито ме-

тални медальони били извадени заедно с частите от общо шест тела.

Така руснаците, изглежда, изоставиха въпроса и в края на краищата мълчанието на Колби обви с толкова тайнственост „Проект Дженифър“, че мит и реалност се сляха. Американското правителство беше дало на Съветския съюз по-подробна информация, отколкото на американския народ, оставяйки пресата да запълва празнината с крайно неточна информация за експедицията на „Гломар“.

Почти всички вестници и списания съобщиха, че Съединените щати са извадили предната една трета част на деветдесетметровата подводница. Но бивши служители на ВМС твърдят, че на повърхността е извадено само едно парче, дълго единадесет метра и половина. Сред първоначалните разкази по вестниците съществуваше и объркване за типа на потъналата подводница. ЦРУ и други правителствени източници не желяеха да признаят, че целта на цялото начинание е била морално остаряла дизелова подводница. Също така ЦРУ съвсем определено подаде невярна информация за местонахождението на руската подводница, като каза на репортерите, че операцията е проведена на 750 мили северозападно от Хаваите, а всъщност мястото се намирало на около 1700 мили. Това навярно бе направено в опит за заблуда на руснаците.

В крайна сметка ЦРУ, изглежда, успя да убеди някои репортери, че „Проект Дженифър“ е имал най-малкото умерен успех, ако се съди по някои от последните статии.

Все пак това предизвика страхотни дебати сред журналистите по въпроса дали усилията на Колби да потуши историята не бележеха един от онези моменти, когато фразата „национална сигурност“ крие не тайните на нацията, а нейния срам. Ако не друго, то маневрата на Колби накара повечето журналисти да се отнасят скептично към молбите на служители от разузнаването да не публикуват подобни истории. Разбира се, повечето репортери писаха, че „Проект Дженифър“ представлява огромен провал и че ЦРУ правило сериозни опити да скрие това.

Ако пресата знаеше цялата истина, щеше да атакува ЦРУ още по-силно. От наскоро проведени разговори с бивши високопоставени служители от разузнаването стана ясно, че ЦРУ е успяло да прикрие един от най-големите си провали: горещо натрапвания план на Колби за втори опит е бил смехотворно абсурден от самото си замисляне.

Към края на 1974 г., няколко месеца преди припремите уси-

лия на Колби да спаси тайната на „Гломар“ за втория опит, Военноморските сили изпратиха подводницата „Сийулф“ обратно при гроба на руската подводница. „Сийулф“ тъкмо беше преоборудван, за да се присъедини към „Халибът“ като подводница за „специални проекти“. С помощта на електронна „риба“ с камери „Сийулф“ направи снимки, от които се виждаше, че руската подводница се е разбила на парчета, след като „Гломар“ я е изпуснал, и лежи на малки, неразпознаваеми късове като огромна мозайка, украсяваща пясъка.

— Разтвори се беше точно като хапче във вода – казва бивш високопоставен офицер от ВМС. – Разпръснала се бе по цялото дъно.

Друг бивш служител на ВМС твърди:

— Пръснала се беше. Прецени се, че не е възможно да се извади нищо.

Според тези хора било почти невъзможно да се намерят относително малки неща като бойни глави на ракети, кодиращи машини и антени. Същите офицери са били изумени от факта, че ЦРУ, изглежда, не разбираше това. Сред хората от ВМС, които критикуваха втория опит за изваждане, бе и капитан Бродли, който макар и пенсиониран, работеше като консултант към Военноморската служба за подводни операции, и контраадмирал Боби Рей Инман, станал директор на военноморското разузнаване през месец септември 1974 г.

И въпреки всичко ЦРУ даде ход на проекта. Единственото им очевидно съобразяване със състоянието на руската подводница беше, че замениха някои от захващащите пръсти на „Гломар“ с огромен кош. ЦРУ се надяваше да изгребе на сяло нещо значително сред натрошените парчета.

Колби не съобщи нищо на редакторите на вестници. Каза само, че при втори шанс ЦРУ би могло да извади подводницата или най-малко важни елементи от бойната рубка и ракетния отсек. По-късно той заяви, че не си спомня да е виждал снимките от „Сийулф“ и вместо това разчитал на анализите на своите технически експерти.

— Всички ние вярвахме силно, че ако можем да се върнем, ще извадим нещо – заявява Колби. – Иначе защо да се връщаме, по дяволите? Нямаше да има смисъл.

Онова, което не бе взел предвид, е, че неговите експерти бяха далеч от обективността. Прекарвали бяха години в работа по „Проект Дженифър“, носеха отговорността за огромните разходи по него и

в края на краищата съвсем възможно е да са се интересували повече от кариерата си, отколкото от живота на хората на „Гломар“. Самият Колби знаеше, че ЦРУ не може да си позволи нов срам, след като търпеше политически удари от други разкрития.

Карл Дъкет, главен служител на ЦРУ по проекта за „Гломар“, е починал, оставяйки мнението си за шансовете за успех на втората фаза от „Проект Дженифър“ в тайна. Архивите на ЦРУ по „Проект Дженифър“ все още са секретни. А бившият заместник на Дъкет, Зик Зелмър, отказва да обсъжда въпроса. Колби почина през 1996 г., но докрая твърдеше, че вторият опит за изваждане щял да е успешен.

Но бившите офицери от ВМС смятат, че служителите на ЦРУ отчаяно са вярвали в собствения си мит, отчаяно са се надявали, че победата все още е възможна, защото са прахосали напразно твърде много пари.

Теорията на Крейвън е далеч по-откривена.

— Това беше просто една голяма, тлъста синя слива, която изглеждаше сладка – казва той. – И се набъркаха разни хора, които по отношение на океана са пълни аматьори.

По този въпрос Херш е съгласен с Крейвън. Журналистът, чийто и без това добре заострен цинизъм се бе засилил, започна да се рови в редовните подводни операции на ВМС и през месец май 1975 г. публикува статии за подводниците „Холистоун“, за следе-не на руски подводници и за наблюдателни мисии в съветски води или близо до тях.

Херш разкри също, че е имало редица сблъсъци между американските и съветските подводници, че една американска шпионска подводница веднъж е засядала за кратко в подходите към пристанището на Владивосток, и че някои от служителите на Белия дом и ЦРУ са се питали дали напливът на американски подводници в съветските води е имал смисъл в епохата на примирието. След публикацията на Херш се обади човек, присъствал на подводницата „Гато“ при сблъсъка със съветската подводница от клас „Хотел“ през 1969 г., и журналистът публикува статия за това в началото на месец юли. По това време Конгресът разглеждаше нарушенията в разузнавателната работа. Сенатът, начело с Франк Чърч, демократ от Айдахо, разследваше инциденти, включени в документ на ЦРУ, който описваше направените от самото него нарушения – от шпиониране в собствената си страна до международни опити за убийство. Чърч вече беше успял да разстрои няко-

га гордата и недостижима служба и казваше за нея, че е „разюздала се властна организация“.

Но разузнавателната общност беше по-разтревожена от едно разследване на Белия дом, което провеждаше демократът от Ню Йорк Отис Г. Пайк. Неговото по-широко разследване включваше Кисинджър, Агенцията за национална сигурност, ЦРУ, ФБР и Военноморските сили. Решен беше също да прецени доколко стойностни са били опитите за подводен шпионаж – нещо, което никой друг конгресмен не бе опитвал през тридесетте години студена война.

Петдесет и три годишният Пайк беше особняк и шегаджия. Винаги носеше стари костюми в различна степен на занемареност. Той беше човекът, нанизал преди години на копието си Военноморските сили за грубо превишение на разходите със смехотворни оправдания за адмиралите, получаващи допълнително заплащане за опасностите, на които се натъкваша, седнали на бюрата си. Именно разследването на Пайк доведе до постоянните шеги за тоалетните чинии и гаечни ключове, стрували на военните стотици долари. Когато пое от Белия дом разследването на разузнавателните дейности, пресата го нарече пълен аутсайдер, независимо че беше продукт на Принстън и на Колумбийския университет, където завършил право, както и дългогодишен член на комисията по въоръжените сили и морски пехотинец – военен герой.

Пайк сега обещаваще, че ще разгледа за шест месеца шпионските операции по време на Студената война. За подводните сили това означаваше, че Пайк заплашва да си вре носа в проследяванията, навлизанията в чужди териториални води и сблъсъците. Военноморските сили се тревожеха, че ще разгласи най-секретните им операции. В края на краищата той бе водил разследването за провала с „Пуебло“, като стигна до заключението, че шпионският кораб е пострадал при бреговете на Северна Корея поради груби пропуски и липса на анализи.

Вероятно друг конгресмен би планирал подобно амбициозно следствие в обликована с дъб зала за конференции или пред чаша уиски в някой от частните вашингтонски клубове – от онези, които не си правят труда да включват цените в менютата си. Но Пайк планираше следствието си по слипове, с бира от супермаркета и с Арън Б. Донър, дългогодишния ръководител на изборните му кампании, в малкия апартамент до Капитолийския хълм, който дяляха, защото семействата им все още живееха в Лонг Айлънд. Замисляха стратегията си с ентузиазма на студенти пред първата

си демонстрация в университета. Верни на стила на Пайк, двамата решиха, че ще атакуват най-мощните разузнавателни служби на страната с анализ на разходите и ползите.

Комисията на Пайк имаше подкрепата на млади хора, някои от които все още пазеха пресни спомени от следствието по „Уотъргейт“. Те носеха със себе си дълбоко недоверие към политическата система, към службите и особено към всяко нещо с печат „секретно“. Бяха непочтителни. И нахални. Те бяха мародерите на Пайк.

Започнаха да задават въпроси: С какво се занимават разузнавателните агенции? Колко струват на данъкоплатците? Каква полза извличат от масивното количество събрана от тях информация? И не бяха ли просто излишни доста от рискованите им и скъпи начинания?

Една от най-очевидните начални точки представляваше „Проект Дженифър“, който направи впечатление на Пайк като огромен провал в най-добрия случай или направо наливане на пари в корпорацията на Хауърд Хюс може би като отплата за политически услуги. Ако Крейвън знаеше за догадките на Пайк, щеше да се развика радостно. Когато Пайк започна да рови, Колби опита подхода, който сякаш вършеше добра работа с редакторите на вестниците. Предложи някои данни с надеждата, че са достатъчни, за да спечели на своя страна критикуващите го хора. При обсъждането на „Проект Дженифър“ Колби и компания се приготвиха максимално добре за случая, като настояха най-зле пазената тайна в страната да се разглежда при закрити врати.

Конгресмените вече заседаваха в залата на Комисията по въоръжените сили, когато пристигна контингентът от ЦРУ. Първа влезе малка армия от мрачни млади мъже с тъмни костюми и нещо като копчета на ушите – слушалки за радиотелефоните им. Провериха залата с електронно оборудване, търсейки микрофони по ъглите, под масите и столовете. Пайк и останалите конгресмени гледаха хипнотизирани този театър.

След това влезе втора, по-малка група агенти, с големи черни куфари, каквито музеите използват за транспортиране на безценни порцеланови фигурки. Тези хора също започнаха да проверяват стаята, макар нито един от конгресмените да не разбира какво точно търсят. Сякаш бяха представени две действия на пиеса, предназначена да накара комитета да добие усещането за изключително събитие. Имаше ефект.

Най-накрая влязоха Колби и някои от заместниците му, като

дадоха ход на трето действие. Отворили рязко куфарите си, хората от ЦРУ започнаха енергично да вадят големи найлонови торби, като ги поставяха внимателно на дълга маса пред конгресмените. Членовете на комитета се наведоха напред и надолу, за да видят през прозрачния найлон свръхсекретните неща, които пристигнаха тук под охрана.

Възможно е някой да се е покашлял, но през повечето време членовете мълчаха. Всъщност никой не знаеше какво да каже. Предметите, поставени така церемониално на масата, бяха просто метални парчета, подозрително приличащи на ръждиво желязо.

Законодателите разгледаха парчетата с престорена почителност. Въпреки вътрешното си недоверие имаха чувството, че става нещо важно, когато Колби тържествено обяви, че носят части от руска подводница. Едва по-късно те си признаха помежду си, че това може да е било всичко, дори боклуци от строежа надолу по улицата, и че представените от ЦРУ карти и схеми на океана също можеха да бъдат съвсем маловажни. А що се отнася до въпросите за разходите и ползите, Колби ловко ги отбягваше с неясни обяснения, че няма на разположение сборни суми, тъй като повечето финансови средства са скрити в други, по-земни бюджети. Представлението на Колби беше майсторско. Когато шоуто приключи, нито един член на комитета не се досети да повдигне въпроса за Хауърд Хюс.

Но шоуто на ЦРУ остави конгресмените с трайното усещане, че са ги изиграли. Чувството не отмина и когато по-късно Колби се опита да впечатли комисията с демонстрация на оборудване за тайни агенти, включително онова, което наричаха „микробиоаксинатор“ – подобно на пистолет устройство, което изстрелваше игли, натопени в отрова, парализираща централната нервна система. Бунтарите на Пайк се разгневиха от цирка на ЦРУ. Ако не друго, то шоуто, изиграно за оправдание на „Гломар Експлорър“, твърдо ги убеди да започнат да ровят в широкия спектър на подводните операции, и мародерите на Пайк започнаха да проучват въпросите, повдигнати от Херш във връзка с „Холистоун“ и сблъсъка на „Гато“.

Из Военноморските сили бързо се разчу, че Пайк не играе по старите правила, или по никакви правила, и че сериозно проучва най-тайните операции. Някои адмирали препоръчваха ВМС просто да го спре с каменна стена. Но шепа подводничари, ветерани на срочна служба, се обадиха до комисията с разкази за заседания на подводници, фалшифицирани доклади от патрули и новини за друг

сблъсък, при който беше ударена съветска подводница, и се предполагаше, че е потънала.

Това бяха безпрецедентни разкрития. Нищо от опита на Пайк в Комисията на въоръжените сили не бе го подготвило за случилото се. Повечето от членовете на тази комисия не научаваха много за подводниците или за най-елементарните разузнавателни операции. Преди „Уотъргейт“ да разбие старата система на старшинство в Конгреса и да издигне някои по-млади кибритлии като Пайк, общността на подводничарите имаше позволение да действа без официално одобрение. Ако имаше нужда от кимване, винаги се намираха по един-двама сенатори, на които можеше да се разчита, че ще дадат ход на програмата, особено бившият сенатор Ричард Б. Ръсел от Джорджия, който самостоятелно проверяваше повечето разузнавателни програми през 60-те години. (Или, както каза адмирал Мурър, подкрепил операцията „Гломър“ като главнокомандващ военноморските операции и по-късно като председател на Съвместното командване от 1967 до 1974 г.: „По принцип през шестдесетте години беше достатъчно да кажеш единствено на сенатор Ръсел, че правиш нещо, и тайната никога не изтичаше.“)

Нещата станаха наистина интересни, когато някой се обади по телефона с описание на една подводница за дълбоководно търсене, подводница, която може да стои на дъното. Не след дълго екипът на Пайк научи за записващите подслушватели на съветския кабел в Охотско море.

Източникът беше един от специално подбраните елитни специалисти във ВМС, един от „Халибът“, и човекът се страхуваше. Все още служеше във ВМС. Все още беше обвързан от задължението да пази тайна. Не трябваше да разговаря с никого, най-малкото с конгресмен, известен не само с това, че рита гумите на армията, но и че проверява цената им, разглежда ги внимателно и се оплаква шумно и открито, ако открие, че са спихнали. За всеки подводничар това представляваше заплаха за кариерата.

Хората на Пайк направиха всичко възможно да вдъхнат увереност на човека. Просто го помолиха да им каже къде да се ровят. Обещаха, че ровенето ще се извърши с други средства. Щяха да се изправят пред Пентагона. Не виждаха смисъл да вадят човек на ниско ниво пред обществена комисия, нито пък причина да унищожават свой информатор.

И така, подводничарят проговори – за Пещерата на прилепите, за Охотско море. След това се обади друг човек от службата за

специални проекти. В крайна сметка двамата подводничари търсеха отговори точно както старшините от „Халибът“, когато Уайт отказа да се качи на подводницата в Гуам. Искането да разберат как навлизането в съветски води и поставянето на суперподслушвателя по време на мирни преговори може да доведе до нещо. Искането да знаят защо от тях се иска да седят като мишени в съветското море. Искането да знаят дали командването на подводните сили е прекалено старателно или просто безотговорно, защо излага живота им на риск при явно незаконна операция. Положили бяха клетва да се навират сред опасностите. Приемаха това. Но искаха да знаят защо точно тези рискове и тази мисия. Особено много искаха да знаят защо са изпратили в съветското море две от най-старите и шумни подводници във флотата. По това време, към края на 1975 г., „Халибът“ беше изпълнила последната си мисия и щеше да излезе от служба. „Сийулф“, заемаща мястото на „Халибът“, се оказа още по-шумна.

Когато екипът на Пайк започна това разследване, начело поставиха един от нахъсените млади хора Едуард Ръдер. Адмирал Джеймс Л. Холоуей, в момента командващ военноморските операции, контрира с Инман, директора на военноморското разузнаване.

Ръдер беше точно на двадесет и пет години, бивш журналист на свободна практика, на когото останалите от хората на Пайк гледаха като на възкителен, свадлив и прекалено ревностен в опитите си да получи информация. Шокирани бяха от опита му да сваля една секретарка от Агенцията за националната сигурност с надеждата да я накара да издаде някои тайни по време на вечеря или кафе – маневра, завършила с пълен провал.

И все пак Ръдер успя да придаде съвсем човешко лице на тайнствеността около високотехнологичната подводна шпионска война и дори онези, които го критикуваха, смятаха, че е намерил находчиво обяснение за начина, по който тайните са оцелявали през десетилетията в моментите, когато Съединените щати и Съветският съюз са се хващали взаимно в крачка. Както Ръдер виждаше нещата, Съединените щати и Съветският съюз се държаха точно като двама мъже, които непрекъснато играят покер в задимена стая. И двамата лъжеха, но никой не можеше да обвини другия, защото щеше да развали играта.

Сега Ръдер трябваше да намери начин да пробие в един свят, където американските ВМС защитаваха не само собствените си

методи, но и тези на врага. Но не беше предвидил Боби Инман. Адмиралът бе решил да шокира него и хората му с факти.

Инман пренебрегна ясните намеци в средите на ВМС, че трябва да мълчи, защото беше убеден, че това просто няма да свърши работа. Само преди две години беше служил като заместник на Холоуей, когато последният беше заместник-началник по военноморските операции. Работата му се състоеше в това да наблюдава Конгреса и пресата. Макар и да нямаше много сериозно предизвикателство към свещената неприкосновеност на военноморските тайни, дори ВМС бяха принудени да преразгледат бюджетите си. Гледал беше как финансите намаляват, след като красиви като на кино адмиралски пристигаха на обсъжданията, въоръжени с помощници и заместници, но с малко отговори. От друга страна, беше виждал да оцеляват програми, представени от понапълнели, размъкнати и груби офицери, изправили се пред Конгреса без антураж, но с информация и учтивост.

Той отиде при Ръодер и останалите от персонала на Пайк с малко от очакваната лъскавина на ранга си. Не приличаше на никой от другите адмиралски и не говореше като тях. Напротив, беше обикновен, кльощав и издокаран с очила с рогови рамки и униформа с толкова изтъркана и прекалено широка яка, че адмиралските звезди на раменете му изглеждаха не на място. Хората на Пайк го сметнаха за „плашещо умен“. Но се изненадаха повече от това, че ръководителят на военноморското разузнаване, изглежда, имаше желанието да сътрудничи. Инман беше решил да отклони всяка критика или нежелано внимание, като даде на Пайк онова, което иска или поне донякъде. Искаше да поднесе достатъчно информация, за да проумее Пайк основния възглед на ВМС: подводните операции осигуряват жизненоважна информация за съветската заплаха, която не може да бъде получена по друг начин, и че всъщност така се спестяват доста пари.

С благословията на командващия военноморските операции Инман се срещна с Ръодер и му обеща да проучат сблъсъците и заседанията на подводници. Инман каза също, че ще говори и за подслушването на кабели. Но имаше едно условие. Инман искаше гаранции, че нищо от информацията няма да изтече. Настояваше най-важните документи да се съхраняват в един от така наречените 20-минутни сейфове, защото толкова време трябваше, за да се отворят с ацетиленова горелка. Ръодер обеща да използва този сейф и само той да знае комбинацията. Но когато представи това искане пред шефовете си сред хората на Пайк, те му отговориха,

че нямат на разположение такъв сейф. Също така бързо решиха, че Ръодер малко се е възгордял. С щедър жест, може би от честолюбие, а може би от самочувствие, Ръодер изостави темата, убеден, че Инман би разбрал това като жест в името на националната сигурност.

Жестът впечатли адмирала, но не достатъчно, за да се откаже от усилията си да спечели Пайк и хората му. Вместо това Инман просто пусна върху него и хората му своята магия на откритост и откровение. Проведоха няколко срещи в светая светих на комисията – една стая без прозорци, която наричаха „тунела на тишината“. Всъщност тя по-скоро приличаше на ужасен малък шкаф с почти нищожно място за столове около широката половин метър маса за разговори. В стаята висеше сякаш вечен облак застоял дим. Инман пренебрегна мрачното обкръжение и просто проговори. Призна, че координацията между подводните операции и държавническата мисия на мирните преговори е слаба. Предлагайки всичко това без двусмислици и без извинения, той се разграничи от мнението на цялата разузнавателна общност и стана приятен на хората на Пайк.

С течение на времето Инман накара помощниците си да предоставят на Пайк подробно проучване за аварията с подводниците. В него се виждаше, че е имало най-малко девет сблъсъка с вражески подводници през изминалите десет години и над 110 възможни засичания на американски разузнавателни подводници. Инман призна, че някои командири на подводници фалшифицират докладите от патрулните мисии, за да скрият поеманите рискове и моментите, в които са били засичани. Той дори беше възложил на служители от военноморското разузнаване да разгледат някои инциденти, когато докладите на шпионите на борда или засечени съветски комуникации противоречаха на официалните доклади на командирите на американските подводници. Инман също лично информира Пайк за операцията по подслушване на съветския кабел.

В края на краищата този откровен, кльощав интелектуалец с кривата усмивка убеди всички, че съвсем не е така привлекателна мишена, както подобните на Колби и Кисинджър. Мародерите на Пайк продължиха напред, отделяйки голяма част от времето си за проучване на властническия начин, по който Кисинджър беше управлявал Комитета на четиридесетте и провеждал външната политика. Но когато докладът на Пайк стана готов в началото на 1976 г., разузнавателната общност и администрацията на Форд убедиха Конгреса да гласува той да не бъде публикуван. Все пак

едно негово копие изтече и „Вилидж войс“ отпечата дългия доклад от край до край. Но както се оказа, само осем абзаца бяха посветени на шпионажа с подводници и нито дума не се казваше за подслушването на кабела. Вместо това се споменаваха най-общо основните програми за шпионаж с подводници, които Пайк смяташе за ценни, и ВМС получи само лек укор.

„Оправданието на ВМС за програмата като начинание с „нисък риск“ е неточно“ – пише екипът на Пайк. По-нататък заявява, че комисията е имала забележки към оценките на риска, които били „ритуални и формални“ и неизменно „ниски“. Оплаква се и че никой от командирите на сблъскалите се подводници не е наказван.

Обществеността беше загубила първата си реална възможност да оцени стойността на изпълняваните подводни операции за събиране на информация. Организаторите на шпионските операции във ВМС също си мълчаха, както винаги, а и сред редовите подводничари всичко продължи както обикновено – работа и мълчание. Всички операции щяха да продължат. Наблюдателните мисии на подводниците от клас „Холистоун“ вече щяха да се наричат „Специалитет на ВМС“ като съкращение от Специална контролна програма на ВМС. А Инман и контраадмирал Робърт Л. Лонг, най-висшият подводничар във ВМС, дори смятаха да излят още повече пари в подслушването на кабела. Решиха да изискат съгласието на Рикоувър най-после да преоборудват някоя съвременна ядрена подводница за изпълнението на тази работа. Националната служба по подводно разузнаване – съвместното предприятие между ЦРУ и ВМС – беше преживяла провала след „Гломар“, въпреки че ЦРУ никога повече нямаше да има възможност за ежедневен контрол над някоя шпионска мисия на ВМС. Вместо това Националната служба по подводно разузнаване се бе превърнала в средство за финансиране на подводниците за специални проекти и Конгресът бързо одобри парите за последното преоборудване, въпреки че за подготовката на новата подводница щяха да изминат две години.

Междувременно бедната и почти потрошена „Сийулф“ трябваше да продължава операцията по подслушването на кабела. Макар няколко подводничари да поеха риска да разговарят с Пайк, малко неща се промениха. Нищо нямаше да спре мисиите, дори и с подводница, шумна и без късмет от самото начало.

„Сийулф“ бе пропуснала кръщенето си с шампанско, защото при пускането ѝ на вода съпругата на един конгресмен не улучи.

Тя беше същата подводница, която Крейвън отказа да използва за специални проекти през шестдесетте години. В крайна сметка пак я преоборудваха само защото Рикоувър нямаше за какво да я ползва, особено след като се блъсна в подводна планина при учения през 1968 г. Дори след като ВМС я оборудваха с високотехнологична дълбоководна техника, тя продължи да изпъква с конструкцията си от петдесетте години. Едва работещият реактор беше толкова остарял, та екипажът се шегуваше, че ако руснаците някога заловят подводницата, тя ще върне ядрената им програма с 50 години назад. Също така паметна беше и алармата, която хората наричаха „Кучката в кутията“, защото предупреждаваше с женски глас – всъщност гласът на една телефонна операторка от 50-те години, избрана, защото някои хора във ВМС бяха решили, че звучи успокояващо. Тя обявяваше пожари, наводнения и други катастрофи и според екипажа на „Сийулф“ говореше прекалено много.

Взети заедно, неудачите на подводницата и нейните мисии разкъсваха хората между унизително обезверяване и унизителна гордост. Един дневник, воден от млад член на екипажа на „Сийулф“, каквито са рядкост, звучи предимно като каталог на оплаквания. Всеки от екипажа напълно е осъзнавал явната незаконност на воденето на бележки за най-секретните операции на ВМС. Но въпреки това „Сийулф“ правеше история, историята на страната и своята, и младият моряк решил да я запише.

Той описва успешни мисии по подслушване на кабели през 1976 и 1977 г. Разбира се, дневникът започва като технотрилър: „20 юни. Някъде около Сан Франциско. Курс – Русия. Несъмнено, макар че би трябвало да не го знаем – се случват странни неща, а аз съм виждал и по-странни – онази книга на рафта на шурмана – руското крайбрежие, графики за корабоводене, шамандурите...“

В известен смисъл „Сийулф“ беше като всяка друга подводница. Членовете на нейния екипаж играеха същата неприятна игра на сляпа баба и обичаха да се дърлят с фрази от типа на:

— Не бих се изпикал в устата ти, дори ако ти горят зъбите.

Много от записите на автора на дневника представляват една хроника на скуката и самотата на живота в подводницата, където външният свят е представен предимно от скрити на борда купища списания с голи жени и книжлета със заглавия като „Нахакани кучки“. На „Сийулф“ например свръхсекретната риба с камерата беше наречена Щастливата Линда от романа „Щастливата проститутка“ и на порнокралицата Линда Ловлейс.

Еднообразието се прекъсваше от механични повреди, което беше още по-опасно, защото много от тях се случваха в съветски води. Имаше пожари и аварийни спирания на реактора. Ядрените техники бяха така съсипани от дефектния реактор, че се боцкаха със спийд, за да издържат. Проблемите със системата за кондициониране на въздуха в „Сийулф“ станаха толкова сериозни, че докато дебнеха при подслушвателя, екипажът ѝ трябваше да преживее отново дните от „Гъджън“ – палеха отделящи кислород свеци и вдигаха шнорхела, за да се проветриват, докато все още се намираха в съветското Охотско море.

Скоро след този инцидент авторът на дневника се отказва от порно-книжлетата в полза на „Живи“ – истинска история за разбит самолет, при който оцелелите трябвало да станат канибали, за да преживеят отчаяните месеци, през които били напълно загубени в леденостудените Анди. Записва мислите си между „сънищата за ром и пресни плодове“, скрит зад завеската на койката си, където единствено можел да намери малко усамотение. Въпреки обществената разгласа на провала с „Гломар“ и независимо от разследванията на Конгреса в подводните сили и най-вече на борда на „Сийулф“ царува секретността.

Затова той криел дневника си от своите командири и от повечето членове на екипажа. И накрая казва, че въпреки пожарите и аварийното спиране на реакторите, е също така впечатлен от подвизите на своята подводница, както и сенаторът Пайк:

„Разбрах какво правим – мисия невероятна. Е, САЩ си ги бива наистина – не сме толкова тъпи, колкото ни представят, и страната ни все още има смелост.“

10. ТРИУМФ И КРИЗА

Ричард Л. Хейвър умееше да извърта нещата и да изработва брифингите по-добре от всеки друг. Беше само на тридесет и три години, един от многото началници на отдели във военноморското разузнаване и при това цивилен, но пък беше високоценено протеже на Боби Инман, адмирала, който самостоятелно успя да защити подводните сили при единствената им среща отблизо с разследващата комисия от Конгреса. Хейвър също така умееше да омайва.

Адмирал Стансфийлд Търнър, директор на ЦРУ, знаеше това.

Знаеше го и Харолд Браун, министър на отбраната. Затова водеха със себе си Хейвър в този пролетен ден на 1978 г., за брифинг с президента Джими Картер в Белия дом.

Търнър ги представи, докато Хейвър оглеждаше събралите се хора: президента, държавния секретар Сайръс Ванс и завеждащия персонала в Белия дом Хамилтън Джордан. Присъстваше и вицепрезидентът Уолтър Мондейл, макар че тъкмо се беше върнал от дванадесетдневно пътуване до Югоизточна Азия и, изглежда, задрямваше. Хейвър не се притесняваше.

Знаеше, че трябва да задържи вниманието на Картер и че президентът е бивш ядрен инженер и последовател на Рикоувър. Избран беше за програмата за ядрени подводници в началото на 50-те години, но преди първите подводници да излязат в открито море, баща му почина и го извикаха у дома, за да управлява семейната ферма за фъстъци. И все пак Картер продължаваше да гледа на Рикоувър като на свой учител. А и заглавието на своята автобиография за предизборната си кампания „Защо не най-доброто?“ беше взел от израз, използван от Рикоувър, когато печеше него и останалите офицери на бавен огън. Хейвър пък беше офицер от разузнаването, шпионин, лелял на разузнавателни самолети по време на войната във Виетнам. Така се беше запознал с Инман, който надзираше някои от разузнавателните операции на ВМС през войната. Когато Хейвър реши да се уволни от армията, Инман го убеди да стане цивилен аналитик на разузнавателната информация, вместо да следва право.

Хейвър сега искаше да информира Картер за настоящото положение със съветската ядрена заплаха и да изложи нещата така, че да спечели одобрението на президента за планирането на операция, по-смела от всичко досега. От военноморското разузнаване бяха разбрали, че руснаците се възползват от 4200-милния обсег на новите си подводници клас „Делта“ с балистични ракети, като ги карат извън обхвата на американските послушвателни мрежи SOSUS под Азорските острови в Южния Атлантически океан или ги държат в Баренцово море. Подводниците в Баренцово море бяха защитени от кораби и многоцелеви подводници, а се намираха само на един изстрел разстояние от Вашингтон през Арктика или до всяка друга цел по дъга, начертана от Южна Каролина през Оклахома и до Орегон.

Хейвър убеди Картер, че разузнавателните мрежи и шпионските подводници работят усилено за събиране и анализ на новата информация. Във военноморското разузнаване обаче кипеше спор

дали решението на руснаците да държат подводниците си в Баренцово море бележи истинска промяна в стратегията или моментна прищявка. Хейвър беше сред хората, които смятаха, че руснаците заемат нови позиции за жестоко ядрено предимство пред Съединените щати.

Когато подводниците „Янки“ бяха най-доброто в Съветския съюз, почти всяка от тях, изпратена в диапазон за стрелба до Съединените щати се намираше на огневата линия на следящите я изотзад американски подводници. При избухване на война тези подводници щяха да потопят съветските още преди да са стреляли. След това, ако и двете страни изстреляха наземните си междуконтинентални балистични ракети, единствено Съединените щати щяха да имат възможност за нанасяне на втори удар от океана. Това беше предимството, за което Военноморските сили се готвеха още от времето на Мак Белия и неговата езда в „Лапон“. Но тази стратегия разчиташе на три неща: съветските подводници да останат относително шумни, да не усещат колко често ги следят и да продължат патрулите си в открито море, където можеха да ги следят.

Но когато подводниците „Делта“ се пребазираха в Баренцово море, Хейвър и останалите започнаха сериозно да обмислят някои основни положения, на които почиваше американската стратегия. В края на краищата от началото на Студената война, американските стратегии бяха смятали, че съветските ВМС искат да предизвикат Съединените щати в открито море и че в бойни условия руските многоцелеви подводници ще потопяват преди всичко американските кораби, снабдяващи Европа, както бяха правили германците по време на Втората световна война. Сега сякаш руснаците се обръщаха кръгом в стратегията си и междуременно събаряха носещия камък на американската ядрена стратегия.

След като представи тези съображения, Хейвър напомни на президента, че ВМС имат изключителен начин да следят руснаците – жизненоважната операция с подслушването на кабела в Охотско море, която самият Картър беше одобрил едва преди година. Хейвър продължи с описанието на следващата дръзка стъпка, обмисляна от ВМС.

Ами ако Съединените щати успееша да подслушват кабелите на Атлантическата арена? Ами ако бъде изпратена подводница да постави подслушвателен апарат в Баренцово море, където се намират съветските бастиони на ракетните подводници?

„Халибът“ не би била в състояние да направи това, нито пък „Сийулф“. И двете подводници бяха пред изхвърляне, когато им

възложиха операцията по подслушването, твърде стари и шумни, за да се промъкват из тези активни води. (По време на този разговор „Сийулф“ се намираше в Тихия океан, за да търси парчета от ракети със специално вадещо приспособление, добавено към една от рибите с камера.) Но ВМС най-после разполагаха с подводница, която можеше да свърши работа, нова, току-що преоборудвана да поема дълбоководни водолази и техника, с която шпионите можеха да сложат новия подслушвател. Наричаше се „Парч“ (SSN-683) и Инман и вицеадмирал Боб Лонг бяха я лансирали след следствието на Пайк. Четиригодишната многоцелева подводница от клас „Стърджън“ беше по-тиха, по-бърза и много по-нова от всяка друга подводница, предоставяна досега за специални операции. „Парч“ имаше ново подслушвателно оборудване, което можеше да поддържа модернизирани подслушвател с далеч по-големи възможности за записване, и бе достатъчно тиха, за да се промъкне под мощния Североокеански флот на руснаците и да постави „бръмбарите“ си в Баренцово море.

Докато Хейвър говореше, типичният брифинг се превърна в диалог между двама ветерани от ВМС. Картър започна да се навежда толкова напред в стола си, че някои от хората в стаята се питаха дали няма накрая да се озове в скута на Хейвър. Сигурно беше, че е заинтригуван и за момента това стигаше. Хейвър и шефовете му все още не търсеха официално одобрение за мисията, още не. Само искаха да знаят дали Картър се интересува, за да продължат планирането.

Получаването на такива ранни показания представляваше добра тактика в работата с всеки президент, но в случая с Картър имаше още причини за бавно, внимателно движение напред. Въпреки миналото си във ВМС Картър търсеше начини да ореже отбранителните програми. Обявил се беше срещу новите оръжейни системи, които Пентагонът налагаше, и така силно наблюдаваше на нуждата от помирение със Съветския съюз, та някои военни го подозираха, че си пада по комунизма.

Всички в залата знаеха, че изпращането на „Парч“ на такава мисия в пренаселените води носи далеч по-голям риск от откриване и противопоставяне с руснаците, отколкото операцията в пустото Охотско море. „Парч“ трябваше да убягва на дюзините съветски бойни кораби и подводници, които постоянно се движеха из Баренцово море. А и тъй като поради географските особености навярно всички кабели в района минаваха край брега, „Парч“ почти сигурно трябваше да монтира подслушвателя в дванадесетте

мили съветски териториални води, а може би дори и в международно признатите три мили.

Но очарованието на Хейвър превъзможна предпазливостта на Картър. Търнър изпадна в екстаз, когато президентът накрая им благодари за брифинга и поиска да го държат информиран. Изглежда, Хейвър не само бе „продад“ на Катър нова мисия, но и навярно беше гарантирал успеха на програмата за подслушване на кабели през следващото десетилетие.

Все пак въпреки всеобщия възторг оставаше една неприятност, която Хейвър не беше споменал на Катър. Усещаше се някаква зловеща мистерия в този обрат на съветската стратегия и други техни ходове напоследък. Струваше му се, че руснаците сякаш са намерили начин да разчитат мисълта на американците. Но нямаше достатъчно доказателства, за да е сигурен, нито пък характерни признаци, а само проблясъци с редица любопитни промени в начина на действие на руснаците.

Най-напред те изпращаха многоцелеви подводници като ес-корт със своите „Янки“ и „Делта“ в Атлантическия океан. По пътя многоцелевите подводници обикаляха около ракетоносците, сякаш за да търсят евентуално следящи натовски подводници. Второ, руските подводници сякаш чакаха в готовност да следят американските военноморски учения още преди корабите и подводниците им да пристигнат на място. На няколко пъти руски подводници се бяха показвали в местата, определени за учения, но после отменени. В други случаи съветски подводници изскачаха посред ученията, сякаш за да видят как ще реагират американците. И накрая най-новите руски подводници от клас „Виктор III“ бяха много по-тихи от предшествениците си, почти колкото американските. Изглежда, по някакъв начин руснаците бяха схванали идеята, че тишината е от съществено значение. Преди, изглежда, винаги бяха се концентрирали върху количеството.

Всичко това съвпадения ли бяха? Или пък имаше засечка в комуникациите? Възможно ли е да действа шпионин? Инман бе изпратил Хейвър и друг офицер от разузнаването, Уйлям О. Стъдман, при флотските адмиралите, за да искат помощта им при издирването на възможни течове на информация. Адмиралите обаче не искаха и да чуят. Как е възможно кодираните им комуникационни системи, най-развитите в света, да са компрометирани?

На Хейвър му оставаше единствено да продължава да се рови. Може би на някои от тези въпроси ще даде отговор „Парч“, ако успее да открие и подслуша кабел в Баренцово море. Но затова

трябваше да се чака. ВМС под силния натиск от страна на Агенцията по националната сигурност най-напред щеше да изпрати „Парч“ да постави втори подслушвател в Охотско море, в съседство с първия, за да увеличи значително капацитета на подслушване. Изпратиха я донякъде и за да докаже себе си, преди да посмеят да я насочат към другото, много по-опасно море.

Тя се доказа, и още как, и след почти перфектно плаване екипажът ѝ се завърна доста гордо. Сто и четиридесетте души на борда на новата подводница подиграваха екипажа на „Сийулф“, вече вкарана в сух док и направена на парчета. Нареккоха я „Сухопътно пале“ и се шегуваха, че хората ѝ са назначени на работа в „Билдинг 575“, което представляваше номера на корпуса на „Сийулф“. Екипажът на „Сийулф“ обаче си го върна. През 1977 г. нейните водолази поставиха череп от крава до подслушвателя, за да изплашат здравата хората от „Парч“.

И двете подводници се намираха в Меър Айлънд, а екипажите им живееха като съседи в дървени бараки в източния край на острова до стар склад за муниции, далеч от всички други. Нито близостта им, нито общата съдба спираха непрекъснатото им съперничество, особено сега, когато „Парч“ тръгваше на плаване, а хората на „Сийулф“ оставаха тук с възможно най-неблагоприятна задача за един екипаж – ремонт. Работеха почти толкова време, колкото и в открито море, а оставаха тук, потни в горещата корабостроителница, за да изпълняват задачи, които изглеждаха по-подходящи за строителни работници, вместо за подводничари. Жените им, децата и приятелките им бяха наблизко, но оставаше вбесяващо малко време за срещи с тях, докато мъжете неспирно се трудеха над трите „Р“ на живота си в корабостроителницата: разглобяване, ремонт, реинсталиране.

Ядрените механизми имаха най-лошата участ. Облечени в жълти като канарчета антирадиационни костюми, те трябваше да разрязват подводницата на две, за да снемат и заменят изразходените пръти на реактора. Тази работа беше придружена с толкова много писане на документи, че те започнаха да си припяват „Отрежи още едно дърво за ядрената енергия.“

Инспекторите по реакторите на Рикоувър, които хората от екипажа наричаха змии, бяха навсякъде, а специалните им шлемове бяха достатъчен сигнал, за да предизвикват предавано от уста на уста предупреждение. Знакът „змии на борда“ се придружаваше с бързо показване с два пръста на знака на победата „V“.

В ремонта нямаше нищо славно. Разбира се, сега, когато стра-

ната воюваше с Виетнам, в армията изобщо нямаше много славни неща. Изглежда, не само правителството не се отнасяше с уважение към своите въоръжени сили. Заплатите във ВМС не смогнаха да догонят летящата инфлация и лихвените проценти, които приближаваха двуцифрено число. Подводничарите с голям трудов стаж изкарваха около 15 000 долара годишно. Говореше се дори, че имало хора от ВМС на купони за храна. Изглежда, нямаше никакво спасение. Дори бар „Конят и кравата“ се превръщаше в свърталище на рокери.

И така екипажът на „Сийулф“ гледаше завистливо през 1979 г. как „Парч“ се готви да отплава за втори път към една тайнствена мисия, така силно очаровала президента Картър. Този път подводницата заминаваше към Баренцово море.

Щеше да мине по може би най-трудния и опасен път, навярно никога неизползван до този момент, заобикаляйки всички съветски контролни точки. „Парч“ щеше да плава право на север от Сан Франциско, край Аляска и през тесния и плитък Берингов пролив, където границите на САЩ и Съветския съюз почти се докосват, а ледът може да потопа подводница по-бързо, отколкото врагът. С една дума, „Парч“ трябваше да измине над 5500 опасни морски мили. Основателно беше руснаците да не очакват „Парч“ в Баренцово море през този маршрут.

Имаше още една предпазна мярка. „Парч“ нямаше да тръгне за Баренцово море преди края на лятото, доста след срещата между Картър и Брежнев. Двамата ръководители се срещнаха на 18 юни и подписаха договора САЛТ-2, с който двете страни се споразумяха да ограничат броя на установките си за изстрелване на ядрени ракети.

Две седмици след срещата на високо ниво на суперсилите командирът на „Парч“ Джон Х. Морър младши проведе собствена среща на високо ниво – със съпругите на хората от екипажа. Капитанът намери хора да се грижат за децата, поднесе закуски и даде описание на „продължителната задача“ на хората си, което започваше и свършваше с датите за тръгване и връщане. Връчи на жените формуляри от типа „семейна телеграма“, за да могат да изпращат бързи съобщения на съпрузите си няколко пъти през трите месеца отсъствие на „Парч“, и списък на две страници с аварийни номера, който започваше с този на съпругата му Карол и преминаваше през различни лекари на остров Меър, зъболекари, пожарникари и полицията. Раздаде им и списък със задачите, които предполагаше, че ще трябва да изпълняват. Кога да закарат

колата на сервиз. Да намерят телефона на водопроводчик и електротехник. Да проверят оставили ли са съпрузите им завещания. В замяна на всичко това поиска от жените да отдадат съпрузите си за това време.

Проляха се обичайните сълзи на пристана и „Парч“ се отгласна от него през август. Магнитните бели цифри на трюма, които я обозначаваха като подводница 683, бяха свалени и така анонимна, тя премина под моста Голдън Гейт и се потопа.

Екипажът сега се намираще в ръцете на човека, когото наричаха „Капитан Джек“. Едър и здраво сложен, той им приличаше на булдог, решителен и игрив. Този командир спокойно влизаше в торпедната зала и се бореше с мъжете. В екипажа от торпедното отделение имаше хора, достатъчно откачени, за да побеждават редовно капитана. Борбите бързо се превърнаха в ритуал – „Щуротиите“.

Морър беше израснал във Военноморските сили с баща адмирал. Всъщност, Джон Х. Морър старши беше командващ подводния флот в Тихия океан в края на шестдесетте години, когато „Халибът“ ходеше да търси парчета от ракети и преди да тръгне за митичните комуникационни кабели. Сега синът му водеше екипаж, пълен със старшини, опитни срочносслужещи и шпиони, на най-опасната мисия.

На „Сийулф“ тайната се пазеше далеч по-добре отколкото на „Халибът“. Но на „Парч“ в това отношение бяха направо параноични. Самите членове на екипажа нямаха голяма представа къде отиват. Казаха им само, че заминават, за да проверят дали подводницата може да се оправи под вечните ледове и да се върне, като пътем се опита да открие някоя и друга съветска подводница.

Когато приближиха Аляска, Морър започна приготвянето за преминаване през тесния Берингов пролив. Тук водата беше дълбока само четиридесет и шест метра, а плаването – опасно. Разбира се, след няколко месеца нямаше да е възможно да се мине без помощта на ледоразбивач. Навигаторите и капитанът се криеха зад завеси, докато напрегнато нанасяха на картата курса на пълзящата с 2-3 възла подводница.

Като излязоха от пролива, „Парч“ трябваше да плава още на север, през Чукотско море. Тук водите бяха също толкова плитките и ледът не се топеше дори през лятото. От космоса това и други морета около полюса приличат на калейдоскоп, като температурата и солеността изменят цвета на самата вода с всяка миля. Сигналите от хидролокатора на „Парч“ отскачаха от пластовете

досуц като от твърди предмети, като оставяха Морър и хората му почти слепи, съвсем като при самолет, летящ през гъсти облаци.

Екипажът придвижваше „Парч“ бавно напред и ругаеше в опит да разгадае ехото от хидролокатора, без да са напълно сигурни дори за миг дали нещото, което звучи сякаш точно пред тях, е на същата дълбочина или няколко метра по-нагоре. Нямахме как да се разбере, докато не се приближиха достатъчно, толкова, че почти рискуваха сблъсък. Но „Парч“ не беше напълно безпомощна. Военноморските сили бяха пращали най-малко една подводница годишно под леда още от 50-те години. Създадена беше специална лаборатория за проучване на морските ледове в опит да улесни работата в тази непозната и трудна среда. И всички подводници от клас „Стърджън“ бяха направени „годни за лед“ с хидролокатори, които можеха да гледат нагоре и напред, и помагаша да се избягва забиването в леда, специални контролни средства за плавучест, както и изменения на корпуса, позволяващи на подводницата да пробие тънък лед за аварийно изплаване.

При тези ранни арктически операции Военноморските сили установиха, че хидролокаторните импулси звучаха съвсем като любовните призови на местните пръстенчати тюлени. Когато тюлените чуеха импулсите от хидролокаторите – сладък звук, подобен на преминаващ през октавите глас на певец, – отговаряха. Един тюлен отговаряше на вика на подводницата, следващият отговаряше на него, друг – на предишния. Подлудявайки морето, тюлените вдъхновяваха моржовете да се присъединят с камбаноподобното си лаене. При първите плавания тази шумотевица продължаваше с часове, като тюлените отговаряха на подводницата и на други тюлени, моржовете отговаряха на тюлените, а и помежду си. „Парч“ използваше сега хидролокатор, проектиран да избягва флирта с местните бозайници.

Въпреки това плаването беше шумно. Около подводницата се намираща късове лед, отчулен от големи айсберги още по-далеч на север. Тези късове имаха смущаващата склонност да се слепват един към друг или към земята и да създават тежки хребети, достигащи дълбоко надолу. „Парч“ лесно можеше да се натъкне на зона с не повече от два метра разстояние от дъното. Почти невъзможно беше да премине, без да се отърка в леда, при което през трюма преминаваше стържене като от тебешир по дъска, но по-силно. Парчетата лед бяха достатъчно тежки, за да скъсат винтовете на подводницата и да я оставят безпомощна.

Екипажът трябваше да внимава и за по-големите айсберги,

които често пъти плаваха на юг и създаваха големи пречки между Гренландия и Канада, както и от другата страна на полюса, между Гренландия и Исландия. Именно айсберг беше спрял „Наутилус“ при опита да премине под Северния полюс през месец юни 1958 г. („Наутилус“ все пак стигна до полюса и отвори нова страница в историята няколко месеца по-късно.)

Когато накрая „Парч“ стигна дълбоките води, можеше вече да се придвижва без препятствия. Това плаване на 1500 мили под Северния полюс беше лесно – дълбочините от триста до три хиляди и шестстотин метра оставяха достатъчно място за маневриране под най-масивните айсберги. След това „Парч“ отново трябваше да маневрира през граничния лед, преди най-после да влезе в Баренцово море.

Време беше екипажът да подготви рибата за влачене по морското дъно в търсене на комуникационни кабели. Предвид заобикалящия релеф и местонахождението на съветските бази можеше да се очаква, че всички подводни телефонни кабели биха преминавали от Мурманск и покрай брега на Колския полуостров, който сочеше надолу от Арктика, образувайки палеца на подобното на ръкавица парче земя, със Швеция и Финландия за пръсти. Навярно кабелът щеше да преминава на около 250 мили източно от върха на носа, преди да прекоси четиридесетте мили, които руснаците наричаха гърлото на Бяло море, и да направи кръг в корабостроителницата Северодвинск.

Нямаше много смисъл да се слага подслушвател в тази част на Бяло море, където подводниците непрекъснато излизаха от корабостроителницата към Баренцово море. Вместо това „Парч“ щеше да търси кабела в район, където може по-лесно да кръжи известно време незасечена, например покрай гранитните скали в най-северната част на Колския полуостров, в отсечката от 250 мили след Мурманск. Търсенето неизбежно щеше да вкара „Парч“ в съветските териториални води от 12 мили, а навярно и в трите мили акватория, признана от САЩ.

Докато подводницата се промъкваше, хората следяха видеоизображенията от рибата, за да открият онази тънка линия в пясъка, която можеше да е комуникационен кабел. Откриха я горе-долу там, където експертите, планирали операцията, предполагаша, че ще се намира, далеч извън 12-те мили в някои точки, но много по-близо в други. Ясно беше, че този кабел трябва да идва от Северодвинск към основните бази на Северния флот и към щаба на флота край Мурманск.

Накрая Морър подбра място за подслушвателя. В Охотско море кабелът пресичаше цялото дъно и „Халибът“ можеше да постави подслушвателя на 40 мили от брега. Тук не беше ясно точно колко близо до брега се намира комуникационният кабел, но определено бе много по-близо.

Нямаше нужда никой да предупреждава хората, че колкото повече навлиза към брега „Парч“, толкова по-голям става рискът да ги засекат. Хидроакустиците следяха постоянния трафик над главите си, когато водолазите започнаха работа. Единствено късметът можеше да опази екипажа от директно попадение на импулс от съветски хидролокатор. Случеше ли се това, на борда се намираха седемдесет килограма високомощни експлозиви, точно както на „Халибът“ и „Сийулф“.

Шпионите стояха натъпкани в заключената торпедна зала с подслушвателно оборудване, монтирано на лавици за торпедата. Докато „Халибът“ разполагаше с Пещерата на прилепите, „Парч“ нямаше повече място, отколкото всяка друга подводница от късното поколение „Стърджън“. Всъщност, за да се осигури място за шпионите, повечето от торпедата бяха свалени. Подводницата носеше само четири, минималния брой, позволен за мисия.

На шпионите щяха да трябва най-малко две седмици, за да пресекат с електронната апаратура стотиците линии през кабела и да изберат какво да се записва и по кое време чак до идната година. При този процес се разчиташе на компетентни предположения и късмет. Навярно някои канали бяха най-добри през лятото, когато ледът от Баренцово море се разчистваше и руснаците провеждаха военноморски учения. Ракетните изпитания също следваха сезоните. Но линиите, директно свързани към щаба, вероятно функционираха постоянно и можеха да бъдат полезни целогодишно.

Някои линии не бяха кодирани, но много други имаха някаква кодировка. Шпионите се надяваха да изберат онези, които Агенцията за националната сигурност ще има възможност да разчете. Помагаше и фактът, че подслушвателят се беше развивал през годините. Тежеше няколко тона, но миниатюризирането на електрониката и напредъкът в звукозаписните технологии позволяваха по-голям капацитет на записване и известно място за грешки.

Докато траеше всичко това, хидролокационните екрани на „Парч“ се изпълваха постоянно с изображенията на съветски кораби и подводници. Тази активност накара хората да започнат да говорят. Някой прошепна, че „Парч“ е „много, много близо до

Мурманск“ и „съвсем до съветския бряг“. Един старшина намери по-цветист начин да опише позицията на някой от младите моряци:

— Толкова близо сме, че би могъл да погледнеш през перископа и да видиш лицата на хората на плажа, ако изплаваш на повърхността.

Докато седяха така, някои от екипажа започнаха да се досещат, че никой не е говорил с тях за опасностите на тази операция. Един от тях го изрази така:

— Ето, тук има повече от сто души, готови да умрат, но дори не знаят, че са в ситуация, в която може и да им се случи.

Накрая работата приключи. Морър сега трябваше само да измъкне хората си оттам и да ги закара у дома. Планът беше незабавно да напуснат района на подслушвателя и да изпратят сигнал „мисията изпълнена“ до друга американска подводница, която обикаляше наоколо през цялата операция на „Парч“. В случай на засичане на „Парч“ точно тя щеше да вдигне шум, да стане примамка и да поеме огъня.

„Парч“, разбира се, поддържаше строго радиомълчание, но имаше специална антена, с която да изпрати сигнала. Обикновено американските подводници работеха на 60 мегахерца, но „Парч“ щеше да изпраща сигнали на 50 мегахерца, по съветски стандарт. Надяваха се руснаците да ги сметнат за свои. На хората на борда сигналът прозвуча като удар на барабани. Бърз удар и посланието замина. „Парч“ изчака отговор, а след това тръгна за дома.

За този подвиг „Парч“ спечели президентска благодарност, най-високата награда. Всеки човек получи сертификат с президентския печат в горния край и подписа на Джими Каргър в долния. „Халибът“ беше печелила тази награда два пъти, а „Сийулф“ – никога.

В наградата пише: „По силата на пълномощията, предоставени ми като президент и главнокомандващ въоръжените сили на Съединените щати, изразявам ПРЕЗИДЕНТСКА ПОХВАЛА (ВМС) ЗА ИЗКЛЮЧИТЕЛНИЯ ГЕРОИЗЪМ НА „ПАРЧ“ (SSN 683) и ефективността на екипажа при провеждането на жизненоважна за националната сигурност операция на Съединените щати в състава на Тихоокеанския флот през 1979 г.“

В следващата бюрократична фраза се криеше един издайнически ред. Той хвалеше „Парч“ за действия „във враждебна среда и недостатъчно добре картографирани океански територии“.

През 1980 г. „Парч“ трябваше да се върне при подслушвателя в Баренцово море, а „Сийулф“ – в Охотско море. Но през фев-

руари на „Сийулф“ избухна пожар по време на изпитанията в открито море. Един генератор се пръсна и изхвърли силен пламък в машинното отделение, докато подводницата се намираще под вода. Екипажът успя да извърши аварийно изплаване, но десет души пострадаха от черния гъст дим. Изнесоха ги на палубата на чист въздух и там ги засне случаен минувач. Вместо да заслужи президентска похвала и да покаже на съперниците от „Парч“, че „Сийулф“ също не пада по-долу, подводницата си спечели снимка на първа страница в местен вестник, с текст „Синовете на морския вълк се припичат на слънце след напрегнати изпитания в открито море“.

„Сийулф“ се върна в сухия док за поредния ремонт, а „Парч“ отплава вместо нея през лятото. „Парч“ се върна и в Баренцово море през есента, за да постави нов подслушвател и да вземе записите от първата година.

По това време Роналд Рейгън водеше в президентската кампания. Картър губеше заради кризата със заложените в Иран. Срина го и съветското нахлуване в Афганистан, съсипало всички шансове за ратифициране на договора за разоръжаване, до който стигнаха с Брежнев. (Тези две събития доведоха също до засиленото наблюдение от американски подводници на съветските военноморски сили в Индийския океан.) Рейгън обещава да води по-сурова политика спрямо руснаците. За тази цел обяви, че ще излее милиарди долари за засилването на армията и постави Военноморските сили начело в плана си. Рисувайки обичайната картина, според която съветските ВМС все повече застрашават Запада във всички морета – противно на онова, което Хейвър твърдеше на брифинга с Картър, – Рейгън обеща да увеличи ВМС от 450 на 600 плавателни съда, за да не допусне Съветският съюз да спечели превъзходство в морето.

Всъщност съветският флот се разрастваше. През ноември един американски спътник улови картина на огромни купища стомана и наскоро разширен док в съветска корабостроителница. Този и други факти предполагаха, че руснаците може би изграждат първия си пълноразмерен самолетносач. Според много от висшите служители във ВМС спътниковите изображения доказваха, че Рич Хейвър и други млади аналитици грешат за оттеглянето на съветските ВМС във вътрешните им басейни и че всъщност те продължават да се готвят за битка в открито море. Може би най-последно имаха готовност да изсипят достатъчно пари за огромните кораби и снабдителни съдове, необходими за създаването на истински военноморски сили. В края на краищата самолетносачите винаги

бяха използвани да демонстрират сила, да плават до далечни места и да изстрелват самолети.

След като го избраха, Рейгън назначи Джон Ф. Леман младши, помощника при избраната му кампания, който беше предложил увеличаването на флота до 600 плавателни съда, за свой министър на Военноморските сили. Само на тридесет и седем години, Леман беше най-младият човек, заемал някога този пост. Умен и схватлив, той не криеше твърдолинейните си позиции.

— Смятам, че предишното ни минимално превъзходство се стопи – предупреди той Конгреса на 6 февруари 1981 г., един ден след като положи клетвата си. Не мина много време, преди да си спечели репутацията на *l'enfant terrible*,* когато пое контрола над ВМС така, както от десетилетия насам не бе го правил човек на неговия пост. Плановите на Леман включваха радикално нова и агресивна военноморска стратегия. Той не говореше много какво очаква да правят руснаците при война. Вместо това искаше американските подводници, бойни кораби, крейцери и самолетносачи да отидат накуп в Баренцово море и да погнат съветския надводен и подводен флот в собствените му води. Обяви, че поема „твърд ангажимент да иде в най-опасните райони и да ликвидира съветската морска заплаха“. Леман започна да описва Мурманск и останалата част от Колския полуостров като „най-ценното недвижимо имущество на земята“.

Скоро висшите адмиралите започнаха да роптаят, че Леман е като торпедо без насочваща система. Повечето харесваха идеята за по-агресивна стратегия, но Леман отхвърли рязко възраженията на някои адмиралите, че е самоубийство да вкараш самолетносачи в Баренцово море, където руснаците лесно могат да ги потопят с ракети „Круз“. Отхвърли и критиката на външни лица – представители на академичните среди и членове на Конгреса, – които предупреждаваха, че преждевременното заплашване на базираните в морето руски ракети може да има обратен ефект и да изправи противника пред дилемата „да ги използва или да ги загуби“.

Това беше ситуацията, при която служителите от Пентагона се готвеха за първия брифинг с Рейгън за подводните шпионски операции. Насрочен беше за петък, 6 март, в 9,15 сутринта, и трябваше да протече за 20 минути. Между светилата в облицованата с дърво Ситуационна зала в западното крило на Белия дом се намираща вицепрезидентът Джордж Буш, началникът на президентската канцелария Джеймс А. Бейкър III, съветникът Едуин Мийси II и

* Букв. – ужасното дете (фр.). Човек, шокиращ другите с постъпките си. – Б. пр.

Ричард В. Алън, новият съветник по въпросите на националната сигурност. От Пентагона присъстваха министърът на отбраната Каспар Уайнбъргър; заместник-командващият военноморските операции адмирал Джеймс Д. Уоткинс, Леман, Хейвър и контра-адмирал Джон Л. Бътс, в момента директор на военноморското разузнаване.

Уайнбъргър и Уоткинс започнаха съвещанието, като очертаха основата на разузнавателните операции, които се провеждат от обикновените многоцелеви подводници. След това се намеси Бътс, за да запознае Рейгън със „Сийулф“, „Парч“ и подслушването на кабелите. Представи се с драматично видеошоу и диапозитиви, за които Леман му беше казал, че ще се харесат на Рейгън.

Твърди се, че президентът бил опиянен. Накрая се навел напред и попитал своя вицепрезидент, бивш директор на ЦРУ:

— Ти имал ли си нещо общо с това, Джордж?

Буш отговорил, че някои от тези програми се изпълнявали по време на престоя му в ЦРУ.

След това напред пристъпи Рич Хейвър и точно както с Картър, започна да описва как военноморското разузнаване използва информацията, събирана от шпионските подводници. Хейвър също имаше диапозитиви, но Рейгън вече го сърбеше за отговори. Искаше да разбере дали според Хейвър руснаците ще имат по-малко желание да започнат ядрена война сега, когато насреща им, в Белия дом, стои той с твърдата си линия. Зададе и някои от същите въпроси, с които се бореха аналитиците: Как руснаците планират ядрената война? Как се обучават за нея? Как възнамеряват да я водят? Дали една военноморска война би се водила с ядрени оръжия от самото начало, като руснаците използват ракети „Круз“ срещу самолетносачите? И в този случай може ли войната да се ограничи в морето, преди някой да изстреля стратегически балистични ракети срещу Съединените щати?

Хейвър успя да въвлече президента в диалог. В сесия с въпроси и отговори, продължила почти 15 минути, като Буш и Уоткинс също се включваха, Хейвър обясни конвенционалния възглед за войната в открито море и старата презумпция, че вероятно Съветският съюз ще използва тактически ядрени оръжия с близък обсег още от самото начало. Добави, че е вероятно подобен ход да предизвика по-обширна ядрена война.

След това поднесе някои изводи, до които бяха стигнали аналитиците в неговия екип – че, изглежда, руснаците се отказват от конвенционалната си стратегия и ангажират основното количест-

во кораби, многоцелеви подводници и самолети за отбраната на ракетоносните си подводници в безопасни бастиони близо до дома.

На тази база Хейвър продължи да оскубва агресивния план на Леман за конфронтация с тези сили в съветски води. Когато Рейгън му се стори задоволен, Хейвър заприготвя диапроектора, а през това време Уайнбъргър се намеси с внимателно обяснение за ролята на президента в този процес и как той трябва предварително да подписва всички по-поверителни шпионски операции. Искаше да е сигурен, че Рейгън разбира какво се изисква от него.

Не трябваше да се притеснява. Рейгън вече беше се пристрастил. Никой не му беше разказвал такива неща, когато беше обикновен губернатор на Калифорния, домът на най-важните шпионски подводници в страната. Във Вашингтон беше дошъл с представата за Военноморските сили, изградена от равни части факти и митове от Втората световна война, с виденията за героични мъже, изправени срещу японските кораби, които с торпедата си потопяват врага и убягват на дълбочинните заряди по пътя си. Този облик беше скъп на Рейгън и той обичаше да разказва как е играл капитан на подводница във филма от 1958 г. „Адските мъже от ВМС“.

Рейгън и този път поднесе любимата си версия за онези славни дни, според която той повтарял като ехо командите, нашепвани му от офицер от ВМС, и повел пред включените камери подводницата от Сан Диего напред към тихоокеанския залез.

Докато Буш и Бейкър опитваха да навият Рейгън, той продължаваше да разправя за изживяванията си при снимането на филма и за възхищението си от подводничарите, с които се беше срещнал там. Този брифинг продължаваше вече 45 минути, над два пъти повече от предвиденото. Рейгън обаче не бързаше. Обръщайки се към Хейвър, президентът попита:

— Откъде намирате такива хора?

— Сър, те са просто американци – отговори Хейвър с най-добрия си тон в стил „за пред камерата“.

След тези думи Рейгън най-после млъкна. Ясно беше, че иска Хейвър да продължи да разгадава стратегията на руснаците и че е дал мълчаливото си одобрение за следващия кръг от подводни шпионски операции.

Всичко това стана в момент, когато „Сийулф“ отново беше готова да отплава. За първи път ВМС можеха едновременно да изпратят две подводници за специални проекти в различни посоки и различни морета.

Но преди „Парч“ да отплава през 1981 г., капитан трети ранг Питър Джон Грейф, новият ѝ командир, разпореди един рутинен преглед за наркотици. Изобщо не беше очаквал да открие употреба на марихуана сред петнадесет процента от екипажа – двадесет и двама души, включително трима офицери. Нямахме какво да се говори. Те изхвъркнаха от подводницата и бързо пратиха заместници.

Рейгън определено не беше имал това предвид с въпроса си към Рич Хейвър откъде ВМС намира „тези хора“, тези супергерои на Студената война. Въпреки че като се замисли човек, отговорът на Хейвър изглеждаше доста обтекаем. В края на краищата те бяха „просто американци“.

Намирането на хора за тези подводници никога не беше лесно. Службите за вербуване на хора на ВМС се кълчеха по най-странни начини, за да запазят тайната си и в същото време да намерят онези, които нямат нищо против да нарушават съветските морски граници, за да подслушват кабели. Или, по думите на един млад подводничар, процесът по наемане на доброволци приличаше по-скоро на разпит. Мъже в цивилни костюми отвеждаха потенциалните кандидати в задимени стаи и започваха с въпросите: Използвал ли си наркотици? Имал ли си неприятности със закона? Въпросите биваха подлютявани с обещания, че правителството има начини да научи всяка мръсна подробност.

— Дори ако някога си онанирал зад плевнята, ще го разберам – казали на едно от хлапетата.

„Парч“ не беше единствената с тези проблеми и употребата на наркотици тревожеше служителите от разузнаването. Екипажът на „Сийулф“ се разпадаше под тежестта на все по-големите разочарования от службата на строшената и прокълната подводница. Напрежението караше някои от екипажа ѝ да потъват в мъглата на марихуаната. Отделни хора дори открито обявяваха, че използват наркотици само за да се махнат от „Сийулф“. Друг проблем бяха и каубоите от „Сийулф“, които се готвеха за деня, в който ще се изправят сами срещу комунизма, барикадирани някъде по планинските върхове. Те бяха започнали да ходят в тинестите блата до базата, за да се упражняват с шурмово оръжие, като прострелваха консервени кутии и един камион. Един от тях беше стрелял в телевизора си. Останалите от екипажа със зловни гримаси, потни и изтощени, гледаха изпод вежди наркоманите и фанатизираните стрелци.

Това напрежение продължи и когато най-после „Сийулф“ се

отправи към Охотско море. Майкъл К. Тиърнън вече беше прекарал три години като командир, зает с ремонти и изпитания. За първи път щеше да командва подводницата в реална операция. Екипажът, сравнил някога предшественика му Чарлс Р. Маквийн с капитан Джеймс Т. Кърк от сериала „Старшип“, даде на Тиърнън прякора Смотаняка. Хората бяха се опитали да го заведат в „Коня и кравата“, за да се поотпусне, но това не помогна.

Всъщност Тиърнън беше малко по-популярен от новия си заместник Дж. Аштън Деър, когото хората наричаха Джаштън. Ако смятаха Тиърнън за надменен, то Джаштън направо ги дразнеше. Баща му беше адмирал и на хората им се струваше, че няма да позволи някой да забрави това. По-лошото беше, че Джаштън замени любимеца им Робърт С. Холбрук – офицер, който можеше да смърти човек сутринта и да спечели обичта му покъсно същата вечер, като го заведе да ударят по някоя бира. Холбрук беше и талисманът на екипажа. Вече бе оцелявал при пропадане под наклон от 85 градуса на дизеловата подводница „Чопър“ (SS-342), спасена само защото един от сроднослужещите се досетил да я включи на заден, с което я върнал до повърхността. Оттогава Холбрук винаги носеше месингова тока на колана си, украсена с образа на „Чопър“, убеден, че тя го прави непотопяем. Убедил беше в това и хората си.

Според тях Деър нямаше у себе си нито харизматичното, нито чара да изкупи вината си. Той беше любимият им прицел за борба със скуката. При едно от изпитанията откраднаха дюшека на Деър и го изхвърлиха от подводницата през отвора за боклука. Заместник-командирът никак си не оцени шегата.

Всъщност на тази подводница, чийто екипаж смяташе, че отива в съветските води в машина, подобна на парния локомотив, хуморът беше доста напрегнат. Когато по палубата на „Сийулф“ започна да се образува лед, бойният дух на хората спадна до рекордно ниво.

Нещата се влошиха още повече, когато стигнаха на позиция. Тиърнън заповяда на екипажа да разположи подводницата до съветския кабел. По план трябваше да седят на дъното, опрени на подобните на ски крака, които хората наричаха шейни. Шейните бяха родени от въображението и технологиите – обезопасителни устройства, проектирани след първата ужасна буря, която беше откъснала „Халибът“ от котвите. Но сега, когато „Сийулф“ опита да стъпи с тях на дъното, падна здравата точно върху съветския кабел.

Напълно вероятно беше падането да е прекъснало съветските комуникации или да е предизвикало залп от смущения по линията, така че руснаците да изпратят кораби, които да бъдат хидроакустични сигнали, или пък ремонтни екипи за проверка. Но нямаше признаци на тревога у руснаците. Когато свършиха операцията по поставяне на подслушвателя, Тиърнън реши да изпълни и една второстепенна операция. „Сийулф“ щеше да влезе още по-навътре в Охотско море, за да търси още парчета от съветски ракети. Но точно когато изглеждаше, че американците са минали метър след грешката си, ги засипаха удари – но не от руснаците, а от самото море.

Два циклона, започнали на стотици мили разстояние, с бушуващи ветрове, приближаваха Охотско море. „Сийулф“ се намираще прекалено дълбоко под водата, за да вдигне антена, и екипажът не знаеше, че ефирът е злят с предупреждения за циклона, движещ се към Курилските острови. Хората не бяха чули съобщенията от командните центрове за ветровете със скорост 55 възла и вълните, скачащи към небето. Не знаеха за предупреждението, че двата циклона са се слели в смъртоносен тайфун.

Няколко дни след първите предупреждения блъскащият вятър, шибашите като куршуми дъждове и огромните вълни се съчетаха, за да излеят гнева си и под повърхността с удари, от които „Сийулф“ започна да се тресе. Отначало хората смятаха, че ще се справят лесно с тази буря. За разлика от моряците на кораби подводничарите се боят от откриване, дълбочинни заряди и торпеда, но обикновено бурите не са страшни за тях. Слизай надълбоко. Това е стандартната процедура. От самото начало на подводничарите им втъпяват, че небесата може да се разтварят колкото си искат, ветровете могат да духат и застрашават всеки един на повърхността, но надолу, където властват тъмнина и спокойствие, е царството на подводниците.

Разбира се, сто и двадесет и двата метра вода над тях, макар и плитка според подводничарските стандарти, трябваше да са достатъчни, за да укротят всички бури. Но този тайфун ллюееше дори дълбочините. А „Сийулф“ не можеше да слезе по-надолу. Трябваше да изчака на дъното.

Подводницата започна да се клати странично. Трима водолази се намираха отвън и започнаха да се мятат натам-насам. Останалите от екипажа, макар и в по-голяма безопасност вътре, се преструваха, че са спокойни. Разминавайки се в тесните, претъпкани коридори на „Сийулф“, коментираха бурята, сякаш ставаше

дума за времето у дома. Но теченията, удряци „Сийулф“ през двадесет-тридесет секунди, бяха толкова силни, че плазовете се отделяха от дъното. Отначало подводницата се поклащаше само няколко градуса, после – повече. Предметите вътре в нея започнаха да падат – никой в легналата на дъното подводница не беше се замислял да ги закрепва като за вълнение. Сред жертвите бе и Боргард, който падна от високата си стойка в торпедното помещение и се разби на пода с резониращ трясък. Потресаваша смърт, удар върху всички торпедисти, които видяха другаря си, своя талисман и любима порцеланова жаба за миг да изчезва от редовете им.

Отвън водолазите губеха в борбата си с теченията. Единият, всмукан към разлюляната подводница, се озова под един от плазовете. Миг по-късно нещо го дръпна. Друг водолаз? Тласък на течението? В мига, в който щеше да бъде затиснат, човекът бе избутан встрани.

Най-после водолазите успяха да се вмъкнат в нестабилната подводница. Тиърнън чакаше точно това. Даде сигнал за край на операцията. Искаше подводницата да се намира в дълбоки води. Искаше да се измъкне от Охотско море.

Но Охотско море не се предаваше. Буда, специалист по реакторите, спечелил си този прякор заради размерите си и независимо от гъстата туфа черна коса, първи даде сигнал за тревога. Стоял беше до манометъра на един от топлообменниците, вкарващи охладената вода, преди да я пуснат в ядрения реактор на подводницата. Температурата се намираще далеч от необходимите нива. Нещо задръстваше системата.

Проверявайки крановете и местейки оборудването, Буда се разкрещя:

— Исусе Христе, тука има пясък!

Атомите, хората, които управляваха реактора, дотичаха, последвани от Деър и Тиърнън. Стояха загледани в купчина пясък. Дюзите на „Сийулф“ засмукваха тиня, сол, морска вода и всичко от дъното в охладителната система. Бурята започна да добива нови, ужасни измерения, когато разбраха, че реакторът може да се изключи сам. „Сийулф“ рискуваше да остане без хранване.

Екипажът започна да проверява всички други точки, в които подводницата поемаше вода отвън, прокарваше я вътре и я изпускаше отново навън. Пясък, малки животни, охлюви, корали и морски създания бяха влезли в генераторите, в основните двигатели, в турбините и в още половин дузина жизненоважни точки на борда.

Навсякъде из подводницата лежах купчини от мократа, отчасти жива маса. Никой не знаеше каква тежест са поели, докато всмукваха тази мокра маса от морското дъно. По-лошото беше, че пясъкът влизаше, защото клапаните за поемане на морска вода, които трябваше да се намират на няколко метра от морското дъно, лежаха върху него. Всеки път, когато бурята разклащаше „Сийулф“, върху плазовете се натрупваше още пясък. Теченията караха подводницата да се заравя сама. По някакъв начин инженерите, проектирали тези крака като обезопасителни устройства, бяха забравили свойствата на теченията, за които децата научават изправени във водата на плажа. Плазовете на „Сийулф“ бяха почти изцяло заровени. Тя бе заседнала.

Отсек след отсека хората започнаха да нервничат. Помощниците при машините знаеха, че ако парогенераторът спре, ще им трябва една седмица, преди да го пуснат, ако изобщо успеят. Атомите се притесняваха, че с този пясък реакторът може и да се самоизключи. „Сийулф“ не беше достатъчно силна за такова изпитание.

Изглежда, никой не беше имунизиран срещу растящото напрежение. Един електротехник загуби контрол и започна да крещи, да хленчи и плаче. Заповядаха на лекаря да му даде приспивателно и да го прати в койката му. Други имаха смразяващи видения за празни надгробни надписи: „Този моряк лежи някъде, заминал за нещо неизвестно къде и загинал неизвестно как в несъществуваща война.“

„Сийулф“ остана заровена почти два дни, докато старшините, старите печени старшини, прекарвали по двадесет години в подводниците, обединиха силите си с младите офицери. С одобрението на Тийърнън предприемаха всякакви опити. Първо опитаха да засилят двигателите на „Сийулф“, за да видят дали ще могат да я вдигнат. Не успяха. След това пробваха контролирани аварийни удари, надявайки се, че внезапната загуба на тежест ще ги измъкне от пясъка. Опасно беше – „Сийулф“ можеше да се освободи, но и да изплава като тапа на повърхността, което означаваше откриване, а то щеше да значи бой. „Сийулф“ не разполагаше с много средства за отбрана. Повечето от торпедните ѝ тръби се използваша като складове за картофи. На борда имаше няколко торпеда, но наскоро проведените изпитания показваха, че са негодни. „Сийулф“ беше най-шумната подводница и всеки път, когато изстрелваше учебно торпедо, неговите хидролокаторни насочващи системи го обръщаха и го запращаха срещу подводницата.

Единственият ѝ шанс беше да остане скрита, докато се освободи. Внимателно екипажът започна да продухва баластната вода, бавно, спокойно, леко, първо от носа, след това от кърмата. Нищо. Някой нареди напрегнато да опитат отново. Още малко вода, този път със спуснати котви, за да не излязат случайно на повърхността. Отново нищо.

Опитаха пак и този път подводницата, изглежда, мръдна малко, съвсем леко. Като да опитваш да извадиш пикап от коловоз, като го блъскаш напред-назад с надеждата, че рано или късно ще можеш да го избутаеш. Но тъй като в системата продължаваше да влиза пясък, хората бързаха: ще се измъкнат ли, преди системите да блокират? Из цялата подводница се опитваха да продухват пясъка, но подводницата поемаше повече, отколкото те можеха да изхвърлят. Една от важните системи на реактора вече работеше под 50% ефективност, стигаше може би до 35%.

Някой измисли да откачат котвите, които стабилизираха стъпилата на плазовете подводница. Котвите можеше и да предпазваха подводницата да не излезе на повърхността, но точно сега двете бетонни подобни на гъби тежести я притискаха надолу. Дадена беше заповед за отрязването им.

„Сийулф“ започна да се издига. Надуха главните двигатели докрай, докато звукът, подобен на този от свредел, се разнесе по цялата подводница. След това се появи някакво драскане, по-скоро писък, толкова силен, че някои от хората се чудеха дали няма да останат завинаги с увреден слух.

Плазовете останаха частично заровени. Гондолата под корема на „Сийулф“, огромната „мида“, изградена да поема парчетата от ракети, бе частично откъсната. Но „Сийулф“ се освободи.

Куцукайки към дома, тя вдигаше опасно силен шум, повече от всеки друг път. Нещо отдолу висеше – парче от плазовете или гондолата. Каквото и да е, то вдигаше голям шум, докато „Сийулф“ бавно се насочваше към Курилските острови и открития океан. Частите на важни системи, износени от пясъка, също стържеха и, изглежда, щяха да откажат всеки момент.

След това я засякоха някъде в Тихия океан, не много далече от Охотско море. Един съветски кораб, вероятно траулер, започна да изпраща сигнали от хидролокатора си. Нямахме как да му избягат – подводницата беше прекалено ранена, – нито пък да се скрият, защото нещото, което мъкнеше, дрънкаше по тялото ѝ дори и когато заставаше неподвижно. Всяка скорост над 6 възла предизвикваше какофония, като от полудели барабанисти.

Импулсите от съветския хидролокатор продължаваха да кълтят през подводницата в допълнение към трясъците. Руснаците ги преследваха, като се отказваха чак след около двадесет и четири часа по неизвестни причини – може би просто на капитана му беше писнало.

Когато най-после „Сийулф“ влезе в закрития сух док, хората можаха да видят повредата. По корпуса ѝ имаше вдлъбнатини и откъснати парчета, сякаш се е натъкнала на дълбочинни заряди. Трюмовете все още бяха пълни с пясък – стотици килограми – въпреки значителните количества, преминали в койките като сиви, зърнести сувенири.

За тази мисия нямаше награди, нито официално признание за срещата на хората със смъртта. Един дневник, направен досущ като ученическа тетрадка, отбелязваше изпитанието само със загадъчна карикатура – спомен за първия и последен скок на жабока Боргард.

Хората на дока, които поправяха „Сийулф“, не разбраха как пясъкът е попаднал в дизеловите двигатели, как е проникнал в маслото и как е износил почти всички лагери. Официалните лица от Вашингтон имаха далеч по-сериозни страхове. След злополуката на „Сийулф“ спътници предоставиха доказателства, че руснаците са открили подслушвателя на кабела в Охотско море. Никой не знаеше как са успели – дали операцията се провали поради падането на подводницата върху кабела, или от къртица в самия екипаж, или, колкото и немислимо да беше, сред няколкото офицери от разузнаването, които знаеха за подслушвателите.

Ясно беше, че трябваше да се установи как руснаците са разкрили една от най-тайните операции на САЩ.

11. ДИАМАНТИТЕ НА КОРОНАТА

Чувството трябва да е било смайване. Рич Хейвър местеше поглед от доклада за последния патрул на „Сийулф“ към другите разузнавателни сводки. Фактите можеха да се подредят само по този начин.

Лесно беше да винят „Сийулф“ и екипажа за провалянето на най-важната разузнавателна операция през последните десет години. Или поне така изглеждаше. В края на краищата „Сийулф“ бе пад-

нала с многотонния си корпус върху съветския кабел. Това трябва да е прекъснало комуникациите или поне да е предизвикало някакви смущения. Иначе защо ще изпращат руснаците наблюдателен кораб в Охотско море? Как другояче биха могли да открият подслушвателя?

Всъщност руснаците не само намериха подслушвателя. Те дори извадиха и двете големи записващи системи от водата. Не беше възможно да се скрие какво представляват те или кой ги е поставил. Във всяка имаше части с гравирани думи „Собственост на правителството на Съединените щати“.

Хейвър провери и препровери графициите. Нямаше грешка. „Сийулф“ не беше виновна за нищо. Съветският наблюдателен кораб бе тръгнал натам преди „Сийулф“ да стъпи на кабела. Поел беше за камуфлаж към Охотско море по един криволичещ маршрут чак от Балтийско море откъм Атлантическия океан. Но пък нямаше никаква вероятност американското разузнаване да пропусне кораб, тръгнал към мястото на подслушвателя. И в Баренцово, и в Охотско море американците поддържаха непрекъснато разузнаване чрез спътници, наземни подслушвателни станции или, накратко, с всички възможни средства. Следенето беше особено лесно в Охотско море, толкова празно, че всеки влязъл в него кораб биеше на очи. Сега наблюдението се отплащаше с ужасяващо откритие. Търсенето на подслушвателите трябва да е било нарочно. И ако това е така, Хейвър знаеше, че съществува само една очевиден възможност, най-лошата – че „Сийулф“ изобщо не е издала присъствието си. Руснаците сигурно са получили сведения. Изглежда, имаше шпионин.

Това нямаше да се приеме добре във Военноморските сили или в Агенцията за национална сигурност. Хейвър го знаеше, когато включи и възможността за шпионин в списъка с причините за откриването на подслушвателя от 30 януари 1982 г., който по една случайност беше рожденият му ден. Очакваше тревога, но се натъкна на чист скептицизъм. Висшите адмирали решиха, че той пак вижда призраци точно както преди няколко години, когато бе вдигнал тревога за възможен шпионин или пък за изтичане на информация в Атлантическия океан. Сега пък му се привиждаха шпиони в Тихия океан.

Казаното от Хейвър изглеждаше невероятно. Ако имаше право, значи шпионите бяха двама, а не един. Един човек не можеше да отговаря за проблемите и в двата океана. Всеки, запознат с операциите по следене на подводници в Атлантическия океан в края

на 70-те години, почти сигурно не можеше да знае нищо за тихоокеанските подслушвателни операции. Освен това подслушването на кабели беше сред най-добре пазените тайни в цялата разузнавателна работа през Студената война. Не, според висшите адмирали Хейвър навярно виждаше призрци в съвпаденията. Според тях руснаците вероятно са открили подслушвателя при технически преглед на кабелите.

Малко хора във ВМС видяха доклада на Хейвър и дори те не обърнаха голямо внимание на предупрежденията му. По това време Съединените щати се изправяха пред най-непосредствена и осезаема заплаха. Руснаците, изглежда, готвеха нова голяма промяна в стратегията си с ракетните подводници, още по-опасна от връщането назад към бастионите в Баренцово море в края на 70-те години. Сега държаха някои от ракетните си подводници още по-близо до своите брегове, в „дълбоки бастиони“ като Бяло море и в някога почти пустото Охотско море, а други криеха под непроходимия арктически лед.

Хейвър и още някои будни млади аналитици смятаха, че руснаците се опитват преди всичко да опазят ракетните си подводници от нападение в ранните фази на войната, и началните сведения от подслушването на кабели в Баренцово море, изглежда, потвърждаваха тази идея. Но ако искаха, руснаците можеха да използват прикритието на арктическия лед за първа атака и тогава Съединените щати щяха да имат още по-малко време за реагиране. Ракета, изстреляна от подводница клас „Делта“ от съветски бастион в Баренцово море, можеше за по-малко от тридесет минути да измине разстоянието от 3500 морски мили до Вашингтон. Но ракетата от северните краища на залива Бафин, който се намира над Канада, можеше да намали това време до по-малко от двадесет минути.*

Разбира се, преминаването на руснаците към Арктика представяше брилянтен ход. В края на краищата и двете страни знаеха, че най-краткото разстояние между Съединените щати и Съветския

* Военноморското разузнаване откри, че руснаците, изглежда, експериментират с идеята да крият ракетните си подводници под леда през 1979 г. Пробивът настъпи през лятото на 1981 г., когато капитан Леонид Куверски закара ядрената си подводница клас „Делта“ в пустия Арктически океан, за да опита да изплава през леда и да изчисли възможна траектория за шестнадесетте си баллистични ракети. Куверски успя напук на всички очаквания. За своята инициатива и смелост получи званието „Герой на Съветския съюз“, най-високата почест на страната. Куп ордени и медали се изсипаха върху екипажа. Учените и оръжейните специалисти, пътували с него, получиха различни държавни награди на церемония, проведена през октомври.

съюз е през върха на света. И двете страни вече бяха насочили огромните си арсенали от наземно базирани ракети за полет през Северния полус. Но въпреки че изследваха от десетилетия Арктика с подводници, нито Съединените щати, нито Съветският съюз можеха да разработят технология за ефективни бойни действия в екзотичната арктическа среда.

Освен това Арктика е едно от местата в света, където жертвата има очевидно предимство над ловеца и където би било изключително трудно за американските сили да намерят съветските ракетни подводници и да ги унищожат. Първо, на хиляди мили се простираха плитки, пълни с лед морета, в които руснаците можеха да пръснат подводниците си. Дори най-масивните подводници можеха да изчезнат в тези плитчини, да се носят безшумно с леда и да следват теченията. А по плиткия маршрут през Карско море, моретата Лаптев и Бофорт откъм Северна Америка една съветска подводница можеше да се озове сред айсбергите на залива Бафин над Канада, фиордите по западния бряг на Гренландия или дори сред каналите, които достигат до Хъдсъновия залив в Канада.

Подводница, която се крие и е неподвижна, би била почти безшумна, докато всяка търсеца я многоцелева подводница би се превърнала в най-шумната и най-подходяща цел наоколо. Американските учени от години опитваха, но с ограничен успех, да разработят хидролокатор, който би могъл да компенсира условията в тези крайни ледникови води, където се съчетаваха температурните и солени слоеве, ревят на почти непрекъснатите бури, ледът, скърцащ върху друг лед, и лаят на тюлените и моржовете, което правеше почти невъзможно проследяването на други подводници.

Не е чудно, че когато съветски ракетноосни подводници започнаха да се пъхат под Арктика, един тревожен сигнал премина от ВМС през Пентагона и стигна до Овалния кабинет. Ставаше дума не за друго, а за окончателното ядрено превъзходство. И този път американското правителство трябваше да знае: дали това беше просто нов отбранителен ход, съветски финт в играта на възпиране? Или пък руснаците заемаха позиции за нов първи удар? Дали съветските ръководители бяха така безумни и зловни, както твърдяха президентът Роналд Рейгън и неговите поддръжници? Или пък може би се страхуваха, че Рейгън е точно толкова враждебен, колкото са и думите му?

Тези страхове се засилваха от факта, че Съветският съюз изграждаше ракетноосни подводници от ново, мощно поколение –

тайфуните. Първата вече преминаваше изпитания в открито море и спътниците бяха забелязали поне още три, изградени в корабостроителница 402 в Северодвинск. Това бяха ядрени чудовища, тумбести, прилични на луковици, и определено най-големите подводни съдове, изградени от някоя държава – почти два пъти по-големи от ракетоносните „Трайдънт“, които Съединените щати бяха пуснали в действие в края на 1981 г. Докато и двете подводници бяха дълги почти колкото две футболни игрища, „Тайфуните“ надвишаваха „Трайдънт“ почти два пъти на дебелина.

Руснаците строяха и четири големи подводни „тунела“ в нова подводна база в Гремиха, почти до върха на Колския полуостров, на около 150 мили от Мурманск. Пробити с взрив от съседния хълм, гранитните тунели бяха достатъчно големи, за да скрият „Тайфуните“, и изглеждаха проектирани да ги защитят от ядрени удари.

Че „Тайфуните“ имаха готовност да плават сред лед, се виждаше лесно. Защитени от два външни устойчиви на натиск трюма, поместени в трети, външен корпус, те имаха плоски, прибиращи се задни хоризонтиращи стабилизатори, закрит вал на винта и стоманен вертикален стабилизатор от армирана стомана. За скритите в Арктика „Тайфуни“ би било лесно да разбият с масивното си тяло няколко метра ледена покривка и да нападнат Съединените щати. „Тайфун“ можеха да носят двадесет ядрени ракети SS-N-20, всяка с дължина 15 метра и с възможност да носи до десет бойни глави, програмирани за удар по различни цели на разстояние до 4500 морски мили. Това беше подводница, конструирана да оцелява и да гарантира, че в случай на ядрена война това няма да се случи на важните американски военни центрове и градове.

Съединените щати се нуждаеха повече от всякога да разгадаят намеренията на Съветите, да разберат какво мислят. И това означаваше, че операцията по подслушването на кабела трябваше да продължи независимо от разкриването на подслушвателя в Охотско море. „Сийулф“ беше прекалено стара и строшена, за да работи близо до съветския бряг. Новите мисии щяха да останат за „Парч“.

Междувременно останалата част от подводните сили трябваше да разбере какви са техническите способности на подводниците „Делта“ и „Тайфун“ и да опитат да пренесат жизненоважната игра на следене в Арктика, както и да направят нещо, убягвало на американските Военноморски сили четиридесет години – да създадат истинска възможност за работа в Арктика. И така адмира-

лите отново се насочиха към един цивилен учен, който настояваше за проучвания на тези ледени води още от времето, когато малко хора във ВМС проявяваха такива интереси: Уолдо К. Лайън, директор на Арктическата подводна лаборатория на ВМС в Сан Диего.

Във ВМС знаеха добре колко подвежда дребната фигура на Лайън. Отчасти с голяма воля, отчасти благодарение на способността си всяка година да си осигурява подкрепата най-малко на един висш адмирал или на командващия морските операции, Лайън бе опазил лабораторията си и работеше, за да разкрие тайните на арктическия лед още от края на Втората световна война, когато за първи път стигна до убеждението, че в крайна сметка руснаците ще си вземат поука от нацистките капитани, които криеха подводниците си под ръбовете на леда, за да торпилират снабдителните кораби на съюзниците. Поддържал беше в действие лабораторията си въпреки жестокия скептицизъм, видим от дневника на командващия военноморските операции през 1950 г.: „Да се мисли за използването на Арктика е фантазиране.“

Все пак Лайън си беше извоювал достатъчно подкрепа, за да вдъхновява подводните сили да изпращат най-малко една подводница до Арктика почти всяка година, откакто „Наутилус“ премина под Северния полюс в края на 50-те. Самият Лайън бе пътувал натам над двадесет пъти и всеки път той или някой от неговата лаборатория, който се намираше на борда, помагаше за очертаването на карта на маршрути и експериментирание с нови хидролокатори под леда.

Но едва сега, когато стана на шестдесет и седем години, няколко адмирала го извадиха от относителната незабележимост поради внезапно засиления интерес към Арктика. Някой предложи да изпратят една от по-старите американски ракетни подводници да се крие под леда, като идеален начин да му се отплатят. Рикоувър, почти принуден от секретаря на ВМС Леман да се пенсионира, предложи да построи експериментална арктическа подводница с укрепен корпус и стабилизатор, по-голям от обикновената гърбица. Опитва обичайната тактика да пробута проекта си през главите на ВМС и Пентагона и изпрати Лайън и предложението си направо в Комисията за въоръжените сили в Белия дом. Но резултатът от това бе само едно писмо до Леман от хората в Белия дом, зашеметени от факта, че почти четвърт век експедиции с подводници до Арктика бяха оставили САЩ почти без възможност да воюват под леда. Накрая Рикоувър трябваше да изостави тази битка, кога-

то през януари 1982 г. Леман най-после го застави да се пенсионира на осемдесет и две години.*

По-късно един адмирал довери на Лайън, че ВМС никога не биха построили експериментална арктическа подводница, защото това би показало на руснаците, че американските Военноморски сили още не могат да воюват под леда. Освен това планът за разработване на арктическа подводница би попречил на друго предложение пред Конгреса: ВМС искаха средства за построяване на нов клас суперподводници, които според тях можеха да правят почти всичко. Някои във ВМС го наричаха „Тлъстия Албърт“. Всъщност това беше спорният клас многоцелеви подводници „Сийулф“ SSN-21, които трябваше да дойдат след подводниците от клас „Лос Анджелос“, заменили „Стърджън“.

Военноморското разузнаване също хареса идеята за нов клас подводници. Офицерите от разузнаването смятаха, че всяка нова технология щеше да изправи руснаците пред нов проблем за решаване, ново отклоняване на вниманието. Освен това офицерите бяха на мнение, че като обявят изграждането на нови и по-добри подводници, Съединените щати ще изпратят послание, че Съветският съюз никога няма да има предимство, каквото и да прави.

Всички тези разговори за нови операции под леда и за нови подводници помагаша да се отклони вниманието от връщането на „Парч“ в Баренцово море. Това плаване тревожеше планировчиците на операции повече, отколкото ги притесняваше връщането в Охотско море. Кабелът в Баренцово море пренасяше най-важна информация и дори руснаците да бяха намерили подслушвателя случайно, би трябвало поне от благоразумие да наблюдават Баренцово море по-строго, особено ако подозираха за друг подслушвател. Непрекъснатото наблюдение на района на подслушвателите не бе показало нищо необичайно, но липсваше пълна сигурност. Охотско море беше пусто и всяка активност щеше да се забележи. Но във водите на Баренцово море кипеше такава дейност,

* Няколко предишни министри на отбраната и секретари на ВМС бяха правили опити да пенсионират Рикоувър, но поддръжниците му в Конгреса и президентите като Картер винаги ги спираха. Рейгън обаче застана твърдо зад своя секретар на ВМС, независимо че Рикоувър се обърна нахално към президента по време на среща в Овалния кабинет, като нарече Леман „пикльо“ и попита Рейгън:

— Вие мъж ли сте? Можете ли сам да решавате?

Рикоувър си отмъсти донякъде, като окачи в офиса, който ползваше след пенсионирането си, до портрета на Леман лика на генерал Бенедикт Арнолд, предал американската армия на англичаните по време на Войната за независимост.

че търсенето на подслушвателя от руснаците би било скрито от обичайния трафик.

Имаше и друга възможност, макар повечето от служителите във Военноморското разузнаване да я смятаха за малко вероятна – Хейвър да е прав и наистина да има шпионин. В такъв случай руснаците може би щяха внимателно да следят „Парч“. Може би дори знаеха, че подводницата е влизала в Баренцово море през Арктика.

Но какво щеше да стане, ако „Парч“ замине по друг маршрут, много по-различен, който би объркал всички опити за наблюдение? На екипажа казаха, че „Парч“ ще тръгне по-рано от обичайното, през април вместо в края на лятото, и че ще плава на юг, на мисия за проверка на издръжливостта, през екватора и още по-далеч на юг от Арктика и от Съветския съюз. Щеше да мине край тихоокеанския бряг на САЩ, край Централна Америка и надолу край Южна Америка до нос Хорн.

Онова, което не казаха, беше, че в края на краищата подводницата щеше да завие около нос Хорн и да се насочи на север през Атлантическия океан към Баренцово море. Щеше също така да заобиколи отдалеч Фолклендските острови, където Великобритания воюваше с Аржентина. Това беше най-заобиколният маршрут, който можеше да се измисли освен пътуване през Антарктика. Този финт представляваше майсторско отклоняване на вниманието и щеше да позволи на „Парч“ да избегне тежките ледове, които би срещнала толкова рано през годината. Тя трябваше да измине над 15 000 морски мили в двете посоки, като това двупосочно пътуване означаваше, че мисията ще продължи почти пет месеца. Плаването трябваше да премине изцяло под вода.

— Искат да видят колко можем да издържим – започнаха да си казват хората, като повтаряха собствената си версия за отклоняване на вниманието. – Ще поставяме рекорд.

Докато зареждаха „Парч“ за евентуалните 150 дни в морето, на борда качиха толкова много консерви, че трябваше да покрият една тоалетна с дъска, за да я превърнат в килер. След като това помещение се напълни до тавана, коридорът на горното ниво бе натъпкан с толкова храна, че стана напълно непроходим. Всеки, който искаше да стигне до склада, трябваше да мине през капитанската каюта, през неговата баня и банята на заместника му и да излезе през каютата на заместника, за да поеме надясно по първата свободна пътека.

При това пътуване на руля стоеше капитан трети ранг Питър

Дж. Греф. Баща на шест деца, той трепереше над екипажа си и хората знаеха това. Ако не се намираше в бойната рубка, вероятно играеше карти в склада, яздеше колелото за упражнения, което беше сложил в машинното отделение, или седеше с някой от старшините. За него рангът нямаше значение, а само „Парч“. Смяташе, че всяка минута на борда е най-висшият миг в кариерата му. Веднъж каза на един от хората, че онова, което ще става после, „няма значение, защото е лесно“.

Като поведе екипажа си на „Одисея 82“, някои от хората се радваха на специалния си статус на величия. Други просто се радваха на всичко. „Животното“ беше на борда, наречен така, защото обичаше да чупи собствения си рекорд за рядко къпане и радваше или измъчваше приятелите си със състезанията по „сърдния“. Присъстваше и „Панаирджийската кола“, който доби прякора си от навика да ходи из подводницата и да се блъска в стените с думите: „Вижте ме, аз съм панаирджийска кола.“ Имаше и един старшина помощник-шурман, когото наричаха „Голямата птица“. Той тежеше над 135 килограма и не можеше да мине през никой от люковете на борда, без някой да викне: „Отворено, затворено.“

Що се отнася до екипажа, най-доброто развлечение идваше от един от най-младите офицери, лейтенант Тимоти Р. Фейн. Хората го смятаха за „парчал“ като самите тях. Носеше брадичка и споделяше презрението им към офицерските маниери. Хората насочваха най-смелите си майтапи точно към добряка Фейн. Любимото им занимание беше да го лепят – хващаха го и го правеха на мумия със зелената като листа на дърво лента, предпочитана на подводниците, защото издържаше на морските налягания. Разработена да покрива малки пукнатини в оборудването, на „Парч“ тя се използваше предимно за завързване на Фейн. По време на това пътуване щяха да го оставят на масата в склада като сюрприз за Греф, както и опакован по подобен начин, но в тунела към реакторното отделение, за да изненадат офицера, който отговаряше за двигателя.

Заместник-командирът Тимъти В. Оливър не понасяше чак толкова дивотиите на екипажа, особено след като вратата на каютата му се озова по някакъв начин под двигателите, а след това в „избата“, едно пространство в трюма, или пък в други скривалища из подводницата.

— Никакви филми тази вечер! – крещеше Оливър. Според всички го правеше, без да подозира, точно както Джон Кагни в

ролята на печения капитан от снабдителния кораб във филма „Мистър Робъртс“.

„Парч“ може и да беше тръгнала към мисия, по-дръзка от описаните две години по-късно в трилъра „Преследването на Червения октомври“, но екипажът ѝ определено си падаше по комедийния жанр.

Имаше само един момент, когато всеки на борда със сигурност знаеше поста си, и това бе при пресичането на екватора. При церемонията, изпълнявана многократно на подводниците, пресичащите екватора за първи път биваха посвещавани и унижавани, да отдават почит на Цар Нептун. Насилваха ги да ядат нещо гадно от шкембето на царя или по-точно от шкембето на някой от по-старите си колеги.

Но когато „Парч“ най-после влезе в Баренцово море, нямаше такива празненства. Този път нейните водолази щяха да поставят нов вид подслушвател. Скобите бяха изчезнали. Вместо това този подслушвател трябваше да се откачи и остане на морското дъно, ако руснаците опитат да вдигнат кабела по някаква причина.

Откакто руснаците намериха подслушвателя в Охотско море, бяха променени и други процедури. След като водолазите от „Парч“ поставиха подслушвателя и шпионите го слушаха около седмица, подводницата се отправи към относително по-безопасни води и се върна чак след седмица, за да провери отново кабела. Изглеждаше, че Греф дава възможност на записващата апаратура да събере повече данни за кратък преглед. По-вероятната алтернатива е, че се е върнал, за да монтира второ записващо устройство или да постави нов подслушвател на друго място. Така беше и в Охотско море. Имаше нужда от допълнителна възможност за дълъг запис, тъй като „Парч“ трябваше да влезе в ремонт и нямаше да се върне в Баренцово море цели две години.

Най-после „Парч“ се върна у дома след 137 дни в морето. За тази „операция по издръжливост“ тя спечели нова похвала от президента, продължавайки традицията си при всяко плаване до Баренцово море. Тази похвала, четвъртата за четири години, носеше подписа на Рейгън, който изпрати на Греф и кутия пури. Удостоверението съдържаше стандартните фрази за „изключителен героизъм“, но след това добавяше също, че „Парч“ е „поставила нов стандарт за издръжливост и превъзходство в подводните операции“. Президентът беше обезсмъртил прикритието на Военноморските сили.

След като „Парч“ трябваше да претърпи цялостен ремонт

през 1983 г., нямаше друга подводница, на която да се доверят да обслужва подслушвателя в Баренцово море. „Сийулф“ се намираще в корабостроителницата, за да се възстанови от повредите от бурята, но песента ѝ определено беше изпята. Военноморското разузнаване не си представяше разтропаната „Сийулф“ в Баренцово море, а след като руснаците откриха подслушвателя в Охотско море, всички мисии за подслушване там спряха. Когато най-последно „Сийулф“ излезе от корабостроителницата, я използваша предимно да издирва парчета от изпитателни ракети и други съветски неща в открития океан.* Освен това ВМС изготвяха планове да превърнат „Ричард Б. Ръсел“ (SSN-687) в своята четвърта и най-нова подводница за специални операции.

И така, Военноморското разузнаване остана без най-добрия си източник на информация през най-напрегнатите години на Студената война. ВМС правеха опити да се научат да следят съветските подводници под леда, като ги дебнеха дотам от пристанищата им, но тъй като САЩ изпращаха все повече многоцелеви подводници, броят на схватките със съветските подводници в Арктика се увеличи. А и самото следене на руснаците под леда се оказа трудно. ВМС постигнаха най-голям успех в дълбоките полярни райони, където водите имаха звукови свойства като на тези в открития океан. Но не така беше в крайните заледени зони.

Все пак ВМС нямаше друг избор, освен да опитва. Руснаците бяха толкова активни, че адмирал Джеймс Уоткинс, наследил Хейуърд като командващ военноморските операции, заяви пред американския народ, че най-новият фронт на Студената война се е изместил далеч на север. Каза също:

— Ако в тези райони има бойни сили, трябва да знаем как да се бием с тях.

И добави:

— Ледът е чудесно място да се скриеш.

За военноморското разузнаване сега беше по-важно от вся-

* Сега ВМС бяха променили и двете най-нови миниподводници „Гъртъл“ и „Сий клиф“ за много по-големи дълбочини от първоначалните им 1980 метра. Освен другите им задачи, те трябваше да помагат при изваждането на намерените от „Сийулф“ парчета от ракети, които радарите на ВМС или ВМС бяха проследили точно в океана. „Гъртъл“ бе преустроена през 1979 г. да слиза на 3000 метра. „Сий клиф“ получи титанова сфера в началото на 1980 г., с която можеше да достига шест километра и така стана първият плавателен съд на ВМС след подводниците „Трайдънт I“, достигнал такава дълбочина, както беше предвиждал Джон Крейвън в мечтите си през 60-те години за флот от дълбоководни съдове за издирвания. И все пак за разлика от предвижданията от Крейвън дълбоководни съдове тези трябваше да се возят на кораби до местата за гмуркане.

кога да разяснява наученото за съветската тактика и стратегия сред подводните сили. Капитаните и шпионите на редовните наблюдателни подводници сега подаваха по-дебели доклади от всякога. Доста информация от подслушваните кабели, някога строго охранявана, се разпращаше до офицерите от подводниците, макар и обработена, за да не се разбере източникът ѝ. Военноморското разузнаване така силно желаше да научи какво мислят Съветите, че беше готово да разчита дори на догадки. Събраха група подводничари и аналитици и поискаха от тях да съставят упътване за управление на съветска подводница, както те го виждаха. След това ги изпратиха да информират командирите на многоцелеви подводници за нещата, които може да очакват от руснаците в откритото море.

Вече се виждаше ясно, че никой няма да подкрепи идеята на Рикоувър за специален клас арктически подводници. Вместо това ВМС решиха да приспособят за плаване в ледовете почти две дузини подводници от клас „Лос Анджелос“, които все още не бяха изградени. Замислени да придружават самолетноносачи в открито море, оригиналните подводници от този клас нямаха сложното оборудване за електронно наблюдение, както и хидролокаторите за работа в ледовете, вградени в „Парч“ и други подводници от клас „Сърджън“. Така най-новите подводници на страната не бяха способни да се справят с най-важните шпионски операции като онези, чието място заемаха.

От Лайън искаха да помогне при изследванията за необходимите изменения на подводниците „Лос Анджелос“, за да са по-добри под леда, но финансирането му се бавеше. Докато операциите под леда все повече се насочваха към опити за разработване на торпеда и хидролокатори, които по-лесно да различават ледените хребети и ракетните подводници в дълбоките полярни райони, Лайън продължаваше да твърди, че флотските командири пренебрегват най-големия проблем – че никоя американска подводница няма качества да ловува или маневрира достатъчно добре в крайните ледове, където според него най-вероятно щяха да се крият руснаците. Изглежда, никой от хората с по-висок ранг не искаше да слуша за това.

Точно когато съветската морска заплаха растеше, отношенията между свръхсилите се разпадаха. Юрий В. Андропов, бивш председател на КГБ, наследил Леонид Брежнев като ръководител на Съветския съюз през 1982 г., представляше апокалиптични ви-

дения за първи удар от страна на САЩ, първи удар, който дори много от експертите в КГБ смятаха за алармаджийство.

След това Рейгън започна да плаши руснаците. На 8 март 1983 г. той надпроповядва проповедниците на среща на Националната асоциация на евангелистите, състояла се в Орландо, Флорида. Предложи списък с национални и международни злини: аборти, бременност в юношеска възраст, поиска клиники, осигуряващи контрол на раждаемостта за непълнолетните. След страстен апел за молитви в училищата той насочи вниманието си към Съветския съюз.

— Да, нека се молим за спасението на всички онези, които живеят в тоталитарен мрак, да се молим да открият радостта от познанието на Бога – напяваше Рейгън. – Но нека помним, че докато изповядват върховенство на държавата си, обявяват нейното всемогъщество над отделния човек и предричат бъдното ѝ господство над всички народи на Земята, те са империята на злото в съвременния свят.

Малко по-късно завърши с думите:

— Затова при вашето обсъждане на предложенията за замразяване на ядрените оръжия ви призовавам настоятелно да се пазите от изкушението на гордостта, изкушението безгрижно да обявите себе си над всичко това и да обвините двете страни като еднакво виновни, да пренебрегнете историческите факти и агресивните импулси на една зла империя и просто да наречете над-преварата във въоръжаването огромно недоразумение, с което да се самоотстраните от борбата между правилното и грешното, между доброто и злото.

Рейгън и преди беше сравнявал борбата срещу комунизма с битка между доброто и злото. Но фразата „империя на злото“ се превърна в едно от клишетата, повтаряни непрекъснато. Накрая то привлече и цялото внимание на руснаците. Опасенията им, че Рейгън може би обмисля първи удар, се засилиха на 23 март, когато две седмици след речта си за „империята на злото“ той се показа по телевизията, за да обяви на света „Звездните войни“ – стратегическата отбранителна инициатива.

Отначало руснаците смятаха за неосъществим този план за извеждане в орбита на лазерни оръжия, предвидени да разрушават съветските ракети в небето. Но думите на Рейгън, тълкувани от КГБ, засилиха убежденията на някои официални лица в Съветския съюз, че президентът е в състояние да заповяда първи удар.

Руснаците се разтревожиха още повече, когато малко след

речите за империята на злото и звездните войни американският Тихоокеански флот предприе най-големите маневри след Втората световна война. Бойни самолети на ВМС от самолетносачите „Мидуей“ и „Ентърпрайз“ прелитаха над съветски военни бази на Курилските острови, които обозначаваха входа към Охотско море. Тази демонстрация на сила беше нова крачка в усилията на Леман да привлече вниманието на Съветите.

След това се провалиха много важни преговори за контрол над въоръженията, когато Съветският съюз отправи протест срещу плана на САЩ да разположи нисколетящи балистични ракети „Круз“ и „Пършинг II“ със среден обсег в Англия, Западна Германия и Италия. После на 31 август руснаците свалиха пътнически самолет на Корейските авиолинии, KAL 007, който се беше отклонил над съветски военни бази близо до Охотско море. Всички 269 души на борда бяха убити.

Рейгън обвини Съветския съюз в предумишлено убийство – че преднамерено са свалили граждански пътнически самолет. Вместо да си признаят, че са допуснали смъртоносна грешка, руснаците твърдяха, че лайнерът е бил разузнавателен самолет на ЦРУ. След този инцидент съветските студенти в американските университети бяха повикани у дома на основание, че антисъветските настроения ги излагат на опасност. Когато Лех Валенса спечели Нобеловата награда за мир на 6 октомври, КГБ беше убедено, че наградата е част от заговор между Запада и ционистите да дестабилизира Източна Европа.

Напрежението се покачи още на 26 октомври, когато Рейгън заповяда нахлуване в Гренада. Съединените щати твърдяха, че спасяват американски студенти по медицина. Но междувреме свалиха и младото комунистическо правителство.

През цялото това време КГБ активно търсеше признаци, че НАТО и САЩ замислят първи удар. Търсенето, вече върховен приоритет, бе започнато от Андропов, докато все още ръководеше КГБ. Операцията носеше кодовото наименование „РЯН“ от руския термин за нападение с ядрени ракети „Ракетно Ядрено Нападение“. Според Олег Гордиевски, високопоставен офицер от КГБ, който по-късно избяга в Англия, през 1983 г. КГБ оказвало натиск над съветските агенти по света да подават тревожна информация дори ако самите те се отнасят скептично към нея.

След свалянето на корейския самолет КГБ натисна агентите по операция „РЯН“ още повече. Сега Андропов беше сериозно болен, с един изваден бъбрек. Не се беше показвал пред хора от

средата на август. Но продължаваше да е начело и все още вярваше, че светът върви към ядрен апокалипсис.*

Според Гордиевски по време на бурно развиващата се и почти неконтролирана операция „РЯН“ е съществувала реална опасност от катастрофална грешка. Твърди, че най-опасна е била ситуацията по време на ноемврийските маневри на НАТО „Умел стрелец“. От 2 до 11 ноември силите на НАТО провеждаха учения за изстрелване на тактически ядрени оръжия, като преминаваха през всички етапи на тревога – от бойна готовност до обща тревога. Тъй като според съветските планове реалната подготовка на противника за бойни действия щеше да бъде прикривана с подобни учения, алармаджииите от КГБ сметнаха, че силите на НАТО са поставени в истинска бойна готовност.

Екипите за работа по операция „РЯН“ получиха нареждане да следят за съпътстващи признаци, че НАТО се готви да започне война: последни кризисни преговори между САЩ и Великобритания; усилия от страна на хранителната промишленост за запасяване, например масово клане на едър рогат добитък; или евакуиране на политическите, финансови и военни ръководители и семействата им. Съветската тревога се поохлади след 11 ноември, когато „Умел стрелец“ приключи.

Но параноята не се уталожи много. През декември същата година маршал Николай В. Огарков, началник-щаб на съветските въоръжени сили, направи вцепеняващо изявление. Каза, че Съветският съюз смята, че Съединените щати „все още биха искали да нанесат първи унищожителен ядрен удар“.

Държавният секретар Джордж П. Шулц посрещна изявлението на Огарков с открито недоумение. Шулц беше убеден, че това трябва да са просто думи. Но през януари 1984 г. руснаците спазиха една закана, отправена по време на споровете за ракетите

* Сред цялото това напрежение руснаците изпратиха една подводница от клас „Виктор III“ някъде между Каролинските и Бермудските острови. Американците париха, като пратиха стражевия кораб „Макклой“ и подводницата „Филаделфия“ (SSN-690) да я следят. Преди да се усети някой, подводниците се съдърпаха или пък може би просто си играеха? Това се случи на 31 октомври 1983 г. и наградата беше една от най-добрите хидролокационни технологии на американците. Съветската подводница се приближи до фрегатата и случайно закачи влачената от кораба хидролокаторна система. Но след миг подводницата изплава на повърхността и започна да се люлее – наградата ѝ се беше омотала около винта. Остана обездвижена от собствения си разузнавателен трик. Толкова излезе в американските вестници. Но случилото се след това не е съобщавано. Екипажът на „Филаделфия“ се приближи до руската подводница и се пъхна близо под нея, за да я огледа. Докато се усетят, хидролокаторът се омота около „Филаделфия“. Американците неволно си го върнаха.

„Пършинг П“. Демонстрирайки сила по свой начин, те изпратиха няколко ракетни подводници „Делта“ в Атлантическия океан, за да обикалят около американските брегове заедно с останалите „Янки“, които по принцип патрулираха там. Целта беше да се покаже, че „Делта“ са в състояние да улучват цели навсякъде в САЩ така лесно, както ракетите „Пършинг“ в Германия можеха да удрят Съветския съюз. По ирония на съдбата руснаците поставиха подводниците си точно там, където американските ВМС можеха да ги следят най-лесно. Но намеъкът беше ясен. И двете страни засилваха нормалната игра на котка и мишка и се следяха едни-други по-агресивно от всякога.

Администрацията на Рейгън разбра, че трябва да опита да успокои нещата. Подстрекателската реторика във Вашингтон рязко спря. Шулц започна частни разговори със съветски дипломати в опит да разсее напрежението и да поднови преговорите за контрол над оръжията. Рейгън възприе новата линия открито в реч на 16 януари, когато каза:

— Решени сме да преодоляваме различията си по мирен път, чрез преговори.

Освен това отново спомена виждането, породено от предложението му за звездните войни:

— Както казвах и преди, мечтая да видя деня, в който ядрените оръжия ще бъдат заличени от лицето на земята.

Не след дълго и руснаците започнаха да омекват. Андропов почина през месец февруари и наследникът му Константин Черненко даде сигнал, че би желал да преговаря за разоръжаване. Той обаче постави едно условие, с което Рейгън не се съгласи. Черненко искаше Рейгън да изостави звездните войни. Руснаците се страхуваха, че технологията ще позволи на Съединените щати да нанесат първи удар без страх от възмездие.

Цялата разузнавателна общност се опитваше да не изостави от тези събития. ЦРУ започна проучване в опит да разбере защо руснаците изглеждаха толкова раздразнителни и един американски спътник засне първите изображения на изпитания на нова съветска ракета в Арктика. Военноморското разузнаване и Агенцията за национална сигурност започнаха трескаво да планират завръщането на „Парч“ в Баренцово море.

„Парч“ тръгна за там малко след още едно дипломатическо съдърпване, при което Съветският съюз бойкотира олимпийските игри в Лос Анджелис, в отговор на американския бойкот на олимпийските игри в Москва преди четири години. Когато „Парч“ се

върна, стана ясно, че носи много повече, отколкото дори най-големите оптимисти сред разузнавачите се бяха надявали. Подслушвателите бяха правили записи през цялото време на състоянието на тревога, разпалено от учението „Умел стрелец“, и това разкриваше подробно ядрената стратегия на съветския военноморски флот. Като ухо, насочено към командната структура на съветските ядрени военноморски сили, записите разкриваха момента на поставяне на някои от съветските ракетоносни подводници в състояние на пълна бойна готовност, като репетиция за война. Някои бивши служители от разузнаването твърдят, че тази информация просто потвърждавала картината на съветските планове за използване на ядрените подводници. Но други бивши служители на ЦРУ, Агенцията за национална сигурност и ВМС казват, че пляката на „Парч“ от тази мисия е била толкова важна за разбирането на руснаците, че се равнявала на „шестица от тотото“, или на „диамантите на короната“.

Говори се, че въз основа на данните от подслушвателя американското разузнаване е разбрало, че част от информацията, събирана от агенти, е напълно погрешна. Записите предаваха движението на важни съветски кораби и подводници и предлагаша нова картина за състоянието на бойна готовност на Съветския съюз. Точно както някои от младите аналитици бяха предположили преди години, акцентът паднаше върху опазването на ракетните подводници. В началото на кризата руснаците планираха да изместят някои от подводниците „Тайфун“ и „Делта“ в безопасни укрытия. Тези бастиони щяха да се охраняват от всички съветски многоцелеви подводници и бойни кораби. Многоцелевите подводници щяха също да съпровождат ракетоносците по пътя им към безопасността на арктическия лед.

Точно тази стратегия тревожеше Пентагона толкова много. Руснаците бяха намерили начин да избягнат силите на НАТО, засанали в нападателни позиции в теснината между Гренландия, Исландия и Великобритания, а също и всяка натовска подводница, опитваща да следи съветските в Баренцово море. И все пак „Парч“ бе донесла вкъщи потвърждение на един по-важен факт, който облекчи най-големите страхове на Пентагона: Съветският съюз не се готвеше за нанасяне на първи удар от морето. По думите на бивш служител от разузнаването данните от подслушвателя „предаваха идеята, че макар и изпреварващият удар да е вариант, съветските сили не бяха замислени за нанасяне на първи удар“.

В крайна сметка ставаше ясно, че равновесието на силите се

изменя. Чрез технологичния си напредък – увеличените обхвати на ракетите, укрепването на стабилизаторите и корпусите на подводниците, за да издържат на леда – Съветският съюз почти бе постигнал ядрен паритет със Съединените щати в последната голяма област, в която изоставаха. Сега Съветският съюз можеше да защити ракетните си подводници и следователно разполагаше с толкова важния „стратегически резерв“, една почти неуязвима сила за нанасяне на втори удар. Според руснаците това би намалило още вероятността от първи удар срещу тях от страна на САЩ.

Президентът Рейгън получи новите сведения, но остави предимно ВМС и министъра на отбраната Уайнбъргър да се занимават със стратегическите военни проблеми. Лейман и Уоткинс от няколко години говореха, че при война подводните сили ще трябва да идат под леда и да открият съветските ракетни подводници. Сега решиха това да бъде официалната стратегия на Военноморските сили на САЩ. Решението им се основаваше отчасти на военните игри, в които американски официални лица трябваше да действат така, както според тях биха действали съветските командири. Правеха се предположения, най-вече такива, че една голяма криза би траяла с месеци. Това би осигурило на ВМС достатъчно време да залееят Баренцово море с многоцелеви подводници, които да прехванат излизашите от пристанищата съветски подводници и да ги „гонят“ чак до патрулните им райони.

Главозамаяни от успехите при проследяването на съветските подводници в най-дълбоките води на Арктика, повечето адмиралите не искаха да слушат непрекъснатите предупреждения на Лайън, че руснаците лесно ще се изплъзнат от преследване там, където американските подводници не можеха да ги намерят – в плитките зони на крайния лед. Адмиралите още по-малко се интересуваха от критиката му към конструктивните изменения на новите подводници от клас „Лос Анжелос“. Всъщност работният четиридесет години като главен специалист на ВМС по въпросите на Арктика Лайън получи необяснима заповед да стои настрана от реконструкциите на тези подводници.

Ръководителите на ВМС признаваха, че подводните им сили биха претърпели значителни загуби при опит да нахлуят в съветските бастиони или да изкарат ракетоносните им подводници изпод леда. Но твърдяха също, че несъмнено биха изпреварили много от съветските подводници, преди да стигнат до бойните си позиции. За да проверят тази теория, изпратиха в един неделен ден над две дузини многоцелеви подводници, които се втурнаха от пристани-

ща в Атлантическия океан към Съветския съюз. Всички разузнавателни средства бяха насочени към руснаците, за да регистрират реакцията им, но нито едно не долови признаци да са забелязали гонката. Освен това ръководителите на ВМС разчитаха на това, че американските екипажи са по-добре обучени от съветските си колеги и с много повече време в открито море, като се има предвид колко голяма част от съветския флот обикновено имаше повреди и се намираше извън строя. А и ако руснаците искаха да се ограничат в Арктика и в свои води, то американските подводници щяха да знаят най-общо къде да търсят плячката си. Освен това щяха да имат и предварителна информация за любимите места за патрул на руснаците, получена от разузнавателните операции и от хидролокаторните шамандури, изпъстрили крайните ледове, където SOSUS не достигаше.

Ограниченията и предимствата на американската стратегия намираха най-незавоалиран израз в думите на Уоткинс, който ръководеше военноморските операции от средата на 1982 до средата на 1986 г. Според него съветската стратегия за изтегляне на ракетните подводници беше „може би умна“ и първоначално затрудняваше унищожаването им. Но според него, ако руснаците започнеха война с наземни ракети, Съединените щати можеха да елиминират „много голям процент“ от ракетните подводници, разположени за нанасяне на втори удар от морето.

И все пак всяка стратегия, допускаща дори само няколко вражески подводници да стрелят по цели в САЩ, беше отстъпление от времето, когато повечето от съветските „Янки“ обикаляха океаните с неизвестни и смъртоносни сенки, които нямаше да им дадат никаква възможност да стрелят. Затова служителите от разузнаването усетиха огромно облекчение, когато осъзнаха, че руснаците не възнамеряват да използват подобрените си позиции, за да започнат война.

По ирония на съдбата походът през 1984 г., донесъл „шестията от тотото“, беше първата от петте мисии на „Парч“ до Баренцово море, която нямаше да спечели президентската награда. (Вместо това подводницата получи наградата на ВМС, втората по важност.) „Парч“ може да носеше богата и важна информация, но собствената ѝ роля в текущата драма на Студената война се превръщаше в рутина.

Всъщност сега военноморското разузнаване разработваше план за достъп до съветския кабел в реално време, без изобщо да се чака дотам да ходи подводница. Тази концепция съществуваше

в Националната служба за подводни изследвания още от 75-та година, когато някои служители предлагаха свързване на подслушвателя от Охотско море с кабел до Япония. Джон Бътс, директор на Военноморското разузнаване, и неговият екип сега лансираха амбициозна идея да положат кабел с дължина 1200 мили между подслушвателите в Баренцово море и Гренландия. Предвиждаше да се използват шлепове, които да изглеждат така идеално невинни, че никой да не си и помисли, че опъват и полагат въображаемия кабел. Освен това предвиждаха екип лингвисти и дешифровчици на пълно работно време, посветили се на превода и дешифрирането на материала при постъпването му.

Планът беше голям. Всъщност грандиозен. Някои от колегите на Бътс започнаха да се шегуват, че се опитва да превземе света. Наблюдаваха го и се питаха дали той и помощниците му не са се поувлекли. Чакаха, докато Бътс изчисли необходимите разходи от 1 милиард долара. Но комисията по разузнаването в Конгреса изобщо не се замисли. Просто даде да се разбере, че ще потопи плановете на Бътс заедно с шлеповете и всичко останало.

През това време двете свръхсили продължаваха преговорите за премахване или поне намаляване на ядрените си арсенали. А когато Черненко почина през март 1985 г., старата съветска гвардия сякаш изчезна заедно с него. Политбюро потърси нов предводител сред по-младото поколение и издигна петдесет и четири годишния Михаил Горбачов. Той беше убеден още от времето на „Умел стрелец“, че Съветският съюз трябва да се върне на масата за преговори. Сега, когато пое поста генерален секретар, изглеждаше по-заинтересован от предшествениците си да обсъжда големи промени в отношенията между САЩ и Съветския съюз.

Разбира се, той направи първия ход по-късно през деня на погребението на Черненко.

— Съветският съюз не е възнамерявал да воюва със САЩ, няма такива намерения и сега – заяви направо Горбачов пред Буш и Шулц. – В съветското ръководство не е имало такива луди, а още по-малко сега.

При тези първи стъпки към помирение обаче американските власти направиха стряскащи открития, напомнящи на нацията, че дните на шпионите и бойците от Студената война не са си отишли. Изглежда, Рич Хейвър изобщо не беше виждал призраци.

В началото на 1985 г. Бил Стъдман, който щеше да замести Бътс като директор на Военноморското разузнаване, влезе в кабинета на Хейвър с изключително важен лист хартия. Хейвър, който

сега бе заместник-директор на Военноморското разузнаване, го взе и се зачете в доклада на ФБР за разговор с една жена на име Барбара Уокър, която дошла, за да съобщи, че съпругът ѝ, бивш старшина във ВМС, шпионирал за Съветския съюз. От ФБР отбелязваха, че Уокър живеел охолно, въпреки че видимите му средства за издръжка идели от западна детективска кантора.

Хейвър веднага разбра, че държи отговора, който двамата със Стъдман бяха търсили през седемдесетте години, когато опитваха да убедят адмиралите да разследват евентуалния пробив в комуникациите.

Джон А. Уокър младши беше пенсиониран подводничар и специалист по комуникациите. През 1967 г. бил дежурен в Норфолк, отговорен за комуникациите с американските подводници в Атлантическия океан. Имал достъп до доклади за подводните операции, технически наръчници и ежедневните списъци с кодове за всички съобщения, които се изпращаха в най-често използваните военни шифрови машини. Ако руснаците имаха тези неща, щяха да знаят, че трябва да поглеждат през рамо, че ракетните им подводници са следени от американски подводници. Също така биха разбрали колко тихи са американските подводници и колко важна е за равновесието на силите в океана технологията за снижаване на шума.

По-късно Хейвър и Стъдман научиха, че Уокър е дал всичко това на руснаците, както и други неща. Всъщност, когато Уокър се пенсионира от ВМС през 1976 г., той продължи шпионската си дейност, като въвлече други в нея. Най-напред ангажира друг специалист по комуникациите от ВМС, Джери А. Уитуърт, който замести Уокър в достъпа до жизненоважните списъци. В началото на осемдесетте години Уокър вербува и брат си Артър, който работеше за една фирма в отбранителната система. Скоро след това Уокър започна да използва и сина си Майкъл, с рочнослужещ на ядрения самолетноносач „Нимиц“. Уокър беше заловен само защото бившата му съпруга искала да му попречи да вербува и дъщеря им в шпионския кръг, вече погълнал техния син.

Новината имаше отрезвяващ ефект. През всичките години, когато САЩ подслушваше Съветския съюз по кабелите, руснаците бяха подслушвали американските комуникации, и то без огромните изследвания, инвестиции в технологии или риска за живота на хора. Всъщност кръгът на Уокър бе струвал на Съветския съюз по-малко от 1 милион долара през осемдесетте години, и

за тези пари той почти самостоятелно бе разрушил ядреното превъзходство на САЩ.

Арестуваха Уокър на 20 май. Следващия ден Хейвър получи задачата да състави доклада за нанесените щети до голяма степен защото беше писал голяма част от него преди десет години, когато за първи път опита да бие тревога. Но щетите бяха по-лоши дори от неговите прогнози. Уокър беше предал и тайните на американските методи за обезшумяване на подводниците като например поставянето на двигателното оборудване на възглавници, за да не се допускат резониращи вибрации по трюма. Разбира се, по времето, когато хванаха Уокър, американските хидроакустици вече съобщаваха, че не могат да разпознаят някои от най-новите съветски многоцелеви подводници, докато не се окажеха над тях или не биваха изненадани от самите руснаци. Всъщност някои от най-новите съветски подводници, „Сиера“ и „Акула“, бяха безшумни почти колкото американските „Стърджън“. (По-късно се оказа, че Съветският съюз получавал помощ и от японски и норвежки фирми, включително поделение на корпорацията „Тошиба“, която тайно им беше продала огромните фрези с компютърно управление, необходими да направят винговете на руските подводници много по-гладки и тихи.)

Стъдман даде показания пред един федерален съдия, като заяви, че кръгът на Уокър трябва да е осигурил „силни възможности за победа на съветската страна при война“. А когато Виталий Юрченко, високопоставен служител на КГБ, избяга през юли 1985 г., съобщи на ЦРУ, че кръгът Уокър-Уитуърт е най-важната победа в шпионажа за КГБ.

Уокър се призна за виновен през същия октомври и се съгласи да помогне на властите при оценката на щетите срещу снизходителност към сина му. Уокър-баща получи доживотна присъда с право на помилване след десет години. Сделката бе одобрена от министъра на отбраната Уайнбъргър, но секретарят на ВМС Леман беше вбесен. Според него предателството на Уокър е било третирано като „обикновено престъпление на някой бюрократ“.

Леман ентусиазирано обясняваше, че ако зависи от него, би наложил наказание от времето след американската революция. По същество наказанието, цитирано от Леман, представляваше:

Да висиш обесен за врата, но не докато умреш, а да бъдеш свален отново и докато си все още жив, да бъдат извадени червата ти и изгорени пред лицето ти; а после главата ти да бъде отсечена от тялото и то да бъде разкъсано на четири части... И нека всемогъщият Бог се смили над душата ти.

Месец след присъдата на Уокър Леман получи още едно тяло за въображаемата си бесилка, а Хейвър – втория призрак. Този път Юрченко издаде втория шпионин във Военноморските сили.

През януари 1980 г., когато Юрченко работел в съветското посолство във Вашингтон, получил обаждане от човек, произнесъл само думите:

— Имам информация за вас.

Човекът посетил посолството, но Юрченко така и не научил името му, нито какво предлага. Други съветски агенти поели случая. Това не беше много, но се оказа достатъчно. ФБР започна да рови из старите записи на разговорите на Юрченко, хванати чрез подслушване на кабелите. Следователите намериха обаждането и го пуснаха на някои от хората във ВМС. Те познаха гласа.

Мистериозният човек на Юрченко се оказа Роналд У. Пелтън, бивш шифровчик от Агенцията за национална сигурност, арестуван на 25 ноември 1985 г. Част от „информацията“, която предложил на Съветския съюз, се оказа за свръхсекретната подслушвателна операция в Охотско море. Пелтън я бе продал за 35 000 долара. В опит да прикрие собствения си банкрут, беше разкрил най-важната подводна шпионска мисия на страната и изложил на риск живота на хората на „Сийулф“ и „Парч“. И двете подводници бяха изпращани в Охотско море през изминалите почти две години, докато руснаците не откриха подслушвателите. А защо им е трябвало толкова дълго време да реагират на информацията на Пелтън, е неизяснено.

След ареста на Пелтън ВМС най-после представиха стария доклад на Хейвър в Сенатската разузнавателна комисия – същият, в който през януари 1982 г. бе описал подозренията, че за загубата на подслушвателя в Охотско море е виновен шпионин. Сенаторите бяха бесни. При затворени врати жестоко критикуваха представителите на ВМС, че са задържали доклада три години. Възмутени бяха от факта, че Военноморските сили са изложили на риск живота на 140 мъже, като върнаха „Парч“ в Баренцово море въпреки опасенията на Хейвър за съществуването на шпионин.

Уилям Коен, републиканец от щат Мейн, беше сред най-ядосаните законотворци в залата. Коен, който щеше да стане министър на отбраната при президента Бил Клинтън, настояваше да разбере кой е написал доклада.

Хейвър се изправи в последните редици в залата.

— Сър, аз го написах.

Когато един от сенаторите поиска да узнае откъде е така

сигурен, че това е негова работа, Хейвър цитира датата на доклада и отбеляза, че не може да забрави рождения си ден.

Коен искаше да знае защо ВМС не бяха реагирали при извода на Хейвър, че вероятно руснаците са знаели предварително за подслушвателя. Искаше да разбере защо никой не е търсил шпионина.

— Не ми повярваха – отговори Хейвър.

Коен продължаваше да натиска. Искаше да разбере дали е било благоразумно да се продължи операцията по подслушването на кабела, да ѝ се дава пълен ход при подозренията за шпионин?

Хейвър можеше единствено да повтори думите си, че никой не му е повярвал, че другите във Военноморското разузнаване не стигнали до неговия извод. Накрая като жест на лоялност добави, че е имало известна несигурност. Премълча, че той лично изобщо никога не се беше съмнявал в съществуването на шпионина.

Арестът на Пелтън носеше една добра новина за ВМС и Агенцията за национална сигурност. Сега, когато научиха кой е шпионинът, разбраха, че подслушвателят в Баренцово море все още е сигурен. Работата на Пелтън и достъпът му до секретна информация просто не достигаха дотам. Ако щом той не знаеше, същото важеше и за руснаците.

Пелтън не се призна за виновен и насрочи делото му за май 1986 г. Но това създаде нов проблем. ВМС и Агенцията за национална сигурност трябваше по някакъв начин да отклоняват вниманието от „Парч“ и от Баренцово море по време на следствието и да получат разрешение за нова мисия.

Не беше трудно да убедят съдията да се съгласи да води процедурите без истински подробности. Но Боб Удуърд и други репортери от „Уошингтън Поуст“ вече се ровеха самостоятелно. Имаха и готова статия за подслушването на кабели за първата страница на вестника.

Официалните лица от ВМС и Агенцията за национална сигурност пощуряха. В момента „Сийулф“ се намираше в Средиземно море и опитваше да подслушва кабел от Западна Африка до Европа, за да помогне при борбата с либийския ръководител Муамар Кадафи. „Сийулф“ работеше в Средиземно море наред с миниподводницата NR-1 (въпреки че усилията им нямаше да дадат полезна информация). Не само това, но „Парч“ трябваше да се връща в Баренцово море по-късно през годината. Просто трябваше. Руснаците действаха в Атлантическия океан по-агресивно от всякога. Тъкмо бяха изпратили група от пет многоцелеви

подводници „Виктор“ и три седмици ги държаха така близо до източния бряг на Съединените щати, че проследяването им почти изчерпа запасите от хидролокаторни шамандури на Атлантическия флот.

Точно сега една статия можеше да нанесе опустошителни поражения. Директорът на ЦРУ Уилям Кейси заплаши „Поуст“ със съд за разкриване на разузнавателни тайни. Рейгън лично се обади по телефона на издателя на вестника Катрин Греъм с молба да не публикува статията, тъй като ставаше дума за безценни тайни.

В крайна сметка вестникът пушна една ограничена статия в деня преди започването на делото срещу Пелтгън. В статията не се казваше нещо повече от това, че той е предал високотехнологична и изпълнявана от дълго време подводна операция за прехващане на съветска комуникационна линия в Охотско море. Не се споменаваха нищо за „Халибъг“, „Сийулф“ или „Парч“. Нито дума за Баренцово море или Либия. Делото не предостави други подробности и в началото на юни Пелтгън получи три последователни доживотни присъди плюс още десет години.

След като тайната се запази, екипажът на „Парч“ тръгна в началото на септември, водена от капитан трети ранг Ричард А. Бюканън. Това беше седмото пътуване за подводницата до Баренцово море, шестото по арктическия път и второто с Бюканън като командир. Това плаване щеше да се различава много от останалите.

Делото на Пелтгън изнерви екипажа. На всички трябваше да са им направили лоботомия, за да не се досещат, че ще трябва да повторят точно този тип операция, която Пелтгън беше издал на руснаците.

Кодовото наименование от времето на Пелтгън, „Айви белс“, вече не се използваше. Сега имаше редица нови наименования, включително „Манта“ за цялата операция и „Ацетон“ за самия подслушвател, а дори и те се сменяха непрекъснато. Хората обаче знаеха, че независимо как Агенцията за национална сигурност нарича операцията, руснаците са наясно със стратегиите, плановете и начина им на работа.

Сред екипажа често се говореше за Пелтгън и за човека, когото наричаха „Джони Уокър червен етикет“, до късно през нощта. Разсъждаваха колко секретна информация минава през ръцете на всеки от хората в „Парч“. Колко купчини шифрован материал лесно можеха да стигнат до фотокопирна машина, стига само някой от тях да го засърбеше за това. Също така мърмореха, че ВМС

пазят от тях подробностите по собствените им мисии. Това ги унижаваше. Хората знаеха, че тайната не може да се опази чрез никакви мерки за сигурност, нито пък чрез опити хората на борда да се държат в неведение. Тя се поддържаше само защото самите подводничари смятаха за немислима идеята да продадат информация на Съветския съюз. И можеше да пропадне, ако само един от тях реши, че в края на краищата предателството може би не е чак толкова немислимо.

И все пак, докато подводницата си проправяше път към Баренцово море, хората бяха изпълнени с дързост и желание за разплата. Руснаците може и да имаха Пелтгън и Уокър, но Съединените щати имаха „Парч“. И екипажът ѝ си знаеше наизуст абсолютно всичко.

Пътуването през Арктика мина добре. „Парч“ се намиреше на 20 или 30 мили от мястото, където трябваше да вземе подслушвателите и да постави нови. Тя вече бе очертала коридора, маршрута, по който по-бързо да стигне до съветския бряг. През годините различни американски подводници бяха предизвиквали хидролокаторните шамандури, нагласени от руснаците да изскачат на повърхността и да предават сигнал, ако някоя подводница опита да мине край тях. Преди „Парч“ да пристигне в Баренцово море, всички шамандури бяха очертани на карта – тези, които работеха, и неработещите. Тя трябваше само да премине през пътеката около шамандурите, да се приближи малко и да свие вляво.

Тогава дойде съобщението. Задръжте. Чакайте. Не се движете. Сега „Парч“ се намиреше съвсем близо до границата от 12 мили. Но пътят ѝ бе запечатан – с президентска заповед. На 19 септември, докато „Парч“ все още пътуваше, съветският министър на външните работи Едуард Шеварднадзе беше представил писмо до Рейгън от Горбачов. Генералният секретар бе писал, че желае да съживи преговорите за разоръжаване на среща с Рейгън. Даваше възможност за избор между две места и Съединените щати избраха Рейкявик, Исландия, тихо място по средата между Вашингтон и Москва.

Срещата беше определена за 11 октомври 1986 г., като продължение на миналогодешната среща на високо ниво. На тази среща имаше една доминираща тема – Звездните войни. Горбачов искаше програмата да бъде преустановена. Рейгън страстно твърдеше, че това е единственият начин да се излезе от опасното равновесие, изградено на взаимно гарантираното унищожение. Вярваше, че лазерите в космоса могат завинаги да изтрият

концепцията, че мирът съществува поради опасността Съединените щати и Съветският съюз да се изличат от лицето на земята.

По време на втората среща дискусиата често пъти преминаваше в крясъци, но в разгара на битката Рейгън и Горбачов започнаха да се харесват и да изпитват уважение един към друг. Накрая излязоха с общо изявление, в което се казваше, че искат да работят за петдесетпроцентно съкращение на стратегическите оръжия и за намаляване на други оръжия.

Това второ действие, играно в Рейкявик, обещавахе да бъде най-непредсказуемата и забележима среща между свръхсилите. И двете страни бяха съгласни, че вместо да режисират всичко предварително, просто ще разчистят място за разговори между двамата лидери. Нищо чудно, че на тази среща се залагаха толкова много надежди. Нищо чудно, че Горбачов, без да иска, закова на място „Парч“ с писмото си.

Усещането за исторически момент не достигна до хората на борда. Убедени бяха, че ще ги пратят да изпълнят задачата си. За тях срещата означаваше просто неприятно и евентуално опасно чакане.

— Да влизаме и да се махаме – започна да роптае един от екипажа пред всеки, който искаше да го слуша. Постепенно всички започнаха да говорят същото, но с различни думи. Толкова близо стояха до наградата, почти я виждаха, подушваха, но заповедите бяха да се отдръпнат и да не я докосват.

Това ги дразнеше. Въздействаше им и по-зле. Прекалено много време имаха за размисъл и да слушат как наблизко един след друг преминават бойни кораби. Имаше твърде много време, за да усетят, че президентът не искаше да е наоколо, в случай че заловят „Парч“. Хората знаеха, че действат незаконно и ако „Парч“ бъде открита или заставена да се самоунищожи, Съединените щати щяха да отричат, че подводницата е била там. Този път просто посланието се чуваше по-силно, отколкото им се искаше.

Измина седмица. След това две. „Парч“ чакаше, а и целият свят. Дойде 11 октомври. Хората се тъпчеха по цял ден в радиокабината на подводницата, за да чуят новините по радиомрежите и да разберат какво става. Но нито те, нито някой на брега имаше възможност да чуе подробностите. Такава беше сделката. Никакви репортери, никакви новини, докато всичко не свърши.

Рейгън и Горбачов се срещаша в дома Хофди, изолирана постройка на пустия бряг на Северния Атлантически океан. Според Шулц тя изглеждаше като обитавана от призраци, а и самите ост-

ровитяни го вярваха. Седяха в малка стая, Шулц и Шерварнадзе, Рейгън и Горбачов, двама преводачи и двама протоколчици. Там, в стаята с единствения прозорец, насочен към бурните и студени води, които вероятно в крайна сметка щяха да стигнат и до мястото, където „Парч“ седеше под повърхността на Баренцово море, започна срещата на високо ниво.

Поднесоха се предложения за компромиси и се направиха отстъпки. Специалистите се съгласиха, че могат да съкратят половина арсеналите с балистични ракети, до около 6000 бойни глави и 1600 носители от всяка страна, и че биха могли да намалят и броя на ракетите с по-малък обем. Самите Рейгън и Горбачов разговаряха за изпълнение на тези съкращения през следващите пет години, а после и за елиминиране на останалата част от ядрените си арсенали в срок от нови пет години. Картите се разкриха – десет години до свободния от ядрени оръжия свят. Всъщност те говореха за края на ужасите от проекта „Манхатън“ насам. Искане да обявяват за невярно навеки ужасяващото предсказание от 1945 г. на Робърт Дж. Опънхаймър: „Аз се превърнах в смъртта, унищожителя на светове“, цитат от Бхагавад Гита,* който физикът си напявал след изпитването на първата атомна бомба.

Горбачов все още искаше Рейгън да се откаже от програмата за звездни войни или поне да ограничи изследванията по нея в лабораториите и да се съгласи да се въздържа от изпитания в космоса за десет години. Рейгън настояваше да провежда изпитания в космоса, най-малко достатъчно на брой, за да е възможно програмата да влезе в действие след десет години. Обеща, че тогава Съединените щати ще предадат цялата система, цялата технология на Съветския съюз.

Горбачов не се хващаше и Рейгън започна да търси решение.

— Представям си как след десет години двамата ще дойдем в Исландия, ще донесем последните две ракети в света и ще направим най-голямото парти по този повод!

После продължил:

— Среща в Исландия след десет години. Аз ще бъда толкова стар, че ти няма да ме познаеш. Аз ще кажа: „Здравей, Михаил?“ Ти ще кажеш „Здравей, Рон?“ И ще унищожим последните две ракети.

Но Горбачов отговори, че може да не е сред живите след десет години, че навлиза в „опасния период“ и че Рейгън е преминал

* Свещен индуски текст, част от епичната поема „Махабхарата“ (санскритски: песен на благословения). – Б. пр.

своя и може да е сигурен, че спокойно ще достигне до сто и една години.

— Не мога да живея до сто и първата си годишнина със страховете, че ще изстреляш една от тези ракети по мен – отговорил Рейгън.

Спорът продължил. Рейгън заявил, че е обещал на американския народ да не се отказва от програмата „Звездни войни“; Горбачов настоявал, че президентът пак ще си я има, но ограничена до лабораторни опити. Най-после Рейгън изрекъл думите, които в други обстоятелства биха прозвучали просто като надута риторика:

— Аз нямам нищо против, стига да махнем всички ядрени оръжия.

— Това можем да го направим. Хайде да ги премахнем – изстрелял в отговор Горбачов.

Това можеше да бъде и решаващият момент. Може би трябваше да е той. Но домът Хофди отстоя репутацията си. Хората със сигурност бяха обладани от призрака на единствената причина да се стигне до безизходно положение:

— Става дума за целия свят – казал Рейгън, все още молец Горбачов да се откаже от настояването си програмата да се изпълнява само в лаборатория.

— Или лаборатория, или довиждане – настоял Горбачов. Срещата спря дотук.

Отвън тълпата представители на световната преса научиха колко близо до постигането на разбирателство са били двамата. Репортерите се впуснаха бегом да телеграфират по целия свят, че срещата на високо ниво се е провалила.

Под водата до „Парч“ стигна друга телеграма.

Със светкавична бързина из подводницата се разнесе едно изречение: „Упълномощени сте да преминете линията на 12-те мили.“ „Парч“ щеше да потегли.

Намираще се само на шест-седем часа път от целта си. Разговорите на борда се насочваха към други мисии и други разминавания на косъм. По този начин хората си признаваха прикрито колко много ги е страх. Говореха за следене на подводниците „Янки“ и ултратихите нови многоцелеви „Акула“ и „Сиера“, излезли през последните две години. Наричаха „Акула“ „Подводницата на Уокър“, защото шпионинът беше вдъхновил руснаците да преминат към смъртоносно тихи двигатели. Всъщност съветската технология се развиваше с толкова бързи темпове, че

американските многоцелеви подводници биваха откривани от руските, които те се опитваха да следят. Американските подводници биваха засичани и близо до съветските брегове. Именно там шпионите чуваха как руснаците реагират със залп от съобщения. Бяха започнали да наричат предупреждението за откриване от руснаците „заекване девет“: на техен език осем залпа означаваха подозрение за засичане, а девет – потвърдено засичане. Заекването се предизвикваше от повторение. Хората се шегуваха с всичко това, макар да знаеха през цялото време, че за „Парч“ такова засичане вероятно щеше да означава саморазрушение.

Може би точно за да избягнат този страх, през тези дни почти всички биваха залепяни за стената със зелените ленти – нещо като гробница за фараони в Баренцово море. Но операцията се развиваше без засечка. Водолазите излязоха, а шпионите слушаха. После водолазите вдигнаха подслушвателите и оставиха други, които да събират информация.

Бавно, тихо, „Парч“ тръгна от кабела към мястото, където можеше да подаде сигнал на съпровождащата подводница, че всичко е наред.

Точно тогава почувстваха, чуха, извънвяването, онзи ужасен звук от активния хидролокатор, звънящ по трюма. Някой отгоре знаеше, че тук има подводница. За щастие подводниците бяха две – „Парч“ и ескортиращата я „Финбек“ (SSN-670). „Финбек“ тихо се намеси, привлече вниманието на руснаците и се престори, че това е поредната игра на гоненица в морето. Номерът мина. „Парч“ се измъкна.

Намираха се на стотици мили от пристана, когато вдигнаха антена. С включен хидролокатор, за да са сигурни, че наоколо няма никой, изпратиха бързо съобщение до Вашингтон: „Мисията изпълнена.“

Отмина към месец, докато „Парч“ достигне водите извън Сан Диего, където спря за кратко по пътя за дома си. Брус де Марс, адмиралът, който сега отговаряше за подводниците, дойде в малка моторница, за да я срещне и да се върне с нея до Меър Айлънд. Беше изпаднал в екстаз. Цивилно облечен, той даде да се разбере, че не иска никой да се отнася с него като с адмирал, не и на този курс. Де Марс носеше не само поздравления, но и видеозаписи от мачовете на „Ню Йорк Метс“, пробили си път с бой през седемте игри от световните серии. Бейзболът беше темата по пътя до пристанището. Както обикновено, семействата на екипажа, съпругите и приятелките очакваха завръщането им на пристана.

Във Вашингтон някой друг чакаше Бюканън. Президентът Рейгън искаше да се срещне с този капитан и лично да поздрави човека, спечелил още една президентска грамота за „Парч“. Тя беше петата за тази подводница, след трите грамоти от Военноморските сили. Екипажът научи, че на срещата са присъствали всички големи: президентът, вицепрезидентът Буш, главнокомандващият военноморските операции и членове на съвместното командване.

Бюканън, командир на най-важната шпионска подводница във ВМС, се чувстваше като редови матрос. Определено, той беше с най-ниско звание в залата. След това Рейгън го погледнал в очите и го нареклъ съвременен Джон Уейн. Точно тази част хората на Бюканън харесваха най-много. Смятаха, че Рейгън е бил искрен. Познаваха се с Джон Уейн.

12. ДОВЕРЯВАЙ СЕ, НО ПРОВЕРЯВАЙ

Студената война може и да не беше свършила напълно, но определено започваше да угасва. Рейкявик постави началото и двете страни, изглежда, усещаха това. Дори и когато американският военноморски флот подгони няколко съветски многоцелеви подводници „Виктор III“ от източното крайбрежие през 1987 г., а американските подводници продължаваха шпионските си мисии със същото темпо, нещо се променяше, нещо, което в началото оставаше неосезаемо.

Горбачов продължи да протестира срещу звездните войни и да избухва в пристъпи на разочарование при почти всяка среща с Шулц най-малкото защото беше убеден, че американците никога нямаше да простят агресивните действия на Съветския съюз, като се започне от свалянето през 1960 г. на Гари Пауърс в шпионския му самолет Ю-2. Но почти всяка от тези тиради беше предизвикана от нетърпението да се достигне до мира достатъчно бързо или достатъчно всеобхватно. Само две години след параноичното управление на Андропов Съветският съюз заявяваше, че се е наситил.

Всъщност през май 1987 г. руснаците обявиха официалната си военна доктрина – насочена просто към отбраната на

отечеството. През декември същата година Рейгън и Горбачов се събраха във Вашингтон за първата среща-продължение на тази от Рейкявик. Най-после подписаха договор за елиминиране на цял клас ядрени оръжия – ядрените ракети със среден обсег. Именно гневната безизходица при преговорите за подобен пакт през 1983 бе накарала някои висши съветски служители да се опасяват, че Съединените щати обмислят първи удар. Сега, когато двете страни се съгласиха да подпишат, от враждебното отношение остана само сянка.

— *Доверяй, но проверяй* – доверявай се, но проверявай – изрече Рейгън стара руска поговорка, когато подписа.

— Това го повтаряш на всяка среща – подразни го Горбачов и се засмя.

— Харесва ми – съгласи се Рейгън.

Кой можеше да си представи Роналд Рейгън да се закача със съветски ръководител? Двамата бяха толкова оживени, че Горбачов спря кортежа си по пътя за Белия дом, за да се ръкува с тълпата. Рейгън върна жеста на следващата среща на високо ниво, като позволи на Горбачов да го представи на съветските хора, които се разхождаха по Червения площад. Георгий Арбатов, директор на Съветския институт за проучвания на САЩ и Канада, изложи нещата по следния начин:

— Ще ви сторим нещо ужасно. Ще ви лишим от един враг.

И все пак макар Горбачов и Рейгън да бяха дали тон, щеше да измине време, докато двете страни възприемат огромното значение на онова, което ставаше, да повярват, че това приятелство може да продължи и че Студената война наистина свършва. Това ставаше все по-ясно, тъй като и висшите мъже в униформи започнаха да провеждат свои собствени срещи на високо ниво.

Адмирал Уилям Дж. Кроу младши, председател на Съвместното командване, се срещна с маршал Сергей Ахромеев, началник-щаб на съветските въоръжени сили. Маршалът и хората от Съвместното командване се събираха за светски разговори. Крой заведе Ахромеев на екскурзия на един американски самолетносач. Дори се срещнаха в „танка“ в Пентагона – осигурената стая, в която висшите американски военни планираха своите ходове срещу Съветския съюз. И все пак, когато Ахромеев седна с американците, за да говорят за новото приятелство, не можа да скрие разочарованието си от американските подводници, които продължаваха следенето както в дните на Студената война.

— Вие, вие сте проблемът – изгърси той към адмирал

Карлайл А. Х. Трост, командващ Военноморските операции. Не само че американските подводници все още надзъртаха из съветските води, но Ахромеев беше убеден, че би могъл да следи собствениците си подводници просто като върви след американските противолодъчни самолети „Орион-РЗ“. Това представляваше вцепняващо признание за неотслабващата ефективност на американските подводници.

Трост се опита да го успокои, като каза, че стратегията на САЩ няма за цел да застрашава никого. Но изправен пред Ахромеев, Трост разбра, че може да надникне дълбоко в съветската психика, а това, което видя, се различаваше от онова, в което беше вярвал дълго време. Някога му се бе струвало, че съветските войски са предназначени за агресия. А сега Трост виждаше колко силно вярва Ахромеев, че е просто част от усилията за защита на страната си – страна, заобиколена от врагове, от натовски кораби, подводници и противолодъчни самолети.

Постепенно тези мъже от така различни светове разбиваха преградите помежду си. Влизаха в контакт и разбираха как са споделяли еднакви чувства по време на Студената война. Показателен беше моментът, когато адмирал Кинард Маккий – един от най-успешните командири на подводници във ВМС и главното наказание на Мак Белия в годините на „Лапон“, човекът, наследил покъсно Рикоувър като царя на ядрените сили – седеше и си разправяше морски истории с един висш съветски адмирал на обяд в Пентагона. Там беше и Рич Хейвър. Когато го представили като аналитик към Военноморското разузнаване, Хейвър дочул как съветският преводач мърмори нещо за „ЦРУ“ на своя адмирал.

Напрегнатият момент сякаш отмина, когато Маккий отиде с почетния си гост, за да изпусне баластните резервоари. После Маккий започна да разправя за дните си като капитан на „Дейс“. По онова време адмирал Макаров бил командир на проектна подводница от клас „671“, от онзи вид, който американците наричаха „Виктор“. Макаров отвърна, че е бил близо до „Дейс“ по време на един от патрулите и още тогава е знаел коя е тази подводница.

— Чудя се кой кого е следил – подхвърли Хейвър, макар да знаеше много добре, че Маккий сега е адмирал именно защото бе забелязал и проследил първата подводница „Виктор“ по време на морските изпитания през 1968 г. Макаров отправи леден поглед към Хейвър и поднесе отговора си чрез преводача:

— Сега не е моментът да обсъждаме това.

Но този поглед говореше повече. Сякаш признаваше: „Знам

кой следеше и не бях аз.“ Хейвър сипа сол в старата рана. Напомни на руснаците за дългите години, през които изоставаха и когато можеха да бъдат наречени направо некадърни. Може и да бяха ликвидирали изоставането през последните години на Студената война, но това не бе заличило унижението. Хейвър наруши едно правило на тази особена гласност, на тази все още нова и трудна откритост между военните мъже и след края на обяда Макаров го изрази така:

— Кажете на този млад човек, че когато се съберат ветерани, няма значение кой е победил или загубил – каза чрез преводача той. – Достатъчно е, че са оцелели.

Въпреки че Макаров може би малко прибързано използваше минало време, то със сигурност съвпаднаше с гледната точка на Русия. След онзи порив на активност около американския бряг през 1986 и 1987 г. съветските подводници бяха изтеглени у дома. От американска страна обаче нещата продължиха почти както обичайното. Шпионските подводници бяха станали по-предпазливи. Подобренията в хидролокационното и електронното оборудване означаваша, че вече не се налага да се доближават толкова до съветските подводници или до брега, за да прехващат разузнавателни данни. (Пък и подводниците от клас „Лос Анджелос“ нямаха кой знае каква маневреност в тесни места.) Темпът на операциите не беше спаднал. Например подводна ескадра 11 в Сан Диего изпрати осем от десетте си многоцелеви подводници на наблюдателна мисия през 1988 г., без да изостава от темпото, с което действаше по време на Студената война. Подводницата „Солт Лейк Сити“ (SSN-716) работи почти седем месеца в Северния Тихи океан, последвана от „Портсмут“ (SSN-707), „Пинтадо“ (SSN-672), „Ла Хола“ (SSN-701) и други.

Операциите продължаваха с такова темпо, подклаждани от признаци, че руснаците вече са се научили да правят подводници, също толкова мощни и по-важното, тихи почти колкото американските. Във всичко това се съдържаше колосална ирония: точно когато най-после руснаците се научиха да правят първо-класни подводници, нямаха пари, за да ги ползват. Но това все още не бе стигнало до редовите моряци от двете страни.

И така, на Меър Айлънд темпото на специалните операции не стихна. „Сийулф“ беше спряна от експлоатация през 1987 г., а „Парч“ претърпя ремонт, за да може да изпълнява по-широка гама от потенциални проекти. Срязаха я на две, за да може да поеме нов тридесетметров отсек със сложно оборудване за подслушване

на кабели, както и да извлича предмети от океанското дъно като „Сийулф“. Ремонтът трябваше да продължи няколко години, но Съединените щати продължаваха да подслушват кабели без прекъсване с подготовения заместник на „Парч“ – „Ричард Б. Ръсел“, наречена на сенатора, чието име навремето се отъждествяваше с намигане, кимване и почти безусловно приемане на всички разузнавателни операции.

От 1987 до 1990 г. „Ръсел“ взе по една награда за всеки рейд до Баренцово море – една президентска грамота и три грамоти на ВМС. Мисиите ѝ продължиха и след като Рейгън напусна поста си в началото на 1989 г. и на негово място дойде Буш, когато Буш и Горбачов поеха откъдето Рейгън и Горбачов бяха спрели и дори след като Буш писа лично до Горбачов с предложение да помогнат на руснаците да извадят една подводница, която бяха загубили в Норвежко море.*

По-късно през същата година Трост получи покана за Ленинград като почетен гост на съветските Военноморски сили. По време на пътуването, месец преди падането на Берлинската стена, можа да види от първа ръка колко бързо изчезваха възможностите на съветските подводни сили. Руснаците срещаха трудности да държат подводниците си в морето, да плащат за обслужването им и да провеждат достатъчно операции, за да обучават екипажите. Трост остана зашеметен от промените след последното му посещение в Съветския съюз през 1971 г., когато знаеше, че стаята му се подслушва и че го следят заедно с придружителите му, и то така открито, че хората от ВМС бяха спрели, за да кажат на съветския съгледвач къде отиват. Сега, изглежда, нямаше шпиони. Вместо това се водеха открити дискусии, адмирал с адмирал, за трудностите в поддръжката на действащи ВМС и за безсмислената ядрена надпревара. Трост видя за първи път как се строят съветските подводници и какви са проблемите на съветските капитани: виждаше подводници, на които понякога само офицерите говореха руски, а срочнослужещите от републиките бяха толкова зле обучени, че единствено офицерите можеха да се справят с някои от важните работи по поддръжката, позволяващи подводниците да останат годни за плаване. Но може би най-красноречивият момент настъпи, когато Трост и висшият съветски адмирал Владимир Н. Чернавин започнаха да се шегуват, или полушегуват,

* Изгубената подводница „Комсомолец“ представляваше 6400-тонен прототип от нов клас, известен като „Майк“, проектирана да се спуска много по-дълбоко от другите многоцелеви подводници. Тя беше четвъртата съветска ядрена подводница, потънала по време на Студената война.

че съдбите им са свързани. Ако едната страна не може да поддържа достатъчно голям военноморски флот, другата щеше много трудно да оправдае разходите за отбраната. Светът се променяше под краката им така бързо, както източните и западните берлинчани бяха съборили стената с чукове, камъни и голи ръце.

Сега висшите служители в Държавния департамент бяха започнали да се тревожат за нещата, които биха могли да подкопаят положението на Горбачов, който продължаваше да подобрява отношенията със Съединените щати. Опасенията им падаха върху мисията на „Ръсел“ за подслушване на кабели, насрочена за времето на новата среща между него и Буш. В края на краищата сменяха времето за плаване на подводницата.

Но една променена мисия не беше достатъчна. Някои дипломати се притесняваха, че разузнавателната общност твърде бавно променя отдавна затвърденото си мнение за Съветския съюз. Без съмнение след четиридесет години шпионите на страната нямаха желание да се лишат от врага си. Какво щеше да се случи с разузнавателните агенции, когато никой вече не се интересува от размерите на оръжията или от силата им? Какво щеше да стане в света, където най-важната информация идваше не от тайните операции, а по „Си Ен Ен“ с двадесет и четири часовите репортажи за масовите социални промени?

Подводните сили си задаваха тези въпроси и на годишната среща на пенсионирани и действащи офицери от Военноморската подводна лига през месец юни 1990 г. пролича известно възмущение. По целия свят се продаваха парчета от Берлинската стена като сувенири, но в залите на хотел „Радисън“ край Вашингтон, където се състоя срещата, беше ясно, че тук никой не иска „дивидент от мира“ и че никой не гледа на подводния флот намръщено, пресмятайки с калкулатор безбройните социални програми, които можеха да се финансират със средствата само от една подводница. Но духът на бюрократите витаеше осезаемо независимо от тяхното отсъствие.

Човекът, който изпълняваше длъжността секретар на Военноморските сили, Х. Лорънс Гарет III, се изправи пред аудиторията и предупреди, че „резачите на бюджети подострят ножовете си дори и в този момент“. Не каза, че най-острият нож се намираще в ръцете на генерал Колин Пауъл, наследил Кроу като председател на Съвместното командване и току-що обявил, че вероятно бюджетът за армията трябва да бъде намален с 25 процента през следващите няколко години. Гарет, привърженик на далеч

по-твърдолинейно поведение, пренебрегна всички въздействия от перестройката и гласността върху играта на подводен шпионаж.

— Логиката на ядреното възпиране не се е променила просто защото съветският ръководител редовно стиска ръце по авеню „Пенсилвания“ – прогърмя гласът му.

Другите оратори бяха по-умерени, но призоваваха за благо-разумие и скептицизъм, когато става дума за Съветския съюз. Уилям Х. Дж. Мантроп младши, заместник-директор на Военноморското разузнаване, повдигна въпроса, който бързо се превръщаше в основната тема за разговор в подводните сили:

— Какви биха били намеренията на съветското ръководство в бъдеще? Можем ли да се надяваме, че ще бъдат по-добри? Отговорът, разбира се, е: не, аз не бих заложил сигурността на страната си за това.

Не след дълго обаче се случи нещо, което убеди дори най-твърдолинейните скептици, че Съветският съюз вече не е най-вероятният кандидат да въввлече Съединените щати във война. Почти сякаш разбрал, че в центъра на сцената има място за нов злодей, Саддам Хюсейн за една нощ анексира Кувейт. Съединените щати имаха друга причина да се бият, като този път стояха рамо до рамо със Съветския съюз, издавайки безпрецедентно общо изявление, с което отхвърлиха „крещящото престъпване на основните норми на цивилизованото поведение“ и призоваха към оръжейно ембарго срещу Ирак. Държавният секретар Джеймс А. Бейкър III щеше по-късно да заяви, че това е „денят, в който свърши Студената война“.

Когато най-после през януари 1991 г. избухна Войната в Персийския залив, подводниците имаха само малка роля. Все този конфликт засили нуждата от пренасочване на отбранителните усилия към регионалните огнища на напрежение и с оглед гарантането на място в бъдещи сблъсъци подводните сили подчертаха ролята си срещу Ирак с всички възможни сили. Подводницата „Луисвил“ (SSN-724) и „Питсбърг“ (SSN-720) заедно бяха изстреляли дузина ракети „Томахоук“ към наземни цели в Ирак. Други многоцелеви подводници охраняваха транспортни кораби в Средиземно море. От Гибралтар до Суецкия канал беше разположен наниз подводници на САЩ и нейните съюзници – Турция, Гърция, Испания, Великобритания, Франция и Италия.

Войната даде на подводните сили възможност да покажат многофункционалността си и че са способни на нещо повече от това, просто да следят съветските подводници и да наблюдават съвет-

ките пристанища. Освен това даде на самите подводничари усещането, че могат да си създадат нова мисия – успокояващо, като се има предвид фактът, че всяко съмнение относно намеренията на руснаците скоро щеше да бъде заличено от серия драматични събития. Буш и Горбачов обявиха ново споразумение да намалят стратегическите оръжия с една трета. Борис Елцин спаси Горбачов от реакционен преврат – последното издихание на комунистическите хардлайнери. И в доста символичен отговор Буш постави на трупчета стратегическите бомбардировачи, стояли в почти постоянна бойна готовност тридесет и две години.

Пентагонът започна да преосмисля военната стратегия на страната. Подводните сили знаеха, че трябва да се преориентират – точно както бяха заставени да го сторят след Втората световна война. Трябваше им нова задача и нов враг. Несъмнено за повечето от подводниците от Студената война – ракетноносните и многоцелевите, взети заедно – можеше да се твърди, че са най-важните военноморски оръжия на страната. В това имаше смисъл, когато основният враг поддържаше почти толкова страшна флота. Но деветдесетте години донесоха коренна промяна и вече ставаше ясно, че подводниците трябва да слязат от пиедестала. Както някога платноходите, така и подводниците бяха идеално пригодени за времето си, и то дотолкова, че бяха определили цяла една епоха.

От своя страна ВМС започнаха промяната простичко, като през 1991 г. написаха нови правила за по-големи разстояния и предпазливост на американските подводници, които следят съветските. След това Службата за военноморско разузнаване препоръча рязко намаляване на редица мисии около съветския бряг. Американските ВМС вече нямаше да опитват да поддържат „желязно“ покритие около най-големите съветски военноморски бази. Повече нямаше една наблюдателна подводница да следи друга до съветски води. Нямаше постоянно да бъдат нащрек в очакване да се случи нещо, каквото и да е то.

Дори и прехвалените подводници за специални проекти вече не бяха свещени. Отчаяно търсещи начини да осъвременяват шпионските си спътници, ЦРУ и ВВС започнаха да поглеждат към стотиците милиони долари, все още влагани в тези подводници. Тъй като през цялата 1991 г. и „Ръсел“, и „Парч“ се намираха в корабостроителницата, без да изпълняват мисии, съперническите агенции можеха да твърдят, че две подводници за специални проекти са твърде голям лукс.

Това търкане бе прекъснато рязко от изненадващото разпадане на Съветския съюз. На Коледа 1991 г. Общността на независимите държави, една свободна федерация на републики, замести Съветския съюз. Скоро след това от среща на пет хиляди руски военни дейдоха доклади, рисуващи картина на объркване, гняв и уничително разочарование. Членовете на вече пръснатия Съветски военноморски флот откъснаха старите флагове със сърп и чук от корабите си и вдигнаха флага на свети Андрей, развявал се на руските кораби от времето на Петър Велики. Сега американското военноморско разузнаване отчаяно искаше да знае кой би поел контрола над съветските ракетни подводници и как ще се използват те при новите режими.

Възобновеното разузнаване си имаше цена. На 11 февруари 1992 г. американската подводница „Батон Руж“ (SSN-689) се сблъска с една руска подводница от клас „Сиера“ – от най-новите и най-тихите, някога излизали от съветска корабостроителница. „Батон Руж“ я следяла близо до границата от 12 мили при Мурманск, когато американският командир загубил контакт, а после руската подводница го ударила отдолу. Не пострадали много и нямало наранени. Но инцидентът бе неприятен.

Елцин бързо се оплака и Бейкър се среща с него в Москва, за да успокои нещата. Следващия ден в безпрецедентна постъпка Пентагонът разгласи сблъсъка и руските ВМС открито се оплакаха, че Съединените щати все още оперират твърде близо до техни води.

В крайна сметка именно този неприятен инцидент ускори пренасочването на подводното разузнаване встрани от Русия. Президентският консултативен съвет по външното разузнаване с председател пенсионираният адмирал Боби Рей Инман, проучи програмата за специални проекти. Скоро след това Военноморското разузнаване разбра, че съветът е решил, че вече няма нужда от повече от една подводница за специални проекти и ако ВМС иска да подслушва подводни кабели, то може би е време да намери обекти в други части на света.

Американски многоцелеви подводници вече бяха провеждали разузнавателни операции около страни като Ливан и Либия, а през 80-те години две многоцелеви подводници бяха преоборудвани за превозване на специалните части „тюлени“. „Джон Маршал“ (SSN-611) беше плавала из Средиземно море два месеца с петдесет тюлени на борда по време на кризата в Ливан през 1989 г., в

очакване да спасява заложници, ако е необходимо, или да нанесе ответен удар.

Като част от новата военна стратегия на ВМС „от морето“, подводниците трябваше да следват самолетоносачите и корабите, и да получават заповеди от намиращите се на тях командири за специалните задачи. Но подводниците щяха да продължат да надничат незабелязано в близост с потенциални зони на конфликт и да извличат разузнавателни данни за „подготовка на бойното поле“, преди да бъдат свикани специалните сили. Терминът бе зает от сухопътните сили, но в този случай означаваше изпращане на подводници две, три, четири или повече години преди очакваните конфликти, за да разберат повече за нациите, оформящи се като потенциални врагове, да определят слабите им страни и да подготвят пътя за американски победи в конфликтите с по-малко жертви благодарение на подводните операции.

Иран например вече беше получил първата от три дизелови подводници от клас „Кило“ – тихи и авангардни съдове, строени в Русия. Висш ирански адмирал се беше хвалил, че възнамерява да използва тези подводници, за да наложи контрол над Ормузкия пролив, входа към пристанищата в Персийския залив и отправна точка на около една шеста от световния нефт. Това беше достатъчно за заминаването на „Топека“ (SSN-754) в Персийския залив, за да наблюдава пристигането на руската „Кило“ през ноември 1992 г. Операцията беше типична за новата ера на разузнавателните мисии.

Новите шпионски мисии вече не предизвикваха разгорещени спорове в Съвета за национална сигурност или в Белия дом, който продължаваше да одобрява ежемесечно всички разузнавателни операции. Все пак от Капитолийския хълм идваха обвинения, че подводните сили просто си измислят нови врагове, за да се намират на работа. Отговорът на ВМС беше прост: някои от останалите цели бяха съществували от години и единствено разпадането на Съветския съюз предложи лукса от време и средства подводниците да се заемат с тях. Враговете може да са относително слаби – иранската подводница „Кило“ с дизелов двигател отстъпва на високоскоростните „Акула“, които руснаците изпращаха в последните години на Студената война. Но американските ВМС все пак трябваше да знаят как иранците ще експлоатират подводниците и да открият слабите им места.

— Можете ли да си представите срама за ВМС на САЩ, ако такава подводница „Кило“ потопи самолетоносача „Америка“? –

запита един високопоставен служител на ВМС. След кратко мълчание добави: – Не и през моята вахта.

Преминаването към тези нови мисии се осъществяваше с пълна сила, когато президентът Бил Клинтън встъпи в длъжност в началото на 1993 г. Но докато той и администрацията му правеха планове за първата среща на високо ниво с Елцин, насрочена за началото на април, получи един ненавременен и нежелан удар от миналото.

На 20 март „Грейлинг“ (SSN-646) се сблъска със съветска ракетносна подводница в Баренцово море. „Грейлинг“ следеше руската подводница на 105 мили северно от Мурманск, точно насред учебния полигон на Северния флот. Руснаците твърдяха, че подводницата им се е движила повече от час с постоянна скорост, курс и дълбочина, когато „Грейлинг“ оставила огромна вдлъбнатина отдясно на носа ѝ. Нямаше пострадали.

Инцидентът възпламваше всички страхове на Държавния департамент от края на президентството на Рейгън насам. Елцин се намираше в центъра на политическа криза в Москва. Новината, че приятелите му от Съединените щати продължават да изпращат подводници около най-важните пристанища и бази на Русия, нямаше да се отрази добре на репутацията му.

Отначало от Пентагона твърдяха, че „Грейлинг“ е следяла една от най-новите руски ракетни подводници, „Делта IV“, но руснаците настояваха, че става дума за „Делта III“, клас от края на седемдесетте години. Това предизвика немалко злъчни коментари от други подводничари във ВМС, според които има толкова много информация за „Делта III“, „че можем самите ние да я построим“.

Клинтън беше бесен, а също и съветниците му. Отчаян, един от висшите служители в администрацията се оплака от ръководителите на ВМС:

— Човек се чуди дали тези хора четат вестници.

Руското министерство на отбраната публикува гневно обръщение, в което изрази „сериозни опасения“. Едно нещо беше да се поемат такива рискове по време на Студената война, но сега? По думите на контраадмирал Валерий Алексин, висш служител на руските ВМС:

— Движим се на ръба на бръснача. Първо, това преследване ще свърши зле. Сигурен съм, че ако тази практика не бъде преустановена, бедата е неизбежна.

Клинтън поднесе официално извинение на Елцин и изглади

нещата в началото на срещата на високо ниво във Ванкувър, Британска Колумбия, където обеща 1,6 милиарда долара в помощ на реформите на Елцин. Обявявайки сблъсъка за „печален“, Клинтън каза:

— Не искам това да се случва отново.

Заповяда преразглеждане на инцидента и политиката, „част от която е този непреднамерен инцидент“.

Точно тази част от обещанието на Клинтън разтревожи ВМС. Нуждаеха се от овладяване на щетите, и то бързо. Контраадмирал Едуард Д. Шийфър младши, директор на Военноморското разузнаване, заедно с капитана, координира програмата за подводно разузнаване, изготви подробен брифинг за висшите служители, включително новия съветник по националната сигурност на Клинтън Антъни Лейк и заместника му Самюъл Бъргър; Струб Толбъг, заместник-държавен секретар; и почти всички в службата на министъра на отбраната Лес Аспин. Екипът от ВМС заяви, че подводният шпионаж определено се е променил с времето. Сега само 25 процента от мисиите са насочени към руски води. Останалите 75 процента са из водите в Близкия изток за шпиониране на Иран и налагане на икономическото ембарго срещу Ирак, към Адриатика за спиране на доставките на западно оръжие за Босна, към водите на Хаити, за да налагат оръжейно ембарго и там и за следене на потенциални заплахи от Далечния изток. Накрая подводничарите нададоха своя боен вик, онзи за „подготовката на бойното поле“ по света.

Брифингът не отстъпваше на никой друг от времето на Студената война и показваше колко бързо ВМС са си възстановили дишането. Когато Шифър и хората му свършиха, дори самите те останаха изненадани. Смятаха, че сблъсъкът с „Грейлинг“ ще потопи програмата им, а вместо това екипът от Военноморското разузнаване накрая се кискаше, че „е спасил задниците ни“. Отчаяните и впечатлени политици, така хвалеха подводните сили, че няколко служители в администрацията направо скандираха нещо от сорта: „По дяволите, това е свободен океан“ и „Не е забранено да се намиращ извън териториалните води на една страна“. Висшите служители в администрацията, които може би никога не бяха насочвали вниманието си към подводниците и подводния шпионаж, останаха впечатлени, че ВМС са се променили толкова, без да се налага да ги откъсваш от стария им враг. ВМС дори получи позволение да продължава наблюдението над руснаците

макар и със значително понижени темпове, стига да го прави по-предпазливо и разумно.

Оттогава подводните сили живеят относително добре при Клинтън. Може би най-голямата услуга се състоеше в запазването на програмата на „Сийулф“: Клинтън се съгласи да построи три от гигантските многоцелеви подводници за 2,5 милиарда долара, вместо веднага да прекрати програмата, както бе опитал да стори Буш. Клинтън обясни, че го прави, за да предотврати срива и замирането на промишлената база, която изгражда подводниците. Обичайно враждебните републиканци се възпротивиха, наричайки „Сийулф“ реликва от Студената война.

Клинтън одобри план за изграждане на друг нов клас многоцелеви подводници, по-малки и по-евтини от „Сийулф“. По-тихи и много по-универсални от „Лос Анджелос“, тези нови съдове, известни само като „новата многоцелева подводница“, или NSSN, са проектирани за многобройни нови мисии в плитките регионални води. Подкрепата на администрацията на Клинтън за новите подводници се базира на идеята, че ВМС ще се нуждае от новите подводници след края на века, за да замести някои от остаряващите „Лос Анджелос“. Тази подкрепа отслаби жилото на сериозните съкращения в армията. От общо деветдесет и осем в края на 80-те години броят на многоцелевите подводници беше спаднал на шестдесет и шест към 1998 г. и се очаква да намалее на петдесет в началото на идния век, а дори и повече, с извеждането на клас „Лос Анджелос“ от експлоатация. Флотът ядрени ракетноносни подводници, които все още обикалят тихо из океаните, ще спадне на десет до четиринадесет от някогашните четиридесет и една.

Военноморските сили искат от Конгреса средства за построяване на новите подводници и твърдят, че те ще могат да оперират не само до страни от Третия свят, но и до руските брегове. Твърди се, че „Сийулф“ са до тридесет пъти по-тихи от първоначалните подводници „Лос Анджелос“, излезли през 70-те години, и десет пъти по-тихи от най-новите „Лос Анджелос“. Както „Сийулф“, така и NSSN ще се използват за новите мисии близо до бреговете и в помощ на конфликтите на сушата. Те ще носят ракети „Томахоук“, ще бъдат оборудвани с хидролокатори, разработени специално за плитчини, и ще бъдат конфигурирани да возят военноморски „тюлени“ и други специални части. ВМС излива пари и за създаването на подводни радиоуправляеми съдове – а дори и малки безпилотни самолети, – които да бъдат контролирани от тези подводници и да

плават пред тях, за да търсят други подводници или да излитат за разузнаване.

Сегашните подводници се обновяват с нови микропроцесорни технологии, които им позволяват по-добро предаване на информацията за командирите на специалните бойни групи, включително електронна поща и фотоснимки, а дори и видеосигнали от перископите. Същата технология вероятно ще е полезна за подводниците при някои от другите нови мисии на ВМС след края на Студената война. Подводниците понякога предупреждават Бреговата охрана за подозрителни траулери в Карибско море, за които впоследствие е установено, че пренасят наркотици. Подводниците са предупреждавали и за други кораби, опитващи да пренасят незаконно оръжие и други товари в нарушение на ембаргото, наложено от САЩ.

Все пак подводните сили на САЩ остават заинтересовани предимно от спирането на заплахата от други подводници, включително новите модели дизелови и ядрени. Русия предоставя авангардни подводници „Кило“ на Иран и Китай. Дори някои западни страни, като Германия, изнасят авангардни дизелови подводници за страните от Третия свят. Освен това руснаците продължават да гледат на подводниците като на най-важните плавателни съдове в своите ВМС и непрекъснато усъвършенстват „Акулите“ – най-тихите и най-сложни руски ядрени многоцелеви подводници. (В руската технология все още има значителни недостатъци. Според служители на Военноморското разузнаване най-новите „Акули“ са много тихи под 10 възла, но тракат доловимо при по-високи скорости и са лесни за откриване.) Руснаците започнаха изграждането на още по-добри заместители, познати като клас „Северодвинск“, за които някои официални лица в САЩ се боят, че е възможно да са по-тихи и от усъвършенстваните „Лос Анджелос“. Когато и ако Руската Дума ратифицира предложението за договор СТАРТ II, основната ядрена мощ на Русия ще бъде преместена в морето. Докато Русия продължава да е втората най-мощна подводна сила в света и докато „Мечката все още плува“, както обичат да се изразяват във ВМС, тя трябва да бъде наблюдавана.

Клинтън е съгласен да продължи ограничените разузнавателни операции около Русия и след негово одобрение няколко самотни часови се крият около Владивосток и Мурманск най-малкото когато ВМС заподозрат, че руснаците започват учение или изпитват ново оборудване. Също по кимване на Клинтън продължават специалните шпионски програми, независимо че акцентът се е изместил

от Русия. Правителствени служители твърдят, че една от подводниците за специални проекти – навярно „Ръсел“ – се е върнала през 1992 г. в Баренцово море, за да вземе подслушвателите след разпадането на Съветския съюз. „Ръсел“ е подслушвала кабели и в други точки на света, преди да бъде извадена от експлоатация през 1993 г. Тогава „Парч“ се завърна от дългия си ремонт, като спечели още две президентски грамоти, през 1993 и 1994 г., и редица грамоти от ВМС. Общо „Парч“ има най-малко седем президентски грамоти, много повече от всеки останал плавателен съд в историята на ВМС. Подробностите за местата, в които работи „Парч“ в момента, се пазят много строго, дори повече, отколкото през Студената война, но тези награди нямаше да бъдат дадени, ако подводницата не изпълняваше първа нови и опасни мисии. Тя все още подслушва кабели и след ремонта може да изважда военно оборудване от дъното на океана.

Ясно е, че ВМС са решени да работят с нея. Когато бързото закриване на военни бази след Студената война засегна и корабостроителницата в Меър Айлънд през 1994 г., „Парч“ бе преместена в Бангор, Вашингтон, където е единствената многоцелева подводница на пристан в голяма база за ракетоносни подводници „Трайдънт“. От архивите се вижда, че през 1995, 1996 и 1997 г. тя е продължила да печели грамоти от ВМС. А ВМС подобриха специалните ѝ технологии и е възможно да използват и радиоуправляеми съдове, които да плават пред „Парч“ и да се занимават с голяма част от подслушването на кабели, без да се рискува животът на нейните екипажи.

Лесно е да се предположи какви са целите ѝ и несъмнено те отразяват по-обширните опасения на ВМС във връзка с разузнаването. Иран получи и третата си подводница „Кило“ през януари 1997 г. Корицата на годишника на ВМС „Предизвикателствата на подводниците по света“ от 1997 г. показва китайска подводница с екипаж. В дълга литания вътре са представени страните, представляващи потенциална заплаха, включително две азиатски, Китай и Северна Корея. Китай не само използва една от подводниците си в опасни учения около Тайван през 1996 г., но изстреля и наземни ракети като предупреждение, с което накара Клинтън да изпрати американски самолетносач, за да осуети нападение. Китайците използват руска технология, за да разработват собствен флот съвременни ядрени ракетоносни подводници, и провеждат изпитания на наземни балистични ракети с обсег, достатъчен, за да достигнат бреговете на САЩ. Китайските изпитателни ракети, изстрелвани

в океана, ще бъдат неоченими за САЩ, ако се извадят. Накрая опасенията във връзка със Северна Корея ескалираха значително. Страната непрекъснато използва дизелови подводници, за да вкарва командоси в Южна Корея.

„Парч“ още е там някъде, както и други многоцелеви подводници, използвани за шпионаж. Програмата, започнала с първия хладен полъх на Студената война, продължава.

ЕПИЛОГ

Един капитан на подводница и жена му си обещаха: когато той е в морето, двамата да гледат в една и съща звезда по едно и също време на нощта. Тя нямало как да знае дали той смее да вдигне подводницата до перископна дълбочина и да погледне към небето. Затова търсела звездата всяка вечер, въпреки че той навярно се движел тихо сред тъмнината на океана. Правела го с надеждата, че поне веднъж ще гледат своята звезда заедно. И така всяка вечер, докато той се върнал.

Двамата са сред щастливците. Напрежението от дългите месеци в морето и тайната, която подводничарите се заклеваха да пазят неизменно, разкъса много двойки. Никакъв анализ на подводната война не може да мине без човешката цена. Тези хора отдадоха месеци, години и повече, за да се превърнат в онова, което десетилетия наред представляваше най-добрата защита срещу ядрено нападение от морето.

Подводничарите следяха съветските ракетни подводници, разработка след разработка и миля след миля. Само подводница можеше да следи съветска подводница, да чуе какво трака, да види как действа екипажът ѝ и да научи къде отива, ако получи заповед за стрелба. Това бяха разузнавателни данни, нарастващи с времето, по малко факти от всяка мисия, някои от тях ненужни, много от тях допълващи се. Именно разузнавателни данни трябваше да се

събират всеки път, когато Съветите пуснеха нов клас подводници, всеки път, когато покажеха нова тактика.

Освен всичко подводничарите направиха още нещо: позволиха на Съединените щати да надникнат в мисленето на съветските военни ръководители. Един американски капитан посред операция за следене би могъл да огледа себе си в решенията на съветския командир, както и да види колко по-различен е другият.

Специалният флот подводници, оборудвани за подслушване на кабели, позволи подслушването на съветския военноморски щаб, докато оттам изреждаха ежедневно разочарованията си, критикуваха мисии и реагираха на страховете от американско ядрено нападение. В един момент, когато и двете страни можеха да натиснат бутона на ядрената война, този поглед към противника беше от съществено значение.

Агенти, спътници и шпионски самолети заедно с подводниците се усъвършенстваха в събирането на информация за съветските машини – както се строи, технически данни. Много по-трудно обаче беше да се надникне в съветската психика. В края на краищата дори кабелите не можеха да разкрият много от онова, за което мислеха висшите съветски ръководители, нито да покажат истинската политическа и икономическа криза, разрастваща се в една така затворена страна. И все пак подслушвателите бяха най-добрите възможни средства дори и когато записаните от тях неща стояха под водата месеци, преди да бъдат изпратени подводници за лентите.

Хората, работили по тези кабели на дъното на Баренцово и Охотско море, знаеха, че са изправени пред непосредствен риск. Зарядите за самоунищожение на борда им го напомняха мрачно. Дори най-честите съперници на Военноморското разузнаване, висши служители в ЦРУ, признават, че подслушването на кабели е била най-опасната и дълга операция през Студената война. Този ореол на опасност създаваше уважение към мисиите така, както налагаше и изключителната им рядкост.

Спътниците замениха много от шпионските самолети и направиха събирането на информация по-безопасно и чисто, но подводниците продължиха да се конфронтират пряко със Съветския съюз. С това те не само се разграничаваха от останалите начини за събиране на информация, но и от останалите военни. Подводничарите знаеха, че са част от единствената военна сила, която се упражнява не срещу съюзници при военните игри, а чрез ежедневни срещи с врага.

Винаги съществуваше огромен риск от инциденти, нарушаващи равновесието, дори и риск някоя подводница да започне истинска война. Случваше се някои критици да се разтревожат открито, че това би могло да стане всеки път, когато се открие подводница в съветски води, и че след всеки сблъсък има опасност от ответен удар. Несъмнено някои капитани отиваха твърде далеч в търсенето на важни данни. Но когато ВМС и разузнавателните служби претегляха ползите и възможността от ответен удар, разчитаха на един прост факт: Съветският съюз също изпращаше шпиони. Както каза адмирал Джеймс Д. Уоткинс, бивш командващ военноморските операции и министър на енергетиката:

— Фактът, че от време на време те залавят, е за историята. Е, и какво от това? Знаете, че всички са в играта.

Продължава със следното:

— Докато го правим по начин, който – може да се каже – не е в явно нарушение на споразуменията, или международните закони, които признаваме, играта е честна. Не трябва да се извиняваме. Трябва да продължаваме. А не го ли правим, значи не си вършим работата.

Това наблягане върху шпионажа по начини, които не нарушават „явно“ законите и споразуменията, не е просто двусмислица, нито пък ограничава идеята му само до законите, „които признаваме“. Ако погледнем назад, виждаме, че най-сериозните сблъсъци между подводници не са предизвиквали истинска криза, както е ясно, че и руснаците пишеха своите правила по съвсем същия начин. Повечето от времето Съединените щати проникваха в съветските тайни чрез подслушването на кабелите, а Съветите получаваха информация от същия тип, след като бяха вербували Джон Уокър и шпионския му кръг, за да крадат кодовете, позволили им да надникнат в самата душа на американските ВМС.

Стремежът на Съветския съюз да не изостава от военните на Съединените щати, особено усилията му да създаде флот от ракетоносни подводници, които да могат да убягват на американските многоцелеви подводници при първите залпове на една ядрена война, определено допринесоха за крайния банкрут на страната. Надпреварата струваше скъпо и на Съединените щати, тъй като милиарди долари се влагаха в изграждането и управлението на близо двеста ядрени подводници и разширяване на мрежата SOSUS. Все пак събраната информация пестеше огромни суми, като помагаше на Съединените щати да насочва към наистина необходимите отбранителни системи. Сега, когато Съветската мечка е фа-

лирала и изкормена и Студената война свърши, плановите на американските ВМС за нови подводници са под обстрел и бюджетите им са орязани. Мъжете продължават да излизат в океана и да предизвикват дълбочините, за да шпионират враговете на Съединените щати, но е по-вероятно тези врагове да бъдат намерени в горещи точки от Третия свят и за момента никоя друга страна не създава такъв сериозен или мащабен проблем, както Съветският съюз в миналото. Когато Конгресът най-после стигне до орязването на общите бюджети за разузнаване, намалени съвсем малко от нивото при Студената война, вероятно подводните сили ще бъдат притиснати още повече.

Междувременно Русия и Съединените щати все още поемат огромни разходи при извеждането от експлоатация на много от ядрените си подводници и се налага да търсят начини за обезвреждане на реакторите им. Русия има най-обезсърчителното бреме – огромната и може би невъзможна задача да почисти Баренцово море, да отстрани щетите от неконтролираното изхвърляне на дюзини ядрени реактори, изразходени пръти и радиоактивни части от стари подводници във водите около северния остров Новая земя.

Русия и Съединените щати споделят и нещо друго. Тайнствеността, поддържана от двете страни във връзка с всички подводни операции от времето на Студената война, остави трайна болка, особено за семействата на мъжете, изчезнали в дълбините. Например двете военноморски сили все още не дават изчерпателни отговори за изчезването на подводници през 1968 г.: американците за „Скорпион“, а руснаците за своя „Голф“.

Съветските официални власти просто обявиха хората от „Голф“ за безследно изчезнали и имаха толкова силно желание да погребат срамната си тайна, че отказаха да отдадат почестите и пенсиите, които обикновено се отпускат на семействата на загиналите „при изпълнение на бойна задача“, според съветската терминология. Вместо това дадоха на съпругите еднократни суми от 1500 рубли и годишна пенсия от 58 рубли за всяко дете и роднина-инвалид на загиналите мъже.

Ирина Журавина, загубила съпруга си на тази подводница, отказа да приеме парите, защото смята, че това би означавало да приема смъртта на съпруга си такава, каквато я представя правителството. След загубата на подводницата тя е работила в митническата служба на едно летище, където чуждестранни вестници и списания били събирани, цензурирани или направо конфискувани, и започнала да чете забранените страници, риску-

вайки затвор. Година след година четяла с надеждата, че новините от чужбина могат да ѝ разкрият как е загинал съпругът ѝ.

Едва седем години след като „Халибът“ намери потъналата подводница, Журавина се натъкнала в западно списание на статията за опита на „Гломар“ да я извади. Така открила, че подводницата на съпруга ѝ потънала, че американците са я намерили и опитали да я вдигнат, че са извадили най-малко шест тела, шестима мъже, на които по политически съображения бе отказан вечен покой на родна земя. Но когато се поинтересувала, правителството не признало нищо.

Андрей Козбар, синът на командира, получил същите уклончиви отговори, когато писал до няколко служби за баща си Владимир Иванович Козбар. Накрая отишъл в американското посолство в Москва. Разбира се, там биха могли да му дадат някаква информация. Но американските дипломати се придържали твърдо към споразумението си с Кремъл да не разкриват информацията, към заговора за мълчание.

Две години след разпадането на Съветския съюз Робърт М. Гейтс се решил на един „драматичен жест“, готвейки се да стане първият директор на ЦРУ, посетил Кремъл. Някой в ЦРУ споменал, че екипажът на „Гломар“ е записал на видеолента погребението в морето на шестимата извадени подводничари. Гейтс се преборил за позволение да донесе със себе си касетата при първата среща с Борис Елцин. Две седмици по-късно записът се излъчи по съветската национална телевизия. Семействата на загиналите видяха американски моряци, застанали мирно по време на двата национални химна, и как американците прибавят към военноморския ритуал за мъртвите молитви и за руснаците. Козбар, Журавина и останалите останали изненадани и трогнати, че американците, техни врагове от толкова дълго време, се отнасят към близките им с такова уважение. Все пак записът не беше достатъчен, както разсекретените снимки от остатъците на „Скорпион“ не стигнаха, за да утешат семействата, загубили мъжете си на нея.

В Съединените щати и Русия семействата на загиналите – а и на живите – искат още. Искат от правителствата си да разкрият и останалите тайни. Някои просто желаят мъжете им да почиват в мир. Други искат отговорите на всички толкова дълго забранени въпроси. Искат да разберат струвало ли си е всичко това?

Може би цялата ядрена надпревара беше лудост, но тъй като съществуваше, шпионските подводници се превърнаха в съществено важна част от овладяването ѝ. Ужасен е фактът, че подводни-

ците загиваха поради технически откази и прибързани излизания в открито море. Но след като те носеха ядрени ракети, трябваше да има начин да се проследяват, да се сплашват, и никой от страните да не се чувства в достатъчна безопасност, за да ги използва. За Съветския съюз това означаваше да крие от Съединените щати многобройните дефекти на своите ядрени подводници. За Съединените щати това означаваше да крият от Съветския съюз колко уязвими бяха техните подводници.

При толкова висок залог имаше основателни причини за секретност. Но маниакалният стремеж към секретността започва да се саморазраства и да заличава важните уроци от миналото – уроци, загубени завинаги, тъй като поколенията мъже, преживели това минало, си отиват. Сега след края на Студената война и в началото на нова фаза на подводния шпионаж е време да погледнем назад, да оценим онова, което така дълго е укривано.

ПРИЛОЖЕНИЕ А

СБЛЪСЪЦИ МЕЖДУ ПОДВОДНИЦИ

През цялата Студена война се случиха дузини инциденти с подводници, които, разчитащи на звук вместо зрение, се приближаваха толкова близо до противника, колкото им стигаше смелостта – понякога прекалено близо. Никой от тези инциденти не беше толкова сериозен, както сблъсъкът между „Таутог“ и „Черната Лила“, но дори относително леко почукване от четирихилядитонен плавателен съд е достатъчно, за да разтърси и хора, и кораб. Ето някои други инциденти, предизвикани, когато подводници, изпратени на специални операции от Съединените щати и Великобритания, ударят или биват ударени от съветски подводници и кораби, или други съдове.

Списъкът включва сблъсъци, за които има потвърждение, както и такива, за които съществува вероятност. Някои от тях не са разкривани досега.

1960-1961: „Сордфиш“

При наблюдателна мисия на „Сордфиш“ (SSN-579) около съветския тихоокеански бряг съветска подводница, изглежда, искала да изплава – точно под американската. Последната се нами-

рала на перископна дълбочина, когато внезапно се разтърсила от удар. Един от членовете на екипажа си спомня, че офицерът на руля видял през перископа сигнални светлини – каквито подводниците е възможно да използват при изплаване на повърхността. Когато самата „Сордфиш“ изплавала, океанът бил чист. Екипажът решил, че съветската подводница се е потопила обратно във водата.

Началото на 60-те години: Неидентифицирана подводница, вероятно „Скипджак“

Бивш служител на военноморското разузнаване си спомня ясно инцидент, при който американска подводница се ударила в съветски ескадрен миноносец в Баренцово море. Не е сигурен, но смята, че подводницата е „Скипджак“ (SSN-585). Сигурен е обаче, че американската подводница се е прибрала у дома с „вдлъбнатина от винт на вертикалния стабилизатор“. Възможно е това да е един от инцидентите, споменавани от Сеймур М. Херш в „Ню Йорк Таймс“ през май 1975 г., където описва как подводница от клас „Холистоун“, без да цитира името ѝ, пострадала, докато изплавала изпод съветски кораб по време на учения на съветските ВМС. Херш съобщава също, че е пострадала бойната рубка на подводницата, но независимо от търсенето от съветските кораби тя успяла да избяга.

Юли, 1965 г.: „Медрегал“

„Медрегал“ (SS-480) се блъснала и повредила гръцки товарен кораб, заподзрян, че превозва материали за Виетнам. Инцидентът се случил в залива Тонкин, докато дизеловата подводница била под командването на временен капитан. Редовният ѝ командир си бил счупил врата при скок в басейн на пристанище във Филипините.

Март 1966 г.: „Барбел“

„Барбел“ (SS-580), една от последните дизелови подводници, строени от ВМС, се сблъскала с товарен кораб, подозиран, че прекарва оръжие, близо до остров Хайнан, Китай, от другата страна на залива Тонкин в Северен Виетнам. Силата на удара откъснала стабилизиращите плоскости от подводницата, като части от тях може би са заседнали в трюма на кораба. Сблъсъкът бил достатъчно силен, за да изпрати „Барбел“ на тридесет метра надолу, където се блъснала в дъното. По-късно виетнамците съобщиха, че корабът потънал, след като се сблъскал с подводен предмет.

Естествено, сблъсъкът с „Барбел“ бил особено неприятен за министъра на отбраната Робърт Макнамара, който наредил на командващите ВМС да не вкарват американски подводници в района, за да не се изостря ситуацията. „Барбел“ останала потопена, отстранила се от товарния съд и се махнала, без да проверява какво е станало с моряците на кораба.

Декември 1967 г.: „Джордж К. Маршал“

„Маршал“ (SSBN-654), ракетна подводница клас „Поларис“, била ударена от съветска подводница в Средиземно море. Американците знаели, че другата подводница е близо, но не могли да махнат достатъчно бързо масивната си подводница. Хората от екипажа твърдят, че сблъсъкът е бил „нанесен косо“, но отбелязват, че все пак е останала следа в предния ляв баластен резервоар на „Маршал“.

9 октомври, 1968 г.:

Неидентифицирана американска или британска многоцелева подводница

Служители на руските ВМС заявяват, че това е първият сблъсък между наблюдателна подводница на НАТО и съветска ядрена подводница в Баренцово море. Те казаха на нашия руски колега в проучванията Александър Мозговой, че съветската подводница изпълнявала операцията си нормално, когато внезапно започнала да се накланя наляво и трюмът ѝ се разтресъл. Екипажът бързо я извел на повърхността и през перископа забелязали силуета на друга подводница. Тъй като люкът в бойната рубка бил заклинил, руснаците взели един голям чук, за да го отворят и едва след няколко минути командирът успял да излезе на мостика. По това време водите били чисти. В базата екипажът открил дупка във външния трюм, толкова голяма, че един от офицерите отбелязва, че през нея „спокойно би могъл да премине тритонен камион“. Съдейки от малките късчета червено и зелено стъкло и металните късове, останали след удара, руснаците стигнали до заключението, че са ударени от чужда подводница. По-късно съветското разузнаване научило, че една британска подводница с дизелов двигател влязла в норвежко пристанище приблизително по същото време. Все пак руснаците смятат, че може би са блъснати от американска подводница.

Ноември 1969 г.: „Гато“

Стабилизаторът на „Гато“ (SSN-615) бил издраскан от трюма на съветската ракетна подводница от клас „Хотел“, позната като „Хирошима“, която преминала над американската. Хората на „Гато“ чули притъпено стържение при удара на подводниците. Въпреки желанието на съветския адмирал Горшков да се намерят останките на „Гато“, подводницата избягала и никой на борда не пострадал (вж. Глава 7).

14 март 1970 г.: „Стърджън“

При преминаването на съветска подводница над „Стърджън“ (SSN-637) в Баренцово море хората на борда дочули звук като хрускане. Съветската подводница одраскала „Стърджън“ отгоре и отляво, откъсвайки метални плочи над бойната рубка.

Юни 1970 г.: „Таутог“

В един от най-жестоките сблъсъци през Студената война подводницата „Таутог“ (SSN-639) била ударена челно от съветската подводница от клас „Ехо II“ на име „Черната Лиля“ при Петропавловск. Президентът Никсън получил информация, че записаните върху лентата звуци от хидролокатора сочат, че съветската подводница е потънала, въпреки че нейният командир се появи и каза, че тя е оцеляла (вж. Глава 7).

1970 г.: „Дейс“

След като „Дейс“ (SSN-607) блъснала нещо в Средиземно море, което я разклатило странично, хората останали почти сигурни, че са ударили съветска подводница. Разбира се, по-късно Военноморското разузнаване научило, че една съветска подводница влязла в пристанище не много дълго след това с повреда, каквато може да се очаква от такъв сблъсък.

Края на 1971 г. или началото на 1972 г.: „Пафър“

„Пафър“ (SSN-652) се блъснала близо до Петропавловск в съветска дизелова подводница, която неочаквано се потопила, докато „Пафър“ изпълнявала последен разузнавателен заход. Двете подводници се движели с ниска скорост и хората на „Пафър“ казват, че изглеждало така, сякаш съветската подводница е потънала над тях и ги е ударила.

Май 1974 г.: „Пинтадо“

„Пинтадо“ (SSN-672) се блъснала със съветска подводница в съветски води, в подстъпите към Петропавловск, според статия във вестник „Сан Диего Ивнинг Трибюн“ от юли 1975 г. При удара двете подводници се намирили на шестдесет метра дълбочина. Хората от екипажа казват, че при сблъсъка пострадал значително хидролокаторът на „Пинтадо“, заседнал люк на торпедна тръба и се повредил един хоризонтиращ стабилизатор. Съветската подводница от клас „Янки“, носеща балистични ракети, изплавала след удара. Хората от екипажа смятат, че „Пинтадо“ е наближила съветското пристанище, за да провери съветските подводни отбранителни системи. След сблъсъка „Пинтадо“ избягала от сцената.

3 ноември 1974 г.: „Джеймс Медисън“

„Медисън“ (SSBN-627) излизала от подводната база на САЩ в Холи Лох, Шотландия, когато се сблъскала със съветска многоцелева подводница в Северно море, според съобщенията на журналиста Джек Андерсън и „Норуич Бюлетин“ от Кънектикът през 1975 г. Потопявайки се, „Медисън“ ударила отгоре съветската подводница, която не се чувала поради акустичните си отражатели. Бивш член на екипажа на „Медисън“ отбелязва, че съветската подводница вероятно е била от клас „Виктор“.

Края на 1981 г.: „Скептър“ от Кралските ВМС на Великобритания

Тази ядрена британска многоцелева подводница се блъснала със съветска ядрена подводница, която следяла в северните води близо до Арктика, съгласно сведения в британската преса десет години след това. Един офицер казва, че „Скептър“ загубила контакт със съветската подводница за около тридесет минути, преди момента, в който се разтърсила.

— Чу се страшен шум – казва той и добавя: – Всички пребледняха.

Октомври 1986 г.: „Августа“

„Августа“ (SSN-710) се сблъскала със съветска ракетна подводница в Атлантическия океан в особено срамен момент – при изпитанията на нова, високо автоматизирана хидролокаторна система, която обещава да улесни откриването на други съдове. Инцидентът се случил няколко дни след като съветска ракетна подводница от клас „Янки“ се запалила и потънала при Бермудските

острови поради проблеми в една от ракетните си тръби. Но за разлика от разказаното във филма от 1997 г. „Враждебни води“ екипажът на „Августа“ и военноморското разузнаване твърдят, че не са ударили тази подводница, а друга, от клас „Делта I“. Продължаващата липса на яснота е висша ирония за капитана на „Августа“, който навремето бил така убеден в собствените си способности, че закачил на вратата на каютата си табелка, която го дарявала с възвишената титла „Цезар Августейши“.

24 декември 1986 г.: „Сплендид“ от Кралските ВМС на Великобритания

Според служители на руските ВМС „Сплендид“ наблюдавала съветска подводница в учебния полигон на Северния флот в Баренцово море, когато руснаците я забелязали и тя се опитала да избяга. Според руснаците в този момент командирите на двете подводници допуснали грешки при маневрите и съветската подводница се отъркала в „Сплендид“, като закачила буксируемата ѝ антенна решетка. Съветската подводница, вероятно от огромните ракетни „Тайфуни“, се върнала в базата все още обвита в антената.

20 март 1993 г.: „Грейлинг“

„Грейлинг“ (SSN-646) се сблъскала с руска ракетна подводница от клас „Делта III“ в Баренцово море. Никой не пострадал, но Клинтън побеснял заради това, че ВМС продължават да поемат такива рискове (вж. Глава 12).

ПРИЛОЖЕНИЕ Б

ОТ СЪВЕТСКА СТРАНА

Американските ВМС прекараха десетилетия в шпиониране на съветските подводници, но никога не разбраха какво точно става вътре в тях, кои са хората им или какво изживяват. От време на време се разчуваше нещо за ужасни ядрени аварии. Пентагонът имаше достатъчно голямо желание да споделя тези инциденти с американската общественост заедно с постоянните и сякаш противоречиви предупреждения за това колко голям и опасен става съветският подводен флот. Сега след края на Студената война руските ВМС се разкриха и имат желание да предложат някои подробности за онези дни, когато съветските ВМС се бореа да нас-

тигнат американците. Бившите съветски подводничари свободно говорят за онова, които досега не можеха – че командването им наблюдавало повече на цифри и срокове, отколкото на безопасността в подводниците. В резултат руснаците претърпяха някои от най-ужасните инциденти на Студената война.

Смъртоносно начало

В ранните етапи на оръжейната надпревара в средата на 50-те години Хрущов призова Съветския съюз „да настигне и изпревари Америка“. И така беше проектиран и построен флот от ядрени подводници – прибързано и безредно. Работата беше толкова лоша, че през 1959 г. капитан Владимир Н. Чернавин (който щеше да замести адмирал Горшков като главнокомандващ Съветските ВМС) отказал да изведе една от първите съветски ядрени подводници извън корабостроителницата за изпитания в откритото море. Не отстъпил, когато го заплашили с разжалване, и отстоявал своето, докато подводницата не била поправена.

Докато Чернавин отстоявал своето, друга подводница, К-19, вече била изпратена в морето след хвърлена по нея бутилка шампанско. Това, че бутилката не се счупила, е една от поличките, които всеки подводничар без разлика на звание, пост или националност знае като злокобна. Така невъзвизишено отплавала първата съветска ядрена подводница с балистични ракети.

През лятото на 1961 г. К-19 тръгваше към Северния Атлантически океан на учение, наречено „Полярен кръг“. Трябваше да играе ролята на американска подводница, да се скрие под повърхността и да си проправи път през съветските подводни сили. След това трябваше да остави учението и да намери *полия* – пукнатина в леда. Щеше да изплава на повърхността в края на Арктика и да проведе учебно изстрелване на балистична ракета.

Флотата остана за ученията, а К-19 се отклони, за да премине под вода през Норвежко море. Водите бяха спокойни. Нямахме бури. Екипажът вече отброяваше дните до края на плаването и връщането у дома.

На 4 юли в 4,15 сутринта, точно когато подводницата достигнала на около сто мили от Ян Майен, малкия норвежки остров над Исландия, се задействали радиационните ѝ детектори. Един реактор се самоизключил. Горивните пръти в ядрената активна зона продължавали да се нагряват. Отказал първичният охладителен кръг. Спукала се една тръба, имало счупени помпи и не останало нищо, с което да се контролира верижната реакция, нищо, което да

не позволи на прътите да се нагорещат дотолкова, че да разтопят самия реактор. Когато надвишили хиляда градуса, боята по реактора се запалила. Трябвало да има помощна охладителна система, нещо, с което да се спре катастрофата. Но К-19 беше ранна конструкция, първи опит.

Капитан Юрий Посетиев дава заповед за излизане на повърхността. Опитал да се свърже по радиото за помощ, но радиооборудването отказало. Междувременно инженерите на борда започнали отчаяни опити да импровизират нова охладителна система от питейната вода на подводницата. Измислили отчаян план. Няколко души трябваше да влязат във вече силно радиоактивното реакторно отделение – в „устата на боата“.

Лейтенант Борис Корчилов бил на първо плаване с подводница и първи предложил доброволно да влезе. Останалите специалисти по реакторите го последвали. Тези мъже, всъщност момчета, се добрали до отделението. Там осем души започнали да заваряват тръби и да ги свързват към помпи и кранове. Останали в помещението два часа в борба с горещината и невидимите частици, преминаващи през телата им. Всички получили сто пъти над смъртоносна доза облъчване.

Иван Кулаков, двадесет и две годишен главен старшина, ги наблюдавал при излизането от помещението – всички едва се движели, а лицата им били неузнаваеми. С ужас установил, че първият опит се оказал неуспешен. Когато охладителните помпи се разпаднали, станало ясно, че някой трябва да поправи поправеното. Кулаков се наел доброволно. Сигурен бил, че ще може да свърши работата по-бързо. Сигурен бил също, че ще загине, докато опитва.

Мислите на Кулаков се въртели около лицата на онези осем мъже в непрекъснат кръг, докато газел до глезените през езерото от радиоактивна вода. Когато водата се просмукала през кожените му обувки и радиацията започнала да изгаря краката му, имал чувството, че стените и водата светят може би като жарава.

Изгорил ръцете си, когато отварял кранове, за да изпусне пара от реактора. Едва виждал. Едва дишал. Можел само да се моли да свърши и да излезе, без да падне по лице в ужасното, болезнено радиоактивно езеро, което вече унищожавало стъпалата му.

Накрая излязъл, но само за да открие, че още един кран отказва, и да разбере, че трябва да се връща. Вече бил поел пет пъти повече от смъртоносна доза облъчване. Пред отделението

седели живите мъртви. След като пак се озовал вътре, бил повече от сигурен, че и той е един от тях.

И тогава, точно когато горивните пръти достигнали 1470 градуса, тръбите издържали, крановете – също. Направената с подръчни средства охладителна система започнала да върши работата си. Кулаков се измъкнал от устата на боата и капитан Посетиев завил обратно към флотата, която оставили преди цял един живот време, или преди саможертвата на осем души. Знаел, че не може да опитва да се връща у дома. Знаел, че ако не изведе бързо екипажа от подводницата, всички ще получат фатално облъчване.

Екипът от осем души, първите, влезли в помещението по време на аварията, починали, преди да измине седмицата. Погребани били в оловни ковчези.

Посетиев живял малко повече: три седмици. Други членове на екипажа, намирали се твърде близо до външната врата на реакторното отделение, изкарали един месец, някои и повече, преди да починат. Кулаков, с непоправимо изгорени стъпала и длани, оцелява с преливания на кръв и трансплантации на костен мозък. Остава инвалид за цял живот.

Въпреки всичко това Москва не желаше да изостави една от първите си ядрени подводници. Хрущов още се надпреварваше с американците. Един ден в К-19, в същото реакторно помещение, щяха да бъдат изпратени отново хора. Само че сега тя имаше ново име. Щеше да стане известна като „Хирошима“.

Ракетата, която не бе изстреляна

През 1962 г. съветските ВМС силно желаеха да успокоят Хрущов, който много искаше да види как ядрена подводница изстрелва балистична ракета под вода. Военноморските ръководители излязоха с подводница, която според тях щеше да му даде точно каквото желае – поредния успех, който той да обяви във вестник „Красная звезда“.

Хрущов станал свидетел точно на такова изпитание и бил толкова възхитен, че наградил за перфектно изстреляната ракета екипажа на представената му подводница К-3, която била направила и успешен преход до Северния полюс. Никой не се осмелил да му каже, че току-що е дал награда за умела илюзия.

Съветските ВМС все още имаха твърде много проблеми, за да могат да накарат подводниците си да изстрелват ракети, и то под водата, та да рискуват поредния провал пред очите на Хрущов. Затова вместо да позволят на К-3 дори да опита, командирите раз-

положили една дизелова подводница „Голф“ до ядрената. Скрита и анонимна, именно дизеловата подводница изпъкнала перфектно изстрелване.

И така, съветската военноморска история продължи напред, смесвайки героичното, трагичното и комичното.

Надпреварата към Средиземно море

През юни 1967 г., в навечерието на Арабско-израелската война, подводницата К-131 беше изпратена в Адриатическо море, където да чака заповеди от командването. Тези заповеди дойдоха при първите изстрели на войната. Капитан Вадим Куличенко получи заповед да закара за петнадесет часа подводницата на позиция и да насочи ядрени ракети към Тел Авив.

Капитанът остана слисан. Сигурен бил, че не желае да изстрелва ядрено оръжие към Израел, но знаел и че няма да се наложи. За да стигне от Адриатическо до Средиземно море, като премине бързо край Гърция и край Крит до израелския бряг, подводницата К-131 трябвало някак си да развие скорост от петдесет и седем възла. Нейната нормална крейсерска скорост била двадесет възла.

Налагало се да се престори, че го прави, и когато войната приключила след шест дни, Куличенко, подводницата и ядрените ѝ оръжия все още извършвали прехода.

Накрая се срещнал с бойната си група в Средиземно море, четиридесет кораба и десет дизелови подводници от Черноморския флот. Подводницата К-131 не принадлежала към тази група и към Черноморския флот. Но за да демонстрират сила в Средиземно море, руснаците докараха една от новите си ядрени подводници от Северния флот. Това беше началото. Скоро Средиземно море щеше да се превърне в новото бойно поле на подводните войни.

Засега обаче съветските ВМС нямаха представа за онова, което ядрените подводници не могат или пък какво могат. Преди войната, когато К-131 плавала към Адриатическо море, един снабдителен кораб ѝ предложил храна и вода от оскъдните си запаси.

— Имаме прясна вода колкото си поискате – дошъл отговорът от подводницата. — Тъкмо я сварихме и сме готови да ви дадем.

Черноморският флот нямаше ядрени подводници и изненаданият екипаж на снабдителния кораб не знаел, че водата и горивото са две неща, които всяка ядрена подводница може да си произвежда сама.

Бедата иде отново

Една от следващите съветски подводници, плаваща за Средиземно море, беше К-3 – същата, която Хрущов беше наградил за изстрелването на несъществуващата ракета. Само че този път един от офицерите, Лев Каморкин, имаше лошо усещане.

Два дни преди да тръгнат от едно пристанище в Баренцово море, се разхождал с петгодишната си дъщеря и един приятел, който си спомня думите му:

— Не знам защо, но не искам да ида на това плаване.

Усещането било толкова тревожно и поривът да не тръгва толкова силен, че Каморкин се заклел това да е последното му плаване с подводница. Колкото и тъжно да било за малкото момиченце, заслушано в обясненията на баща си за лошите му предчувствия, Каморкин излязъл прав.

На 8 септември 1967 г. в 13,52 в един от кислородните генератори на подводницата избухнал пожар. Подводницата се връщала от плаването до Средиземно море и се намирала близо до дома, до северния нос на Норвегия, около мястото, където „Кочино“ претърпяла първата експлозия.

Демонстрирайки доблест досущ като капитана на „Кочино“ Рафаел К. Бенитес, Каморкин опитал да не допусне огънят да взриви торпедата и подводницата. Заповядал всички да излязат от торпедното отделение и останал след тях, за да го наводни. Знаел, че е подсигурил собствената си смърт. Удавил се с оръжията.

Никога нямаше да разбере, че четиридесет души от хората, които така храбро бе опитал да спаси, щяха да се отровят от въглероден окис и да починат малко след него.

„Хирошима“ се появява за последен път

Подводницата, позната като „Хирошима“, продължаваше да създава проблеми на съветското подводно командване. През ноември 1969 г. се ударила в американската подводница „Гато“ така силно, че започнала да потъва стръмно с носа надолу, като от удара огромният том „Навигационна астрономия“ паднал от лавицата върху капитан Валентин Анатолиевич Шабанов, който спял. Ударът открил предния хидролокатор на подводницата и капачите на торпедните тръби.

И все пак „Хирошима“ продължи да действа достатъчно време, за да се стигне до последната беда. През 1972 г. на подводницата, намираща се на около шестстотин мили североизточно от Ньюфаундленд, избухнал пожар. Този път загинали дваде-

сет и шест офицери и членове на екипажа. Дванадесет други чакали смъртта си като в гробница в кърмовото отделение, без да могат да преминат през обгазените части на подводницата. Останали там двадесет и три дни, докато „Хирошима“ доуцука до дома.

Това че двадесет и тримата останали живи, е единственият щастлив край в историята на „Хирошима“. Тя остава в спомените като подводницата, заслужила името си заради пожари, радиация и смърт.

Траулери и шпиони

Руснаците добавиха нещо по-различно към морския шпионаж, като допълниха подводния си флот с траулери (специално оборудвани за подслушване), познати като „АГИ“. В това имаше нещо гениално, защото така руснаците можеха по най-евтин начин да поставят часови до всички големи американски бази на континента и извън него. Американските ракетни подводници правеха много, за да убягнат на тези траулери. Една подводница дори заседна в края на 60-те в опит да избегне засичане от един „АГИ“ при Холи Лох, Шотландия.

Обикновено траулерите просто си седяха, но понякога бяха безочливо нахални. Такъв беше случаят през 1980 г., когато екипажът на един траулер близо до Гуам задигна едно торпедо, изстреляно при учения от американска подводница. Траулерът просто се приближи бързо, хвана торпедото и след това бавно тръгна към Съветския съюз. Тактическите командири останаха шокирани. Не знаеха какво да правят. След известни дебати решили, че понякога няма друга възможност, освен да пратят очевидно съобщение, да демонстрират военна сила и да гарантират, че никой друг съветски плавателен съд няма вече да опитва нищо толкова дръзко.

В рамките на дванадесет часа две бойни групи със самолетно-носач отплаваха от Йокосука и Филипините, за да притиснат траулера. Ден или два по-късно той бил спрян около Окинава. Сега ВМС били ангажирани и Държавния департамент и между американски дипломати и високопоставени съветски служители хвърчали съобщения. Най-после капитанът на траулера, който надменно гледал американските кораби, хвърлил торпедото зад борда. Към него имало бележка на английски език, остроумна и на място. Капитанът заявил, че торпедото дошло само до кораба. Според наблюдаващите служители от Военноморското разузнаване руснакът сякаш казал „вижте какво намерих“, като че ли е хванал някаква голяма риба – най-естественото и невинно нещо на света.

Смърт в Норвежко море

В късното лято на 1985 г. подводницата „Балтимор“ (SSN-704) била изпратена да наблюдава съветска подводница от клас „Зулу IV“ във водите над Норвегия. Американските ВМС знаели, че дизеловата подводница от 50-те години е изследователска и че и преди е плавала из този район. „Балтимор“ се подготвила за преминаване под съветската „Зулу“, когато американските подводничари забелязали въже, дебело колкото човешка ръка, увиснало от съветската подводница. След това през перископа и мътните води видели как руснаците спускат открита подводна шейна с баластни резервоари от двете страни. На шейната имало един или двама водолази с костюми, подобни на космическите, и шлангове за въздух, свързани към подводницата. Обявена била заповед за тишина на борда на „Балтимор“, докато съветската шейна се спускала към морското дъно. Заповядали на хората да носят обувките си с гумени подметки и да не трясат вратите. Изключили машината за лед. Също и голямата машина за сокове. Останала само кафе-варката в кухнята.

Скоро от хидролокаторното помещение докладвали за звук, подобен на копаене в пясъка, на деветдесет метра под повърхността. Слушайки съобщенията по вътрешната система, хората в „Балтимор“ се досетили, че руснаците търсят подводен съобщителен кабел.

Служителите от военноморското разузнаване знаеха, че тук има такъв кабел, който отива от Мурманск до Северна Англия, положен още по царско време. Вече не се използваше и руснаците трябва да са знаели това. Може би се упражняваха. Може би се готвеха да подслушват кабели също както американците преди няколко години. Или пък опитваха да прекъснат кабели, свързващи американските мрежи SOSUS.

Океанът беше неспокоен, с вълни до десетина метра. И все пак, руската подводница стоеше, а „Балтимор“ я наблюдаваше ден след ден. На третия ден всички звуци от копаене, всъщност целия шум спря. „Балтимор“ се приближи още малко и сега екипажът откри, че от руската подводница виси въже, но без шейна. Загубили я бяха, вероятно заедно с водолазите.

На „Балтимор“ всички млъкнали вцепенени.

— Помня, че всички се обърнаха и се спогледаха – казва един член на екипажа, като добавя, че вече нямало значение кой на чия страна е.

— Просто разбрахме, че е загинал подводничар.